

LUŽIČAN.

ČASOPIS

za zabavu a poučenie

na léto

1876.

Redaktor:

J. E. Smoler.

Z. 8° 469/17-18

Sydomnaty létnik.

W Budyšinje.

Z nakładom J. E. Smolerja, wudawarja „Serbskich Nowinow.“

Wobsah.

A. We wjazanej ryči.

	Strona.		Stro :a.
Nankej k narodnemu dnju	1	Spiw K. J. Machy (z českeho)	106
Luba so — z druhim ženi (z juž- noserbskeho)	6	Zrudny wowčer	110
Hamletowa samoryč („Hamlet“ Shakespeare)	9	Moja próstwa	113
Spěw „Jednoty“	11	Bratram Serbam, přečiwo Turkam wojowacym	118
Mačeri k narodnemu dnju	17	Serbska hutřoba	121
Ptačk a hólěc (W. Hey)	22	Mrějace džěco	124
Mejka (Goetha)	23	Post equitem sedet atra cura (Horat.)	129
Hořbiko, wostaň (z južnoserbskeho)	26	Pytam přeto	133
Wóscny kraj (Sejler)	28	Škowroněk a kurotwa	139
Namkach (Goetha)	31	Smolerjec Měrkej	143
Mój wěrný koň	33	Hdyž so přebija	150
Kalenki	38, 69, 81	Cygan	155
Nanej k narodnemu dnju	49	Při tebi	157
Nowa paedagogika	55	Spěw, spěwany při stošěsćdže- satym založeniskim swjedženju	
Srjeda po jutrach	57	lužiskeho předařskeho towar- stwa w Lipsku	161
Komu zaspěwamy? (po českim)	61	Čeknjene	176
Serbskej Mačicy	65	Hosćenski spěw, spěwany při sto- ašěsćdžesatym založeniskim swje- dženju lužiskeho předařskeho	
Poselstwo	77	towarstwa w Lipsku	177
Sonetowy wěnc k na Palackeho mary	93		
Nalětne začuce	97		
Stwjelěko — Serbowstwo	102		

B. W pěšej ryči.

Něšto wo šerjenjach	1	Pučowanje po Delnjeje Lužicy	85, 98
Tři powjesće z luda	7		119, 130, 151, 163
Serbskeje ryče dla do stracha za- hnaty	10	Dr. Francišek Palacki	95
List Ludewita Štura na Jana E. Smolerja	11	Próstwa	96
Ludki	18	Tučel	103
Bajka z Delnjeje Lužicy	22	Pristojny Jendželčan	105
Stary hród	23	Wo dwanaćich měsacach (južno- serbske)	106, 114
Serb a Němc	25	Nowy wotěšic z Jakobicoweho rukopisa	109
Zmjerzneny nos	26	Před sudnikom	122
Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami 33, 50, 66, 82, 147, 167, 178		Wo najzbožownišim času žiwjenja (z ruskeho)	122, 134
Kak som se rozbogašil	39	Žiwjenjopis Dr. Franciška Pa- lackeho	125
W mužakowskej holi	39	Stary hród w Nosaćicach	137
Kak bohate su plody rostlinow	56	Iwan Turgenjew	140
Lěs a step („Zapiski hořtwjerja“, Turgenjew)	58, 70	Sylny muž a kozak	155
Drječín	73, 145	Ludowe powjesće z Delnjeje Lu- žicy	156
Spomnjeňki na H. Sejlerja	77	Rosa a mróz	173
		Nowa kniha	190

C. Stajne rubriki.

Z Budyšina a Łužicy str. 15, 31, 45, 62, 95, 112, 128, 143, 160, 176.

Słowjanski rozhlad str. 16, 32, 47, 63, 79, 158, 192.

Dopisy str. 29, 158.

Porjedženja str. 32, 160.

D. Spisačeljo.

Jakub Bart. — J. B. — b. — Čem. — Domaška. — A. Domašk. —
Mjertyn Gryz. — E. Holan. — M. Holka. — Horisław. — M. Hórník. — H.
Jórdan. — G. Kapleř. — A. K. — Kr. — z L. — Mućink. — E. Muka. —
M. — Aleksander Petrow. — Jan Pječ. — P. — b. w. P. — Radyserb. —
M. Renč. — R. — Serbowka w Prazy. — W. Slepjanski. — Dr. Surowin
[Sauerwein]. — J. S. — x. — C. Š. z. — J. B. Š. — J. E. Smoleř, redaktor.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 1.

Januar.

1876.

Nankej k narodnemu dnju.

Maćerka nas wolaše:
Lube džěci stawajće,
Džensa naněj zaswita
Nowe lěto žiwjenja.

Wšitcy z razom přińdžemy,
K Tebi, nanko. khwatamy,
Z přećom Tebje zwjeselić,
Nowu lubosć polubić.

Wšitko dobre khopaće
Njeh je Tebi měřjene,
Strowje, zbože, wjeselosć,
Wšeho, štož sej přeješ, dosć.

Pilne džěci budžemy,
Zo maš radosć, nanko Ty,
Zwukliwe a pobóžne,
A tež prawje poslušne.

H. Jórdan.

Něšto wo šerjenjach.

Někotry praji, zo žane šerjenja njejsu, druhi zaso praji, zo su. Duž dyrbinymy přede wšěm wjedźeć, hač dha wo prawdže šerjenja su abo nic.

Hdy dha nas šeri? Tehdy nas šeri, hdyž něšto widžimy, slyšimy, abo z jenym słowom: hdyž něšto ze swojimi zmyslami zapřijamy, štož tu wo prawdže njeje. Tež tehdy nas šeri, hdyž něšto n. př. hinak widžimy, hač tu wo prawdže je.*)

*) Zo mamy jow jenož čłowjeka před woćomaj, kiž ma swój poľny rozom a kiž je při tym cyle stróžby, so samo rozymi.

Je dha to možno, zo něšto widžimy, slyšimy abo z krótka: ze swojimi zmyslami zapřijamy, štož tu njeje? Je dha možno, zo něšto hinak widžimy, slyšimy abo ze swojimi zmyslami zapřijamy, hač tu wo prawdze je? Na woboje wotmolwu „haj“. W dalšim njestaram so tak jara dopokazač, čeho dla je to přěňše abo to druge možno, ale powołam so přede wšěm na to, zo so to wo prawdze stanje.

Hdy bychmy něšto widželi, štož tu wo prawdze njeje — hdy bychmy n. př. na pohrjebnišću bělu žonu ze swěcu w rucy stejo widželi, a přeswědčeni byli, zo na tym samsnym měsće ničo njeje, hač čisty powětr —, dha by šerilo. Tam by był duch, kiž je někajku materialnu podobu — tudy podobu běleje žony ze swěcu — na so wzał. Zo so nam čłowjekam duchi wo prawdze wozjewja. je wěšte. Po mojím přeswědčenju někajki zwjazk wobsteji mjez duchami abo dušemi z wonka čěła, a mjez duchami abo dušemi w čěle, z druhim słowom — mjez dušemi zemrjetých a mjez nami čłowjekami. Přěnišim je wot Boha pod wěstymi wobstejnosćemi wotpušćene, so čłowjekam na někajke wašnje zjewić; traž tež su někotre wot Boha k temu wotsudžene, zo bychy so na wěstym městnje čłowjekam dys a dys zjewile.

Dokelž sym jenož to přěniše jako wěšte postajił, pokazam tudy na wšelake wašnja, pod kotrymiž zo druhdy duša w tym wokomiku, hdyž z čěła wuńdže, při wuznym a přečelam, kiž su wot njeje w poslednej hodžinje zdaleni, wozjewja.

W jenym padže je časnik na jene dobo zastał; w druhim je so mócne do duri zaklapało, mjez tym zo ničto před nimi njeběše; jedyn widžeše wobličo přečela, kiž běše, kaž so pozdžišo pokaza, w tym samym wokomiku wumrjeł, přez wokno hladajo, druhu běleho hołbja, kiž z wotčinjenym woknom wuleća. Wšě příklady su ze žiwjenja, su so stałe tajkim mužam, na kotrychž wěrnosći nje-dwěluju!

Někotry čłowjek pak tež něšto widži abo slyši, štož tu wo prawdze njeje, bjez teho, zo by žadyn duch pódla što činić měł.

Tak powjeda w knižcy „Beispiel eines Erscheinens mehrerer Phantasmen nebst einigen erläuternden Anmerkungen“, kiž bu w Barlinje wokoło léta 1800 wudate, wučeny spisowar a knihownik Fr.

Nicolai slédowace sam wo sebi*). Junu zjewi so jemu člowjek, kiž bě tola hižom dawno z Charonom po čołnje jězdził. A to njesta so Nicolajej snano w někajkim starym twarjenju abo něhdže w samoće, ale w pěkněj jstwě a w přitoměsći jeho žony a jeneho přecela. Džesać kročelow wot Nicolajaja stejese znata podoba zemrjeteho, číše a hluboko myslo; bórzy pak so wotsali. Tale dziwna visita so dopoldnja sta, ale hižom popołdnu jeho šwarny hosć zaso přińdže, bliže stupajo, dyžli prjedy. Nicolai jstwě wopuści, podoba pak jeho slédowaše. Za khwilu so wjacj tajkich wosobow přitowařši, haj w přichodnych dnjach bu hišće hórje: wo dnjo a w nocy doma a wonka, w samoće a w towařstwje jeho wobdawachu mužojo a žony, někotři na konjach a druzy pěši, ale wšitcy mjelčo. Něhdže za měsac pak so šerjenja tež počachu mjez sobu a z Nicolajjom rozryčować. Zabawa sta so w krótkich sadach a bě zrozynliwa. Nětko běše Nicolai stajnje w towařstwje a měješe pěknu zabawu a to so jemu z woprědka lubješe, přetož wšitko bjez pukow woteńdže. Ale skónčnje bu ta wěc wostudla a poča Nicolajej starosć činić, što móže hišće z njeje nastać. Wón drje derje wjedžeše, zo je to wšo jenož zdaće, a zo ze žanymi duchami ničo činić nima. Skónčnje, wósom njedželi po přenim zjewjenju, wuzna swoju khorosć, přetož za tu ju sam spózna, swojemu lékarjej. Tón wukaza jemu, zo by sebi piwalcy na čolo sadžal. To so sta. Bórzy počachu podoby zaso mjelčec a pomašo khodzić, jich barba woblédnowaše a skónčnje so wšě w powětre zhubichu. Nicolajowa khocosć přińdže z kwrje. Piwalcy ji wotpomhachu.

Tak směmy wšelake druhe pady, hdžež su ludžo šerjenja widželi, do teje sameje rubriki zapisować, jako khorosć.

Jedyn hewak cyle rozomny muž, kiž sam bydleše a doma sam jědžiše, kóždy wječor, hdyž šesć čepješe, durje so wotčinić widžeše a zo stara, wohidna žona z kijom zastupi, so jemu bližeše a jeho z kijom prasny, na čož wón ze stola padže. Z womory pozdžišo zaso wotcući. Hdyž bě so jemu to někotry króć stało, so lékarjej wuzna. Tutón mjenješe, zo je sebi jeho pacijenta to jenož wumyslił. Teho dla praji k njemu: „Dha budu džensa wječor z wami jěsć.“ Khorému běše to lubo. Lékar pak móžeše derje zabawjeć a mjenješe,

*) Hlej „Lub. Now. 1875. Wukładženje jeneho Góthoweho słowa. J. Kapleř.“

hdyž so ze svojim pacientom do hlubokeje zabawy podnuri, dha tutón njepytnje, hdy šěsć ćepje, a tež na staru žonu zabudže. Wječor w hromadže jědźištaj a so krasnje zabawještaj. Khory so wo čas njestaraše. A hlej — na jene dobo wobledný, a na durje pokazajo rjekny: „Hlejće, ta stara dže!“ W tym samym wokomiku do womora padže. Lěkař ničo dale widzał njeběše, mjez tym zo khory, hdyž běše zaso k sebi přišoł, při tym wosta, zo je jeho ta stara ze svojim kijom tak prasnyła, zo je ze stola padnył. Lěkař spózna, hdže khorosć leži a wjedžeše bórzy pomhać. —

Jedyn z mojich wučerjow powjedaše, zo je w tym samym wustawje, hdžež běchmy, něhdy mlody člowjek był, kiž je tež tajke widženje měl. Junu wječor při ćmićcy počuje so svojich towaršow prašeć, hač we wěstym kućiku ničo dziwne njewidža. Hdyž „ně!“ wotmolwja, praji jim, zo tam ćělo w kašću ležo widži. A to widžeše kóždy wječor a njemóžeše widženje wotbyć. Wón bu kruće khory, dyrhješe z wustawa wustupić a wumrje, je-li so njemyłu, pozdžišo na to. —

Hdyž je pola jeneho wóčko zmysło, kotremuž so tajke něšto stanje, dha je pola drugeho zaso wucho.

Někotry so, byrnje sam wo jstwje sedzał, dolho a nadrobnje wo něčim a někim rozryčuje. Druhi cyły džeń słyši, kak jemu cyzy hlós to a druge powjeda; ale wón njewotmolwja, dokelž wě, zo tu nichtó njeje, kiž by z nim powjedał. Hdyž so jemu směješ dla teho, dha ći wotmolwi: „Hdyž chceš, zo bych wěrił, zo ty nětko zo mnu ryčiš, dha tež dyrbiš přidać, zo tamnemu hlósu wěrju; přetož tón je za mnje runje tak jasny a zrozymliwy kaž twój.“

Nuzne njeje, zo ma jedyn jenički sam tajke zjewjenje. Móžeja tež někótri jene a to samo widžeć. Tak džěše so něhdy cyłej ćrjódže wojakow. Cyły džeń běchu při sapatej horcoće w bah-njojtej krajinjje marširowali. W nocy dyrbjachu wuzko w hromadže ležeć. W srjedz nocy wšitcy harowajo zestawachu a powjedachu, zo je čert sam zatrašnje halekajo do jstwow přijěł, a zo su jeho w podobje wulkeho psa zaso wujěć widželi.

Ze wšeho smy widželi, zo, štož mamy za šerjenje, pak z cyła ničo njeje, pak duch, kiž so nam člowjekam wozjewja. W žanym padže so po tajkim bojeć njetrjebamy. Přetož štó by so ničeho bojał! A duch, kiž so nam zjewi, nad nami ženje telko mocy nima,

zo by nam žaneje křiwdy šćinić móhl. Jeničke by bylo, zo móhle nam stróžełe škodžeć. Čłowjeka pak, kiž ma mysle w hromadže, a wě, zo so ničeho bojeć nima, hać złych ludži, tajke stróžełe nje-nadpadnu.

Hišće mjenje strašne je to druhe šerjenje, hdyž mjenujcy něšto hinak wiđizmy, hać to wo prawdže je. Su ludžo, kiž na jene dobo wšitko čerwjene wiđzachu, štož tola jako módre znajachu. Jedyn, kiž na dziwadle sobu hraješe, wiđzeše na někotrych wječorach přihladowacy lud jako same kosćowy (skelety) koło wokolo sedžo. Dokelž pak wjedžeše, zo so jemu to jenož zezdanje, so přez to mylic njeđa.

Hórje je pola tych, kiž so zatrašić dadža. To so wosebne pola džěci stanje. Spytaj džěćo naryčeć, zo wječor šerjenja wokolo khodža, a bórzy ći wjacj wječor samo z khěže njeidže. Wšitko so jemu hinaše zda, hać hewak je. Krušwina je wulki wětrnik ze žalostnymi wokřidłami; plumpa je muž, kiž swoju dołhu ruku za nim přesćěra; psyčk je bėzman, kiž chce je ze swojej zatrašnej klamu požrjeć.

Jara pak by so ty mylił, hdy by měnił, zo na tajke wašnje jenož njedoroscěnych šeri. Njeje hišće so tebi stało. zo sy, wosebne wječor, tebi derje znatu wěc za Bóh wě što džeržał? Ja će jenož na to dopomnu, z kajkimaj woćomaj sy tebi cyle derje znate štomy, khěže atd. wobhladował, hdyž sy so był zabłudził. — Stara wjerba, na kotrejž so kusk zhnileho drjewja blyšći, je muž hotowy ze žehliwymaj woćomaj abo ze žehliwej trubku. Sowa, kiž ze swojimaj płomjenitymaj woćomaj z někajkeje skalneje šmary won kuka, je někajki zly zmij. Hórje hišće, hdyž šubut zasutajo ze štoma zleći a, mócnje pjerchotajo, so w křiwych kruhach wyše tebje wysoko w powětre wije. — Srjedz dziwjeho lěsa sy, hdžež wot stareho časa sem šeri. Štomy so zhibuja — njeslyšiš stonanje lěsnych duchow? — Što so zatrubi, kaž z trubu ze sudneho dnja! To tón stary hajnik woła, kiž bu jow něhdy zaraženy. — Tak a hinak će šeri, a hdyž so njepräswědčiš, dha tež tam wo prawdže šeri. — Na Kupjanskim maš kruch lěsa, kiž so „šěna“ mjenuje, w dobrej ležomności, z rjanym drjewom. K połodnju wot „šěny“ su Zdđerjanske haty. Tam w „šěnje“ Rjela woła. Přetož cyłu nóc w léće slyšiš tam dys a dys wutły zynk, kaž hišće jón najskerje slyšał njejsy. Tež ja sym jón

slyšal a dolho w njewěstosci byl, što móhlo to byc, doniž so skónčnje wukona. zo ie w Zdžerjanskich hatach jedyn (— traž je jich tam (Ardea stellaris*). Tutón ptak ze jeno po swojim hlósu: hump, hump. ysk do wody a duje potom. Tak na hač hdyž kruwa ruje. Dale hač tři štwórc hodžiny je slyšach. Hdyž běše humpak zatřeleny, Rjela wjacy njewolaše.

Tajkim lokalnym šerjenjam so druhdy z wotpohladanjom město připokaza. Hajnik, kiž ma w „šenje“ rjane drjewo, je přez Rjelu před paduchami bóle wěsty. A hdyž so haty pušćeja, je temu, kotremuž slúšeja, lubo, zo tam Rjela šeri, hewak bychu skerje ryby kradnyli.

Wšako tež mamy stajne wódne šerjenja: wódnych mužow. Z wónka wody hišće mamy připołdnicy, přemjenki, kubušćiki, zmije, khodojty a druge Serbam derje znate šerjenja, wo kotrychž chcu we wosebitym nastawku ryčeć.

Spomnić hišće dyrbju na někotre tež jara znate šerjenja, na kotrež běch hač dotal zabył, mjenujcy na kalne a na wišnjace šerjenja, kaž tež na tamny hlós, kiž něhdy wokoło delnjo-hórčanskeho mosta wolaše; „zlě je a hórje hišće budže“, a skónčnje na to, zo tam najbóle šeri, hdžež khlěba w domje nimaju.

J. B. Š., Lubinski.

Luba so — z druhim ženi.

(Južnoserbska narodna pěseň)

Milanej raz spěwaše
 W nocy z wónka sołobik:
 „Khětře stawaj Milano!
 Bórzy twoja luba so
 Ženi a će přeprasy

*) Humpak je lěni, njelepy ptak, zezawojteje barby z čornymi blakami, ma zeleny pysk a zelene nohi. W hatach je jara škódnny, dokelž pódla njerodža tež wjele rybow zežere. Jeho mjaso je mjeze wšěmi čaplemi najlěpše.

K sebi na kwas. Póraj so!
 Njehce so ći na kwas hić,
 Dha ju tola požohnuj!“
 — Njeh so ženi moje dla,
 Na kwas ja k njej njepóndu,
 Ale žohnować ju chcu:
 Zo by hólcow njeměla
 Mjez swojimi džěćimi,
 Telko měla tyšnošće,
 Kelko khlěba zjědla je;
 Telko sylzow plakala,
 Kaž je wody wupila. —

P.

Tři powjesće z luda.

I.

Pokład pod krušwinu.

Jedyn młodžeńc z Delnjeje Łužicy bě před wjele, wjele lětami, kaž mi to wowka husto powjedaše, w Draždžanach wojak. Lubemu přećelej teho sameho džiješe so junu, zo w Draždžanach na wulkim mosće zhoni, pod kotrej krušwinu w jeho zahrodže pjenjezy zahrjebane leža. Wón poda so teho dla, sonam wěrjo, ruče do Draždžan na pomjenowany móst, zo by tam swoje žadanje zhonił. Tam a sem khodžo nadeńdže po mnohich hodžinach swojeho přećela w wojserskej drasće, kotryž, jeho wuhladawši, ze zpodziwanjom rjekny: „Što dha ty tola jowle chceš?“ Naš přećel džeše: „To wšak je tajka hlupa wěc; mi so mjenujcy džiješe, zo na draždžanskim mosće zhonju, pod kotrej krušwinu w našej zahrodže pjenjezy zahrjebane leža. Teho dla sym sem přišoł.“ „Ach, ty hlupy khadla“, wotmolwi jemu wojak, „džeržiš dha ty do sonow tak wjele? Mi so wóndano džiješe, zo so pod tej wulkej krušwinu we wašej zahrodže pjenjezy namakaju.“ „Takle, nětk zhonich“, mysleše sebi naš přećel, wotsali so z wjeselej wutrobu a wuhrjeba tež na spomnjenym měsće hornyk złotych.

II.

Prěnja železnica w Serbach.

Jako w našim serbskim kraju prěnju železnicu natwarichu, běchu ludžo na to jězdženje jara wěpni, dokelž njeběchu hišće žadyn parnik jěc widžili. Poda so nětk, zo někajki pućowar, wot swojich přecelow naryčany, wobzankny, so tež junkróc po tutym wjezle přewjesć. Čah pak runje wotjědže, jako wón do woza zastupić chce. Naš pućowar dyrbješe teho dla cyły puć wot B . . . hač do L . . . z jenej nohu poskakowac, je-li njechaše zady čaha wostac. Mučny zlěze teho dla na bližšej staciji ze železnicy, prajicy: „Sym přeco słyšał, zo woženje na železnicy krasnje dže, ale ja so za tu dobrotu džakuju. —

III.

Piwarska pónoj pjenjez.

W jenej wsy Delnjeje Łužicy bě junu muž, k temu khodžeše husto duch, a nućeše jeho, so zmužić a z nim hač k jenej horje sobu hić, wo kotrejž so powjeda, zo je w njej pónoj pjenjez. Z woprědka nochcyše wón to činić, dokelž pak jemu zły duch žaneho měra njewostaji, dha so skónčnje naryčec da, wza sebi lopač a džěše sobu. Duch dowjedže jeho k spomnjenej horje a přikaza jemu, zo njesmě so na swoju wjes wohladać, teho runja tež žaneho słowa ryčec, a zhubi so. — Našemu mužej zdaše so nětk, zo so wjes zady njeho pali, tola njewohlada so. Tež pokazowachu so jemu psy ze žehliwymi klamami. Wón pak ryješe dale, a hlaj — pjenježna pónoj pokaza so jemu. Jako tu samu wuhlada, postrowi jeho wosebny knjez a džěše: „Dobre ranje“. Muž, na přikaznju ducha zabywši, podžakowa so jemu. Pónoj pak zajědže z hrimotacym wrjeskotom hišće hlubje do zemje a namaka so hišće džensa we tamnej horje Delnjeje Łužicy.

Zdžělil **Domaška.**

Hamletowa samoryč*)

Z W. Shakespearoweje truchlohry „Hamlet“, čin III. wustup 1.)

Pak byé pak njebyé — nětko praša so.
 Je zdobnišo po duchu, měrnje wunjeseć
 Storki a kłoki dónta wobidneho,
 Hač wojowaći přeco morju bédow
 A spjećo so je zničić? — Wumrjeć — wusnyć, —
 Nic wjacy; a hdyž snano z drěmom horjo
 A tysacore brachi přirodne,
 Čelowe herbstwo, skónčimy, — zawěrnje
 Dha je to wukhod, kotryž dyrbjal sebi
 Wutrobnje čłowjek přeći. — Wumrjeć — wusnyć!
 Spać! — Snadž tež sony měć? — To je ta wěc:
 Što w smjertnym spanju nam by džeć so mohło;
 Hdyž wotfrashi smy swěta motancu,
 Kiž nuzy dawa žiwjenje tak dolhe.
 Štó dha by hewak wunjeseć časa šwiki,
 Njeprawdu podtlóčerja, knježu hordosć.
 Lubosće zacpjeneje bolosć, prawa
 Kriwjenje zastojnikow swojewolu,
 A přesćěhy, kiž změrnej zaslužbje
 Wot nješkodnosće činja so, hdyž k měrej
 Wón sam móhl z nahim mječom přinjesé so?
 Štó by cheył břemjo nosyć, štó cheył stonać
 A poćić so pod sprahom wobćežnym,
 Hdyž njeby bojoseć před něčim po smjerći —
 Tym krajom njewotkrytym, z kotroh'ž mjezow
 So nihtó njewróća — myliła wolu,
 A hnućila nas, radšo wšitke horjo
 Na tutym swěće wunjeseć, dyžli čekać
 K druhemu horju, cyle njeznatemu?
 Wědomnosć tale wšitkich struchli nas,
 A přez nju wobzanknjenja barba čerstwa
 Na blědosć rozmyslenja khorowaći,
 A předewzaća wažne, poľne mocy
 Z tym wobhladom běh wotkhilluja swój
 Wot dróhi runej', mjeno skutka zhubjo.

z L.

*) Z nowa z čísla 10, 1875 wotćisćana, dokelž su tam wšelake zmylki.

Serbskeje ryče dla do stracha zahnaty.

Něhdže před 15 lětami steješe na jenym dnju wučer * * * mjez swojimi džěćimi a je swěru wučěše. Bě to popołdnu wokolo třoch. Zaklapny so do durjow a wón do khěže stupi a to ze zastróženjom, přetož před nim steješe předsyda * * skeho sudnistwa a při nim jedyn aktuar, kiž měješe akty pod pažu. Prjedy hišće hač jeju wučer prawje postrowi, hrožeše jemu knjez předsyda z porstom a džeše: „Što sće tola činili, što sće pisali? — —“

Wučer bě znaty, zo bělu papjeru kažeše a w pjeru tintu džeržeć njemóžeše a běše teho dla před wjele lětami na sudnistwo skazany był, dokelž běše přećiwo wěstemu paragrafej cíšćeřskeho zakonja zhrěšil. Tola bě tehdom ze snadnym khostanjom wotešol. Žadyn džiw teho dla, zo do stracha přińdže, hdyž dweju knjezow ze sudnistwa před sobu wohlada. Wón we wokomiku khósty pře-liči, kotrež budža jeho móšni přez tutón jenički wopyt napoložene — a što móžeše wuprajíc, kak husto budžetaj knjezaj swój wopyt wospjetować. Tola strach bě hnydom prječ, jako knjez předsyda přistaji:

„Njejsće wopačne wechsele podpisali?!“

Kaž by so ćežke brěmjo z khribjeta waliło, tak wučerjej strach a njeměr z wutroby stupi a wón wotmolwi smějo:

„„Wšako wěsće, knježe, zo dobre wechsele jako wučer podpisować njesměm, dha tola njebudu wopačne podpisować.““

Taj knjezaj so tež směještaj a wozjewištaj jemu, zo chcetaj wo wsy pola jeneje serbskeje wosoby jeje poslenju wolu napisać a zo bych jimaj teho dla za tołmačerja poslužil, dokelž je wosoba cyle serbska, a bdyž tež we wobkhadže a w žiwjenju so někak z Němcami zryčała, tola w prawizniskich wěcach to a tamne wopačnje zrozumić móhla, štož by potom wšelki njeporjad zhotować móhlo.

Wón teho dla z nimaj sobu džěše a tołmačeše někotre hodžiny, štož so jemu derje zaplaći.

Dalši scěwk tuteho wopyta bě tón, zo jeho za wobstajneho tołmačerja při sudnistwje w * * postajichu.

Njeje so potom wjacj do stracha zahnać dał, hdyž jeho ludžo ze sudnistwa wopytachu a na sudnistwo zkazachu. Wšak dosta za kóždy tajki wopyt dobre zaplaćenje. Jeničcy to wobžarowaše, zo

jeho jara porědko žadachu a běchu na tym jenož jeho kollegojo wina — dokelž běchu Serbow mjez druhimi wučbami tež němsku ryč wučili — pak tež Serbja sami, kotřiž běchu ju tak derje nawukli, zo tohmačerja njetrebachu. —

Horislaw.

Spěw „Jednoty“.

Lubujemy serbske spěwy,
Serbsku ryč a serbski dom;
Swět njech spěw naš serbski wučí,
Zo smy stajnje swěrní jom'.

Zmužiće swój narod hajmy,
Jeho česé budź radosć nam,
Wšědnje Bohu próstwu prajmy:
„Wobstajnosć zdžerž wutroban!“

Přeradnik njech dže nam z puća.
W našich žilach žana lža,
Wótčinje nad našu lubosć
Krućiša njej' twjerdžizna.

Serbska ryč 'nož česé nam dawa,
„Serbja“ rekać je nam raj;
Z wótrym hłosom zaklině slawa:
„Stajnje njech kćěj Serbow kraj!“

J. S.

List

Ludewita Štura na Jana E. Smolerja. *)

Předrahý bratře Slowanský!	Předrohi slowjanski bratře!
S welikau radostj přigal sem	Z wulkej radosću sym Twój
Twúg list ode dne 18ho ledna,	list wote dnja 18ho januara při-
w němž sy mi tolik milých zpraw	jał, w kotrymž sy mi telko lu-

*) Tutón list je hišće w starším čěskim prawopisu pisany, to je, město nětčějšeho: í, ou, j, v — trjeba so: j, au, g, w.

o Wašich Lužicech, gako také dŕkazy Twé činliwosti a pracowitosti podal.

Pjšeš mi, že sy si myslil, že gá giž snad zabudnul na Wás: ale, bratře, možnoli wřelému Slowanu zabudnauti na bratry swé, ted' práwě z dlauhého sna se probuzugecj? My o Wás mluwili sme, psali sme, kde ste geště spali: čjm tedy wjce nuj mysljme na Wás, naděgeplné Lužice syny, genž žiwot nowý wzbuzujete w nešťastném kragi Wašem a sbratružete se s welikým Slowanstwem! Ne, bratře, my nezabudneme na Wás, třebas bychom dlauhé roky se sebau slowa nepromluwili! Příkladu dlauhého mlčenj hledeg negwíce w mých mnohých prácech a zanáškách.

Srdečně sme se těsili wšickni zdegšj Slowané widauce, ze ste se odhodlali přigati latinská pjsmena a český prawopis na město dosawádnjho poněmčilého. Twůg nawrh k tomuto prawopisu gá wůbec schwalugi, některá wšak poznamenánj přidáwám k tomu zaměru, aby ste od českého wělice neodstapili.

.....
 Poštěstj - li se Ti tento prawopis obnowený uwesti, mno-

bych powjesćow wo Wašich Lužicach, jako tež dopokazma Twoje džělawosće podal.

Pišeš mi, zo sy sebi myslil, zo sym ja hižom snadz zabył na Was: ale, bratře, je-li horliwemu Slowjanej možno zabyć na swojich bratrow, runje z dolheho spanja wotcućowacych? My smy wo Was ryćeli, pisali, hdyž sće hišće spali: čim wjacy nětko na Was myslimy, nadžijepoňnych Lužicy synow, kiž nowe žiwjenje wubudzujeće we Wašim kraju a so zbratrujeće z wulkim Slowjantwom! Ně, bratře, my njezabudžemy na Was, hdyž bychmy tež dolhe lěta ze sobu slowa njeryćeli. Příkladu dolheho mjelčenja wuhladaj najwjacy w mojich mnohich džělach a prócowanjach.

Wutrobnje smy so wšitcy tudomni Slowjenjo wjeselili widžo, zo sće wobzankli, laćanske písmiki a čěski prawopis přijec na město dotalneho poněmčeneho. Twój naćisk k tutemu prawopisej ja w powšitkomnym khwalu, někotre wšak přispomnjenja k temu wotpohladanju přidawam, zo byšće wot čěskeho wulcy njewotstupili.

.....
 Radži-li so Či tutón wobnowjeny prawopis zawjesć, mnohe

hé zásluhy sobě i o Lužice i o Slowanstwo wúbec nadobudneš.

Té naděje gsem, že knihy w Praze pro gednotu Budešjanskou sebrané giž w Budešjně se nalezagj, poněwadž mi z Prahy giž 2ho února psali, že knihy giž gsau poslány . . . . . Meztjm piš gim, milý bratře! aby činliwými byli, s bratry swými Slowany pilně dopisowali, a tak naděgi o sobě po Slowanstwu wzbuzenau upewnowali a rozhognowali. Činliwost musj gjch hlawnjm heslem býti, nebo gen wúle gegjch dobře ničeho nepořdj . . . . Nedáwno mi Wáš pracowitý Boleslaw Klasopolský psal, že gim poslal některé Slowanské knihy, a mezi ginými i weliký polský slownjk Trojanského, což na vlastenec-kau i šlechetnau mysl Klasopolského ukazuge. Nechat' gen bratři Budešjnštj použigj hodně takowých darů.

Welice se mi ljbj, že Wy tak wšestranně se Slowanskem se seznamiti chcete, čitajce české, polské, ruské, ilirské knihy a časopisy. Degte sobě gen Danicu ilirskau donesti: gest výborná! Rowně se Wám ljbíti budau i české časopisy a polský Tygodnik.

Děkugi Ti za wskazané pozdrawenj výborného Macieiwského, gemuž se hotugi nynj do War-

zaslužby sebi kaž wo Lužicu tak wo Slowjanstwo nadobudžeš.

Teje nadžije ja sym, zo so knihy w Praze za budyske towarstwo nahromadžene hižom w Budyšinje namakaja, dokelž su mi z Prahi hižom 2ho februara pisali, zo su knihi hižom poslane.

. . . . . Mjez tym piš jim, luby bratře! zo bych dželawi byli, ze swojimi bratrami Slowjanami pilně dopisowali, a tak nadžiju wo sebi po Slowjanstwe zbudženu wobtwjerdžili a přisporjeli. Dželawosć dyrbi jich hlowne heslo być, přetož jeno wola ničo dobrego njedosahnje . . . . . Njedawno je mi Wáš dželawy Boleslaw Klasopolski psal, zo je jim někotre slowjanske knihi poslal, a mjez druhimi tež wulki pólski slownik Trojanskeho, štož na wótčinsku a šlachotnu mysl Klasopolskeho pokazuje. Njech jenož budyscy bratřa tajke dary hódnje wužiwaja.

Wulcy so mi lubi, zo chceće so Wy tak wšostronscy ze Slowjanstwom zeznać, čitajo české, polské, ruske, ilirské knihi a časopisy. Dajće sebi jenož Danicu ilirsku přinjesć: je wubjerna. Runje budža so Wam lubić tež české časopisy a polski Tygodnik.

Džakuju so Či za skazane postrowjenje wubjerneho Macieiw-

šawy psáti. — Mezi knihami z Prahy naleznete snad i „Časopis“, w němž gest opis cesty mé Lužické. — Prawdu maš, že by lépe bylo, kdybyste se zprawo Slowanstwě z Wašeho Srbského časopisa doswjdati mohli; ale snad přigde čas, kde se to stane. W tomto ohledu my máme naděgi do Tebe, drahý bratře, a Tobě rovných: Seilera, Wanáka, Klasopolského, Welana, Markuše a bratrů Budešjských. Rozmnožte se gen!

Mile nam zláště bylo, že sy našemu welikému Kollárowi poslal některé Waše Lužické zpěwy a že sy z mužem tjnto do dopisowánj wstupil. Pisáweg mu gen a podaweg zprawy o Wašem narodnjm žiwotu. — Kdy wygde ta sbjрка Lužických zpěwů?

Kragan naš Záborský wskazuje Ti, že list od Kollára, Tebau mu poslaný přigal. Za hotowost Twau bratrskau upřjmně Ti děkuge.

Nedáwno sem psal Klasopolskému, aby gména Srbských osad sebral a mi odeslal. On mi psal, že o to požádal gednotu Budešjskau. Stareg se i Ty, drahý bratře, abych to čjm rychlegi dostati mohl, poněwadž to musjm zaslati našemu welikému Šafařikowi, genž potřebuge zprawy

skeho, kotremuž so hotuju nětk do Warszawy pisać. — Mjez knihami z Prahi namakaće snadž tež „Časopis“, w kotrymž je wopisanje mojeho lužiskeho pućowanja. — Prawdu maš, zo by lépe bylo, hdybyšće rozprawy wo Slowjanstwje z Wašeho serbskeho časopisa nawjedzec mohli; ale snadž přjgde čas, hdžež so to stanje. W tym napohladu mamy nadžiju do Tebje, drohi bratře, a Tebi runych: Seilera, Wanaka, Kłosopolskeho, Welana, Markusa a budyskich bratrow. Rozmnožujće so jenož!

Lubo je nam wosebje bylo, zo sy našemu wulkemu Kollárej někotre Waše lužiske pěsnje poslal a zo sy z tutym mužom do dopisowanja stupil. Pisaj jemu jenož a podawaj powjesće wo Wašim narodnym žiwjenju. — Hdy wuńdže ta zběrka lužiskich pěsni?

Naš krajan Zaborski dawa Či wjedzec, zo je list wot Kollára, přez Tebje jemu poslaný, dostal. Za Twoju bratsku hotowosc so Či pěkuje dzakuje.

Njedawno sym Kłosopolskému list pisał, zo by mjena serbskich wsow zhromadžil a mi poslal. Wón je mi pisał, zo je wo to budyske towarstwo prosyl. Staraj so tež Ty, drohi bratře, zo bych to čim ručišo dostać mohl, dokelž

ty pro swau ethnografiskau desku Slowan, genž nezadlauho tiskem wygde.— Pozdrawugi upřjmně Seilera, Twé Rodiče a wšecky naše. Tebe pozdrawugj upřjmně zdegšj Slowané. S bohem! Piš

Twému

upřjmnému bratru
Ludewjtu Šturu.

Práwě, gak gsem mŕg list napsal, přišlo mi psanj, podepsané Domaškau a Renčem.

W Halle 17. března 1840.

dyrbju to poslać našemu wulkemu Šafarikej, kiž tele rozprawy potřebuje za swoju ethnografisku khartu Slowjanow, kotraž bórzy w čišću wuńdže. — Postrowuju wutrobnje Seilera, Twojeju staršeju a wšitkich našich. Tebje postrowuja wutrobnje tudomni Slowjenjo. Z Bohom! Piš

Twojemu

swěrnemu bratrej
Ludewitej Šturej.

Runje, jako běch mój list napsal, dostach pismo, podpisane wot Domaški a Renča.

W Hali 17. měřca 1840.

Z Budyšina a Lužicy.

* W nakładže wudawařnje Serbskich Nowin so w tu khwilu „Khěrlušě a spěwy wot Pětra Mlónka“ čišća a to w Smolerjec knihičišćerňi w mačićnym domje. Tuta kniha budže něhdže 20 čišćanych listnow wopřijeć a so w 5 zešiwkach po 50 np. wuda.

* Na město k. wučerja Runarja, kiž je so do Kamjeńca přesydlił, je k. Kässler, dotal wučer w Brětnej, jako tajki do Hornich Koblic přišoł, a na cyrkwinskowučerske město w Budyšinku, z wotkal je so k. Bjar do Hornjeho Wujezda přesydlił, je k. wučer Suško z Khołma přišoł.

* Na farske město we Wjelecínje, hdžež je so dotalny farař, k. Wićaz, emeritirować dał, je k. duchowny Kubica, dotal farař we Łutach, designowany.

* Časopis Mačicy Serbskeje č. 51 je wušoł a wopřija: 1) Spisowarjo hornjołužiskich ewangelskich Serbow

wot 1597—1800. Zestajał K. A. Jenč. 2) Dwójkřidłaki. Wot M. Rostoka. 3) Serbska přisaha, pomnik ryče z 3. štwórcé 25. lětstotka. 4) Glossy w agendze Khrystofa Blöbela. 5) Nekrolog XIX. (Jakub Nowak). Wot M. Hórnika. — 6) Nowe wustawki Maćicy Serbskeje. 7) Wučahi z protokollow M. S.

Słowjanski rozhlad.

(Podawa M. Hórnik.)

Professor Fr. Velišsky wopisuje we wulkej, po zešiwkach wudawanej knizy „Žiwot (toje Žiwjenje) Rekuw a Řimanuw“. — Z wobrazami rjenje wuhotowana „česko-moravská kronika“ je hač do časa knježenja khěžora Maximiliana II. docpěła. — Prjedawši awstriski minister, wjelewučeny J. Jireček wudawa wužitne džěło za Čechow „Rukověť k dějinám literatury české do konce 18. století.“ Jeho syn, Konstantin Jozef, wozjewja wobšěrne „stawizny bołhařskeho naroda.“ — Fr. Doucha je zběrku svojich krasnych basni „Sedmero skutkuw tělesného milosrdenství“ z wobrazami Ant. Jedlički wudał. — „Černokňažnik“ budže mjeno noweho słowanskeho satiriskeho časopisa.

Krakowska akademija wudawa we wšěch svojich wotrjadach wažne nastawki a wjetše džěła, wosebje ryčespytne, stawizniske, fiziografiske, bibliografiske atd. Jeje staw a wobstejenja wopisuje kóždolětnje „Rocznik zarządu“. Njedawno je wona 10,000 zwjazkow, mjez nimi ředkich knihow, ze zawostajestwa Cyp. Walewskeho namrjeła.

Słowjencowje dostanu krasnu zeřku ludowych pěsni, štyrihlósnje zestajanych wot Josefa Kocijaněiča a z nakładom narodowca Ignaca Kovačiča wudatych. — Z khrowatiskich zabawnych časopisow je w tu khwilu „Vjenac“ najbóle khwaleny.

Slawist Vatroslav Jagić, ord. professor słowjanskich ryčow a literaturow university w Berlinje (prjedy w Zahrjebje a potom w Odessy) je ze sobuskutkowanjom prof. Leskiena (Němca) w Lipsku a prof. Nehringa (Polaka) w Wrótsławju počał wudawać: Archiv für slavische Philologie. Nimo mjenowanych knjezew je so z nastawkom wobdžělił na přnim zešiwku (160 stron) znaty slawist prof. Gregor Křek. Po nastawkach slěduja „Kleine Mittheilungen“. Přemy temule nowemu organej wjele zboža!

Wopřijeće Lužičana č. 1.

Nankej k narodnemu dnu. Wot H. Jordana. — Něšto wo šerjenjach. J. B. Š. Lubinski. — Luba so z druhim ženi. P. — Tři powjesće z luda. Zdžělił Domaška. — Hamletowa samoryč. z L. — Serbskeje ryče dla do stracha zahnaty. Wot Horislawa. — Spěw Jednoty. Wot J. S. — List Ludewita Štura na J. E. Smolerja. — Z Budyšina a Lužicy. — Słowjanski rozhlad. Podawa M. Hórnik.

Čiše Smolerjec knihičišećernje w maćičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smolef.**

Wukhadza kóždu druhu sobotu měsaca. — Plaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np

Čo. 2.

Februar.

1876.

Maćeri k narodnemu dnju.

I.

Luby Božo na njebju:
Zdžerž mi lubu maćerku
Strowu, čerstwu, zbožomnu,
Džens a stajnje wjeselu.

II.

Na cyłej wulkej zemi
Njej' duša jenička,
Kiž by mje lubo męła
Kaž Ty, o maćerka!

Duž na šěrokim swęće
Sy Ty ta jenička,
Za kotruž węćnje hori
So moja wutroba.

III.

Kaž ręčka mjez mlódnymi lučkami,
Tak z ćicha a wjesele pobęži
Tež Twój čas, o maćerka, najlubša, —
Hdyž přeca wšę moje so dopjelnja.

Budž zbožomna, luba mi maćerka!
Wo Twoje sy džęćo to zashužila;
Njech Bóh luby knjez sam Ći zaplaći,
A zbože a radosć Ći wudžęli.

H. Jórdan.

Ludki.

Wóndy zběhny so wójna w měsće Khoćeubuzu. Příkladna teje sameje pak běše, zo so zdaše, jako bychu tež ludki přeněmčić chcyli. To pak sebi Serbjo, kotrychž sčérpny khribjet tola hewak wjele njese, lubić njedachu, ale z nich wustupi zmužity ryceř a rubaše a wojowaše za ludki. Zo pak při tajkim bėdženju jeno znata čorna krej je běžala a čerwjena so jeno horila, to drje sebi česćeny čitař hižom myslí.

Ta wěc pak měješe so tak. Wěsty starožitnostnař pisaše nastawk wo ludkach do jenyh nowin; a dokelž su ludki po serbskich powjesćach mali ludźo byli, dha měnješe wón, zo so njedyrbi ludki ale „lütje,*) lütchen, lütchen“ pisać. Na to wotmolwi jedyn Serb w druhich nowinach a dopokazowaše, zo maju ludki serbske mjeno a dyrbjá so tehodla z „d“ a nic z „t“ pisać atd. Tajke přećiwjenje běše zlé. Nětk pisaše so do Lipska a do Barlina, a pytaše so w Smolerjowych pėsnjach, w Pfułlowym a Zwahrowym słowniku a w druhich autoritetach za prawdu. W Pfułlu na 347 stronje su ludki (Zwerg, Querx) serbski napisane, kaž so słuša, tola namaka so na 348 stronje tež słowo „lutki“, sam lutki, ale směšnje by było, jeli by chcył něchtón tuto słowo za „ludki“ stajić. We Zwahrowym delnołužiskim słowniku namaka so: Ludki, pl. dem. fabelhafte Zwergmenschen der Vorzeit, Lutken. Wšitko pokazowaše na to, zo maju ludki serbske mjeno. Němcy maju swoje Zwerge a Querxe, Serbjo maju ludki.

Što pak mamy sebi wo ludkach myslić? Su powjedanja wo nich jeno hole basnički, abo leži w tych tola někajka wěrnosć?

Něćiša wědomnosć, wosebje starožitnosćow, měni, zo w tajkich ludowych starych prajkach někajka historiska wěrnosć leži, kiž nam wo zastarskich ludach, wo něhdušich wobstejnosćach, wo ludžacej wěrje abo přiwěrje atd. swědči. To plaći tež wot prajkow wo ludkach.

Powjesće wo ludkach su wosebje tež po Delnich Łužicach jara znate a rozpřestřjene. Na příklad: W Popojcach ma jene polo mjeno: „ludkowa górka“ (hórka) a ta strona něšto dale „za ludkowej górcce“. Powjeda so tež, zo su ludki do wsy přišli a su k

*) Mjenujey „lütge“ rěka po delnjoněmskej naryči „mały.“ W Hornjej Łužicy „ludki“ rěkaja „palčiki (Däumling)“.

pječenju sudobje požčowali a su při tym prajili: „My kšeli mės žěžku, njej žěžku (h. l. džėžu)? My chomy klėbašk, njejklėbašk, pjac!“ Tež pokazujetaj so hišće dwaj domaj wo wsy, do kotrejuž su ludki wosebje přihradželi. W ludkowej hórcy pak namakaju so popjelnicy.

W Rogeńcu ma jeno městno mjeno: „Ludkowńja“, a dyr bim tudy naspomnić, zo tajke mjeno hišće w žanym słowniku njesteji.

W Dešnje so powjeda, zo su ludki při žnjach jenož klóski zwotrězowali, słomu pak stej o wostajili.

Wokoło Baršća zdžěluj, zo ludki prawje serbski njemóžachu, a zo móžeše so jim jenož čězko dorozymić. Na to pokazuju tež prjedy spomnjene jich sady z Popojc.

Polu Wětošowa pokazuje so městno, hdžež su měli ludki swoju pęc. A jako na tym městnje starožitnostnarjo pytachu, namakachu tam z kamjenjemi wusadžanu jamku z popjelom a tež tajke kamjenje, z kotrymiž su w prastarych časach žito na muku tołkli.

W Golkojcach so powjeda, so su ludki, hdyž su ludžo ze zwonami zwonić počeli, prajili: „To bužo naša smjers!“ Tež so tam powjeda, zo njejsu šćowkanje psow zjeseć móhli.

W Cazowje su ludki na nětčišem pastwišću bydlili.

Tež w Hornich Lužicach su ludki derje znate, runjež su so dawno minyli. Moja wowka w Čělnom powjedaše nam džěćom, zo su ludki něhdy při rěcy na „starych kutach“ bydlili. A jako tam junu Janec hospodař woraše, čuješe wón lubozne wonjenje. Wón rjekny teho dla khětrje: „Tó drje maju ludki někajki swjedzeń, to móhli mi tež tykanca přinjesć!“ A hlej, po khwili, běše wokoło jědnaćich dopoldnja, přinđže ludk a njeseše tykanc a karan pića, staji woboje na trawnik a rjekny: „Zjěšć móžeš, ale naćeć njesměš, wupić móžeš, ale karan njewzmi k hubje, hewak so ći derje njepóndže.“ Janec hospodarzej při tajkich słowach derje njeběše, wón drapaše so w hłowje a jědžeše pomału dale. Jako běše hišće raz wobjěl a zaso na kónc přijěl, syny so na trawnik, wučěže nóż, wukraješe tykanc tak, zo kroma cyla wosta, to wukrate pak je zjědl. Pić so jemu tež cheyš, wón wza teho dla stwjelco słomy, tykny je do karana a bórzy běše wšitko wupił. Lědy běše hotowy, dha přinđže ludk, hrabny kromu a karan a rjekny: „To je ći čert sam radžil!“ a wotsali so.

Kajka wěrnosć leži nětko w powjesćach wo ludkach? — To

budže mjenujcy kóždy nawjedzity přiwdac, zo to hołe wupłody čłowskeje fantazije njejsu, přetož čłowska fantazija, a byla-li ta najsylniša, ničo njewuměje, štož by so někak na realne wěcy njezałožilo. Naš Sejleř, kaž němskaj Götha a Schiller su swoje pěsnje atd. na podawki a wobkedźbowanja abo wšědného žiwjenja, abo stawiznow založili a te z jich wosebnymi darami a wulkej pilnosću w najrjeńšim swětle, nas powučacym a natwarjacym nam poskićili.

Hdyž pak najwjetše naše swětla so tak na realne złoža, dha změje wjele wjacj ludowa poezija, dha změju ludowe prajki, tež te wo ludkach, realny podložk.

Teho dla su tež sławni přepytowarjo starožitnosćow: Jak. Grimm, T. J. Hanuš, Sven Nilson a druzy wuprajili, zo ludki njeběchu byća čłowskeje fantazije, ale wěrne a žiwe byća, zo běchu něhduši prawobydlerjo.

Jako Mójzas z paranskeje pusćiny dwanaće wobhonjerjow do kanaanskeje zemje pósła, wróćichu so te za štyrecyć dnjow a přinjesechu mjez druhim tu powjesć: „My tež smy tam widźeli hobrskich mužow, a nam so zdaše před našimaj wočomaj, jako bychmy skopčki byli, a tajcy so tež my před jich wočomaj zdachmy być“. Z teho slěduje, zo běchu Kanaanscy dla jich dolhosće hobry za israelske džěci, tute pak ludki za tamne. — Podobne pady wospětuju stawizny wjacj króc.

Jako Serbjo něhdy z Asije do Europy přičahnychu a so tudy zasydlichu, běchu tute krajiny hižom wobydlene, a to wot małych ludźi, kaž to nic jeno prajki wo nich ale tež wšelke wuryte starožitnosće dopokazuju, ale tak rědko, zo Serbjo hišće dosć města mějachu. Tutech prawobydlerjow pomjenowachu Serbjo ludki, a dokelž mnozy wot nich rad na a při wodze bydlachu, tež „wódný muž“ a „wódna žona“.

Za posleńšu mysl, mjenujcy zo běchu ludki a wódni ludžo jedyn a tón samy lud, drje hač dotal žadyn wučeny autoritet wustupil njeje, ale myslim sebi, zo budže w swěrnem přepytowanju wěsće za wěrnosć póznata. Pokazuje tola wšelke na to: Wódný muž bydli pak w haće, pak při rěcy, pak na mokrych lukach, ludki blisko Čělného bydla tež při rěcy, w Delnej Łužicy pak najbóle na hórkach. Ta sama prajka, kiž sym přjedy wo ludkach z Čělného zdžělił, powjeda so tež, hdyž tež něšto hinak, wo wódnym mužem w

nowopasličanskim haće pola Kamjeńca (Łužičan 1871 str. 78.), a tež wo duchach we wusmužowej a lubijskej horje (Łužičan 1870 str. 187). Je-li pak dyrbjeli so ludki a wódní wobydlerjo při pozdžišich přeptywanjach jako dwaj praludaj póznać, budže mi to tež prawje.

Móžno je, zo su prawobydlerjo w posdžišich časach ze Serbami so změšeli. Za to ryči přecelny wobkłod ludkow z ludźimi, jako tež na příklad powjesće, kaž jenu Smoleř w swojich pěsnjach str. 267 zdžěluje: „Džowki wódneho muža z hata Ramuša khodžachu do Łaza na reje a jena zalubowaše so do „rjaneho Jurija“, a tón do njeje. Wón džěše raz z njej sobu do domu jeje nana, hdžež so jemu derje spodobaše“. Štó wě, hać sebi ju njeje za mandželsku wzał. Tež njeběchu ludki tak jara malke; přetož hdyž su sebi butrobas a džěžu a druhu domjacu nadobu počchowali a trjebać móhli, dha dyrbjachu tola dosć wulcy ludžo być.

Móžno tež je, zo je něšto ludkow do druhich stronow wučahnyło, powjesće wo duchach we wusmužowej horje na to pokazuje.

Toła nětko so praša, kajkemu ludu abo kajkemu rodu su něhduše ludki přisłušali? — Na tajke prašenje wědomnosć hišće dospołne wotwolwenje nima. Někotři měnja, zo běchu splah nětčišich Finnow, Šafařik pjeća, zo běchu čudskeho (mongoliskeho) rodu, druzy zaso maju druhe mysle. Němcy pak njeběchu, to je wučinjena wěc. A duž by přez ludki njewěrnosć mnohich historiskich bajkow a błodow dopokazana byla.

Myslim sebi, zo tutón mój nastawk tež na to pokazuje, kak nuzne a wužitne to je, hdyž so stare ludowe prajki a basnički znapisuju. Wěsće budže k. redaktor, kiž je hižom před 30 a wjacy lětami jara pilnje je hromadził, wěsće budže wón tajke zběrki, a byli tež snadne, lubjerad wotčišćeć.

H. Jórdan.

Přispomnjenje redaktora Ja sym kóždy čas radlubje hotowy, wšě bajki a ludowe powjesće w „Łužičanu“ wotčišćeć a teho dla zdžělaných Serbow, na wsach bydłacych, wosebje pak kk. duchownych a wučerjow najpodwolnišo prošu, zo bychu mi tajke wěcy připósłać cheyli. Tež wobročam so na kk. studentow, gymnasiastow a seminaristow, zo bychu w času prózninow kaž narodne pěsnje, tak tež ludowe bajki a powjesće pilnje zběrali a mi k wotčišćenju přepodali. Runje woni móža to bjez najmjeńšeho zadžěwka najlěpje dokonjeć, přetož kk. duchownym a wučerjam husto dosć tajke napisowanje jich zastojnstwo njedowola.

Ptačk a hólčec.

(W. Hey.)

H: Dosahnu, ptačko cé!

Pt: Dosahń mje! Maš dha mje? ,

H: Njeposlušne zwěrjatko,
Na štom sy mi zlećilo.

Pt: Daj sej rosć křidleška,
Potom loj ptačatka.

Ptačk sedžeše horjeka,
Hólčec steješe deleka;
Z wopředka so hněwaše,
Potom k sebi praješe:
Wostań ty horjeka, zaspěwaj mi,
Mjez tym ja deleka poskoču sej.

Přeložil Š., Lubinski.

Bajka z Delnjeje Lužicy.

Serbski lud je, kaž je to kóždemu wěsće znajomne, jara bohaty na wšelakich bajkach a powjedančkach. Pak je wódný muž pak připołdnica, pak zły duch sam předmjjet tajkich bajkow. Slědowace powjedančko powjeda nam wo khudym muži, kotryž jeneho knjeza wo hospodu prošeše. Tutón dowoli jemu w někajkej wotsalenej pincy, wo kotrejž so powjedaše, zo ma tam nječisty duch bydło, hospodu. Dokelž ze swojej swójbu žaneho byddenja njenamaka, dyrbješe ze spomunjenej pincu za lubo wzać. Tudy boješe so pak w spočatku jara, dokelž jeho kóždy wječor wowka wopyta, kotraž hač do dwanateje hodžiny předžeše a so potom cyle mjelčo zaso wotzdali. Khudy muž, kotremuž bě horka spomunjeny knjez tule pincu k wobydlenju wotpušćil, wosta, bojazneje mandželskeje dla, kóždy wječor doma.

Junu pak njebě jemu dla wulkeho sněha móžne, zastojństwo w postajenym času skónčić, duž přińdže hakle rano pozdže domoj. Tuta nóc měješe pak za njeho a jeho mandželsku wulcy jara wjele zboža. Wowka, kotraž, kaž hewak přeco, tež tutón raz na přazu přińdže, poda so před woteńdženjom k mandželskej khudeho muža, a nuzowaše ju,

so z njej k stwinym khachlam podač. Mandželska nochcyše drje, kaž so samo rozymi, z njej sobu hič. Dokelž pak bu přejara prošena, džěše tola skónčnje sobu. Pomjenowana wowka pokaza ji pak, dwaj cylhlej khachli wuzbělnywiši, horně zlotych a prikaza ji twjerdže, zo njesmje to mužej přjedy, dyžli za džewjeć dnjow wozjewić. Potom woteńdže. — Mužowa mandželska wočakowaše pak z wulkej žadosću na dwanatu hodžinu w nocy džewjateho dnja. Jako bě ta přišla, wupowjeda z wjesolej wutrobu tu wěc swojemu mužej. Wobaj podaštaj so nětk k hižom spomnjenemu městu k khachlam a wzaštaj sebi horně zlotych pjenjěz.

Bórzy pak sta so, zo hižom pomjenowany knjěz swoje kubło předač checyše. Postajeny džen bě hižom přišoł a wjele kujěžich bě so zešlo. Tež khudy, přez horně pjenjěz wobohačeny muž skhróbli so přistupić a kubło kupowač. Jako jeho knjěz wuhlada, kiwny jeho k sebi a woprašo so jeho, kak to přińdže. Zhoniwši pak, što bě so stało, džěše knjěz: „Teho dla dyrbiš ty knjěz kubla byč!“ Kupowanje přesta a khudy muž bu knjěz cyleho kubla.“

A. Domašk.

M e j k a.

(z Goethy.)

Kak wšudže krasni
So přiroda!
Kak slónčko jasni
So přez hona!

So wjesli duša,
So zraduje;
O zemja, slónco!
Wšem zbožo kće.

Ze wšitkich kwětki
Ktu haložkow
A tysac kłosow
Ržu z kerjaškow.

O mila lubosć,
Blyšć zlotuški,
Kaž rańše zerja
Tam na hori!

Arnošt Muka.

Stary hród.

(Powjesć z ludu.)

Pod tymle napismom čitach w 4. čisle Lužičana z lěta 1861 bajku, podatu wot H. W. Na kóncu spisačel přispomni: „W tutej powjesći zda so, zo je tu a tam něšto wupadnyło, štož wšak so lohecy přimyslić hodži; sym pak ju tajku wostajil, kajkuž sym ju za powjedarjom napisał.“

Podpisanemu je so radžilo, tule bajku slyšeć dopolnišu, hač ju knjez W. tam podawa. Lubo by mi bylo, hdy by knjez W. to w njej namakał, wo čimž měni, zo je po jeho podawku wupadnyło. Wona ma so takle:

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ Takle připiwaše sebi Jan, sam lutki sedžo we wulkej jstwě stareho hrodu, kiž srjedz lěsa steješe. W tymle hrodze šerješe, o nchtó tam hač dotal wutrał njeběše. Jan pak mēnješe, zo so ničeho njeboji a teho dla tam sedžeše srjedz nocy, před sobu na blidze wulkuškleńcu piwa, z kotrejž so druhdy napi, a tołste knihi, z kotrychž bjez přestaća čitaše. Z dolheje trubjele mócnje pachaje a pječ swěcow měješe zaswěćenych.

Dolho hišće njeběše čitał, dha wot horka jena ruka dele padže a a přenju swěcu hasny. Jan ruku z blida šmórny a swěcu zaso zaswěći.

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ A Jan dale čitaše.

Zaso jena ruka dele padže a dvě swěcy hasny. Jan ju dele šmórny a swěcy zaso zaswěći.

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ Jan sebi trubjel z nowa natyka a dale čitaše.

Nětko jena noha dele padže a tři swěcy hasny. Jan nohu dele šmórny a tři swěcy zaso zaswěći.

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ A Jan dale čitaše.

Zaso jena noha dele padže a štyri swěcy hasny. Jan ju dele šmórny a štyri swěcy zaso zaswěći.

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ Jan sebi trubjel zaso natyka a dale čitaše.

Na jene dobo cyłe čělo dele padže a wšě swěcy hasny. Jan čělo z blida šmórny, swěcy zaso zaswěći a wokoło so njehladaše.

„Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo nječini!“ A Jan dale do svojich knihi hladaše.

Nětko zastupichu hercy a po jstwjje počachu rejwać.

Jan pak prajicy „Připić sebi Jano! — W Bože mje Jano! — Njebojiš so Jano? — Čeho dha so boječ, wšako mi nchtó ničo njećini!“ škleńcu dopi a zaso do knihow hladaše.

Hdyž jenu dyri, wšo woćichny.

Mały šěry mužik k Janej přistupi a rjekny: „To hišće do tebjje žadyn přetrał njeje. Pój zo mnu sobu do pincy; tam móžeš sebi wubjerać, štož chceš. Boječ so njetrjebaš!“ Jan so njeboješe, ale džěše sobu. Před durjemi jemu mały mužik rjekny: „Hdyž z pincy póndžeš, dha so njewohladuj!“ Za durjemi pak wulki čorny pos ležeše. W pincy so wšo blyšćeše. Wulke hromady złota a slěbora tam ležachu. Šěry mužik Janej mjecki poda a rjekny: „Nětko sebi hjer!“ Hdyž pak sebi Jan sam njebjerješe, dha jemu mužik mjecki złota nahraba a rjekny: „Donjes to horje a přińdž zaso, ale njewohladuj so!“ Jan so njewohladny, ale swoje mjecki horka wysypny a so zaso do pincy wróci. Nětko jemu mužik mjecki slěbora nahraba, a hdyž běše Jan z nimi z pincy won, so durje zady njeho zaprasnychu a wo pincy ničo wjacj widzeć było njeje.

Hdyž běše so Jan rano wupał, wotewri wokno a hladaše do lěsa won, hdžež drjewo puščachu. Džěloćerjo so jara džiwachu, zo je hišće žiwy. Jan pak so směješe, jenemu toler čisny a rjekny: „Jowle maš; nětko dži k hrabi a praj jemu, zo sym hišće žiwy.“

Bórzy hrabja přijědže a so wulecy džiwaše, zo je Jan hišće žiwy. Wón skhowa jeho za hajnika. A dokelž běše Jan nětko bohaty muž, dosta mlodu hrabinku za žonu.

J. B. Š., Lubinski.

Serb a Němc.

Serb a Němc dzeržeštaj něhdy kóždy za jedyn kónc koľbasu w hubje. Serb džěše, zo by ju swojemu njeprěcelej wzał, po serbskim k Němcej: „Němče dzeržiš?“ Němc pak, kotryž tute słowa njerozymješe, roznjemdrjeny na Serba zawoła: „Was?“ Serb wutorže jemu, mjez tym zo wón hubu rozdaji, koľbasu a wotsali so z njej.“

A. Domašk.

Holbiko, wostań!

(Južnoserbška narodna pěsni.)

Skoržeše raz sotra bratrej:
 „Što dha njeprjūdžeš wjac ke mni?“
 — Rady wšak bych k tebi přišoł,
 Ale njepušći mje luba,
 Krasnica to cuzokrajna.
 Lědom konja wosedłaju —
 Cuzokrajnka wotsedłuje
 Z wótrym mječom wopasam so —
 Mječ mi wozmje cuzokrajnka;
 Praji: „hdže dha chceš mi ćeknyć?“
 Sěroke je rune polo;
 Hluboke je mutne morjo:
 Holbiko přelubši, wostań!“

P.**Zmjerznjěny nós.**

(Po francózskim Alexandra Dumas.)

Běše w započatku zymneho počasa, jako do St. Pětrohroda přijědžech, zo bych tam někajke zastojústwo na so wzał. Přenje dny, w kotrychž so Pětrohród swoju bělu drastu woblekowaše, běchu za mnje dny dźiwneho napohlada, dokelž běše mi wšitko nowe. Přede wšěm so rady na sankach wozyć dach, přetož krasne wjesele je, hdyž lećiš po zemi, hladkej kaž škleńca, ćehnjeny wot koni, kotrež, hnate přez wótrosc powětra, sani ćěžkosć nječuja a bóle leća dyžli běža. A tute přenje dny běchu za mnje přez to hišće spodobniše, zo zyma z małymi kročelemi přibjeraše, tak zo ja, džak mojemu kožučeju, jeje krutosć prjed nječujach, hać ćoploměr dwacyći skhodženkow zymy pokazowaše.

Junu, jako při cyle jasnym njebjju wětr wótrišo duješe, dyžli sebi myslach, wobzanknych, wuńć. Ja so woblečech wulki Astrachanski kaftan, sčalnych sebi pječawu přez wuši, zwjazach sebi wokolo šije Kašmirske wolnjane rubiško, zwažich so na hasu, a moja cyla wosoba z wuwzaćom kónčka nosa běše do drasty zababjena. —

Najprjedy džěše wšitko derje; ja so sam dźiwach, zo tak mało wo zymje čujach a ja so smějach wšitkim tym powjedančkam, kotrež

běch wo jeje surowosći slyšal. Ja běch wulcy zwjeseleny, zo so na tajke wašnje lohko do Pětrohrodskeho podnjehja zwučich. Po khwilcy zdaše so mi, zo ludžo, kotrychž zetskach, z wěstym njeměrom na muje hladachu, ale žadyn wot nich mi ničo njepraješe. Njetraješe pak dolho, dha mi muž, mje zetkawši přiwoła: nós! Dokelž ani słowčka ruski njerozymjach, myslach sebi, zo njeje hódno, jeneje zložki dla zastać a džěch dale. Kónc hasy zetskach pohonča, kotryž khwatawši pódma swojich sankow běžeše; ale hač runje kaž wětr nimo mje jěchaše, so tola hnuty čuješe, mi přiwołać: nós! nós! Na posledku, jako běch na jene torhošćo došoł, namkach so napřećiwo čłowjekej, kotryž na dobo poľnu horšć sněha zhrabny, so ničo njeprajiwši na muje wali a prjedy, hač mózach so swojeho přećiwnika zmínyć, mje ze sněhom myješe a přede wšěm mój nós z cylej mocu rybowaše. Tole rybowanje pak so mi w tajkim času jara malo zwjeselace zdaše, tehodla wučalnych moju ruku z hlubokeye rukajcy a smykných temu njeplěchej plistu, zo so džesać stopow daloko do sněha wali. K njezbožu abo k zbožu za mnje přibližištaj so w tutym wokomiku dwaj buraj, kotrajž, khwilku na mnje hladajo, so nadobo na mnje walištaj, a njedziwajo na moje wobaranje mojej rucy twjerdže přimnyštaj, tak, zo tón djasny a njemdry čłowjek, kotrehož běch runje přez sylnosć mojeju rukow wotstorčič so zmuži, wulku horšć sněha hrabny a so na mnje z nowa wali. Ale běštaj tež rucy mójnje jatej, mějach tola jazyk swobodny; mysliwši, zo běch wopor někajkeho molenja abo někajkeho racwaweho nadpada, woľach z cylej mocu wo pomoc. Přiběža na to wojerski wyšk a wopraša so po francózsku, čeho potrjebam.

Što! gospodin, woľach ja z poslenjej mocu tych třoch mužow wotstorčiwši, kotřiž na najměrnišo swój puć dale kročachu; wy drje njejsće widžal, što su čile njeplechojo zo mnu činili? —

„Što dha su wam činili“? —

Ale woni su mje tola ze sněhom rybowali. Namkaće w tym dobry a rjany žort, ke kotremuž nas tutón ćoply čas ćeri? —

„Ale, gospodin, woni su wam najkrasnišu dobrotu wopokazali, wotmolwi tamny. —

Kak dha to? —

„Bjez dwělowanja byšće wy nětko zmjerznujeny nós měli.“ —

Bóh zwarnuj! zawołach, ruku na pohroženy džěl mojeho bjezwoča položiwiši.

„Gospodin“, džeše jedyn nimo nas khwatacy knjez k temu wyškej, „Wam powjedžu, zo Waš nós zmjerznje“. —

„So džakuju, gospodin“, džeše wojak kaž by powjesé wo naj-samozrozumliwejš wěcy na swěće dostał, a so skhiliwši zhrabny horšé sněha a wopokaza sebi tusamu službu, kiž běše mi tón wbohi čłowjek wopokazał, kotremuž běch tak surowje za swoju přislužbu zaplaćil.

To rěka po tym, gospodin, zo bjez tuteho čłowjeka . . . . —

„Wy njebyšće wjacj nós měli, pokračěše wyšk, sebi přeco hišće nós rybowajo. —

Po tym, gospodin, dowolće . . . . .

A duž čěrjach za tym čłowjekom, kotryž w mysli, zo chcu jeho do smjerće nabić, tak započá z cylej mocu běžeć, zo jeho wěsće nihdy njebych dosčahnył, njebychu jemu někotři, kiž jeho cofać a mje za nim čěrjo widžachu, puć zastupili a jeho jako paducha abo rubježnika popanyli. Jako k njemu přiúdžech, namkach jeho na wšitkich stawach třepjetaceho; džesać rubli, kotrež jemu dach, rozjasnichu jemu cyłu wěc; wbohi čłowjek wokošese mi rucy, a jedyn z tych, kotřiž pódla stejachu, mje napominaše, přichodnje bóle na swój nós kedžbować. Tole napominanje běše njetřebne; tak dolho, hač hišće pućowach, njejsym jón ženje wjacj z kedžbliwosće zhubil.

W Lipsku.

M. Renč.

W ó š c n y k ř a j .

Wěš mi mój ředny wóšcny křaj?

Wón złoty njej' tog' nježědaj,

Pod figowcom a palmami

Se jogo zemja njepyšni.

O ně, o ně! wón pónižna

Jo plódna Boža zagroda.

Wěš mi mój ředny wóscny křaj?
 Na mrow šyr jog' njeležďaj,
 Za gjardnym kněžtwom njelesi
 A křawne bronje njewotřy —
 O ně, o ně! což chwalbu ma,
 Jo jogo wjelkosć huznana.

Wěš mi mój ředny wóscny křaj?
 Na nimski křaj mi njeřodaj.
 Wón kwišeca jo hobnozka
 Na bomje wjelkog' Słowjanstwa,
 Haj, to wón jo a njezginjo
 A Łužyca se mjenujo.

Ta jo, ta jo mój wóscny křaj,
 Mój serbski dom a přawy raj;
 Kenž by tud kšěli kwisć a rosć,
 Tym k bložku jo tek wjelki dosć.
 Kwiš křajo, kwiš ty bytřejšy
 Na cesćach a na pěknosći.

Spiw wot Handroša Sejlerja; přeložil do dolojcnoserbskeje řečy
Alexander Petrow.

Dopis z Lipska.

Wot Serbow tudy studowacych běše so tež w zańdženym lěće
 črjódka k pěknemu zwjazkej zhromadźila, zo bychmy so w lubej
 maćeršćinje wudokojeli a w narodnym jazyku zabawili a zahorili.
 Běchmy to slědowacy: Erwin Garbař z Minakała, stud. theol.; Božidar
 Běrnik ze Šćeńcy, stud. theol.; Marćin Renč z Ketlic, stud. theol.;
 Handrij Matek z Wujezda, stud. theol.; Jan Grólmus z Radworja, stud.
 paed.; Michał Čoch z Porchowa, stud. phil.; Ernst Holan z Drječina,
 stud. phil.; Ernst Muka z Wulkeho Wósyka, stud. phil. Junu za
 tydžeń skhadžowachmy so w Sorabiku (wotdžělenju lužiskeho němskeho

prědařskeho towařstwa) a čitachmy po rjadu wudžělki pak we wjazanej pak w pěšej ryči, kiž so potom recensowachu a wuporjedžowachu. Lěpše z nich su so z džěla do našeje serbskeje rukopisneje Nowiny zapisowale, z džěla do Łužičana zapósłale a to wot kk. Běrnika, Renča, Matka, Holana a Muki. W Sorabiku wopyta nas raz k. knihikupc Pjeh z Lipska. — Wyše teho běchmy w Mukowym wobydlenju čitařski a spěwanski wěnk załožili a skhadžowachmy so w zymskim pohłěće 1874/75 kóždy wutoru wječor pola njeho a čitachmy najwažniše kruhi ze serbskeje literatury a spěwachmy narodne spěwy. Tudy nas k. stud. theol. Nowak z Rakec, stud. jur. Salowski z Khróscic a stud. med. Struck z Kalawy junu wopyta, dale k. Dr. phil. Oblazinski wjacory króć. Wot Michala 1875 sem je so wěnk do serbskeje bjesady přewobročil a zhromadžujemy so tydžeńscy junu wječor w postajenym hosćeńcu k bjesadneje zabawje. Jara lubo by nam było, hdy bychy k najmjeńšemu tutu bjesadu wšitecy tudy studowacy Serbjo wopytali. Dale wopytowaštaj w zymskim semestrje 1874/75 dwaj, a w z. s. 1875/76 jedyn wot nas prof. Leskinowe słowjanske kollegije.

Tež smy k wudaću wšitkich pěsnjow našeho najslawnišeho serbskeho basnika k. Seilerja wšě jeho wudžělki, kiž běše jako student w Lipsku pěsnił a do našich serbskich Nowin zapisał, wupisali a Maćicy Serbskej pósłali. Naposledk chcu hišće spomnić, zo smy tež ze serbskimi towařstwami w Budyšinje a Prazy přez přecelne listowanje we wzajomnosći stali.

M.

Mejka.

Ty młódníš polo,
 Daš zbóžny čas
 A z kwětněj pychu
 Swět pjelniš zas.

O holo, holčo
 Mi lubozne!
 Kak twoje wóčko
 So smějkoce!

Tak ptački powětr,
 Spěw lubuju
 A rańši kwětašk
 Wóni njebjesku;

Kaž horco tebje
 Ja lubuju,
 Kiž dawaš ćerstwu
 Mysl k wjeselu;

Duž zaso spěwam
 A rejujem;
 Budź w wěki zbóžna:
 So lubo wěm.

Arnošt Muka.

Namkach.

(z Goethy.)

Po hajku khodzach	Jón šćipnyć žadach,
Bjez zaměry;	Duž zašępta:
Wo ničo rodźach,	Tyć džě tu tradach
Běch spokojny.	Zwjadnjenja dla?!
Duž namkach kćějo	Kwětk z cyłym zběhnych
Kwětk we khłódku,	Sej koruskom,
Kaž hwežka smějo	K zahrodcy njesych
So we wóčku.	Jón pod domkom.

Tam zaso sadžu
 Jón w ćišinu,
 Jom' hrańki hladžu,
 Hdyž pupki ktu.

Arnošt Muka.

Z Budyšina a Lužicy.

() Naš serbski krajan, k. referendar Leidler z Khrósćic, je ze Saydy do Nowosalca přesadžený.

() Mjez tymi primanarjemi, kiž na budyskim gymnasiju lětuše pruhowanje zralosće činjachu a tež khwalobnje wobstachu, su tež tři Serbja, mjenujcy kk. Ota Hanowski z Budyšina, Jan Kral z Čemjeric a Jan Renč z Ketlic.

Prěněj dwaj chcetaj na prawo studować, posleńši pak na duchownstwo a filologiju.

† Lužiskaj Serbaj, w Prazy studowacaj, kk. Bart z Kukowa a Khilank z . . . . staj pruhowanje k dobyću prawa jenolětnej wojskeje služby khwalobnje wobstałoj.

* Knjez Łusćanski, kaplan při budyskej serbskej katholskej cyrkwi, je wuzwoleny, zo by k. Bernerta japoštołskeho vikara w Saskej a tachanta w Budyšinje k jeho biskopskemu wuswjećanju do Litoměřic přewodzał.

x Hižom před dlěšim časom je wobzanknjene, zo maja so knižki z napisom „Jutrowne jejka“, kiž su hižom dawno rozpředate, z nowa wotčišćeć, a so to nětko najskerje do jutrow stanje.

Słowjanski rozhlad.

W nakładže knihupca F. A. Urbánka w Prazy je wušla: Bibliothek slawischer Poesien in deutschen Uebersetzungen. Redaktor: Joseph Wenzig. Band I. Auswahl aus Jos. Wenzig's Uebersetzungen slawischer Volkslieder. Heft II. Mährische und slovakische Volkslieder. Plačizna 64 np.

Porjedženja.

W 10. č. Lužičana w spěwje „k wěčnosći“ w 2. rynčku ma rěkać: taji (město staji). — W 12 č. str. 180, rynček 9 ma rěkać: korjenje do dobreje zemje puščał njejsy. — „Hamletowa samoryč“ tež ani w 1. č. 1876 hišće dospołna njeje. Wot 11. rynčka ma so mjenujcy čitać:

Štož w smjertnym spanju nam by dźeć so móhło,
Hdyž wottřasli smy swěta motancu,
To komdži nas. To je to rozpomunjenje,
Kiž nuzy dawa. . . .

Wopriječé Lužičana č. 2.

Maćeri k narodnemu dnju. Wot H. Jórdana. — Ludki. Wot H. Jórdana. — Ptačk a hólčec. Přeložil Š., Lubinski. — Bajka z Delnjeje Łužicy. Wot A. Domaška. — Mejka. Wot A. Muki. — Stary hród. Wot Š., Lubinskeho. — Serb a Němc. Wot A. Domaška. — Holbiko wostań. Wot P. — Zmjerznpjeny nós. Wot M. Renča. — Wošeny kraj. Přeložil Alexander Petrow. — Mejka. Wot A. Muki. — Namkach. Přeložil A. Muka. — Z Budyšina a Łužicy. — Słowjanski rozhlad.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 1 marku 50 np

Čo. 3.

Měrc.

1876.

Mój wěrný koň.

(Po delnjolužisku.)

Som mojog' konja zgubil,
Mojogó šymjela!
Wy dejšo dlujko cakaš,
Dej Wam se taki znakaš,
Žož něchtol kónje ma.

Ak kšěšo wón humjeraš,
Poglědnu tak na mnje:
Ši derhim nět hobtužys,
Až njam'gu wěc' ší sluzys,
Mój rejtář, nět ade!

A gaž wón běšo humrjel,
Zagrjebnuch jogo ja;
Pod jaden bom na ploni,
Ak znamje ten Wam groni:
How wón wotpocywa.

A nad nim seže ptaški
K jog' přewożowanju,
A přez nje Wy tež wěšo,
Kak wěrný wón mě běšo;
Tak wšykne spiwaju.

Mjertyn Gryz.

**Někotre powostanki starodawneho slo-
wjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi
Serbami.**

Spisał J. B. Š., Lubinski.

Po slowach Herdera je poěsija „wopřijeće njedostatkow a dospołnosćow naroda, špihel jeho zmyslenjow, wuraz najwyššeho, za čimž slědźi.“ A njedźiwajcy na wšo druge spózuaješ, zo tón džěl našeje poěsije, kiž so z njedostatkami našeho naroda zajima, naj-

mjeńsi njeje. Džensa ma křesćanstwo njez nami svojich najswěrnějšich wuznawarjow; Swjatomit wjacj njejnježi a Radegast na wjacj do bitwy njewjedže, lědma hišće so lud dopomni na boha čorneho, a „stary moch so zeleni na skale, kiž woltař běše:“ tola pak hišće ma Flins móc, z časami swój wopor žada; w čěmnych lěsach hanja hišće Dyterbjernat „ze zatrašnym hołkom a polkom;“ haj cyła syła mythologiskich byćow wobdawa nas hišće wonka a doma. Z hata a z rěčki tyka wódny muž swoju hłowu; khmuruo khodži připoldnica w připoldnišej hodžinjje po wosamoćenych honach; čert sam khwata ze wsy do wsy jako přemjeněči pasleř; bludnički khodža a pjenjezy hraja; při hwězdnych nocach křižuja so kruhi khwatacych zmijow; splóšiwu kubušćiki skutkuja a w donje; kuzlańniče hroža ze strachom; samo w nocy ludžo před khodojtami měř nimaja. To wšo so powjeda a polojea so wěri při wšěm křesćanstwje. To su powostanki stareho pohanstwa ze swojimi přiwěrkami. Dolho drje hišće traje, doniž so tele přiwěrki wukorjenja. Lud so jich dđerži, dokelž wjetši džěl jeho wot kolebki přewodžeja přez žiwjenje.

Husto dosć dawa sebi něchtó wulku prócu, tajke stare přiwěrki wotstronić a ludži k lepšemu přeswědčenju dowjesć, ale — najbóle podarmo. Z najlepšíj zryčniwosću, ze stejějšća njezmylneje logiki slyšać jeneho druhemu rozestajeć, kajka hluposć je, so tajkich přiwěrkow dđeržeć; druhi njemóžeše zapřeć, zo woprawdže připóznaje, zo je wšo to wěrnó, štož běše jemu přeni na krótke a na dolhe rozestajał; ale pomhale wšě ryče ničo njesu: tamny wosta při svojich přiwěrkach. A to móže so ći stać z čłowjekom hewak najrozomnišim. Kak dha to přińdže? To stanje so drje nic jenož tego dla, dokelž so rady wótcow wašnjow dđeržimy, ale wosebnuje tež tego dla, dokelž maja tajke stare přiwěrki něšto poěsije w sebi. Tale bóle ponatarska, tak rjec burska poěsija je so nam ze swojimi lnbymi, znatymi wobrazami tak do wutroby zaščěpila, zo so njerady wot njeje džělmy.

Pódma slabosće pak, kotruž ma kóžda přiwěrka hako tajka na sebi, zakhowa so w njej někajka wěrnosć. Někotre přiwěrki tež su forma, pod kotrejž jeničcy sebi lud někajke zjewjenje w přirodže wukładować pyta, dokelž je jemu woprawdžite wukładowanje njeznate.

Zdale v wot teho, zo bych na wšě mi znate přiwerki a na nje so zepřijate a započínanja spomnil, staraja mje tudy jenož te, kotrež maja jako skutkowacy podnjet podobu z našeje mythologie.*)

I. Wódny muž

(delujoł: kaž hornjoł. abo Nykus.)

Wódny muž je nuzna twórba našeje mythologije. Hdyž čłowjek smjeré w žolnách pyta, stanje so to porjadnje na tajkim měsće, kiž je jako bydło wódneho muža znate. A byrnje prjedy znate njebyło, zo ma na tym samom měsće wódny muž swój dom, dha w spomnjenym padže wo tym wěstosć dostanjemy. Hdyž něchtó ze saunasnej ruku swojemu žiwjenju kónc čini, dha je to skutk nječłowjeski, djabolski. Wón so njezajese z našim myslenjom, z moraliskim začuóom. Duž ludowa filosofija skutk, zo by nas z nim skerje zjednała, potajnje skutkowacym, strašnym přirodnym mocam připisuje, kotrymž nichtó waćeknyć njemóže. Wosoba, tudy móć přirodnu zastupowaca pak je — wódny muž, kiž swój wopor žada.

Za džěci je při wodže wěsće přecy strach, zo bychu přez njedohladnosć nutř padnyle a so tepile. Hdyž džěsću to cyle po prawym rozkladžeš, připoslucha drje ći kedžbuje, ale myslí: ja hižom so'na kedžbu wozmu — a tak ći cyle rozwućenje ničo njepomha. Prajiš pak džěsću: „Při wodže laka wódny muž. Hdyž so bližiš, dosahuje će ze swojimi dolhimi pazoraní, sčehnje će do wody, kusa će, roztorha će a zežerje će“ — br, to je něšto druhe: nětk móžeš wěsty być, zo džěćo k wodže njepóndže.

Wódny muž bydlí we wodowych džěrach, w hatach a rěkach. Tam nimno khodžacych wabí ke kupanju a tepi (zatepi) jich potom. Kóždě lěto žada wěstu ličbu woporow, ludži a skotu. Druhdy najspodžiwniše srědki k wabjenju wužiwa. Tak powjeda Jurij Hawš z Nowej Wsy pola Njeswaćidla w 9. čisle Łuzičana 1868 slědowace:

---

*) Spisaćel je tudy tež to w hromadu zestajał, štož hižom je tu a tam wotčísćane, zo by přez to ložšo móžno było, to, štož je hišće njeznate, napisać.

„Něldže štwórc hodžiny k połduju wot Holesowskeje Dubrawki namakaš na łupjanskich ležomnosćach wulki, hluboki hat, koło wokoło z lěsom wobdaty. Kaž so ze starych časow powjeda, wuńdžechu něhdy tři serbske holcy ze spomnjeneje wsy, zo bychu w blizkim lěsu sebi něšto trawy za swój skót wužnjale. Bě pak to w tym času, hdžež měješe wódný muž tež w tamnišich wodach hišće swoje knjejstwo. Jako wone do blizkosće naspomnjeneho hata přiudžechu, wuhladachu při brjozy tři rjane čerwjene čišćane rubiška na wodze płowajo. Te pak so jim jara lubjachu. Duž podachu so te tři holčki do hata po te rubiška. Tola te přeco dale a dale prjedy nich płowachu; holčki pak sahachu wutrobiće za nimi, zo bychu sebi je popadnyle, hač so naposledku rubiška a holčki zhubichu. Tuteho podawka dla rěka spomnjeny hat hač do džensnišeho dnja holči hat.“

To samo powjeda so wo Zdžerjanskim holčim haće, ale z tym rozdželenjom, zo je jow jenož jene a to židžane rubiško po haće płowalo.

Husto tež so wódný muž pokaže něšto časa prjedy hač někoło do swojeho mokreho kralestwa sčelnje. Tak powjeda Jan Kral w. 9. čisle „Lubinskeho Nowinkarja.“

„Poła papjernika na Židowje běži Sprewja nimo skałojtego brjoha. Tole městno mjenuje so Kólp a. Židowčanske hólčata so tam rady kupaja, dokelž je tam hluboko. Woni baja sebi, zo tam we hlubokosći do skały dolhe a wulke pincy wjedu, w kotrychž ma wódný muž swoje bydlo. Ludžo su jeho tež na brjozy widželi: małego mužika w čerwjenym kabaće. A kóždy raz, hdyž so wón tam pokaza, zatepi so bórzy něchtó w Sprewi.“

Druhdy pokaza so wódný muž jako šery mužik, druhdy tež w bělej drasće.

W komorowskim haće njedaloko Jatřobja běchu něhdy nje-dželu komorowske holcy w trawje. Na dobo so před nimi we wodze pisane celo waleše. To so jim po prawym njezda. Duž prajachu: „Chcemy radšo domoj hić.“ Hdyž pak so k brjohej wobroćichu, dha tam běly muž wokoło khodžeše a holcy z blaka nje-móžachu. Jich zbože pak běše, zo Jatřobjanscy hólcy k temu přiudžechu, před kotrymiž wódný muž čekny.

Najčasćišo pak ma wódny muž čerwjeny kabat, čerwjene abo módre kholowy, čerwjene štrympicy a na hłowje čerwjenu čapku. Tule su ludžo druhdy tež samu po haće plować widželi. Často je wódny muž bosy. Z cyła so wot čłowjeka přez ničo njerozdžěli, hač přez to, zo ma kholowy hač do kolen mokre.

Tola tež druhu hač čłowjesku podobu móže na so wzać. We Łuž. 1867 čo: 5. powjeda M. A. Kral:

„Něhdy běše w Hlinje muž, kiž rady do rybow khodžeše, a sebi teho dla husto swój sak z darami wódneho muža napjelni. Ale skónčnje dosahny wón wódneho muža sameho. Wón džěše mjenujcy něhdy, kaž hewak, ze syću, ze sačkom a z wudami k rěkam wyše Hliny, kiž so „kadoľby“ mjenuja. Bě wokoło připołdnja a sačk bě hižom khětro polny, dokelž měješe naš rybak tón džeń wosebne zbože. Naposledku pak popadže hišće njemóznje wulkeho kharpa — ale tón běše bjez wopuše! Wón jeho z wjeselom do rybjackeho sačka tykny, čisny sačk přez ramjo a cheyš domoj woteńć. Mjez tym pak bu runje připołdnjo a ryby so k wobjedu wołachu. Tu a tam nasta pluskotanje a ryby sebi přiwołachu: pójće — pójće — pójće! Jako běchu w hromadže, přeličichu so, hač tu tola wšitke su. Z jenyj dobom pak so poča wołać: „Wulka ryba bjez wopuše, hdže ty tola sy? Wulka ryba bjez wopuše, hdže ty tola sy?“ A hlej, duž so ta wulka ryba w rybakowym sačku z cylej šiju wotwoła: „Ja sym w sačku, při šćipatym račku! ja sym w sačku při šćipatym račku!“ To so tola našemu rybakej trochu džiwno zezda, a wón čisny na měsće sačk z rybami a z rakami zaso do wody a činješe, zo domoj přindže. Hroza jeho přewza, přetož wón běše wódneho muža sameho w saku poměł, kiž bě so do wulkeho kharpiska přewbroćil.“

Kaž podobu, tak tež swoje bydło přeměni. Tola wopuše městno stareho knjejstwa njerady a jenož nuzowany. (Přirunaj Jordany nastawk „Ludki“ we Łuž. 1876 čo 2.)

Hdyž komorowske haty pušćachu, dha čekny wódny muž z jeneho hwizdajo, z druhého plakajo.

W 10. čisle Lub. Now. 1875 piše J. Kral:

„Na hněwsčanskich pastwiščach je luža, hdžež husy pić khodža. Wona běše prjedy wjetša. Nětko so přeco bóle a bóle zawožuje. Wona je hižom nimale wobročena. Tam je wódny muž swoje šaty

plókal a je na brjozy sušil. Při teje luži su lůdžo něhdy wóz stejo widželi, na tón je wódny muž ze swojej žonu nadobu kladl. Hdyž pak je wóz poľny byl, su jón lůdžo do „Měšćankow“ wjesć widželi. „Měšćanki“ rěka luka, přez kotruž šćežka wot Delnjeje Hórki do Hněwsec wjedže. Na tym měsće je Sprewja, kotraž tam nimo běži, bjez dna a tam je so tehdy wódny muž ze swojej nadobu zhubil“.

(Pokračowanje.)

Kalenki.

Spisal Ra d y s e r b.

(Trinata džesatuja.)

1. Wšak milke rjanke wobličko
Tež mudrichow je slepile.
2. So w morju mmozy tepichu,
A wjaey hišće w palencu.
3. Hdyž njemdre słowčko wuskoći,
Čert smějo zwadu zapali.
4. Tež wuhasn škričku najmjeišu,
Pak plómjenja će zežeru.
5. Hlaj pyř, ta snadna trawička,
Žno kublerjow je zahnała.
6. Na kedžbu spěšnu hubu wzmi,
Pak bórzy dybu zdrěja či.
7. Na lěnje woly křudy su
A lěnickej staj próznu šklu.
8. Hdyž bjez kónca so zadžera,
Na hubu placće ščerěaka.
9. Za waprawdžitoh' zemjana
Ty měj, kiž zemju wobdžěła.
10. Hdyž kralojo so bili su,
Dha ludy plaća worčiznu.

Kak som se rozbogašil.

Doljenolužyska basnicka.

Som měl přijašela, ten hulicowašo mě wot swojego žywjena tak: Ja běch chudlas, ak mlogi chudlas jo. Njemějach nic, ak budku a někotare zagony role. Mějach dvě kózy, a tej přěgach do koluja (h. l. pluha.) To njeksěšo hyš a mějach swójo górnjenje. Kupich sebje togo dla dweju psowu. Teju přěgach něto slězy, tej kózy pak prjezy, a položych kozyma kusk mazańca na kokulu. Tej psa markowaštej ten mazańc prjezy a gnaštej, tej kózy pak se teju psowu bojaštej a teke gnaštej. To wóranje žěšo derje. A lej, ja wuworach dvě jaji. To njeběštej takej jaji, ak druge jaja su. Ja wzech jej domoj a nasažich na njeju moju žonu. A lej, co měniš, až jo wusežela? Dvě krowje! Tej krowje dojaštej a w domje běšo butry dosć. To ryjne žywjjenje mějašo kóńc. Na slědku njewěžach wěcej, co z butru zachopiš a natwarich w gumnje (zahrodže) butrowy stog. Ako pak nalěto slyńco na njen swěšašo, chapjašo wot njogo běžaš, tak až bu grobla a rěka. Ja natwarich młyn, ten řěduje žo. A toš som raz kjarl.

H. Jórdan.

W mužakowskej holi.

Cheyl je knjez hólčik wjedzeći,
Kak w cuzym kraju je?

Dał je sej džělać kryty wóz,
Štyri brune do njeho.

Dał je so wjesć přez tajki kraj,
Hdžež ludži přahaja, atd. atd.

Před lětami, hdyž tule pěsničku spěwać slyšach, abo ju sam spěwach, pomyslich drje sebi, hdže jeno tola je wony serbski pachol so dał dowjesć, zo je do tajkeho kraja přijěl, hdžež ludži přahaja. To drje tola w Europje njebě, ale snadno w Africy, mjez njewólnikami. Ale kak sym so myli!

Před někotrymi lětami wjezech so tež raz po železnicy z Choćebuza do Zhorjelca. W Bělej Wodze, hdžež sym tež hewak

trochu znaty, áah někotre mjeúšiny (minuty) pozasta. Jako so pomalu wotsali a spody blizkeho mosta přejědže, widzách k ľewicy na pěškowym pólku dvě žónskej, zo woratej, po nahladže mać a džówka. Mać dđeržeše pluh a džówka jón z postronkom ćeluješe. Nětko mějach swětlo, nětko wjedzách, hdže je tamy pachol so dał dowjesć, najskeršo z Budyšina do mužakowskeje hole. A to ćim skerje wěrju,*) dokelž běše to w starych ćasach dla hubjenych pućow hižom šwarna dalokosć. Do Mužakowskeje hole přijěwši knjez hólćik pozasta a hladaše ze spodžiwanjom na serbske hólćiki w jich džiwnych kryzatych „kapicach“, a žel drje jemu běše, zo dyrbjachu tak so drěć. Jeho želniwosć da jim khróblosć a tak tež jeho do pluha zapřalnychu. Derje hišće běše, zo měješe doma lubu, hewak budžiše tam wostał.

Tajke a druhe mysle mějach, jako běch spomnjenej žónskej tam worać widžel. Zo pak tuta pěšaćna krajina tež w druhich pućowarjach wšelke myslenja wubudžuje, widžimy z štwórteho ćisla ľonšeho Łužićana, w kotrymž nam knjez „z D.“ swoje mysle w nastawku „Mjez Hródkom a Bělej Wodu“ wozjewja a sebi přeje, „zo by tola něchtón wopisać chcył, kak su naši tamni Serbja žiwi, kajke maja mašnja, što tu ćinja atd.“

Knjez „z D.“ je z jenym dychom sebi wjele žadał a hišće atd. přistajil. Měnju, zo móže so wjele pjerow do pisanja dać, a hišće njebudu dowopisać, štož chce wědzeć. Loni, jako naspomjeny nastawk ćitach, pomyslich sebi, što drje budže wotmolwjeć? a što? hać dotal pak podarmo wotćakowach. Njech dla moje pjero zapoćnje.

Před nětko dwanaćimi lětami přiúdzech přeni raz do Njeswaćidla a wopytach excellencu hrabinku Rišowu, kiž běše tehdy moja šulska patronka a kiž je sebi tež ćesne mjeno jako serbska spisowarka dobyła. Wona mje luboznje witaše a powjedaše mi bórzy slědowacu anekdotu. Wy sće z Čělneho w mužakowskej holi, zapoća wona. Ja na to: Haj, excellenca, tam běše něhdy mój nan šulski wučer. Wona: Chcu Wam anekdotu wot tam zdželić: „Něhdy běše dži-

---

*) Naš luby a pilny knjez dopisowař to wěsće jenož žortuje praji, zo by sprócne žiwjenje tamnje strony tak prawje wuzběhnył.

wina Čělnjanam wšě jich žně nimale do čista scychnowala, wotzrala a rozpitwala, — a hewak tam wjele njenarosće. Čělnjenjo džěchu do Wochoz k kujezej fararjej a skoržachu temu swoju muzu. Tón pak jich tak potroštowa: Haj, moja lube ludže, Wy so na džiwinu wobćežujete, ale wěće mi, tu krajinu je Bóh za džiwinu stworil a nic za ludži.“

A tutón wusud něhdušeho knjeza fararja njeběše tak hlupy, přetož hubjenje pěski hač na někotrych stronach wokolo Čělneho, Šprjowy a Bjerwalda tak lózko njenadeńdžeš, a wot tuteje strony mužakowskeje hole to wosebje plaći, štož tudy zdžěluju.

Sprowja, kotraž tam „Šprjowa“ (a w Delnjej Łužicy „Sprowja“) rěka, běži přez lute pěski. Jeje brjohi su wysoke pěskowe hory, tak wysoke druhdy, kaž skaly wokolo Budyšina. Tute pěskowe brjohi su tu a tam sta kročelow wot rěki wotsalene, tak zo mjez nimi a rěcy nižina leži, a w tutej maja tamni wobydlerjo swoje lěpše polo a małe lučki. Pšenića wšak tam njerosće, ale tola dobre kulki (běrny.) Žito a kulki su te jenički plody, kiž so tam derje radža, tola plahuje so tež za dom něšto jahlow, ječmjjenja, hejduški a kału. Na pěskowych polach, hdyž su polnojene, so žito z wjěrcha na hnoj wosyje, a potom so zawora, a tajke činjenje je jara muzne, přetož hewak by wasyw z pěskom wotlečel. Pěsk je tam mjenujcy tak ložki a suchi, zo jón wětr, hdyž jeno trochu móćnišo duje, stajuje zběha a dale mjeta. Stóž ma zahon pola, přikryduje pak wot teho, pak wot drugeho susoda. Puće w tajkich stronach su pytali porjedžować, ale to běše podarme, za něšto měsacow běše tam zasy pěska nimale hač do brjušćow. Tola njech sebi nihtón njemysli, zo su tam wšě puće tajke, to by byla zmylka, to plaći jeno wo najložšich stronach, kiž pak su druhdy na štwóré hodžiny šěroke.

Hač runjež je tam zenja wulcy njeźakomni. dha ju tola tamni wobydlerjo z wosebnej pilnosću džělaju. Žito so jara ředke wusywa a sloma jeno čěuka narosće, tak zo maja jara malo kop, tola wot kopy tři kórěcy namloća, hjez tym, zo su ratarjo tučnych krajinow z kórcem z pokojom. Hdyž žně nastawaju, njeklepaju kosy, ale nan a mać, syn a džowka wozmu wulke zuběkate serpy do rukow, synu so k zralemu žitu a požujeju wob dzeń dolhe wosrjedki, a tak docpija, zo so žane zornjatko njewuroni a njezhub i.

Hospozy a džowki, maja swoju lubu muzu a starosć wo picu za skót, přetož na čož w bohatschich krajinach njepohladnu a štož druhdže jako zbytkue zaworaju, to jim tam raza njenarosće. Što by tola wulka burowka wokoło Budyšina abo w delnolužiskich bló-
tach zpočala, jeli by dosć džećela njeměla? a tam sebi na džećel njemysla, ale zběraju „črej muš (mysi črij)“ kiž druhdy daloke lada kaž husta pjelsć přikrywa. Syna jim tež jeno mało narosće a wulka ličba gospodarjow přikhadža kóžde lěto do Běleho Khołmca, Łaza, Złyčina, Hermanec atd. tři, štyri a pjeć hodžinow daloko na kupo-
wanje trawy. Za to pak wjedža tež tamne žony trawy nahotować, hdžež, móhl rjec, žana njeje; z jenotliwych stwjelcow nažnjeje tajka pilna za někotre hodžiny brěmjo, zo je k spodžiwanju. Haj, štož dobru hospozu pyta, namaku ju wěsće w mužakowskej holi, přetož tam wući a nuzuje přiroda čłowske džěci tež to snadne a špatne derje česćić. A wěrnó je, zo je radžene, žonu z khudšeje krajiny do bohatsjeje přesadzić, nic pak nawopak.

Tež z jědžu su tam jara spokojni. Přetož mjez tym, zo bur tučnišich stronow našeju Łužicow za lěto howjedžinu a jene abo dvě swinjeći zarěže, dha tamne do domu swinko zarěžu, a to dawa jim začink na cyle lěto. Sušene mjaso hospoza khowa kaž pjenjezy, a jeno na njedzelu zwjeseli muža a džěci z malej častku wo škli z jahlami, ječnymi krupami abo kalom. Tutón je wjele wužiwane jědlo. Nazymu so wulki sud, a je-li so kał radžil, hišće jedyn abo dwaj mjeńšej našrubujetaj a natolčetaj. Hlojčki wšak wulke njejsu, telo dha so wšć kmane lopjena sobu wužiwaju, a hdyž je dosć ki-
saly, so k wobjedu abo k wječeri wari, druhdy wob džeń dwójcy, a hdyž je derje z bělenymi kulkami přeměšany, dha jón kóždy rad jě, wosebje hdyž je sklička nadržebjeujeje poliwiki, sydka abo bu-
trjauki pódlu.

Na wysoke swjedženje pak chce tež holan něšto lěpše měć hač hewak. Wón napječe dosć tykancow a přikupi něšto mjasa. Ty-
kancow pjeku wšelke družiny, runje kaž druhdže, a je mi wosebje „kruškowy“ w pomjatku wostal. Mój džed w Čělnom, kiž mi, hdyž tele rynčki pišu, jasnje před wočomaj steji w črijach, dolhich nobaj-
cach, krótkich kholowach, w dolhim bublinkatem lacu a na hlówje w čornej somoćanej čapcy, měješe rjanu sadowu zahrodu a tež na polu nětkotre hobrske krušwiny. Hdyž nětko pječichu, nawari wow-

ka wot zhnilicow wulki horne „žura“ na „kruškowy“ tykane, kiž potom po wobjedže wšitkim hosćam derje slodžeše.

Zo chce holanski mlody lud tež druhdy za hercami khwilu poskakać, móže sebi kóždy myslić. A je znate, zo je so dudu a měchawa w mužakowskej holi najdlěje naložowała, ale w nowišem času drje jich jeju hudźba tež wjacj njespokoji. Ja sam njemějach skladnosće rejam w hólskej korěnje přihladować, dokelž běše mój džěd ze swojej swójbu k starolutherskim přistupil, a jako tajki wšo swětné wjesele zaničowaše.

Česěny čitař drje so tež praša, kak dha dostanu holenjo pjenjezy, hdyž tola žita a druge pólné wapłody předawać njemóža? Na to mam wotmolwić, zo tola wšě strony mužakowskeje hole tak khude njejsu, zo by tež zorna předawać njemóhli, a potom je tam wjele hole, a ta dyrbi jim pomhać. Wo Wochožanach so praji, zo jich drjewo rozbohaća. W přjedawšich časach wšak tež drjewo wulku plaćiznu njeměješe, a Wochoženjo dyrbjachu z lučila smołu škrěć a jězdžachu z njej potom po Serbach a wolachu po wsy „kohmaz!“ a w znatej ludowej pěśni so spěwa:

„Zady našej pjecy Wochoženjo čahnu,

Wjezu na kermušu kohmazu rjanu.“

Ale te časy su nimo! Kohmazowe pjecy su rozpadali a drjewo ma dobru plaćiznu. Ale jena zaslůžba je wostala, to je palenje wuhla, hdyž tež we wjele snadnišej měrje hać něhdy. Tamny holan je rodzeny wuhler. Hdyž dyrbi k swjedženjam abo k dawkam, abo k palencej (přetož toho so tam dosć pije) pjenjezy měć, dha sebi jeli to móžno, něšto khójkow kupi a něšto sebi jich přinanaka jeli sam holu nima, natwari wuhelc, pali wuhlo, a hdyž je hotowe, styka je do měchow a potom je z karu do Hródku abo do Mužakowa dowjeze. Čyłe khudži kopaju a pytaju drje tež w starych wuhelcach za wuhlom, a nazběrane potom předawaju.

W holi rostu tež rjane brusnicy a hriby, a hdyž su so radžile, dha dobra hospoza běrtel, kaj pol kórca hribow nasuši. Přislowo praji: „Hriby su khudych ludźi njaso“. Tolčene kulki z warjenymi sušenymi hribami a z jich jušku derje přeměšane su wosebne hólske jědlo.

Haj, hola swojich ludźi zežiwi, přetož w zymy dyrbja so khójcy pušćec a sažnje (kloftry) stajeć, nalěto džěry ryć a khójc-

ki sadžec atd., k temu všemu pak dyrbja być pilne ruki a strowe mocy.

Rěka dawa ryby a raki kóždemu, kiž ma spodobanje na lojenju, a džiwiny je tam dosć. Tola ta je jeno za tych, kiž móža ju hońt-wjerzej zaplaćić, škodu pak wšitkim načinja, a druhdy strašnu škodu. W prjedawšich časach pak běše wjele hórje, a wbozy burjo su so wobčežowali a su skoržili, ale to běše wšo podarmo. Sami su dyrbjeli sebi pomhać, tak derje hač je šlo. Přede žnjami su stražili a wobarali tak wjele hač jim móžno běše, naposledku pak su sami třeleli a potom běše lěpje, a hišće lěpje by za nich bylo, jeli by pryncowska zwěrinarnja, w kotrejž so wša móžna džiwinna kubla a haji, wulki džěl mužakowskeje hole njewopřijala.

Žony w zymje, hdyž su mužojo w holi na džěle, doma prádu, ale što? len tam njerosće! Nazymu woznje cyla ličba gospodarjow w hromadu wóz a jědu na šěsć hodžinow daloko do Wojerec abo do Kulowa abo do Trěblow, a tam nakupi kóždy někotre „kamjenje“ lenu abo džěla, a to je dosć, zo by so najnužniši płat wupřadl, ale nic na kolesku, ale na wrjećenu, a džiwał so druhdy sym, zo ma pilna přelća na svojich „potačach“ runje tak wjele pasmow, kaž druha, kiž na kolesku předže, na svojich pišćalkach. Přaslica pak a wrjećeno a přasleń su jednory a tuni grat, kiž móže sebi kóždy hospodař sam naprawić.

Jeli by snadno něchtón w mužakowskej holi so chceł zasydlić, temu móžu zdžělić, zo su tam ležomnosće jara tunje. Za džesać hriwnow móžeš dosć jutrow dostać, a w Čělnem je so njedawno wot najlěpšich ležomnosćow jutro po štyri a pjeć džesat hriwnach předawalo.

Wjele jich znaju, kiž su swoju demowiuu tam wopušćili a so w rjeišich stronach serbskeje zemje zasydlili. Woni su pak rjemjesnicy, pak ratarjo a kóždy raz dobri gospodarjo, kiž swoje zamoženje derje přisporjeć wjedža. Wšeley pak, kiž tam bydla, su mi z wjeselom wuznali, zo je jim cyle derje a zo su z pokojom a lubemu Bohu džakomni za to, štož jim wobradžuje.

H. Jórdan.

Z Budysšina a Lužicy.

() Naš serbski krajan, k. referendar Seidler, je ze Saydy do Nowosale přesadženy.

x Knjez faraň Jmiš w Hodziju 9. měrcu swój 25lětny duchownski jubilej swjećeše. Wón lu při tejle składnosći tak derje wot swojich serbskich, kaž tež němskich wosadnych z rjanymi wopokaznikami lubosće wobdarjeny, ale jemu so tež ze wšelakich druhich stronow, wosebje pak wot serbskich towarstwow a zjenoćeństwow znamjenja počesćowanja a wysokowaženja dostachu. Tak přepoda jemu serbska duchowna konferenca sčłowacu adresu:

So džensa Bohu džakujemy,
 Hdžež jubilej Twój swjećimy;
 Duž Knjeza khwalić z Tobu chcemy,
 Ći zbože přec tež přišli smy.
 Bóh je Ći swojoh' Ducha darił,
 Wón hnadu je Će woblekał,
 Zo jeho kralestwo sy twarił,
 Džeń džaka džensa dočakał.

So na tym z Tobu wjeselimy,
 Zo Jezusej Ty słužił sy,
 Zo z Tobu my so towaršimy
 We jeho swjatej winicy.
 Hdžež móžeše so słužić jemu
 We našim krasnym zastojństwi
 A napřećiwo stupać zlemu,
 Tam bě Ty w předku mjez nami.

So khoroj dyrbi Jezusowa
 Tež zmahować na póhanach,
 Duž klinčec dał sy móčne słowa
 Na missijonskich swjedźenjach.
 Tu doma tež mjez zhubjenymi
 Chce lubosć namakana być,
 Duž přescěrał sy tež mjez tymi
 Na wšelke wašnje swoju syć.

Najwjětše pak sy prócowanje
 Na narod **serbski** nałožil,
 To wjele ponjese Ći danje,
 Hdyž sy tež woči zaúdzelił;
 Sy na njón wažil swoje mocy
 A swěru jón sy lubował,
 Zo woprował sy dny a nocy
 A Bóh je Twój skutk zohnował.

Tón njebudže wot Tebje wzaty,
 Hač tež Ty sam by mýnył so,
 Twój skutk, hlaj, wón je derje znaty,
 To knihowne je towařstwo,
 Kiž dobry syw je wusywało
 Mjez serbskim ludom k wěčnym žujam
 A zohnowanja wjele dało,
 Kaž druhim dušam, tak tež nam!

Dał serbskej mladosći sy z njeho
List luby, list Twój **lećacy**.
 A k modlenju wšěm wyše teho
Škit Boži, woltař domjaey.
 A štož su dolho požadali
 Wot Tebje, **knih předařske**, "
 To nětko tež su dočekali,
 Twój jubilej je přinjesł je.

Ty pasł sy swoje stadło swěru,
 Je wodził k wěčnej zbožnosći,
 Přez słowo rozsywał sy wěru,
 Kaž sam ju nosyš w wutrobi.
 A lubosć Twoja z woporami,
 Haj lubosć swěrna słužomna
 Wšak njeje njeznata njez nami:
Knjez sam budž Twoja wulka zda!

Wón Serbam zdđerž Će k zohnowanju
 A Twojej lubej wosadže!
 Wón wuliwaj přez Tebje na nju
 Móe, trošt a hnadu bohaće!
 Wón žohnuj wšitke Twoje stopy,
 Zo khrobly swědk sy Jezusej!
 Wón potom zhromadź swoje snopy
 Na wěčny Boži jubilej!

Slowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

Konstantin Jircěk je swoje wažne dźěło „Dějiny národa bulharského“ nětko cyle wudał a přihotuje tež němske wudaće toho sameho. — W Brnje (Brünn) je archivar V. Brandl wudał jara wužitne „Glossarium illustrans bohemo - moraviae historiae fontes.“ — Rukopis kráľodvorsky, dotal do šesnaće europskich ryčow (tež do našeje serbskeje w dawno rozpredatym wudawku) přeloženy, nětko wučeny duchowny mechtarist Murazan w Winje do armeniskeje přeložuje. — Professor Tieftrunk je přiručen knihu „Historie literatury české“ wudał. — Českomorawská kronika“ je hač do 51. zešiwka docpěla. — Akademia křesćanska w Praze ma hižo přez 3000 sobustawow; wona wudawa tež někotre časopisy. — Česke towarstwo nawukow je wažne dźěło Frant. Palackého a Dr. Kalouska wudało: De regni Bohemiae mappa historica commentarius.“ — Nowy krasny českomorawski spěwnik R. E. Turnovskeho wopřija 500 najkrasnišich českich a tež někotrych druhoslowjanskich spěwow. — Professor Gebauer wozjewja wužitne „uvedení do mluvnice české.“ — We Wu-herskej Skalicy je nowy „Slovensky letopis pre historiju, topografiju, archaeologiju i etnografiju“ pod redakciju pilneho Sasinka wukhadžeć poča!.

We Lwowje wukhadžeja zhromadźene nouvelle P. J. Ježa (Miłkowskeho;) budže jich wósom zwjazkow. Tehorunja wuńdu spisy J. Dzierzkowskeho. — Severin Goszczyński, sławny pólski poeta, je 25. februara we Lwowje w starobje 70 lět zemrjel. Po wulkej pólskej revolucii běše w Francózskej a Šwajcarskej žiwy a na posledku hake zasy w Galicii. Přenja jeho wjetša baseń rěka „Zamek Kaniowski,“ zběrka lyriskich „Trzy struny,“ jeho poslednja „Poslanie do Polski,“ tež jeho aestheticke dźěła a romanu su čescene. — We Lwowje wudawaja so zhromadźene spisy sławneho J. P. Kraszewskeho najplódnějšeho pólskeho spisowarja, kotryž, kaž je Serbam znate, w Draždźanach bydlí. Runočasnje wukhadžeja někotre jeho nowe romanu we wšelakich časopisach. Znaty spisowar Jakub Gordon piše nětko „pamiętniki literata“ — We Waršawje wozjewja so wjele wowych spisow a dźěłow; tež je nowy wědomostny a literarny časopis „Ateneum“ so wozjewił. — Słowotny basnjeř Lenartowicz je w Florencu dramatisku baseń „Piekielnia“ dokónčil.

Khrowatska Mačica wudawa pětložki najzajímavšich zhromadženych romanow Jul. Verne'a a khrowatsku anthologiu. Wona tež krasnu zběrku ludowych pěśni — wot Pavlinoviča — k čišćenju přihotuje. — Teho runja so k čišću přihotuja pěsnje njeboh słowjenskeho biskopa Slomšeka. — Južnosłowjanska akademija w Zahrjebje je hižo 33 zwjazkow svojeho organa „Rad“ wudała. — Redkecia „Srbadije“ we Winje dawa najlěpše serbske a khrowatske spisy čišćeć. — W Běłohrodze je počala wukhadžeć „Šumadija“ politiski a literarny časopis (tydžeńscy tři króć); jeho dobry program je: woswobodženje južnych Serbow a jich zjednoćenje w narodnym serbskim mócnarstwje. — Družtvo s. Hieronyma je lětsa swoju protyku w 16,000 exemplarach rozpredało. — Znaty ryčespytnik Jurij Daničić je w Běłohrodze „Osnove srbskoga ili hrvatskoga jezika“ čišćeć dał.

Mikławš Titow, sławny ruski komponist, je w Pětrohrodze zemrjel, teho runja tež znaty spisowar a bibliofil Modest Korf. — „Bratskaja pomošć“ nječuje so zběrku nastawkow wosebnych ruskich spisowarjow, kotruž je pětrohródske słowjanske dobroćelske towarstwo k wužitku južnoserbskeho wobydlerstwa Bosnije a Hercegowiny wudało. Jedin z najwažnišich nastawkow je wot Wł. J. Lamanskeho. Derje by było, bdy bychu Rusowje tež k wužitku najslabšeje słowjanskeje hałožki (t. r. našeje serbskeje) podobnu knihu wudali!! N. P. Polewoj je w Parizu krasnu zběrku najlěpšich basniskich spisow wudał pod mjenom „Rodnyje otgołoski.“ — Wuherski Rus Jan Duliškow je w Užgorodze (Unghvar) wozjewił „Jstoričeskija čerty Ugro-Russkich. — W Kijowje je přeni lětnik wužitneje protyki „Słowjanskij ježegodnik na 1876“ wušoł. W přichodnym lětniku budže w njej drje tež wo lužiskich Serbach wjacj spominane. — Professor Sołowjew je 12. dźěl swojich ruskich stawiznow po nowych dotal njeznatych źoržach wudał.

Małoruska (rusinska) literatura so z nowa bóle wobohaća. Jedin z wažnišich spisow su historiske basnje K. N. Ustijanoviča. — Antonowič a Dragomanow wudaštaj njedawno druhi dźěl swojich historiskich pěśni małoruskeho naroda.

Bołhařskich časopisow wukhadža nětko 14. w samym Carjohrodze štwore wulke nowiny. D. Blagojew, bołhařski spisowar a direktor gymnasia w Płowdiwje (Philippopolu) je w Carjohrodze wumrjel. — We Winje počnje k. Kowáčew bołhařski illustrowany časopis wudawać. —

Wopřijeće Lužičana č. 2.

Mój wěrný kóu. Spěw wot M. Gryza. — Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho nabožeństwa mjez džensnišimi Serbami. Spisał J. B. Š. Lubinski. — Kalenki. Spisał Radyserb. — Kak som se rozbogašil. Wot H. Jórdana. — Z Budyšina a Lužicy. — Słowjanski rozhlad. Podawa M. Hórník.

Čiše Smolerjec knihičišćernje w mačičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadźa kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 4.

Haperleja.

1876.

Nanej k narodnemu dnju.

I.

Ze słowom a skutkom džens pokazać cheył,
Kak džakomny, nanko, bych Tebi rad był!
Kak spóznawam starosć, kiž moje dla maš,
Kak začuwam wučby, kiž wšědnje mi daš.

Budź scěrpnuy wšak, nanko, raz přińdže tón čas,
Hdžež starosć a prócu Ći žarunam zas!
Nětk mocy su slabe a wulki je dółh,
Ach, zo bych Ći z danju jón wotplacić móhl.

II.

Hlej wutrobu, nanko,
Ći podarić cheu,
Wšu lubosć tež we njej,
Ach njezacpij ju;

Wšak wšitko Ći přeje,
Štož zwjeseluje,
A wšitko, štož nanko
Će wobzbožuje:

Najlěpšu přeć' strowosć,
Tež potrjebnosć wšu,
Wšo dobre, wšě zbožo
Ze spokojnosću.

H. Jórdan.

Někotre powostanki starodawného slo- wjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami.

Spisał J. B. Š., Lubinski.

(Pokračowanje.)

Nic jenož domjacu nadobu, tež druhe potrěbnosće maja wódni ludžo z čłowjekami přez jene. Wódny muž tež tykancy pječe a so ze škleńcu piwa zwjeseli.

Hdyž pohonč něhdy na Kholmjan horje pola Jatřobja woraše, wuslyša z blizkeho hata słowa: „Hila, kulej, kulej: pěk je hotowa!“ Pohonč, kiž sebi bórzy pomysli, zo to wódny muž wěsće tykancy pječe, w žorće zawola: „Kulej, kulej! a mi tež jedyn skulej!“ A hlej, lědma běše brózdnu wobjěl, dha tam před nim wódny muž steješe w jenej horšći tykanc, w druhej karani piwa. Tón rjekny k pohončej: „Jěz, ale naćec njesměš; wupi, ale k hubje wzac njesměš!“ Z wulkim strachom pohonč hišće dvě brózdze zwora, potom pak wza nóz a wukra tykanc. Piwo pak wupi přez slomjane stwjelco. Duž zaslyša z hata hměwny hlós: „Tebje je čert mudreho činil!“ Hdyž pak tak mudry był njebudžiše, dha budžiše jemu wódny muž šiju zlamał.

To samo powjeda so z variantom wo wódnym muži w nowopasličanskim (Přir. Łuž. 1871 čo: 5.) a w rudzanskim haće (hlej deleka). Přirunaj tež, štož w 2. čisle Łuž. 1876 Jórdan w swojim nastawku „Ludki“ wo tutech a Janec hospodarju, a štož E. Keřk w 12. čisle Łuž. 1870 w nastawku „Duchojó we wusmužowej a lubijskej horje“ powjeda.

Ryby wódny muž tež radšo pječene jědžiše, dyžli syre. Tak přikhadžowaše w někajkej wjesy kóždu nóc w burskim dworje a pječiše sebi w deleńcy swoje ryby. Něhdy přenocowaše w tutej z dowolnosću bura mjedwjedžowodžeř ze svojim mjedwjedžom. Wódny muž, kiž tam w swoim času přińdže, nič wo tym njepytny, ale bjez stracha swoje ryby pječiše. Bórzy cyla deleńca wonješe a mjedwjedžej so poča rybow checý. Wón přilěze k wóhnišću a pomasa ze swojej pacu do pónowje, hdžež so ryby pječichu. Wódny muž jeho tak z měšawku placny, zo měješe so mjedwjedž zaso na stranu. Dokelž pak ryby přejara rjenje wonjachu, hišće raz přilěze

a zaso do nich pomasny a wódny muž jeho hišće bóle prasny, dyžli prjedy. To pak mjedwjedž wopak zrozymi. Wón da so na wódneho muža; počestaj so mjetać a wódny muž dyrbjese cofać. Na druhi dzeń zaže dyžli hewak zaso přińdže, měch rybow na khribjeće. Přenje slowo běše, hač hišće tu ta zla kóčka je. A hdyž jemu wotmołwichu, zo hišće tu je a zo je dzewjeć młodych krydnyła, kiž hišće su wjele hórše, hač sama stara, wódny muž čekny a nihdy zaso njeřińdže.

Dobrego so malo wo wódnym muži powjeda. W slědowacym jedyn přiklad.

Přez Boži woheń běše hospodař do nuzy přišoł, tak zo ani kórca žita k wusywey njeměješe. Zrudny khodžeše wokoło a přińdže skónčnje tež k hatej. Na dobo steješe mały mužik před nim, kiž so jeho wopraša, čeho dla je tajki zrudny. Khudy hospodař jemu wšo swěru wupowjeda. „Dočakaj,“ rjekny mužik, a kaž žaba skoči do hata. Bórzy tu z kórcem žita zaso běše a da jón khudemu hospodarjej prajicy: „Tu maš kórc žita. Za lěto pak jón zaso přijes. Hdyž k hatej přińdžeš, zawołaj mje! Je-li pak na twoje wołanje njeřińdu, dha wěš, so sym morwy. Přetož kóždy lěto Bože njewjedro jenuho z nas zarazy. Ja sym nětle najstarši, a duž myslu, zo dolho wjacj žiwy njebudu.“ Hdyž hospodař za lěto zaso přińdže, běše wódny muž morwy.

Hewak so wjele dušneho wo wódnym muži njepowjeda, ale jako šelma a worakawc je znaty. Za to mamy dosć dopokazow.

Hdyž z Malešec do Klukša džeš, wjedže će šćečka přez suche luki, na kotrychž so wjacore jamy stajnje z wodu napjate namakaju. Přez jenu tajku jamu wjedže mosćik, a sy-li jón překročil, wuhladaš k ľewicy samotnje stejace twarjenje, kotremuž, dokelž tam něhdy wěsty Drab bydleše, džensa hišće Drabecy rěkaju. To bě zadławje njebojazny čłowjek, tutón Drab, tón so samo čerta bojal njeby. Měješe pak zabiteho susoda. Bě to wódny muž, kiž měješe tam w jamach swoju dominu. Junu džěše Drab, kaž so we Luž. 1862 čo: 11. powjeda, z Malešec domoj. Jako něčiče suche luki nastupi, bliži so jemu wódny muž. Drab jeho njeznaješe, a da so z nim do ryčow. Dolho pak njetraješe, běštaj w kuli. Wo čim běštaj ryčaloj, što jeju zamó so popadnyć a plistować, to njewěmy;

jenož to wěmy, zo Drab žanu napřeciworthy z njeseć njemóžeše, a wódny muž tež tajki njebě, kiž by sebi poslednje slowo wzać dal. Dosć na tym, wot ryčow přindže k wumjetowanju a wot teho k pukam. Wonaj so helsecy přimaštaj a pjerještaj, pak bě tón z knjezom pak tamny. Najbóle pak dobywaše Drab. Wódny muž, jako bě khětry čas zemju košić dyrbjal, zběhny so zaso a při cylym wjerješenju ryješe z pjatu — wón bě njenujey bosa — do zemje, hač njeby kusk wlohi nadešol, přetož potom by byl z kujezom. Móžeše jenož tam dobywař a kuježeř być, hdžež bě mokre. Dokelž pak wjacy daleko k jamje njebě, pytaše Draba hač tam sčahnyć, ale to so jemu njeporadzi, přetož Drab jeho žalostnje dđeržeše. Na dobo podtykny jemu Drab nohu; wódny muž so wali kaž pjenk a Drab, kiž bě spóznał, z kim ma činić, klakny so jemu na wutrobu a praji: „Nětk so poddaj wódny njeplecho, a slub mi, zo mi nihdy na nihdy wjacy na šiju njepolězeš!“ Wódny muž so dolho njepřemyslowaše, ale wustorči wotnuzowane „haj“, na čož jeho Drab pušći. Na to lečeše štož móžeše domoj a plumpny kaž žaba do swojeje jamy. — Drabej so njeje ženje wjacy pokazal. Zo by pak so někak nad nim wječil, njepřida, — za to bě wobkuježeř wodow — zo by woda na tamne luki, na kotrychž bě so tak njezbožownje bėdžil, wustupila a je powodžila a tak su tež tute luki, na kotrychž při swojim wjerješenju z Drabom žanu wlohu namakać njemóžeše, hač do džensnišeho dnja suche luki wostaše.

W 12. čísle Luž. 1866 M. A. Kral slėdowace powjeda.

Hdyž so „kamjeńtny war“ zady Hućiny twarješe, so wódny muž jara na to hněwaše, a w nocy kóždy króc roztorha, štož běše so wo dnjo natwarilo.

Twařskeho mištra to jara rudžeše. Hdyž junu připołdnju we hłubokich myslach na warowych rozpodankach sedžeše, wódny muž k njemu přistupi a jemu slubi, zo chce war na pokoj wostajić, je-li zo za to přenju dušu dostanje, kiž po warowym dotwarjenju w jeho blizkosći do wody póudže. Mištr to slubi. Přeni pak, kiž po dotwarjenju wara do wody stupi, běše mištrovy syn. Wbohi so podhuri!

A hdyž nan, w tym wokomiku k warej přišedši, za swojim synom skoči, zo by jeho wučahnył, tež wón we hłubiny wosta.

Hišće jeneho druheho worakawstwa je kamjeńtny war zady Hućiny swėdk.

Tam steješe něhdy khěžka, w kotrejž dvě wudowje bydleştej, kotrejuž jena měješe swojeho hólčeca při sebi. K nimaj wódny muž často na hjesadu khodžeše, a kózdy króc jimaj ryby a raki sobu přinjese. Něhdy so jeju woprašaj, što jemu za wopokazanu dobrotu datej. Hdyž wbohej wudowje wotmolwištej, zo džě samej ničo nimatej, džeše wódny muž: „Nó, dušu tola matej!“ a woteńdže. Wudowje pak so přez to tak naboještej, zo jeho wjacy do khěže njepuščištej, Duž předewza sebi wódny muž, so teho dla na wbohim hólčku wjećić. Něhdy běžeše tutón po wodu a namaka při wodze na lawcy česak ležo. Česak pak nikomu druhomu njesušese, hač wódnemu muzej. Wón bě jón ze zamyslom ležo wostajil. Hólčec jón zběhny a wróci so domoj. Khětre wulězy na to wódny muž z rěki, khwataše za hólcom a wolaše za nim: „Hólčko wjesel, daj mój česel!“ Hólčec so na smjerc wustróža, prjedy hač na khěžny proh dóńdže, tola pak hišće wódnemu muzej čekny, kotryž bě jeho cheył z lawki dele do wody smyknyć, njebudžiše so při lojenju rakow zakomdžil był.

Na čele tepjeného, kotrehož je wódny muž w rukomaj měl, so slědy teho kózdy raz pokazaja.

W komorowskim haće pola Jatřobja běchu něhdy holcy w trawje, njez nimi tež jena njewjesta. Tuta při napřećiwu - ležacym brjozy rjane koniki*) wuhlada. Wulěze teho dla z hata a při tamnym brjozy, hdžez te rjane koniki stejachu, zaso nutř zalěze. Towarški, kiž dale na nju kedžbowale njeběchu, ju na dobo wjacy njewidžachu. Hdyž teho dla za njej pytać počachu, namkachu njewjestu tepjenu. Dokelž pak so wokolo jejnych nohow w módrych blakach porsty čłowječeju rukow cyle jasnje wotwobrazowachu, dha z teho spóznachu, zo je wódny muž njewjestu do wody sčahnyl.

W jeho wódnym kralestwje wódnemu muzej jeho mandželska na stronje steji. Wona je znata pod mjenom „wódna žona“ abo „wódna baba“. Spóznaješ ju lohcy na tym, zo ma stajnje wobrub suknje mokry. Štož jeje drastu nastupa, dha je tak wjele wěste, zo je přecy w čerwjonych štrympach. Často su ju wokolo Budyšina při Sprewi wuhladali, hdyž je šaty sušila. Kózdy

*)tež wódného mužowe koniki = *Scripus lacustris*.

króć, hdyž je so to stało, dha je bórzy pak wulki dešč přišoł, pak wulka woda.

Na Židowje je hórka, kiž so šlewjerjowa hora mjenuje. Tute mjeno je wona dostala, dokelž tam wódna žona ze swojimi džowkami často šlewjerje běleše.

Druhdy tež při řecy sedžo předže, abo sebi svoje mokre włosy česa. Přińdže tež druhdy, kaž jejny muž, na wiki. Hdyž tutón žito kupuje a je dróžšo zaplaći, hač štó druhi, dha nastanje drohota. Předawa pak je wón tuńšo, hač druzy, dha přińdže tunjota. Runje tak čini to tež jeho žona, ale nic ze žitom, ale z butru.

Wot Něwsec su ju Něwsćenjo do města na wiki khodzić widželi. Kóždy raz pak, hdyž je na wikach pobyla, dha je tež butra tunja byla.

Wódna žona tež do porodnje nuzy přińdže. Tak Łuž. 1861 čo: 2. slědowace powjeda:

„Jena žónska žněješe něhdy při wodže trawu. K njej přito-warši so přez měru tolsta žaba. Mjerzaca a z dobom tež starosciwa wo žiwjenje tuteho stworjenja džěše ta sprawna žónska k njej: „Prječ, žaba, hewak budu cí baba!“ Po někotrym času, jako bě wona tutón podawk hižom zabyła, přińdže k njej jedyn muž a dopomni ju na jejne slubjenje a žadaše sebi wot njeje, zo dyrbi z nim sobu hić a jeho mandželskej babić. Z wulkim wutrobnym styskom pytaše wona pola wyšnosće a duchownstwa radu a powučenje. Wona dosta tudy tu radu, zo dyrbi svoje slubjenje dopjelnić. Duž džěše bjez hrozy z tym mužom. Jako tam přińdžeštaj, hdžež bě wona w svojim času znajomstwo z tej žabu sćinila, rozdžěli tón muž z jenym prutom, kaž něhdy Mójzes ze svojim kijom wodu do dweju dželow a wjedžeše ju po suchim do swojeho mokreho bydła. Tudy namaka wona jeho mandželsku w najwjetšej porodnej nuzy. Ze wšej wušiknosću a k spokojnosći wysokeje njedželniče činješe wona to svoje a bórzy bě strowe a čerstwe džěćatko na swět narodžene . . .“ Na to samsne wašnje, kaž běše do wody přišla, ju wódny muž zaso wuwjedže.

Wódna žona ma wjele džěći. To dopokazuje nam jena serbska pěsnička. W njej so slědowace powjeda: Wódny muž sebi holcu člowsku za žonu woznje. Tuta je z wosnym džěsćom w njedželach

a prosy muža, zo by na swět směla ke mši hić. Wódny muž to dowoli ze słowami

„Na swět chcu éi dać ke mši hić.

Ale požohnowanja njećakaj.“

(By-li požohnowanja dostała, by wódny muž móc nad njej zhubił.) Wódna žona pak, kiž na swěće swoje sotřički trjechi, požohnowanja tola čaka. Hdyž domoj přińdže, jej muž džěčo wu-hrabbnje a je roztorhnje, druhim hłowčki wotwije a je na puće rozmjeta, sam so na durje wobwěsnje. Po druhim varianće tuteje pěsnički so to wódnej žonje z džewjatym džěscom stanje, zo na swět ke mši dže a požohnowanja čaka. Přetož, hdyž so struchła domoj wróci, a k rěcy přišedši, tutu z kreje čerwjenu wuwidži, rjeknje:

„Džewjeć lětkow sym tam byla,

Džewjeć młodych synkow sym tam měla.

Žanoh' mi tak žel njej', kaž toh' jednoh',

Kiž je w kolebcy lěhał a w kupjawcy sydał.“

(Pokračowanje.)

Nowa paedagogika.

Bačony so skhadźuja,

Čapla tež k nim přileća.

Wona praji: „Słyšće chcu

Jenož ryć tu čaplisku.“

„Wučće młode bačony

Cuzy jazyk najprjedy.“

„Wući štó po maćeršku,

Temu stupju na šiju!“

Prěni bačon sklapota:

„To su krasne prawidła!“

Druhi baćon spodružni:

„Za tym smy žno dawno šli!“

Jedyn baćon abo dwaj

Ćapuli so stajištaj.

Ćapula so krěnješe,

Dobra tymaj njebudže.

R.

Kak bohate su plody rostlinow.

Kak ruće móza so někotre družiny rostlinow přisporjeć, zasłuži zawěsće našu kedźbliwosć.

Tak, n. př., je njemało dziwne, zo bě w Jriskej (Irlandskej) w léće 1832 z jeneho wowsneho zorna 32 stwjelcow narostło; na nich bě na wšě 5000 zornow. Bychu-li tele zorna tež tak plódné bylo, by wusyw tych 5000 zornow 25 millionow zornjatkow wunjel. Tute, hišće junu wusyte, bychu w třecím léće 80000 kórcow wowsa dałe. Makojey maja w jenej hłowcy něhdže 8000, tobakowc w jejničkim plódze 360,000 symješkow. Jene wulke lopjeno swjatojanskeho korjenja (*Aspidium filix mas*) wopřija wokoło 15 millionow šporow. — Do jeneho luta džeja 23½ milliona zornjatkow čertowych pazorow (*Lycopodium clavatum*, Hexenmehl.). By-li je štó po rjadu ličić chcył, by přez léto džělać měl. Zo by jedyn million naličil, trjebaš, hdyž jich za minutu 60 naličiš, a džeú wote dnja na tym 12 hodźinow za sobu džělaš, wokoło 23 dnjow. —

Někotre rostliny su tak symjenite, zo za krótke léta zwjerch cyleje zemje wjacý dosahował njeby, by-li so wšě symjo jeneje rostliny wusyło, a so to tak w druhim, třecím a štwórtym léće wos-pjetowało.

Kožany pětr (*Hyoscyamus niger*) dawa sobu najwjacy symjenja. Bychmy-li cyłu zemju ze symjenjom tuteje rostliny posyć móhli, by so to za štyri léta do cyła dokonjeć móhlo. Po mnohich

wobličenjach ma kožany pětr wokolo 50000 symješkow. Přidajmy tež hišće, zo by jich jenož 10000 było, bychu te na štwórté léto tola hižom 10000 billionow wunjese; a dokelž cyla zemja z wuwzaćom wody 140,209,028,400,000 □m. (350,087,649,753,600 □ lóhći) wopřija, dyrbjale na kóždy □m. 70 připadnyc. —

Za tak krótki čas njeby cyla zemja wjacj pódy dosć za jenu družinu rostlinow měla.

b. w. P.

Srjeda po jutrach.

Wot wšitkich dnjow, kiž léto ma,
 Najbóle khwalim srjedu,
 Dokelž na njej so skhadžuja,
 Kiž k zbožu naš lud wjedu.
 Štóž serbske mjeno lubuje,
 Tón zo mnu teje mysle je!

Hdyž hewak dušu překhodža
 Tak wšelka starosc druha,
 Po jutrach srjedu přehrěwa
 Ju jasna ćopla pruha
 Ze slónca rjanoh' wótčinstwa,
 Kiž přeco rjeňšo zeskhadža.

Swěć jasnje slónco lubozne,
 Sćel pruhi ćople dele,
 Hrěj duše, čin je hotowe,
 Zo přeco wjac, zo wjele
 Na wonym dnju so skhadžuja
 A Serbow slawa přibjera!

H. Jórdan.

Lěs a step.

Ze „Zapiskow hońtwjerja“ wot J. Turgenjewa.

Přeložil Jan Pječh.

A po khwilcy joh' zasy čehniše
 Won na wjes, do zahrody čěmneje,
 Hdžež lipy su tak hobrske a khlódne,
 Wón slódku rozšěrjeja całtki mlódne,
 Hdžež pyšne šćedrjeńcy*) so z haćenja
 Na wodu dele w rjedže khileja,
 Hdžež rosće tučny dub na tučnym honu,
 Hdžež konopina dyma z kopřiwinu . . . .
 Tam, tam pod hole njejbo, na polo,
 Hdžež jako somot zemja čorni so,
 Hdžež žito zmahuje so na wšěch stronach,
 Wot wětra cunjoh' hnute w mjehkich žolmach,
 Hdžež slónčna pruha pada žoltojće
 Přez přehladne a běle mróčele,
 Tam krasnje je . . . . .

(Z pěsnje, kiž bu wóhnjej přepodata.)

Hońtwa z třělbu a ze psom je krasna sama po sebi, kaž w zastarsku prajachu. Ale wzmíny pad, zo so jako hońtwjer narodžil njejsće, dha tola přecy přirodu lubujeće, a po tajkim njemóžeće našincej njezawidźować . . . . . Poslušajće.

Wěsće-li, na přikład, kajke wokřewjenje je, w nalěcu do switanja wujěć? Wy před khěžu wustupiće: na čěmno - šěrym njebju tu a tam hwěžki mikotaja, wložny wětrik z rědka z lóhkej

---

*) Šćedrjeńc je po přecelnej powjesći k. Rostoka, kotrehož so w tej naležnosći wo radu prašachmy, serbske mjeno za ruske: rakita abo rakitnik, t. j. lačanscy: Cytisus; němscy: Goldregen; pólscy: szczodrzenica, szczodrzeniec; čěscy: čilimnik, středřeneć; južnoserbscy: nagnoj. — Při tej skladnosći nam k. Rostok pisaše, zo ma wón slownik w rukopisu hotowy, kiž wjacj hač 10,000 wurazow, přirodospyt nastupacych, wopřija. Njeje dha žana móžnosć, tajke džělo čišćěć? To by tola jara wužitna kniha była nic jeno za serbskich spisacelow ale tež za druhich Słowjanow, kotrymž tež často hišće přirodospytne wurazy pobrachuja. Z Rostokowej knihu w rucy bychu je sebi z najmjejša po analogiji wutworić móhli.

žolmu zaduwa; slyši so zdžeržany, njejasny šepot nocy; štomy, přikryte ze scénom slabje šumja. Hlaj, kladu rubno na wóz, k noham kašćik ze samowarom stajeja*). Zapřehnjenaj konjaj so trasetaj, fyrkataj a lesnje z nohami přestupujetaj; dwójka runje wotcučeneju běleju husycow so mjelčo a pomalku přez dróhu walba.

Za płotom w zahrodže měrnje stražnik smorči; kóždy zwuk we wustudženym powětre steji a so njemiuje. Hlaj, sće so synyli, konjej staj so na dobo pohibnyloj, wótre je wóz zawrjesknył. Wy jědžeće — jědžeće nimo cyrkwy, z hory na prawicu, po haćenju . . . . Hat so lědom dymić póčnje. Wam je trochu zyma, wy sebi bjezwoče z kornarjom plašća zakrywaće; chce so wam drěmnyć. Konjej zwučnje z nohami po lužach šlapataj, pohoně sebi zahwizduje. A hlaj, wy maće wjerst štyri zady so — kroma njebjja so čerwjeni; kawki w brězach wotcučuja, njelepje přelětuja; wroble čikotaja wokoło čěmnych kopjenow. Powětr so rozswětluje, dróha póčnje lěpje widžec być, njebjjo so jasnja, mróčalki so běla, pola so zelenja. W khěžach so z čerwjnym wohnjom lučwo pali, za wrotami su zasparne hlosy slyšeć. A mjez tym so zerja rozhorjeja; hlaj, hižom su so złote pruhi po njebjju rozložile, w dolach waleja so pary: škowrončki zwučnje spěwaja; raúši wětrik je zawěl a pomalku bahorowe slóncó skhadža. Swětlo so jeno tak z rěku lije, waša wutroba so zatřasnje kaž ptačk. Je mlódnje, wjesele, lubje! Daloko je widžec we wokolinje. Tam za hajom je wjes, tam dale druha z bělej cyrkwy, tam brězowy hajk na horje; za nim bahno, ke kotremuž jědžeće. Skok, konjej, skok! W spěšnym kolsu doprjedy! . . . . Su jenož hišće tři wjersty, nic wjacj. Slóncó so rychle pozběhuje; njebjjo je čiste . . . . Wjedro budže krasne. Stadlo je wam ze wsy napřećiwó přičahnyło. Sće so na horu podali . . . . Kajki pohlad! Rěka so na džesać wjerst daloko wije, so čěmnje přez mhłu módrí; za njej su wodatozelene luki, za lukami nawisowate hórki, w dalokosci so z křikom kibuty nad bahnom wija, přez włóžny blyšć, w powětru rozlaty, dalokosc jasnje wustupuje . . . cyle hinak hać w lěće. Kak wólnje dycha hrudž, kak čile hibaja so stawy; kak cyly čłowjek wosylnja, wobjaty wot čerstwego dymanja nalěća! . . . .

*)T. j. nastroj, z kotrymž so w Ruskej čaj wari.

A létnje, julijske ranje! Štó wyše hońtwjerja je zhonil, kak wokřewjace je, při switanju po kerkach brodźić! Kaž zelena smuha rozložuje so slěd wašeju nohow na rosotej, zbělenej trawje. Wy rozwinjeće mokry kerķ, — nakopjena ćopla wónu nocy was jeno tak woblije, powětr je wšón napojeny z čerstweje hórkosću polona, z mjedom hejduški a džećela! w dalokosći steji kaž sćčna dubowy lěs a so blyšći a čerwjeni na slóncu; je hišće khlódno, ale hižom so blizkosć horcoty čuje. Hłowa so muńnje wjerći wot nadbytka wóninow; kerčina nima kónca . . . . jeno tu a tam w dalokosći žolći so zralaca rož, čerwjenja so we wuzkich smuhach hejduška. Hlaj, wóz zakřipi, burik pomalku nimo jědze, staji najprjedy konja do khlódka . . Wy sće so z nim postrowili, sće wotešli — zwučny zřynk kopy zaklinči za wami. Slóncó přecy wyše a wyše stupa. Spěšnje skhnje trawa. Hlaj, je hižo horco počalo być.

Minje so hodžina, druha hodžina . . . . Njebjo só začmowja na kromach, njepohibny powětr plawa. — „Hdže bych so, bratře, tudy móhl napić?“ prašeće so wy horarja. — Ah, tamle w dole je studžeń.“ Přez huste kerķi worješnika, zašmatane z čowpatej trawu wlečeće so dele do doła. Wo prawdže: pod samym nadwisom taji so žórlo. Dubowy kerķ je nad wodu swoje pacate hałozy rozšěrił; wulke slěbornite pucherķi so puzolicy z dna pozběhuj, pokrytego z drobnym somočanym mochom.

Ćisnjeće so na zemju, sće so napili, ale wam je lěńjo so hibnýć. Sće w khlódku, dychaće we wónitej włóžnosći; wam je derje, ale napřećiwo wam so kerķi žehla a nimale žohtnu na slóncu. Ale što to bě? Wětr njejabcy přileći a nimo pjerchny; powětr so do koła wokoło zatřasny: njeje to snadź hrimanje? Wy džeće z doła won . . kajka wołowjana snuha je na wobzorje widžeć? Hustuje suano para? zběha-li so mróćel? . . . Hlaj wšak, blysk so slabje zaswětli . . haj, haj, to je njewjedro! Do koła wokoło slóncó hišće jasnje swěći, honić je hišće móžno.

Ale mróćel rosće: jeje přědnja kroma so wučahuje kaž rukaw, so naklonjuje kaž wjelb. Trawa, kerķi, wšo je so nadobo začmowilo . . . Skok! tam, zda so, je synišćo widžeć . . Skok! . . Sće doběželi, zastupili. Kajki je to dešć! kajke blyski! Tu a tam je přez slomjanu třěchu woda nakapała na wónite syno . . . Ale

hlaj! slónco je zasy zajhralo. Njewjedro je so minylo; wy wustupíce.

Božo mój, kak wjesele so wšo we wokolnosći blyšći, kak je powětr čerstwy a židki, kak po truskalcach a hribach wonja! . . .

Nětko pak so wječor bliži. Zerja su so zažehlile kaž woheń a pól njeba wobjale. Slónco so khowa. Powětr je w blizkosći někak wosebje přehladny, kaž škleńčany; w dalokosći rozkladźuje so mjehka para, ćopla po napolhadže; w hromadže z rosu pada čěr-wjeny blyskot na pola, njedawno hišće z rěkami židkeho zlota polate wot štomow, wot keřkow, wot wysokich kopjenow syna su dołhe scěny rozběžale . . . Slónco je so skhowalo; hwězda je so zažehlila a třepoce we wólniwym morju zakhoda. . . .

Hlaj, blěduje; módri so njebjo; jenotliwe scěny so zhubjuja, powětr pjeľnja so z mhlu. Je čas domoj, do wsy, do khěže, hdžež nocujeće. Cisnywši třelbu přez ramjo, kroćíce spěšnje, njedźiwajo na wustaće. . . . A při tym so noc bliži, na dwaceći kročel hižom ničo wjacj widžeć njeje; psy so lědom běla w mrokoće. Tam nad čornymi keřkami so kroma njebja hrózbniwje jasni. . . . Što to je? — woheń? . . . Ně, to mēsačk skhadza.

A tam delka na prawicu blyskotaja so hižom woheńčki wsy. . . . Tu je skónenje tež waša khěža. Přez woknješko widźíce blido, pokryte z bělym rubom, so palacu swěcu, wječer. . . .

(Skónčenje nastupi.)

Komu zaspěwamy?

(Po čěskim wot J. S.)

Komu bratra zaspěwamy?

Štóz tu mocy swoje z časom
Zaměrej je swjećil krasnom',
Zo by kćeľa wótcina
Luba, droha, překrasna:
Tomu rady zaspěwamy.

Komu dale zaspěwamy?

Spokojny štóz z nuznym khlěbom
Njehlódži za zlotom, slěbrom,
Z kóždej kwětku wudebja
Škropawy puć žiwjenja:
Tomu z duše zaspěwamy.

Komu skónčnje zaspěwamy?

Komuž hwězdy njejsu nahe
 Nócne hwězdy, ale raje
 Přihoťwane wot Boha,
 Dobrym wěčna domizna:
 Tomu slawa zaspěwamy.

Z Budyšina a Łužicy.

Po starym wašnju dzeržeše naša luba Maćica Serbska swoju hłownu zhromadźiznu srjedu pod jutrach pod wjedženjom předsydy Smolerja we „winowej kići.“ Po wotwrjenju čitaše k. kaplan Łusčanski lětnu rozprawu. Wudawa bě Maćica swój časopis, dvě knižcy za lud a protyku. Jako nowe sobustawy běchu přistupili: k. farař Mrózak z Budestec, k. farař Mrózak z Malešec, k. farař Rězbařk z Budyšinka, k. Jarczewski, k. kubler Hajnica z Wulkich Zdžar a k. překupc Mjerwa z Budyšina. Někotři druzy běchu so zamołwjeli. Po nowych wustawkach mjenujey, kiž su nětko wot wyšnosće wobtwjerdžene, přiwozmu so sobustawy po zamołwjenju na zhromadźiznje předsydstwa a wubjerka. Sobustawy su rjadne, wurjadne a čestne. Z wuwzaćom čestnych plaća sobustawy lětnje štyri hriwny (marki) a nimaja za ničo rukować, dokelž je Maćica towarstwo z wobnjezowanym rukowanjom, kotrež rukowanje w jejnej ležomnosći wobsteji. Duž njech so přeco nowi zamołwjeja, zo bychu w bližšej zhromadźiznje předsydstwa a wubjerka swjatkownu srjedu přiwzaći być móhli! Knihowna pokładnica měješe wob lěto 1492 m. dokhodow a 1628 m. wudawkow, dokelž dyrbyeše so nowy wjetši nakład žulskich spěwow čišćeć; za to so knihi pilnje předawaja, zo budže dołh za knihi w krótkim kryty. Po rosprawje wo pokładnicy bu k. překupcej Jakubej připóznaće wuprajene. Rozprawa knihownika Fiedlerja wupokazuje 73 nowych darjenych čisłow. Knjez farař Jenč bě za 20 tol. staršich knihow a serbskich rukopisow ze zawostajenstwa k. Dr. Lotze w Lipsku kupił. Tute 20 tol. nawdachu za Maćicu bórzy kk. Rězbařk, Wendler, Hórnik, Imiš a Jenč.

Na to dawaše k. Smoler rozprawu wo starym domje Maćicy, te pjenjezy nimale zadanjacym, korež so danić dyrbjja. Hdyž slubjene a hewak wočakowane kapitale přínđu, wuwjedže so wotmyslena nowotwarba, kotrejež čisty wunošk ma so na podpjeranje serbskeje literatury nałožeć. Za staranje w tym nastupaju bu k. Smolerjej džakna slawa wunjese.

Po nowych wustawkach buchu jako zastojnicy Maćicy wuzwoleni: k. Smoler jako předsyda, k. Hórnik jako naměstnik, k. Łusčanski jako sekretar, k. Fiedler jako knihownik, k. Mjerwa jako pokładnik; do dohladowaceho wubjerka pak: k. farař Imiš, k. farař Jenč, k. twařski mištr Wendler a k. farař Dućman. Skónčnje bu wuradžene, zo ma so serbski spěwnik k. Fiedlerja bórzy

čišćeć, kaž tež dvě ludowej knižey. Daj Bóh, zo by prawje wjele nowych sobustawow do Maćicy zastupilo a jeje dybroćeljo přibjerali!

M. H.

) („Khěrluš a spěwy wot Pětra Miłónka“ 1. zešiwk je wušoł. Druhi bórzy wuńdže. —

x Bjez tymi 16 theologami, kotřiž před někotrym časom w Lipsku swoje pruhowanje pro venia concionandi khwalobnje wobstachu, je tež jedyn Serb mjenujey k. kandidat E. Garbař z Minakala. Kaž słyšimy, je jako diakonus do Jazońcy postajeny.

§ Z nakładom Maćicy Serbskeje su w druhim wudawku wušle: Jutrowne jejkka. Z němskeho do serbskeho přeložene powjedaněko wot Jakuba Kucánka, can. cap. cant. w Budyšinje.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

Štwórty a posledni zwjazk předowanjow a składnostych ryči, kotrež je A. Mužik, catecheta na realnym gymnasiu w Praze, pod mjenom „Kazatelé Slovanšti“ (prědarjo słowjanscy) w českim přeložku wudał, woprija runje kaž předkhadźace zwjazki tři ryče z našeje serbskeje literatury (cyrkwińsku wot Dučmana a Róla, a Hórnikowu při poswjećanju Budarjoweho pomnika dźeržanu). Jara wustojnje je k. spisaćel napisał přidatu historiju předarskeje literatury pola Słowjanow romskokatolskeho a grichiskosłowjanskeho wobrjada; je to literatura pólska do kotrejež tež spólšćení Armenowje z armenskim wobrjadom, ale z pólskim přědowanjom słušeja), khorwatska, słowjenska, lužiskoserbska; bolhařska, serbska a ruska. Česka literatura njeje do knihi přijata, dokelž so tež česki dźeržane ryče z tuteje zběrki po programmje wuzamkuja. „Literatura Srbow lužických“ woprija štyri strony — dźěli so na stary a nowy čas. W cylej zběrey su zastupjeni: biskop Wóski, Malachias Kral, Hórnik, P. Dučman, H. Dučman, Žusćanski a Róla. Rady bě wudawař hišće wjacy ze serbskeho pismowstwa doła, hdy budžiše móžno bylo, wot Serbow wjacy přimoškow dostać. Tola zaslužuje sebi hižo wulki džak za to, štož je podał, na Serbow njezabywajo.

W swojim nowym ludowym atlasu je Richard Andree na kharće šlezynskeje z wosebitymi čerwjenyimi pomjezami tež „Serby“ woznamjenil pod mjenom „Gebiet der wendischen Sprache“. To so nam lubi! Tež je nam prawje, hdyž so zhoni, zo Serbja su a so tež za sdźělanosć staraja z pomocu maćernej ryče. Wo tym je w někotrych nowišich knihach za němski lud a za něho spominane.

Emanuel Bozděch chce zběrku svojich novellow a druhich belletristických wudělkow wudać. — Basnje Mirosława Krajnika su w druhim, rozmnoženym wudawku wušle. — Mjeńši konwersacijny słownik wot Maleho je hač do pis-

mika G dospěl. — Časopis muzea českého je so přeni zešiwk 50. lětnika (nětko pod redakciju Dr. Emlera) z bohatym wobsahom wudał. —

Sławnemu Dr. Frant. Palackemu přihotuja na 23. t. m. k wopomnjeću, dokónčjenja jeho historije českého naroda (džesać zwjazkow hač do l. 1526) swjedgeńsku hosćinu na Žofinje w Praze. Wo tym přichodnje wjacy!

Witold Załeski je zajimawu „statistiku porónawczu królestwa polskiego“ wozjewił. — Herzmańska ze Słupia w Carjohrodze je počawa wudawać „Album muzyki tureckiej“, zběrku hłosow narodnych pěsni a rejow. — A. Wejnert, zaslužbny starožitnosćeř we Wařawje je dotal njeznaty wulki rukopis „Herbarz szlachty polskiej“ wot biskopa Krasickeho namakał. — Knihikupe Župański w Poznaju přihotuje korrespondency Joachima Lelewela do čieća.

Nakładnistwo we Winje wukhadžaceje Srbadije je derje lithografowany wobraz wudało, na kotrymž su podobizny hercegowskich a bosniskich wójnskich wjednikow; su tam: Luka Petković, Mico Lubibratić, Milovan Bošković, Peko Pavlović a Stojan Kovačević. — Wo wažnych knižnich nowinkach přichodnje!

Jurij Fedorovič Samarin, wjelewažny muž ruskeje narodneje strony a pilny spisowař, je 1. hapryla w Barlinje, hdžež wulěkowanja dla přebywaše zemrjel, 57 lět stary. Wón běše widžany přećel pola khěžora a je za wuswobodjenje ruskeho luda z njewólništwa wjele skutkował. — Žónske wotdželenje słowjanskeho komiteta w Moskwje wuda literarny „Sbornik“ (zběrku) wot L. J. Joninoweje, mandželskeje generalneho konsula, k wužitku swójbow hercegowinskich. — „Tamar“ rěka nowe drama, kotrež so w Pětrohrodze z wulkim wuspěchom hraje a teho dla tež do něměiny přeložene skoro we Winje hrate budže. — Towarštwu dramatiskich spisowarjow je zaso čestne myto w tysac rublach za najlěpši ruski dramatiski kruch wupisalo.

Wopřijeće Łužičana čo. 4.

Nanej k narodnemu dnju. Wot H. Jórdana. — Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami. Pokračowanje. Spisał J. B. Š., Lubinski. — Nowa paedagogika. Wot R. — Kak bo hate su płode rostlinow. Wot b. w. P. — Srjeda po jutrach. Wot H. Jórdana. — Lěs a step. Ze „Zapiskow hońtwjerja“ wot J. Turgenjewa. Přeložił Jan Pjech. — Komu zaspěwamy? Wot J. S. — Z Budyšina a Łužicy. — Słowjanski rozhlad. Podawa M. Hórnik.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Plačizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 5.

Meja.

1876.

Serbskej Maćicy.

Kak wulke zbože za džěco:
Měc lubu maćerku,
Kiž swěru pilnje stara so
Za jeho potrjebu!

Kiž džěco nosy dzeń a nóc
Na swěrnej wutrobje,
A naloža wšu móžnu móc,
Hdžež jemu k zbožu dže!

Wěm tajku dobru maćerku,
Tež wěm hdže z domom je,
Tej tysac sławow wunjese
We džaknej wutrobje.

Wjac hač sto tysac džěcí ma,
Je čěši w lubosći,
Haj wšitke swěru wobjima
We sprócněj pilnosći.

Drje wotrodžeńcy pódla su,
Kiž džak jej njewjedža,
Kiž spušća swěrnú maćerku
A hańbu wuzwola.

Pak mylić to ju njebudže
We jejnej swěrnosći,
Jej Bóh na njebjú znamjo je
We swěrnej lubosći.

Wón slónco wšitkim swěćić da,
A dešćik pósćele,
Wón wěcnje wšitkich lubo ma,
Jim z hnadu blisko je.

Tak čin tež, luba Maćica,
So staraj za wšitko,
Dha wěsće něhdy rjana mzda
So tebi dostanje!

H. Jórdan.

Někotre powostanki starodawného slo- wjanskeho naboženstwa mjez džzensnišimi Serbami.*)

Spisał J. B. Š., Lubinski.

(Pokračowanje.)

Kaž wódnaj muž a žona z čłowjekami, tak wobkhadžuja tež jeju džěci z čłowskimi džěcimi a so z nimi ženja: hólcy z čłowskimi hólcami, hólcy z čłowskimi hólcami.

W „Lubinskim Nowinkarju“ 1875/76 čo: 15. namaka so slědowaca ballada wot Arnošta Muki:

Wódnny muž.

(Po ludowym powjedančku.)

Hat wulki so žolmi před Łazom,
We nim ma wódnny muž swój dom.

„Ach maćerka, radu mi dobru radź,
Kak sebi Popec mohł Leńiku wzać.“

Mać twori mu ze žolmow konika,
Hryzadło, sedło z kamuška.

Syn wjesele k cyrkwičcy wotjěcha,
Na wopak trójcy ju wobjěcha.

A wódnny muž do cyrkwje zastupi,
Kemšerjow nutrnosć rozpróši.

Knjez farań dže stejo na woltarju:
Knježiko, njemol mje w modlenju!

*)Tym knježim, kotřiž su mi, mjez tym zo hižo so mój nastawk čiščeše, dalše, mi z džěla nowe powjesće wo wódnym mužu připósłali, wutrobny džak. Dokelž wšě do nastawka sameho wjaey zaplesć njemóžu, přidam je přenjenu džělej jako dodawk. Při tutej składnosći dowolam sebi tež, wšěch tych knježich, kotrymž su hač dotal njewotčičćane prajki wo wódnym mužu, wo připódnicy a wo druhich mythologiskich byćach Serbow znate, zo bych u je pak jako material za mój nastawk, pak jako samostatne džěle k. redaktorej Lužičana dobroćiwjepřipósłać cheyli.

So Leńcy wutroba zahori
Za cuzoh' knježka w lubosći.

K njej přez jenu, dvě ławcy postupa:
Zawdaj mi lubosć holička.

Zas přez třecu ławku ji přišepta:
O slěduj mje Leńčička najrjeuša!

A holička zawda jom' ručičku:
Maš moju swěru, rad slěduju.

Duž za nimaj kwasarjo z cyrkwje du,
Kwasne reje tam rejuju.

Prječ rejujo khwatataj wot črjody,
Samaj nětk stejitaj při brjozy.

A čolmik so po žolmach prisunje:
„K hrodej tón mojom' naj' powjeze.“

Hdyž čolmik bě docpěl hlubinu,
Žolmisko pózrje wobeju.

Ta holička žalostnje plakaše,
Wo pómoc nana wołaše.

Knježk do swojoh' hrodu ju njeseše,
Wšitke ji krasnosće skíćeše.

Džens styskniwje plačo šće při brjozy
Słyša ju nóčni putniicy.

Wódneho muža džowčički z Drabec (hlej Łuž. 1862 čo: 11.)
„to běchu šwarne khadle, kaž mloko a krej, čerwjenočkate, čor-
nowłosate. Kaž husto pacholej do wočow pohladnychu, pukotaše
jeho wutrobička, kaž hdyž so jehlina zapaluje. A mózachu te rej-
wać! Druhdy přińdžechu do bližšich wsow na piwo a to jeno so
tak po rejwarńi suwachu. Dachu so tež husto wot młodych hólcow
domoj přewodžować a přeco, hdyž so na dompuć podachu, macho-
tachu z pručikom w rucy, z kotrymž k domej přisedši wo wodu

prasnychu, zo so rozdžěli a po suchim pućiku do swojeho krystallo-
wego hrodžika zaúdzechu.“ Wot druhich holcow so přez to roz-
džělichu, zo mějachu přeco wobrub suknje mokry.

Tež džowki wódneho muža z hata Ramuša pola Łaza do Łaza
na piwo khodžachu. (Hlej Smolerjowe pěsnički II. str. 267. Jena
z nich so do rjaneho Jurja zalubowa a wón do njeje. Dolhi čas
přewodžowaše ju jenož hač k jeje domowinskemu hatej. Skóněnje
pak zmuži so a džěše z njej hač do jeju domu. Tam je so jemu
jara lubilo a wón bu tam rjenje witany.)

Hórje zeúdze so jenemn wotročkej, kiž w rudžanskej korčmje
słužeše. Tale korčma běše ze samych rudow natwarjena. Dwě
holčcy wódneho muža z rudžanskeho hata tam na piwo khodžeštej.
Do jeneje, kiž Martka rěkaše, so naš wotročk zalubowa. Wona
dowoli jemu, zo by ju hač k hatej přewodžal, ale zo by dale sobu
šoľ, jemu wotradžeše, přetož jeje nan běše jara racwawy khadla.
Hdyž pak jeje luby njezasta prosyc, rjekny skóněnje: „Nó dha pój
sobu! Ale wušćip sebi dóranćik*) a polož sebi jón na wutrobu.
Přetož potom mój nan žanu móc wjacý nad tobu nima. Ale prawje
kruće jón přeco džerž!“ A wotročk wušćipny dóranćik a položil sebi
jón na wutrobu. Martka pak ze swojim prutom do wody dyri a
woda so rozdžěli a ze suchej nohu přiúdzestaj do wobydlenja wód-
neho muža. Tutón wotročka smějo witaše a přinjese mjekki pje-
njez, z kotrychž móžeše sebi wotročk tři horšće wzac ale ze srjedža.
Potom přinjese tykanc a karan piwa, a wotročk dyrbješe tykanc
zjěsć a piwo wupić. Dokelž pak wón wjedžeše, so so pola wódneho
muža žadyn tykanc naćec njesmě a zo so z karana jenož přez wuško
pije, dha tykanc wukra, tak zo kronka cyła wosta a piwo přez
wuško wupi. Roznjemdrjeny zawoła wódny muž „Martka rěz!“
Martka pak njerězny wotročka, dokelž měješe jeho lubo. A wo-
tročk wuidže a wódny muž za nim jara wulku wodu pósła. Dokelž
pak wotročk swój dóranćik kruće džeržeše, dha woda k woběmaj
jeho stronomaj steješe kaž murja a wón zbožownje domoj přiúdze.
Pozdžišo je wódny muž často pod wóknami rudžanskeje korčmy
sydaľ: mužik w rubjanym kabaće a deleka wokoľo mokry. Zo pak
bychu sebi jeho dobreho zdžerželi, su jemu často něšto dawali a

*)tež : dórant = Achillea Ptarmica.

hdyž su tykancy pjekli, tykanca. Khwilu pak jemu ničo wjacy dawali njejsu, na čož je so wón jara rozhněwał. Duž je počal wulki dešć hić. Korčmarjec mały hólc pak je při tym padnył a to z hjezwočom do jamki, kotraž běše přez wolacu stopu nastala. A dokelž je tale jamka tehdy polna wody byla, dha je so hólcěk zasrěbnył a prječ je był. Tak je so wódny muž wječil.

Zo je wódny muž sam wotročka měł, je tež wěste. W Bórku pola Budyšina je so jeho wotročk pola jeneho bura přistajil a tam tak dolho služil, doniž je sebi tak wjele zaslužil, zo je sebi móhl třělbu a tesak kupić. Potom je z třělbu a z tesakom k Sprewi šoł a swojemu sobuwotročkej sobu hić kazal. K brjohej přišedši wódneho mužowy wotročk rjeknje: „Nětk hladaj, kajke pluskerje so činja. Su-li běle, dha sym ja dobył; wuhladaš pak čerwjene, dha sym přehral.“ Na to skoči do wody. Po khwilecy so běle pluskerje činić počachu. Po tajkim běše wotročk dobył. Ale wohladał jeho ničtó wjacy njeje. Zo pak je to wódneho mužowy wotročk był, su na tym widželi, zo je deleka wokolo stajuje mokry był.

Ze wšěch prajkow wo wódnym muži pokazuje so jeho čertowska raznosć. Wón za dušu slědzi, kaž čert.

Kaž sebi lud powjeda, tež je wón woprawdžity bratr čerta. Přetož hdyž so w njebjesach ta wulka bitwa zběže mjez swj. Michalom a zmijom, dha tutón ze svojim přiwickom podleža. Zli jandželojo buchu z njebjes wustorkani. Kotřiž na krutu zemju padžechu, nětko jako čerčej po njej khodža, kotřiž pak do wody padžechu, su — wódni mužoj.

(Pokračowanje.)

Kalenki.

Spisał Radyserb.

(Dwanata džesatnja.)

Njeh tež najrjeńša so troji —
Swět so tola drjechma boji.

So njedziwaj, hdyž ludžom ludaš,
Zo narjeknjeja tebi Judaš.

Wšak pawki zabij, nohceš ty
Rad wotmjetować pawčiny.

Tež tajcy su, kiž překroča
Traž swojoh' staroh' wučerja.

Pónoj mjasu, karan wina —
Nanajlěpša medicina.

Na reje njesćel njewjestu,
Pak slubi so tam druhemu.

Tež wo čerćicu běhaja,
Hdyž jeno złote putki ma.

Wšak w knihach wjele wučbow je,
Pak papjera tež wjele lže.

Njeby na hembjerki lazył,
Njeby sebi rjebło zrazył.

Njech hanja nas a podtlóča —
Trać pěknosć dyrbi serbowska.

Lěs a stěp.

Ze „Zapiskow hoitwjerja“ wot J. Turgenjewa.

Přeložil Jan Pjech.

(Skónčenje.)

Drubi raz poručiš lóhke dróžki zapřahnyć a wujědžeš do lěsa na wjerjabki. Je wjesela wěc, so po wuzkim pućiku přebjerać mjez dwěmaj scěnomaj wysokeje rožki.

Kłosy was cicho po wobliču bija; kostřancy so na nozy powěšaja, pocpule we wokolnosći wołaja, kón běži w lěnim skoku. Hlej, tu bu lěs. Scěň a ćišina. Statne wosycy šepotaja nad wami; dolhe wisate hałozy brězow so lědom hibaja; mócný dub stejí kaž wojowař pódlu krasneje lipy. Jědžeće po zelenym pućiku; wulke žolte muchi wisaja njepohibnje w zloćitym powětrje nahle wotlětujo; kuntwory wija so w stolpje, so swětlo w khlódku. so čornjejo na slóncu; ptački měrnje spěwaja. Złoty hlósyk šeračka zwuči z njewinowatej, njebólnej radosću: wón so k wóni całkow

derje hodži. Dale, dale, hľubje do ľesa . . . . Lěš hľuchnje . . . .
 njewujasnjomna ćišina zapadauje do duše; haj tež do koła wokolo
 je tak drěmliwje a ćicho. Ale hlaj, wětr zawě, a wjeřški zašumichu,
 kaž padace zoľmy. Přez ľoniše čornobruno lisće rosće tu a tam
 wysoka trawa; hriby steja jenotliwje pod swojimi kľobučkami. Zajac
 njejaby cy wuskoći, pos so z hľósnym šćowkom za nim pušća. . . .

A kak krasny je tutón samsny ľes w pózdnej nazymje, hdžež
 bakuty přilětuja! Wone so w samej husćinje njezděrzyja: dyrbiš
 je na kromach ľesa pytać. Wětr njeje, tež njeje ani slńca, ani
 šuma; w mjehkim powrtrje je nazymska wń rozlata, podobna na
 wń wina; ćenka mhla steji w dalokosci nad žołtymi polami. Přez
 wobuažene čornobruno wotnohi štomow so měrnje njepohibne nje-
 bjo běli! tu a tam na lipach poslenje złote łopjena wisaja. Wľó-
 žna zemja so pod nohomaj pruži; wysoke, suche rostlinki so nje-
 baja; dolhe niće so na poblědnjenej trawje blyšća. Spokojnje dycha
 hruď, ale na dušu hľadže so spodziwny njepokoj. Džeš po kromje
 ľesa dele, hľadaš za psom a při tym ći lube wobrazy, lube wosoby,
 morwe a žiwe do pomjatka přikhadžeja; z dawnodawna wusnjene
 zaćišće njenadžicy wotcućeja; wobrazniwosc ćeće, so njese, kaž
 ptačk, a wšo so tak jasuje hiba a steji před woćomaj.

A wutroba, pak nahle zatřepoce a zabije, žadosćiwje do prjedy
 spēcha, pak so njewrótnje ponórja do dopomnjećow. Cyłe žiwjenje
 rozložuje so ľohko a spēšnje kaž zawitk; wšu swoju zańdženosc,
 wšě ćuća, mocy, wšu swoju dušu wobknježuje ćłowjek. A ničo
 we wokolnosći jeho njezadže wa — njeje tu ani slńca ani wětra,
 ani šuma . . . .

A nazymski, jasny, trochu kľódnny rano mrózny džeń, hdžež
 brěza cyle złota, kaž štom w bajcy, so krasnje na blědomódrym nje-
 bju wobrazuje, hdžež nizke slńco hižom wjacj njehřeje, ale jasnišo
 swěći hać w ľeće, njewulki wosycyny haj so wšń rozblyskoce, kaž
 hdy by jemu zwjeselace a ľohko bylo, zo nahi steji, mróz so hišće
 na dnje dolinow běli a čerstwy wětr spadane a zezhibowane lisće
 ćišinko hiba a honi, — hdyž so po rěcy radostnje módre žoľmy
 waleja, měrnje pozběhajo rozpróšene husy a kački, w dalinje mlyn
 klepoce, poľ z wjeřbami zakryty a pisanje w swětľym powětrje so
 hoľbje rychle nad nim kruža. . . . .

Pěkne su tež lětnje mhlwojte dny, hač runje je hońtwjerjo njelubuja. Na tajkich dnjach so třěleć njehodži: ptačk wupjerchnywnši pola was runje pod nohomaj so tež hnydom w bělojnym kurje njepohibnje mhlly zhubi. Ale kak ćicho, kak njewuprajnje ćicho je do koła wokolo! Wšo je wusnyło a wšo mjelči. Wy džeće nimo štoma, wón so njehibuje, wón so helči. Přez ćeńku, w powětrje stajnje rozměšanu paru čorni so dolha pruba. Wy ju za blizki lěs dđeržiće; so k njej bližiće — lěs so přewbroća do wysokeho wosrjedka połona na mjezy. Nad wami, wokolo was — wšudžom mhlá. . . Ale hlaj, wětr so z lóhka hibnje — kusčik blědno-módreho njebjá wustupi přez rědnjacu, kaž so dymjacu paru, złoćito-žołta pruha předrěje so nahle, rozlije so z dolhej rěku, zadyri na polo, zapjera so na haj — a hlaj, wšo je so zasy začahnyło. Dolho traje tuto wojowanje; ale kak njewuprajnje krasny a jasny dzeń nastanje, hdyž swětlo skónčnje tež poslenje žolmy wohrěteje mhlly přewinje: pak so zawaleja a rozsćelaja kaž rubna, pak so pozběhaja a zhubjeja we hlubokej, něžnje blyšćatej wyšinje. . . . .

Nětko pak sće so na wotležane polo, do stepje podali. Wjerst džesać jědžeće na pobočnych pučach, — hlaj tu je skónčnje dróha. Nimo bjezkónčnych wobwozow, nimo hospodskich dworow ze syčacym samowarom pod kólnju, ze šěroko wotewrjenymi wrotami a studnju, z jeneje wsy do drugeje, přez njepřehladne pola, pódla zelenych konopišćow nimo jědžeće dolho, dolho. Sróki přelětuja ze šćědrjenca na šćědrjenc, žony z dolhimi hrabjemi so na pola dun-daja; nimoducy čłowjek we wotnošenym nankinowym kabaće z wačokom na khribjeće wleče so z wustatej kročelu, nakładžena kubleřska kareta, zapřehnjena ze šesćoru zróstnych a spěšnych koni plywa wam napřeco. Z woknom won je rózka hłowaka widzeć, a na stupadle, na měše, so za powjaz dđeržo, sedži z boka lakaj w plašću, z blótm zapluskany hač do samych čolisnow. Sće we wokrjesnym měsće z drjewjanymi, křiwymi domikami, z bjezkónčnymi pľotami, z kupskimi njewobydlenymi kamjentnymi twarjenjemi, z mostom nad hlubokej hrjebju. . . . Dale, dale! . . . Dóšla je stepna krajina. Zhladuješ z hory, kajki pohlad! kulojte, nizke hórki, zworane a zasyte hač do wjercha horje, so w šěrkich žolmach rozběhaja, z kefkami zarosćene doly so mjez nimi wija jako podolhojte kupy su njewulke haje rozmjetane; ze wsy do wsy so wuzke pućiki čahnu; cyrkwe so naběluja, mjez winicami blyšći so rěčka, na

štyrjoch městach z haćenjemi přepřimnjena! daloko w polu pakazuja so kaž husyčki dropy (wulke ptaki;) staruški knježi dom ze swojimi deleńcami, sadowej zahrodu a hunom so k njewulkemu hatej tula. Ale dale, dale wy jědžeće. Hórki bywaja přeco mjeuše, štomow skoro wjacy widžeć njeje. Hlaj tu je wona skónčnje — bjezmjezna, nje-přehladna step!

A na zymskim duju po wysokich sepjach za zajacami khodzić, mrózny, wótry powětr dychać, njewólnje z wočomaj mikotać wot slepjateho zyboljenja mjehkeho sněha, so zabawić ze zelenosću njejha nad čerwjenatym lěsom! . . . . A přenje nalětnje dny, hdžež so wšo daloko wokoło blyšći, přez čězku paru tajaceho sněha hižom po wohřeťej zemi wonja, na wottajeńcach*), pod křiwej pruhu slónca, škowrončki dowěrnje spěwaja, a z wjesělým šumom a šučenjom so z doła do doła rěki lijeja. . . . .

Tola. je čas kónčić. Runje prawje wo nalěcu zaryčach; w nalěcu tež zbožownych do dala čehnje. . . . W Bože mje, čitarjo, přeu eí wobstajne zbože!

Drječín.

„W Drječínje je dračina

A ženje žana swačina.“

Takle, luby Rostoko, je lud — Bóh wě čeho dla, našu malu wjesku hanił a hišće džensniši dzeu wotročk a džowka, hdyž pomazki k swačinje po puntach njewaža, žortniwje tutu štučku spěwa, kotrejež kničomnosć a zelharnosć móžemoj mój dwaj ad oculos dopokazać, wšako smój často dosć w prózduinach na Wašej šuli w hromadže mokka piloj a so zabawiloj wo wšelakich wysokowučenyh wěcach při swačinje. Tež druhich ludźi, staru Łahodžinu, moju njebohu wowku a staru Pěťrkec Hanu sym jako mały hólc zołtu jušku w kóždej hodžínje cyłego dnja srěbać widzał, a runjež sym sebi často předewzał, wutunkane dórtki ličić, dha tola ženje k wěstenu resultatej došoł njejsym, dokelž bě mi wokoło wósomdžesateho dórtka wěc stajnje wostudła při swačinje.

Teho dla, lubi Serbjo, njewěrcě tamnej zelharnej štučcy, hdyž ju w serbskim kraju hdy slyšiće, mój to lěpje wěmoj.

Wy pak, luby wučerjo a přećelo, móhli snano měnić, zo je njetřebne, powostanki Serbstwa w Drječínje hišće zběrać, dokelž

tam skoro žanych Serbow wjacy njezmějemy; ale wopomně, zo budže junu Wašeho, tež zady němskich njezow znateho mjena dla Drječín zajmawa wjes.

Potom pak mohl někajki R. Andrée wustupić a rady wěrjacej němčinje zjawnje dopokazać, zo w Drječínje z wuwzacóm k. Rostoka, kiž bě z Bělčec, Serbjo ženje bydlili njejsu.

Duž snano njeje bjez wužitka, wězo maličke serbske powostanki w Drječínje wozjewić a tak zwěsćić; wšako, hdyž mój dwaj wučehnjemoj, žadyn Serb wjacy w Drječínje njebudže, kotrehož pomjatk by tak daloko do zady dosahał, kaž Waš a mój. Běše tola w tych lětach, w kotrychž mój rozoměk hišće wot Was do wěstych kolijow zasadženy njeběše, moja duša wuley jara wěpna a lačna po starych basničkach, za kotrychž wěrnosć ma moja stara wowka rukować, kiž je mi je nabala.

Moja wowka pak běše dobra Serbowka z Hórki, běše w młodosći wjele na přazu khodžila a wjele z tam slyšanych bajkow wobkhowala bač do wysokeje staroby. Wona bajese bajki jenož hdyž předžiše a najradšo, hdyž běchu wjesne holey pola nas na přazy. My holey zabawichmy so při tej skladnosći najbóle z tym, zo holecam wokoło koleskow lažachmy a dys a dys drjewjanc pod dešku sužechmy, tak zo mužik přesta kolo wjerćeć a přelča njendra po swojim wašnju pak nam plistu tykny, pak drjewjanc za nami funkny, pak jenož swarješe abo so směješe. Pola njeboheje wowki spyta to tež junkróć jedyn wot nas a je-li zo so njemylu, běch to ja sam. Dostach pak z njewotčakowanej skhwatliwosću tajku plistu z drjewjancem, zo mějach hišće dvě nježeli dolho dopomnjeńčko na nju njez woćomaj, tak zo so žadyn wot nas na wowku samu wjacy zwaził njeje. Bórzy pak my tež na tajke lózystwo zabuchmy, do kelž buchu naše mysle na druhe wěcy zložene přez powjedančka, z kotrymiž wowka naše wutrobički a přelčow mysle wobkuzlać wjedžeše, zo pak třepjetachmy před hroznyimi šerjenišćemi, pak juskachmy po hłosu rjenje do powjedančka zaplečeneho přezpola, pak sylzy třejachmy w džěćacej zrudobje wo rjanu kralowku, kiž bu pak do nješwarneje krokawy přez zleho kuzlarja „zabonowana“, pak w činomym jastwje swoje žiwe dny wo zabiteho lubeho plakać měješe. Wona powjedaše nam njez wjele druhimi tež slědowace bajki, ko-

trež su wšě Němcam cyle njeznate a teho dla za powostanki serbskeho žiwjenja w našej wsy derje plaćić móžeja.

I. Smjertniki.

Při puću, na kotrymž so před starodawnym časom ćěla zemrjetych z Drječina do Wjazońcy na pohrjebnišćo wožachu, pluskota swětla rěčka a jeje režny kluskot, změšany z ćichim šumjenjom wokolo rosáčych keřkow šipli na dźiwne, wutrobu hnujace wašnje, kaž by nam připowjedźić chcył „ćicho, ćicho, ćlowječe, tu je swjata zemja, to su smjertniki.“

Tuta při smjertnym puću so źórlaca woda rěkaše něhdy smjertna woda a z dalokej wokolnosće dachu sebi na smjerc khoru tam piće čerpac, zo bychu měrnju a ćichu smjerc měli. Běše pak tež wěste znamjo, zo smjerc bórzy ze swojej njesmilnej kosu dońdže, hdyž khoru sebi tutu wodu žadachu.

Junu pak w Drječinyje Wićazec mać khora ležeše. Jejne ložo wobdawaše zrudnych džěcatkow nahladna črjódka, kaž hwězdow syła blědy mšačk. Mać prošeše wo smjertnu wodu, duž zběže so plač ze rěčkow wšěch džěci a Wićazec nana poča wutroba z nowa bolić.

Nichtó pak njeńdžěše po žanu wodu, dokelž sebi myslachu, přez to maćeřne žiwjenje podlěšić, ale podarmo. Mać wumje hórku, stysknu smjerc, njewujednana z njeposlušnymi zawostajenymi. Wona bu wunjeseņa po smjertnym puću, ale jejna duša nima měra. Wona šeri w „smjertnikach“ a žalosci kóždemu, kiž ma wuši k slyšenju, swój njesmilny wotsud. Na jejnym smjertnym duju móže ju woko dobrego ćlowjeka widzeć při swětłej wodze sedžo, so načahować do přerowa, ale bóle so wboha mać načahuje a hlubšo so zapaduje rěčka. Wona ma wěcnje tradać. Tamna woda pak je swoju změrowacu móc za mrějacych dawno zhubila, ju njepije nichtó wjacy, hač bojazny zajac a spēšna sorna.

II. Khapalnja.

Blizko při Warnolěicach zmahuje so w léce žito w dolhih ćěkatych žolmach přez mału, njenahladnu hórku, kotraž pola tamnišich serbskich wobydlerjow „khapalnja“ rěka.

Něhdy přiňdže na Warnolčanski knježi dwór nowy knjez kiž při přepytanju swojeje noweje domizny potajnu pincu namaka, w kotrejž jenym rōžku běchu sylne železne durje twjerdže zezamkane. Knjez spytowaše wotewrić, ale wša próca běšo podarmo. Naposledku da durje rozlamać a namaka dólhi, podzemski khód. Nichtó pak njemóžeše po nim dale hač něhdže poľ sta kroćel hić, přetož potom wšitke swěcy hašachu, tak zo dyrbješe so přepytowař kōždy raz zaso wrócić.

Lud pak sebi powjedaše, zo tuta pinca hromadžewisy z podzemskej komoru, kiž pod horjeka spomnjenej hórku leži. Na tej samej je něhdy khapala stala a pod njeje je pohrjebnišćo katholskich duchownych, kiž su jemu w tej swjatnicy skutkowali. Či pak běchu njesměrnje wjele pjenjez měli a posledni z nich da te same sobu do teje komorki skhować, dokelž widžeše, zo po jeho smjerci katliolstwo tudy zahinje. Khapalu su luthersey wutupili, ale podzemska komora je hišće njewotwrjena. Nowy knjez chyše tu wěc přepytać, naja dželaćerjow a da na wjeřsku tamneje hórki džeru ryć. Wšo džče derje; jenož žona hetmana, kotryž měješe ryjerjow pod sobu, powjedaše swojemu mužej, zo stajuje připoldnju na blizkim križnym puću třoch katholskich duchownych so klečo modlić widži. Muž so jej směješe a dželaćerjo běchu hižo hač na murjowany wjeřch podzemskeje komory přišli. Dokelž běše bōrzy swjatok, wobzamkny hetman, wotwrjenje hakle nazajtra započec.

Rano pak hišće do switanja přiběža nowy knjez jachlo k hetmanej a kazaše jemu, Bože dla wšitko khětre ruće zaso zamjetać; „to njeběše derje činjene,“ přistaji wón styskniwy. Čeho dla — wón nikomu prajil njeje. Jenož hdyž wćipni přeceljo wo tej wěcy žortowachu, rjekny wón khutniwje: „Běda čłowjekej, kiž hdy tule komoru rozlamje.“ Štó wě, što je wbohi knjez wot tych katholskich duchownych w tamnej noci wšitko čerpjeć měl a što je wšo dyrbjal widzec. Hišće džensa wuspěwam kōždy raz, hdyž nimo du, swjaty „wóčce naš“ za swoju dušu a za čiči wotpočink tam pohjebanych. Za tym zlotom pytać pak sebi hač dotal nichtó wjacy zwažil njeje.

A. Holan.

Poselstwo.

Slónco, kiž po svojich kruhach
 Sćeš pruhi pře wšě kraje,
 Póscel je tam do zahrodki,
 Hdžež ty widžiš holčo šwižne,
 Něžnych stawow, runja stwjelcam
 Nalikow, kiž pódla njeje
 Wonjeja we pyši mlodej.

Hdyž jej ličko začerwjeniš,
 Dopomnjo ju z přenja na mnje,
 Hdyž jej' wóčcy zaplomjeniš,
 Spomnjo mojoh' słowa prawdu,
 Wuhládkuj jej čolo jasne,
 Hdyž je émowa tužnosć mróci,
 Starajo so wo zdalenoh'.

Praj jej: zo so samom' jemu
 Styšće a zo sam je rady;
 Zo jom' mysle 'nož po jenym
 Khodža puću — k njej najbližšim.

Čem.

Spomnjeńki na H. Sejlerja.

Sejler dawaše prošerjam po pjenježku, runje tak, kaž mnozy družy to činja. Kóždy wšak z dostatym pjenježkom spokojom njeje, hlada křiwje a zabywa to słowo swjateho scénja: „Mój přečelo, nimam ja móc činić z tym mojim, štož cheu? Hladaš ty teho dla hroznje, zo ja tak dobročiwy sym?“

Raz přińdže tež rjemjesniski towařš k Sejlerjej do duri wo dar prosyć, kaž jich tak wjele přiřhadža. Sejler, dokelž runje pjenježki wosebje njeměješe, abo dokelž chceše so sćedry wopokazac, da jemu pjenjez po dvěmaj pjenježkomaj a při tym rjekny: „Jedyn je za Tebje, a jeli khudšeho hač sam sy, nadeńdžeš, dha daj jemu tón druhi“.

Naš pacholik so podzakuje, tyknje pjenjez do dybzaka a pućuje z měrom dale.

Něhdže za poł lěta dosta Sejler list ze Šćećina, wón hlada na adresu, njemóže sebi myslíc, što je jón wotpóslal. Wón plaći listynošerjej šěsć pjenježkow za přinjesenje, přetož tak wjele dyrbjěše so tehdy hišće dawać, wotewri list a číta: „Wjele česćeny knježe! Dokelž hišće khudšeho, hač sam sym, njenadeńdžech, khowam hišće Waš pjenježk. Z počesćowanjom Waš N. N.“ Po někotrych měsacach dosta Sejler list z Hamburga, w kotrymž jemu wony towařš pisaše, zo přec hišće khudšeho nadešol njebě, a něhdže za lěto přińdže list ze strony Rheina, w kotrymž to samo steješe. Sejler běše tak dla swojeje dobroćiwosće ze šesćimi krošikami khostany, přetož tak wjele běše póstkemu póselnikej rozdawał. Nam pak pokazuje tón podawk, kak hluboko so Sejlerjowa wosoba a jeho słowa wonemu cuzemu pacholej do pomjatka zašćěpichu.

H. Jórdan.

v Njeboćički Sejler běše dobroćiwa duša a podpjeraše khudšich studentow a seminaristow. W próznicach jeho teho dla husto došć ze wšěch stronow wopytowachu. Wučer Bar (Mjedwjedž), kotrehož bě wón prjedy tež stajnje podpjerał, tam tež často přiřhadžeše. Při tajkich wopytach so tež druhdy na Sejlerjowego konja, lišaka (Fuchs) pomjenowaneho, syže, zo by so tón trochu wuběhał. Tola junu so lišak na swojeho jězdneho rozhněwa a poča tak z nim skakać, zo so tón dele wali. Potom čěrješe domoj a B. so tež pomału do wsy snowaše. Mjez tym bě pak jedyn susod, tu wěc widziwši, Sejlerjej wšo wupowjedał a tón na to džeše: „Dun-

dera tola! njebudzich sebi myslil, zo je „liška“ sylniša, dyžli „njedwdjedz“ a zo wón njeje móhl na njej dobyć.

Mučink.

Słowjanski rozhlad.

W Prazy so njedzela 23. haperleje pyšna hosćina k česći Dr. Franciška Palackeho, stawiznarja českeho kralestwa, na sofijскеj kupje we wobšěrnej sali tamnišeje restauracije wotdzerža a to teho dla, dokelž běše k. Dr. Palacki swoje „stawizny českeho luda“ po 40lětnym přecowanju tak daloko skónčil, kaž běše sebi to w swojim času předwzał.

Zo běše hosćina wo prawdže pyšna, može kóždy ližom z teho sudzić, zo jenotliwy kouwert 12 šesnadow plaćeše, a tola běše so při wšej teje wysokej plaćiznje teško hosći zamołwiło, zo dyrbjese so jich něhdže položca wotpokazać, dokelž běchu swoje žadanje pozdžišo wozjewili; přetož w sali běše jenož něhdze 400 městow. Za blidami w blizkosći Dr. Palackeho běchu města dostali: k jeho prawicy hrabja Klam-Martinić, předsyda českeho museja, k lěwicy něčiči najstarši česki spisowateł, Dr. Marek z Libunja, dale wjerch Jurij Lobkowic, přjedawši minister J. Jireček, Dr. Rieger, zapsolanc morawskeho sejma, ratar Škopalik, w swojej pěkněj hanakskej burskej drasće, naměstnik pražsko měščanosty Dr. Zeithammer, Dr. Gindely, hrabja Fr. Waldstein, Dr. Hoppa, Dr. Kusy, hrabja Otakar Černin, hrabja K. E. Nostic, předsyda českeje Maćicy hrabja Jan Harrach, měščanosta P. Fišer, hrabja R. Klam-Martinić, ryčeř Neuberg, ryčeř Wiedersberg, hrabja E. Spork, hrabja R. Veith, J. S. Skrejšovski, hrabja J. Nostic, Dr. Prachenski, wjerch F. Lobkowic, ryčeř Pštros, wjerch K. Šwarcenberg, redaktor Miškatowic ze Zahrjeba, professor Dehmel a Dr. Kozanek z Morawy, J. Götzl, pražski měščanosta Huleš, měščanosta Dimmer, baron Hruby-Jeleni, redaktor Smoleř z Budyšina, Dr. Brauner, Dr. Klandy, fabrikant třělbow Krnka, atd.

K zabawje zhromadzenych khor ludźbnikow pěknje piskaše a khor spēwarjow krasnje spewaše.

Přenju sławu k. Dr. Palackemu předsyda swjedźeńskeho wubjerka, k. Skrejšovski, wunjese, jako bě jeho politisku dźelawosć wobšěrnje wuložil a jeje prawosć dopokazywał. Po nim wustupi hrabja H. Jarosław Klam-Martinić, w tu khwilu předsyda českeho museja, a wukładowaše, kajke ma Palacki zaslužby wo załoženju a přisporženju tuteho česko-narodneho wustawa. Na to minister Jireček rozestaješe, kajku khwalbu je Palacki na polu wědomnosćow dobył a kak je wón wědomnosće w Čěchach spēchował, a za nim měščanosta-naměstnik Dr. Zeithammer zhromadzenym před woći staji, kak je Palacki, tutón přeni „pražski česny měščan“ dźělawy był, zo by mócnje narodnje žiwjenje w Prazy wubudził a za Prahu tu wažnosć wudobył, kotraž tutemu městu słuša, při tym stajnje ěpše a zbože Prahi na wše wažnje podpjerajo. Dr. Rieger jeho jako wěrneho

wótea českeho luda a jeho stajnu starosć wo materialne a duchowne pozběh-
njenje českeho kraja wopisowaše. Po wunjeseju sławow so z dowolnosću praž-
skeho wojerskeho rozkazowarja z merzerjow, na kupje stejacych, mócnje třělese,
zo bě to po wšej Praze slyšeć.

Dale hišće Dr. Kozanek Palackemu toho dla sławu wunjese, zo bě wo-
sebje wón k temu pomhał, zo běchu so Čechojo na Morawje, w Čechach a
awstriskej Šlezynskej bliže zjenočili; Slovak redaktor Dr. Pětor rozpomni,
kajki wliw je Palacki na wuherskich Słowakow měł; petersburgski professor
Rusow Palackemu postrowjenje svojich ruskich krajanow wupraji, a redaktor
Smoleř jemu džaknu sławu wunjese, dokelž bě wosebje Palacki tón byl, po ko-
trehož přikładze běchu sebi Serbja towarstwo Maćicy serbskeje založili, k temu
přistajicy, zo pak so to w njeměrnym léće 1848 stało njeje, ale hižom w léće
1846 a — kaž so to wot Serbow, stajnje zakonsey zmyslenych, hinak wotčakować
njeda, — z wuprošenym přizwolenjom sakskeho a pruskeho knježerstwa.

Jako redaktor Smoleř ryčeć poča, wón při spočatku po česku rjekny, zo
budže we lužisko-serbskej ryči ryčeć. Duž na jeho słowa z wulkej keďžbnosću
poslušachu a po skónčenju jeho ryče mjez druhimi tež horka naspomnjeny
91 lětny k. dekan Marek k njemu přiuđže a jeho, džak prajicy, přede wšitkimi
přitomnymi wutrobnje wokoši, štož mnohich přihladowarjow tak hnu, zo so jim
slyzy z wočow ronjachu.

Na blidku pódla k. Dr. Palackeho ležachu jeho „stawizny českeho
luda,“ do 4 zwjazkow krasnje zwjazane a hewak bě w sali jeho busta
postajena.

Wječor pak so w Měšćanskej Bjesadze“ wot tych, kiž so njeběchu na
swjedžeńskej hosćinje wobdźělic móhli, Palackeho swjedžeń z ryčemi, spěwami
a hudźbu swjećeše. Běše so na to přez 400 knježich zešlo.

Skónčnje mamy hišće přispomnić, zo je so k. Palackemu přez 1000
zbožopřejacych telegrammow ze wěšch słowjanskich krajow posłało.

Wopřijeće Lužičana č. 5.

Serbskej Maćicy. Spěw wot H. Jórdana. — Někotre powos-
tanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Ser-
bami. Pokračowanje. Spisał J. B. S., Lubinski. — Kalenki.
Spisał Radyserb. Dwanata dzesatnja. — Lěs a step. Ze „Zapis-
kow hońtwjerja wot J. Turgenjewa. Přeložil Jan Pjoch. Skón-
čenje. — Drječín. Wot A. Holana. — Poselstwo. Spěw wot
Ćem. — Spomnjeńki na Sejlerja. Wot H. Jórdana a Mućínka. —
Słowjanski rozhlad.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marka 50 np.

Čo. 6.

Junij.

1876.

Kalenki.

Spisał Radyserb.

(Trinata dżesatnja.)

So njerozšepjeř Michale,
To wo Janowy kozuch dže.

Chceš widźeć pyšnu wopičku?
Kukń sama na so w špihelu.

Hdyž wjelk ma tupo pazory,
So tula wón w smjerć pobožny.

So zelhańnikej radži zlě,
Joh' zakusaja jeho lžě.

Hdyž slěpcy su so wopili,
Su mudri, sylni, bohaći.

Hdyž w hłowje njeje heduška,
Nic Lipsk nic Praha njepomha.

Tež druhdy slepa kokoška
Je rjane zorno namkala.

Někotryžkuliž hordy hród
Je roboćanow dawk a pót.

Hač tež to tón čas přindže hdy,
Zo z brónje bróny činimy.

Štóz te prawe kluče ma,
Wšitke zamki zwotamka.

Někotre powostanki starodawneho slo- wjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami.

Spisał J. B. Š., Lubinski.

(Pokračowanje.)

II. Přemjeńk.

Njedželniča přez proh njesmé, doniž jejny čas nimo njeje. Přetož stworjenčko, kiž nima jenož zežiwić, ale tež wotkublać, je wšelakim stracham wustajene: móže so w poslešćach zadusyć; z kolebki móže padnyć; psyk a kóčka, a přede wšem swinjo, kiž su husto jenož přez scěnu wot njeho džělene, móža jemu škodzić. Tola to wšo njeby njedželniču k dosahacej kedźbliwosći hnulo: teho dla maš tu — přemjeńka.

Doniž džěco lěto stare njeje, dyrbi přeco něchtó při nim być. Přenje šěsć njedzele mać přez proh njesmě. Mać pak, kiž je swoje džěco samo wostajila, je, hdyž só wróci, ze stróželemi pytnyła, zo je jeje džěco prječ, a zo cuze (přeměnjene — přemjeńk) w kolebce leži. Před přeměnjennom móžeš so pasć, hdyž k hlówje džěsća „spě-
waŕske knihi“ položiš. Někotři tež je bóle do srjedza na koleb-
ku položa.

Přemjeńk je porjadnje z někajkej běduosću wobćeženy: pak z čelnej, pak z duchownej, často z wobojej. Najbóle tajke džěci wumru, hdyž su wokoło jědnaće lět stare.

Hdyž mać, kiž swoje druge džěci lubuje, jenemu na žane wašnje dobra być njemóže, dha je to lohcy „přemjeńk“. Tež mjez hlupikojtymi namakaš často přemjeńki. Njepěkne tajke džěci ženje njejsu.

W „čornym Hodlerju“ běše mać, dokelž do drjewa džěše, džě-
com kruće prikazała, zo njebychu wot čěšeńca šle. Z dohladnosću
jstwu zamkny. Džěci pak po maćernymwto eńdženju z woknom wu-

ležechu, a hdyž zaso nutř přińdžechu, dha Hańžka surowje plakaše. Wona běše tehdom jědnaće njedźeli stara. Mać, hdyž domoj přińdže, hižom w khěži na hłosu slyšeše, zo to Hańžka njeje, kiž plače. W kolebcy ležeše „přemjeńik“ z tajkimi wulkimi woćemi. Susodźina, kiž k temu přińdže, styskniwje rucy lamaše; přetož dlěhe na přemjenka hladaše, a wjetšej so jej woči bywać zdašej. Hdyž bu džěćo wjetše, běše cyle hlupikojte, a njewosta nihdže, hač w swojej džěrje, kotruž běše sebi při durjach wuryło. Z tej so njehibny, doniž běše štó w domje. Běchu pak wšitcy won, dha po scěnach horje a dele lažeše. Jědnaće lět stare wurje. —

Njelubozna mać přećiwo džěsću być njesmě, hewak njech so přemjenka hlada.

W R . . . . . měješe mać hólčka, čěšeńca, kiž bjez přestaća plakaše. Syta, jemu holdować, položi jeho do kolebki ze słowom: „Moje dla wrěšć, tak jara hač chceš; ja so do tebjě wohladam.“ We ložu ležo slyši nan, kaž by něšto wokoło kolebki sylnje smorčalo. Mać pak so njeda pohnuć, zo by stanyła. Duž nan sam stanje a sebi swěću woznje. A što widži? Spody kolebki wulki čorny pos ležo smorči. Prjedy pak, hač nan durje woćini, zo by psa wuhnał, je so tutón zhubil. Džěćo ženje wjacj plakało njeje, ale přeměnjene je bylo: přemjeńk z cyle wopićim bjezwoćom. Wot člowječeho rozoma pola njeho ničo pytnyli njejsu, a jědnaće lět stary je wurjel. Tón čorny pos pak běše čert, kiž je džěćo přeměnil. —

Wo jenej maćeri wěm, kotrejž běše džěćo přeměnjene, kotraž pak sebi pomhać wjedžeše. Lědma přemjenka pytny, dha sebi bozowu haložku wza a jeho tak dolho šwikaše, doniž swoje prawe džěćo w rukomaj njeměješe. Wona je mjenujcy runje prawu hodžinu trječila. Tři hodžiny za lěto su, hdžež přemjenki khodža. Hdyž sebi w prawym wokomiku pomhać wěš, dha móžeš jim swoje džěćo zaso wotbić. Ale to dyrbi so w tych třoch hodžinach stać. Te pak ničto njeznaje.

Hinak powjeda Smoleř w svojich „Pěsničkach II., str. 267 a 268“. Najprjedy spomni, zo stara žona z hór abo z lěsa přińdže a čěšeńca přeměni. Potom pak praji: Je so, hdyž dohladny dosć njeběše, to njezbože stało, dha móžeš sebi, hdyž to zahe dosć pytnješ, přez to pomhać, zo z halozow wisateje brězy prut wudželaš a z

nim „přemjeňka“ prawje našwikaš. Na jeho křičenje přiuđže ta stara žona z wuměnjnym džěscóm, wróci je a wotsali so z tym, na kotrež běše je wuměnila. Ju pak dyrbi jedyn w měrje hić dać, he-wak tu přemjeňka tež wostaji.

Duž ma po tym, štož Smoleř podawa, tamne mythologiske byće, kiž džěci přeměňja, podobu stareje žony z hór abo z lěsa, mjez tym, zo je po druhich prajkach čert sam w přemjeňkach z mištrom.

To posledniše scěhuje tež ze slědowaceju powjesców, kotrejuž přěnju Łuž. 1863 čo: 9. pod napismom „Hlinjane džěčo“ podawa.

„Junu běštaj dwaj bratraj, jedyn bohaty a jedyn khudy. Tón bohaty njeryčeše ženje z tym khudym anjeda jemu tež ženje ničo: přetož hdyž khudy přiuđže k njemu prosyć, wuswari jeho hnydom z domu. Tak přinjesechu bohatemu džěčo, a khudy praješe při sebi: Hdyž budža jemu kmótrić, dha ja póuđu a kranu jemu woła.“ Po tajkim dze wón po nizkim puću a jow widžo, kak čert w tej hlinje džěčo pječe, rjekny: „Pomhaj Bóh, čerce, za koho to budže?“ A tón wotmołwi: „Tvojemu bratrej su džensa kmótra. Hosćo budža za blidom sedžeć a džěčo w heli lěžeć. A hdyž budža wsityc jara wjeseli, třichnje to džěčo a ničto jemu njerjeknje, Bóh daj strow! hać jenož ja. A potom sebi to džěčo wozmu a do hele položu to hlinjane.“ To pak činješe temu khudemu žel a duž zalěze tam spody hele. To džěčo třichny a khudy praješe „Bóh daj strow!“ prjedy čerta. A duž so čert rozluěwa a režny hlinjane džěčo do jstwy prajicy: „Čert je će mudreho činil.“ Hdyž to tón bohaty slyšeše a widžeše, wujedna so wón ze swojim bratrom a dari jemu teho woła.“

Něhdy je jedyn wotročk na kamjenju před dworom sedzał. Duž je druhého wotročka nimo hić widzał a so jeho woprašal: „Hdže džeš?“ Tón je jemu wotmołwił: „Pój sobu!“ Wotročk je sobu šol; ale hdyž je někotre kročele z nim šol, je pytnyl, zo ma tón druhi konjace nohi. Hdyž pak je so wrócić chcyl, je tón z tymi konjacymi nohami prajil: „Pój jenož sobu!“ Před kóždym dworom, hdžež je nježelniča byla, staj zastaloj a je tón z tymi konjacymi nohami nutř pohladał.

W přenim domje je mać čěšeńca sameho wostajila byla; ale w kхеzi džělajo je plakacemu přeco ryčala: „Njeplakaj, mój jan-dželko, njeplakaj, moje kurjatko, budź z měrom, mój hoľbiko, moje zlotko!“ Tam staj dale šloj.

W druhim domje je mać čěšeńca wo jstwje sameho wostajiwši, jemu přeco powjedala: „Spi, moje džěćo, spi; ty wšak sy moje dobre!“ Tež tudy staj dale šloj.

W třecim domje mać wo jstwje sameho-wostajeneho, kiž žalostnje płáče, swari: „Wrěšć moje dla, ty wjedrowa krokawa wrěšćata!“ Tu je wotročk widzał, kak je tón z tymi konjacymi nohami na dworje horšć słomy zběhnył a wěhc z njeje zwjerćil a z tym do jstwje šol. Wo jstwje je džěćo z kolebki wzał a město njeho wěhc nutř položil. Džěćo pak je wotročkej přepodał a prajił: „Jow maš a nětk džerž hubu!“ Wotročk je ze swojim džěšćom domoj šol.

Jow su so jemu wšitecy smjeli, hdže je tola to džěćo namakał, prajić pak njeje ničo směl. Duž je přeco jara zrudny byl, ale pomhać sebi njeje mohl. Na zelenu trawu je khodžo paćerje spěwał, wšitecy pak su so jemu smjeli.

Něhdy je tež zaso na zelenej lučcy prawje nutruje so modlił, dha je so zady njeho prajiło: „Bozowej haľožcy móžeš so wuznać, kiž je lětsa wurostła!“ A lědma je wón to sěnił, dha je tamón z tymi konjacymi nohami pódla njeho stał a k njemu prajił: „Dha poj sobu!“ Duž staj tam šloj, hdžež je tón z tymi konjacymi nohami to džěćo přeměnil. Tón pak je to džěćo wzał a je nutř donjesł. Hdyž je won přišoł, je wotročkej spaleny wěhc před nohi čisnył. —

„Přemjenko!“ je tež znaty swar.

(Pokračowanje.)

Pučowanje po Delnjej Lužicy.

Wot E. Holana.

Motto: Komuž Bog chce gnadny byś.

Da wen přez Lužycu byś.

Běše njeľubozny, wětrikojty, deščikojty štwórtk, tajki, zo ani psa rad won wuhnał njeby. Chošebuz (Khošebuz) je polny ludźi, hermank je jich nuzował na hľuboke blóto njedźiwajo konika za-

prahnýc a do města wjesé, štož maja na předań; cyle město płuwa w blóce. Štóz njewikuje abo njekupuje, wostanje doma.

Torhošéo ma jara pisany napohlad. Serbske „žowča“ (džowča — holeča) z kóždeje wsy hinak zdrascéne abo tola k najmjeńšemu z hinak barbjenym abo hinak zwjazanym rubiškom so ze wšěmi wrotami nutř mjerwja. Rjane pyšne nohajcy su džensa napluskane a niške črije njemóža přěhluboke blóto wotdžeržować. „Žowča“ pak njedžiwaja na to, ale hladaja ze swětlymaj wočkomaj tak wjelele wokoło so, jako by najrjeńše slóněko swěćilo.

Dwaj pacholaj stupataj wot dwórnišća a sahataj přez město, jedyn dolhi a šwižny, druhi kuši a tolsty. Wobaj mataj wačok na boku, khětry kij w rucy a na nohach móčne wulke škórnje. Štóz jej njeznaje, móhl myslić, zo pak staj dwaj wuherskej nunwarjej, tak kruće stupataj a tak njebojaznje so rozhladujetaj.

Ale naš Muka a Holan njechataj k tamnym zajimawym, kwičatym skoćatkam, ale k serbskim žowčam a kroćitaj w dešču a wětriku tak mužnje a wjesele, jako byštaj hižom cylu hromadu serbskich spěwow, powjedančkow atd. we wačokach měloj; tola w nich dale ničo njeje, hač košle, nohajcy a zatrašnje čězki z bělej papjeru přešity Zwahrowy słownik. W předměšće Žandowje namakataj korčmu, do kotrejž smětaj, kaž so zda, bjez stracha, zo jeju bločaneho napohlada dla z wuzběhnjenym nosom moraliscy před wokno njesadza, zastupić. Je to po zdaću burska korčma. Korčmar a korčmarka staj němškaj a chcetaj nam z tym, zo tak trochu po měšćanskim bledžitaj, pokazać, zo staj tež wonaj něšto nawukloj.

Stwa je nimale prózdna. Jeničke blidžisko, dvě lawcy, někotre stoly a buffet su jenički čapor, kiž je widžeć. Serbski burik, kiž je sebi jedyn kupil a domoj njecha, wuryčuje so ze swojej hospozu, kotraž je so, kaž nimale wšě žónske, kotrež wohladachmoj, khětro malka radžila.

W kućiku při blidže sedži cuzy šćetkar a pokazuje z wažnym wašnjom šćetku, kotraž, kaž jenemu burej stajnje wobkrućeše, na čas žiwjenja dowudžerži. Při nim sedži žónska z hnědy pěknym woblečom, ale samodruha. Tež wona ma cuze wašuje a drastu a bě widžeć, zo so jenož wulkeje nuzy dla ze swojim mužom po korčmach wokoło wala.

Žiwjenje je „rouge et noir“, wbolna žónska je wšo na čerwjene sadžila, što wě, što ju wšo hišće dočakuje.

Piwo wšak móžeše po swojim wašnju dobre być, ale naše zoldki so hišće tajkemu wodžanemu piću priwučile njeběchu, duž bórzy dale brodžimoj do Noweje Wsy ke knjezej Mertynej Gryzej, kotrehož mjeno a dobrn serbsku wutrobu přez našeho přecela Jórdana znajemoj. Dešč přestawa a nalětny powětr suši drohu, našej wutrobje stej poľnej dobreje nadžije. Za poldra hodžiny smoj tak daloko, zo na křižnym puću stejimoj a žadyn njewě, što abo kak. Bliži so pak črjódka burskich ludži, kotřiž tež z Chošebuza domoj khelpaja a našu njewěstosć widžiwši zawoła burski mužik: „Na nu seid ihr verkoft!“ Muka wotgromi: „Pomagaj Bog; jo to puš do Noweje Wsy?“ Wulke džiwanje, zo móžemoj serbscy, a bjesada je hnydom hotowa. Dla našeho njelepeho wuprajenja jich slowow mysla sebi, zo wot Mužakowa sem přińdžemoj, Budyšin je jim cyle njeznaty kraj, kaž nam něhdže znutřkomna Afrika.

Muka rozpoloža jim naju wotpohladanje, zo chcemoj „do přeze hys k tym řednym žowčam a se stucki spiwaš daš.“ Jena žónka, kiž z čěžkim korbom na khribjeće sobu čercha, měni: „Nó, to se te žowča njebže gněwaš.“

Mój dokročimoj samaj do wsy, prašamoj so, hdže je kjarcma (korčma) a to džiwnje dosć ruuje pola knjeza Mertyna Gryza. Joho zona pokaže nam tež kjarcmu, kotraž bě pola susoda. Ale bowskows, kajki napohlad. Před khěžu je něhdy skhód byl ke khěžnym durjam, ale wot njeho je jenož hišće hromadka cyhlow wyše. Mój zalězemoj dha tež přez tu samu do khěže a do jstwy.

Stwa je dosć wulka, prózdna kaž kólnja, jeničke blido a dvě lawcy su z někotrym přaznym gratom wšo, štož je wot ewropiskeje kultury hač tam dóšlo.

Mój skazamoj sebi škleńcu piwa, karaněki tam njeznaja. Póčnjemoj serbscy groniš, štož pola mje jara slabje dže, Muku rozenja, ale směja so jemu tež druhdy. Přenje, štož so mi zespodoba, bě mloda přelča, poľnolicate kulojtofristwate swětlehladate žowčo. Ja pomyslich: „Nó jenož hišće někotre tajke na přazy, potom móža so hižom wšelake njedostatki žiwjenja tu sobu znjesć.“ Přiřabawje ze žowčom přeslapny nas bělobrodaty mužik ze zajimawym napohladom, kotryž nam hnydom přeradží, zo je to nawjedzity muž a do-

zraleny charakter. Běše to k. wučer Gryz. Na jeho přeprošenje: džěchmoj sobu k njemu.

Mój namakachmoj derje zrzadowane hospodařstwo, štož bě namaj w tej krajinje njewidžena wěc. Dobry domjacy porjad bě za kujeni Gryzowu čím bóle česácy, dokelž črjódka wjesele harowatych małych džěci jón stajnje skazyć hrožeše. Najwyššu česć pak zasłuži naša kujeni šularka (wučerka) dla wubjernje dobreje jědže a pića, kotrež je nam z luboznym přinučowanjom w njedočakanej wšelakosći stajnje a přeco poskićowała. Trochu prózdnobruchataj běchmoj, a duž bu namaj při ceptarjowym (wučerjowym) winje a ceptarcyněj wječeri zaso tak prawje derje. Zabawa z knjezom wučerjom bu žiwša a namaj bě wokoło wutroby jako bychmoj w cuzbje stareho dobreho přecela namakaloj. Při rozmołwje zhonichmoj wot njeho, kaž tež pozdžišo wot Nowowjesčanow, kajku ma k. Gryz wažnosć w tamnej zylej wokolnosći.

Wón je tam wučer duchowneje swobody a předař wědomnosće, kotraž by tam hjez njeho njeznata byla. Lubi Nowowj esčenjo pak su tež na to hordži, zo su tajkeho ceptarja*) dostali. Wón je, kaž wobstojnosće tam delka nětko su, ideal serbskeho wučerja. Kaž patriarch knježi wón wo wsy a tež z dalokeje wokolnosće přikhadžeja k njemu ludžo, kiž so jeho wo radu prašeja, kotruž wón kóždemu lubjerad a darmo poskića. Chce-li něchtó khěžu předać abo kupić, je někomu kruwa skhorila abo ma něchtó někajku khorosć, stajnje praša so, jeli móžno, najprjódce knjeza Gryza a potom hakle so po lěkarja dže abo so kublo předa abo druha wažniša wěc so započne. Džěci nawuknu pola njeho wjele, a štož je za nas wulcy zwjeselace, tež rjane serbske pěsnje po prawych hlósach spěwac. Při tutej wobšěrnej džělawasći pak jeho žiwy duch njewustanje, ale jeho cyłe žiwjenje je woznamjenjene z rjanym wěncem dobrych serbskich a němskich pěsnjow, wot kotrychž je nam pokazki z wulkej přecelnosću lubje sobudžělił. Něšto jeho serbskich spěwow je w Chošebuzu pola Brandta wušło a su so ludej tak wubjernje lubile, zo je sebi je přez to, zo je k nim samsny hlós „huměl“, k swojemu polnemu wobsedženštwu sčinił.

*) „Ceptar“ město lačanskeho: praeceptor. Red.

Škoda jenož, wulka škoda, zo je so k. Gryz přez njeluboznosće, kotrež je při skladnosći přenjeho wudawka swojich spěwow z čisérjom měł, wottrašić dał, zo z cyła wjacý ničo serbske čišćeć dać njecha. Je to čím bóle k wobžarowanju, dokelž je wón snano jenički, kiž by zdžělanosć a pěsnjerske dary k temu měł, delnolužiske serbske spěwarske do rjada stajić. Te su tak bje-wšeho džiwanja na rhythmus a wšě pěsnjerske zakony zdžě-lane, zo to nchtó wěrić njemóže, kiž je sam njeje čitał. Teho dla spěwaju tež we najwjacorych serbskich cyrkwach tam delka kemšerjo němscy, runjež ludžo z najwjětša tak wjele kaž ničo we němčinje hewak njerozymja. Je to jara zrudno!

Po wječeri wjedže nas knjez „hucabnik“ na přazu. Domy su w Nowej Wsy nimale wšě z cyhlow natwarjene a steja w dolhej hasy ze swislemi na puć a kóždy ma z deskami wobhrodženy dwór. Pjegy steja wonka přede wsu. My zastupichmy do jeneho domu, w kotrymž bě wot naju pyтана přaza. Mój buchmoj wot woprawdže krasneho wobraza kaž zaslepjenaj. Bě so namaj tola tamna korčmarjec džowka hižom lubila a tu bě wonajena wot najsnadnišich. Běchu paktam holčki wot 18—21 lět, wšě derje zrosćene z krutymi stawami a z wobličami, kaž je we najdžělanšich městach po esthetiskich zakon-jach rjeniše a při jednorym napohladže lubozniše njenamakaš. Wšitke sedzachu na ławkach při scénach kolo wokolo a nas wo-hladawši počachu wšě koleska khětřišo wjerćić a kulojte hač wyše lóhcow nahe ruki cybachu tak pilnje wot kudželow, jako bychu na jedyn raz so wšě dopomnile, kak wjele su druhe wječory skom-džile. Při tym začerwjenichu so lička a wšě hladachu prosće na kudžel, kaž bychu so před namaj bojale. Bě tam pak dwanaće wjesnych žowcow a jene do domu slušace, jena stara moterka a młody hospodař. Mój zdawachmoj wšitkim ruki a Muka započa: „Žowča, my smy slyšeli, až móžašo wy ředne stucki spiwaš, spiwajšo nam jadnu!“ Holcy zaspěwachu hač namaj wuši klinča-chu. Po spěwanju kóždeho spěwa daše sebi Muka je „hulicowaš“ (powjedać) a pisaše.

Ja pak mějach to ćežke džělo so wokolo holcow šmórać a so mojeho hubjeneho gronjenja dla dać wusměchować. Dokelž słowa

najbóle znajach a jenož džiwnje wuprajowach, praješe jena, zo drje ja derje serbscy móžu, ale jenož nochtu prawje ryčec. Prelée běchu nětk wšě njebojazne a ryčachu kaž myslachu. Wosebje bě tam mala žiwa wosomnaćelětna Liza Šomborojc, kotraž so přez libitosć čěla a ducha wuznamjenjowaše.

Ja mjez druhim ji a jonej towařscy Majcy Bogojc, kiž měješe dospołnje grichiski profil, H. Jordanowu zběrku delnjo-lužiskich pěsń (w Časopisu wotčísćanych) pokazach a wone čitachu nowy prawopis bjez wulkej prócy. Najlěpje wot wšeho so jim spodaše:

Tri tucent starych babow,
 Bog wódaj mě grěch,
 K tom' žělu som linka
 K tom' žranju som fix,

kotruž štučku hnydom sebi pomnichu a Bóh wě kak husto z wjeselym rjepotanjom wospjetowachu.

K wožiwenju dušow a duchow so po piwo a palenc pósła. Holey pijachu kaž husata ale buchhu tež hnydom kusk zawjerćene. Kantorecny hlós bu wótriši a wótriši a jejua susodźinka, kiž měješe Mucy spěwane hrónčka wospjetować, počinaše měšc. Bě tež čas k domoj liću, duž so zběhnychmy wokolo jidnaćich hodžin. Muka, kiž měješe w korčmje přenocować, njeseše korčmarjec Ancy koleško domoj a ja džech z knjezom Gryzom domoj spać, we wutrobje moju řednu Lizu a w žoldku ceptarecny swinjacu pjećen.

Jako rano stawach, bě kujez wučer šulu skónčil. Wón mjenješe: „W Nowej Wsy sym ja Falk*) a móžu činić, kaž chcú.“ Popołdnu chcyše naš hospodař do Liškowa k jenemu khoremu a mój džechmój do Barbuka. Ducej tam zastupichmój do druhej nowowjesćanskej korčmy, hdžež běše Muka přenocował. Doma běchu korčmarka, jeje grósa (t. j. wowka) a korčmarjec rjana Hanka. Na korčmarcy, kiž měješe hižom wotročene a z džěla woženjene džěci, běše hišće widzeć, zo bě junu jara rjana byla. Wona bě jara rozomna a rady powjedata serbska mać, z napohladom dowěrjenje wubudzacym.

*) Pruski minister wučbnych naležnosćow. Red.

Swojeho dolhe lěta bėdneho nana wothladowaše z tej sčerpliwosću, kotraž je jenož žonjacym wutrobam data.

Wot tam džěchmoј do Barbuka, puć wjedže přez zelenu holu, wjedro bě krasne. Barbuk je po napohladže trošku khudžiša wjes, hač Nowa Wjes, ale njeje dolho hišće tak njenahladna, kaž na přikład Šćeńca a Wysoka pola Rakec. Khěže su cyłe po starym serbskim wašnjju, kaž je w Smolerjowych pėsničkach woznamjenjene namakaš, znatwarjene, někotre su, kaž so zda k powyšěnju pychi, ze wšelakimi barbami po geometriskich figurach namazane.

Zastupichmoј do korčny a namakachmoј zaso zatrašnje wulku prózdu jstwu. Jene blido, jena lawka a wšón naporjad, kiž je k manufakturje rubjaneho platu trěbny, wot koleska hač ke krosnam; to pak bě tež wšo. Rědna Anka tam sedžo tkaješe, móterka džělaše z kibami. Muka gronješe a pytaše žowću spěwy wuryčeć, dosta tež po tym, zo bě wšě móžne srědky naložował, dvě noweј pėsničcy a něšto variantow.

Při wšěm tym sedžach ja, dokelž w gronjenju hišće slaby, za blidom a posluachach jeno. Džiwno bě mi, zo woni tam akcent njestajeja, kaž my Hornjo-Lužičenjo a Češi; woni maja, kaž so zda, tam hišće powostanki stareho natureskeho akcenta. Tak praja za naše wučeny hucóny, a moterka mi, jako tam stajnje z měrom při blidže sedžach, přiwoła: „A wy teke nic njepikašo!“ Naša spěwařka wupraješe stajnje přez — přez, kaž Češi. Zajimawa je wšelakosć, kotraž tam delka kužeži we wuprajenju twjerdeho I (I). Nimale kóžda wjes praji je hinak: W Nowej Wsy kaž naše hornjolůžiske I (nimale ruske mjehke). Gryz pak wupraješe to same čisće kaž Rusojo swoje twjerde I. W Liškowje praja I, kaž my w Hornjej Łužicy. Tak znaja ludžo hnydom, z kajkeje wsy nichtó je a mój slyšachmoј husto namaj wumjetować: „To nic njejo prawje, tak w Liškowje gronje.“

Naša Barbučanska spěwařka bu pak hižom po někotrych spěwach obstinatna a mēnješe, zo dyrbimoј jenož do přazy přińć, potom budža nam hižom wjacы spěwać. Duž džěchmoј dale do Mosta. Puć wjedže mjez dvěmaj wulkimaj hatomaj, kotrejuž woko lědom přewidzi. Tu a tam blyšća so wsy z cyhelowymi třěchami a cyly wobraz je wobmjězowany wot melancholiskeje hole. Do Mosta zastupiwiši njeprějachmoј sebi ničo bóle, hač zo by přez cyly Móst móst

byl. Blóto bě tak hluboke, zo, hačrunje we wulkich kanunach*) tčachmoj, so namaj tola styskač započa. Jako so korčmje bližachmoj, mjetachu runje jěneho „hobožrjeńca“ won. Bě to přeni króć, zo tutu rjadownju luda, kotruž jenož z „Bramborskego casnika“ znajachmoj, w žiwym eksemplarje wohladachmoj.

Hobožrjeńc je mjenujcy wopile, muž, kiž ma to lubozne wašuje, zo je stajnje pjany. Naš hobožrjeńc w Mosće pak bě při tym tež bóbak, dokelž běchu jemu kolarsecy wobličo čorne wobarbili. Džěci přińdžechu runje z wučerńje a namakachu po khutnym duchomnym džěle na bóbaru swoje wokřewjenje. Holcy hladachu pak splóšiwot nazdala, pak džěchu pěknje domoj. Čim bóle pak hanjachu holcy wokoło bóbaka a hdyž jemu jedyn ruče přiskočiwši měcu dele hrabny abo plistu na zadne wobličo da, bě wjesele njewuprajomne. Hobožrjeńc měnješe najskerje, zo hišće swój kwantum šćipaka džensa nima a chceše teho dla wospjet do korčmy. Ta pak bě zawrjena. Wón sebi naposledku tola někak dwórske wrota wotčišća a poca w dworje wokoło čampač. Džěci přiběžachu za nim a wón hrabny w hněwje hornyc, čisny jón za džěćimi, ale trjechi wokno, tak zo cyła jstwa zašćerča a črjopy nam wokoło wušow lětachu. Po tym čerchaše hobožrjeńc pomalku přječ.

Džěra we wohnje bě čimbóle njerzaca, dokelž měješe w korčmje nazajtra kwas być. Teho dla běchu tež hižom wšelacy ze swojby přítomni, kiž hewak z Mosta njeběchu. Tak tež jena žona, kotraž naju za „ceptarjow“ džeržeše a namaj zjewi, zo je přeco rada wokoło ceptarjow a fararjow, dokelž bě něhdy fararska kucharka byla. Mój pak za tym njestejachmoj, wusluženu kucharku zabawić, namakachmoj wjele bóle w mlodej korčmarjec džowcy něšto za naš pysk, ale běchmoj na njeměrný čas trjechiłoj, wona njerodžeše jara wo naju, najskerje, dokelž jutřišeho kwasa dla hižom na swojeho wěsteho čakaše. Zawěšće, hdyž tamniše žowča widžiš, móhl so njerzac, zo bur njejsy z kubleškom we wokolności, ale blizko dyrbjalo być; hdyž jena dale začelnje, hač něhdže milu, dha hižom tak wo njej ryča, jako by w Americy byla. Korčmarjowa njewjesta přińdže z Jansojc, dwě hodžini wotsalenych, a wšitcy njemóžachu nam wopisać, kak jara daloko to tola je.

Tak dolho bě naše pućowanje přeco zajimawe a spodobne, ale nětk dyrbjěše naju džabol wabić, zo mój zastupjerjej čłowskeje

*) Kanuny su wysoke studentske škórnice. Red.

intelligency a ewropiskeje kultury, wulkočesćenemu knjezej hucabnikej nad a pod Mostom naju wisitske kharćiki sćelemoj, napisawši na nje „N. N. dowola sebje při swojim přepušowanju so k N. N. w N. N. nanejzľuboznišo porucyś.“ To njebě derje. Bórzy přijachli serbska žónska a powje namaj w lubjenej němćinje: „Si sóln lebr nich kumn, de her sumajstr ys unwol.“ Naposledku počachu hišće stare žony w korěmje wutrobulamace khěrluše ze spěwařskich spěwać, štož je tam wječor před kwasom wašnje; duž njebě za naju žadyń statok wjacy, splóšiwje retirirowachmoj so z Mosta a tak prawje lohko wokoło wutroby bu namaj hakle zaso potom, jako móžachmoj nje-hospodliwe Mosćanske blóto z našich škórniskow strásć.

(Pokračowanje.)

Sonetowy wěńčk na Palackeho mary.

I.

Zapľakajtej, ach! pľać, džěsci wbohej,
Džowka, syno! wulki we zrudnosći;
Nurtej hrudzi swojej we struchłosci,
Zo nan wudycha dych w khěži drohej!

Zapľakajće želnje přecelojo,

Zo wam wuńdže swěrnishi ze swěta

Přecel; žarujće, kiž rjane lěta

Jeho běšće dobri towaršoj!

Zapľakaj tež wótrě Praha rjana,

Drasć so zrudna z drastu žarowanskej;

Njeh njej' wjesľa w tebi khěža žana.

Zrudźbu do muri sej město sławne

Zawěj, stysk njeh hori we słowjanskej

Hrudzi kóždej, sydło starodawne!

II.

Měsćan twój najľěpsi běh swój skonja

Starawši so wěk wšón w džěľawosci

Za tebe, štož nan so w luboznosći

Za swojich: njeh wšě duž sylzy ronja.

Zapľakajée ludžo po wšëm kraju,
 W kotrymž klinča jasnje čěske słowa,
 Hdžež so nad Čechami slónco khowa;
 Nan waš spi nětk spanje w ćichim haju.

Zapľakajée wšitecy stari, mlódzi
 Na honach, hdžež na Słowjanske směwa
 Slónčko so, hdžež sławny Słowjan khodži.

Juh a sewjer prajtaj horliwemu
 Słowjanstwu, zo Morana zawrjeła
 Milej wóćcy hrubje Palackemu.

III.

Pójće ze wsy, z hrodu wosobneho,
 Wšitecy pójće nětk na přewodjenje;
 Wijée jemu wěncy wšitecy rjenje
 Česćo z nimi nana wótěinskeho.

Poslednju česć jemu pokazajée
 Čechowje wy džakni na pohrebje,
 Kiž so woprowaše samoh' sebje
 Za was; sławu duž mu zahrimajée.

Słowjansey tež bratřa ze wšěch stronow
 Njeh so zbjeru, muža zaslužbného
 Česćić, přiħadžejo ze wšěch honow.

Słowjanstwo wšak zhubi wojownika,
 Kotryž haľzu štoma wysokeho
 Zazeleni, zo nětk mócnje šwika.

IV.

Bóh ći, ludo čěski, storľny z rukow
 Nana mileho, kiž škitowaše
 Šebje, za tebje bój wojowaše
 Wulki, krjepjo we nim kwětki ľukow

Zawjedže će w časy staroslawne
Prěni raz, hdžež mužni za swobodnosć
Swoju Čechowje a za narodnosć
Bitwy wojowachu wjelekrwawne.

Na rjekowski lud će pominaše,
Kiž krjew za wótčinu na bitwišću
Přela, hdyž so mječ jom' błyskotaše.

Ludo čěski! haj sej symjo w skhowje
Krutym, zo by spał na pohrjebnišću
Měrne spanje nan twój w ćichim rowje.

Serbowka w Prazy.

Dr. Francišk Palacki.

Čim wjetša běše naša radosć, jako móžachmy našim čitarjam w č. 5 Lužičana rozprawu wo spisowarskim jubileju Dr. Franciška Palackeho podać, čim zrudniša je naša duša, hdyž mamy wozjewić, zo je sławny stawiznař čěskeho kralestwa 26. meje wumrjel.

Wšě Čechi wo njeho žela a wšón słowjanski swět je jeho wotemrjeća dla zrudženy, přetož F. Palacki běše jedyn z najlěpsich a najdźělawšich budžerjow čěskeje narodnosće a po tajkim tež jedyn z najzaslužbnišich wutwarjerjow Słowjanstwa. Jako běchu wšitecy nadžiju do přichodnosće čěskeho naroda zhubili wón mysličku, tehdy překhróblu mjenowanu, zapřija! čěske mjeno, něhdy tak sławjene a potom tak ponižene, k nowej česći dowjesé a z nowa wysoko postajić. My jeho žiwjenje w přichodnym čisle wobšěrnišo wopišemy.

Z Budyšina a Lužicy.

W tutech dnjach je 52. zešiwk „Časopisa Maćicy Serbskeje“ wošoł. Wo bsah: Žarin a bruk. Wot Jana Radyserba. — Dodawki, warianty a porjedženki ludowych pěsní. Podawa M. Hórník. — Šěsć znělkow Shakespeare' a, zeserbšćene wot Jana z Lipy. — Staroserbske słowa w magdeburgskim rukopisu 12. lětstotka. Podal M. Hórník. — Spisowarjo serbskich rukopisow mjez ev. Serbami do l. 1800. Spisowarjo ev. Serbow, kiž su w druhich ryčach před l. 1800 wo Serbach pisali. Wot K. B. Jenča. — Wotkazanje Dr. Mahra. Wot ass. Wehle. — Delnjołužiske narodne pěsnje. Wot E. Muki. — Nekrolog Dr. H. Lótza. Wot K. A. Jenča. — Maćične naležnosće.

Próstwa.

Z tutym wobročam so z wutrobnej próstwu na kóždeho praweho wótčınca, kotremuž je po wěrje jeho maćerňa ryč najdróžše kubło. Hižo wot někotrych lět ja wjele materiala k zestajenju „Delnołužisko-polsko-ruskeho słownika“ nahromadžich, a nětko sym swoje džělo k kóncej přiwjedł.

Ale z nim njesměm prjedy před sud svojich krajanow a pobratrow wustupić, doniž njejsym je doporjedził a wudospoňil. Jenotliwemu čłowjekej pak k temu móc pobrachuje; teho dla prošu wšitkich tych, kiž bychu radzi mału khwilku zapisanju delnołužiskich słowow z časopisow, ze starych knihi, z rukopisow a ze rta luda poswjećili — zo bychu nje dobroćiwje podpjerali. Kóžde słowo pak njech so na jenotliwu papjerku napiše z přeložkom w kajkežkuliž słowjanskej ryči, abo tež w němskej. Dokelž sym Zwahrowy słownik za podložk svojeho słownika přijal, budža mi te słowa, kotrež so tam njenamaka a abo su hubjenje přeložene, wosebje witane. Čim skerje, čim lěpje. Duž sym čas zezběranja słowow do hód 1876 abo do noweho lěta 1877 postajil. Zezběrane słowa njech so na k. fararja M. Hórniku w Budyšinje posćelu. Skónčnje prošu, zo by so tuta moja próstwa we wšěch časopisach wobeju Łužicow dobroćiwje wotčišćala.

Dobrzyú nad Drwecą w Polskej, 25. měrca 1876.

Aleksander Petrow.

Wopřijećé Łužičana č. 6.

Kalenki. Spisał Radyserb. Trínata džesatnja. — Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami. Spisał J. B. Š., Lubinski. Pokračowanje. — Pućowanje po Delnej Łužicy. Wot E. Holana. — Sonetowy wěňk na Palackeho mary. Serbowka w Prahy. — F. Palacki. — Z Budyšina a z Łužicy. — Próstwa wot Aleksandra Petrowa.

ŁUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydommaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždu druhú sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 7.

Julij.

1876.

Nalětne začuce.

Młode kwěće,
Čerstwe žily,
Módre njebjo,
Wjeselosć!

Hlaj, kaž ptačatko, tak čily
Pytam sebi dalokosć.

Budže mlodženc
Styskny slyšeć
Radostny hlós
Nalěća?

Ně, kaž hona budže pyšeć
Jeho dušu nadžija.

Napomina
Tola tudy
Nalětny čas
Na njebjo;

Hdžež wšak wšeho swěta ludy
Swjeća wěčne nalěco!

E. Muka.

Pučowanie po Delnjej Łużicy.

Wot E. Holana.

(Pokračowanie.)

Wróciwši so do Noweje Wsy pola Mertyna Gryza dobru a bohatu wječer a na přazy naše lube holčki zaso namakamoj. Zdaše so, zo běchu so džensa wosebnje rjane a čiste zhotowale namaj k česći. Wšě mějachu nowe módro- a čerwjenoróžate rubješka wokolo hrudže a blyšcate běle wokolo hlowy zwite po njewopisajomnym nowowjesčanskim wašnjju.

Wšitke so wjeselachu, naju zaso wohladać, jenož na jenej, na Khrysće Nikoloje, kiž běše zańdženy wječor Mucy wsě spěwane „stucki hulicowała“ běše widzeć, zo ji něšto čezko na wutrobje leži. Wona zrudna hubu tuleše a njechaše wjacy „hulicowaš“. Duž kantorka Mucy wupowjeda, zo je Khrysta teho dla tak zrudna a khutna, dokelž je wón wčerawši wječor při radnanju*) mje (— mjeno) jejnego rědnego (— lubeho) sobu napisal. Běše drje to „rědny“ zhonil a ji lubosć wotpowjedzil. Muka měješe sobuželnosć a wušmórny tamne mjeno z wulkej ostentaciju. To bu wot Khrysty připóznate a wona hulicowaše zaso kaž wčera. Piwo a palenc buštej zaso wobstaranaj a běžeštej wjesele do něžnych krčkow. Dha na jene dobo přez wokna hladaći hóley tón napohlad wjacy znjesć njemóžachu. Woni morkotachu, kaž israelske džěci w pusćinje a wólachu wo palenc. To pak bě naša rozhladliwa kantorka do přědka wjedžala a, zo njeby hrubym šijam pacholow slódky měšany dać dyrbjala, bě pólku čisteho sobu přinjesla, kotruž nětk spody šórcucha wuceže. Wona bu z durjemi won data na ženje zasowidženje. Při spěwanju a napisowanju so hodžinki khětre minychu. Wokolo džesaćich zastupi njenadžujcy muž z dziwnymi huslemi a synu so do kućika. Nětk njebě žane zdžerženje wjacy. We wokomiknjenju buchu koleska do khěže won zestajane a tak nasta wokolo třoch □metrow města k rejwanju. Muž poča piskać, hóley hrabnychu za namaj a tak počachmój nolentes volentes rejwać. Nětk pak bu tež ze swěrnej serbskej sčerpliwosću nowowjesčanskich hólcow kónc; kaž mócna zołma

*) Radnanje je hornjołužiske wuženjenje: spěw, w kotrymž so mjeno kóždeje hóley a jejneho lubeho w hromadže do jenej škučki zestajane spěwa.

walichu so nimale dwacečo mlodži hóley z durjemi nutř a počachu so sobu wjerćeé. Woni rejwachu w nohajeach, holčki bosa, štož je přeco dziwny kostum, ale naše móčne kanuny tež runje žane balske škórnički njeběchu. Při wšém wupokaza so pak, zo mějach-moj so mój tola lěpje dyžli wone, přetož, hdyž namaj něchtó bosa abo w nohajeach na nohu stupi, dha to lědom pytnychmoj, ale hdyž mój, štož so husto sta, někomu do kulkow zajědžechmoj, dha bě to wěsće čué, ale hóley běchu z měrom a žowča zdachu so mi to jako znamjo přiwisliwosće rady widzié, hdyž jih jedyn wot naju kopny kaž kóu. Jako běch rjanej Lizy raz tak njeluboznje na nožku stupil, zo sebi myslach, zo je tola k najmjeńšemu pale zhubila, přišepa mi wona smějkotajo: „Ach ja njejsom nic cula“ a rejwaše wjesela dale. Wjele njewušnych ryčow tež nječinjachu. „Maja Nikoloje, póžž“, abo „Hanso póžž“, to bě wšo; ale we tych nuancach, w kotrychž so tute slowěka wuprajachu, móžeše dobre hluchowšé stopjenki lubosćiwych začuócow rozdžěleé, wot tupeje zymnosće hač k sapatej lubosći.

Jako bě wobstarany palenc duše zhrěł, bu tołkanje džiwiše a džiwiše. Naposledku počachu tak mjenowany „ewajtryt“ rejwaé, ale tak bachantisey, zo ja před tymi žowčami respekt dostach. Ja hewak tež slabašk njejsym a sym moje wojerstwo hjez wobćežnosće zjjesł, ale položca teje reje, kotruž Liza ze swojim Hansom rejwaše, by dosahała mje morić. A to zawěsće.

Jako so pak Liza po reji zaso ke mni syže, džěše jejny dych lědom trošku khětrišo, hač kewak. Tajke pluca su skerje hódne, zo je maš.

Bě pak čas k domoj hiću. Při tym wupokaza so, zo běchu hóley snano z tej myslu, zo je to krasny žort, holcam šnóry wot koleskow wotrězali a mužiki abo kaž tam gronja, kujachćiki zanjlesli. Snano běchu to tež činili z mjerzanjom, zo jih holčki z namaj tak luboznje wobkhađžuja, kaž snadž druhdy z nimi nic. Ta wěc wšak njebě runje zla, přetož wšo tam sami wudžělaja a tak čezko njebě hněwne lubki zaso změrowaé, ale knjez ceptar Gryz wza tuto nje-kazanstwo khutnišo. Wón pokaza so nam w swojej cylej patriar-chaliskej wažnosći a zahrjma tak na hólcow, zo bě mi samemu strach. Bě pak zwjeselacy napoljad, kak so hóley wšitecy pomalku

zhubjowachu a tež nic jedyu sebi njezwaži ani slowčka piknyé na přeciwo staremu, w swjatej khutnosći rozhněwanemu wučerjej.

Mój zaso bohaće wječerjachmoj pola knjeza Gryza, kiž móžeše so lědom změrować dla teho, zo běchmoj runje moj cuzomnikaj tajku njeluboznosć w jeho wsy widзец dyrbjałoj. Potom džěch ja do korčmy spać a Muka wosta na šuli. Korčmařka bě dolho na mnje čakała a dowjedže nje do zymnjeje prózdneje jstwy, w kotrejž předmjet steješe, kotremuž wona „postolka“ gronjašo. To słowo rěka po našim ložo, ale moja postolka bě čisty row. Kaž kamjeń ležeše posleśco na mni a hačrunje bě w nim pjerja za tři posleśca, dha tola abo runje teho dla dyrkotach kaž do zymnjeje wody panjene husatko. Rano stažech kaž morwy.

Zo bych trochu „gronić“ nawuknył a hnydom tež čas přeciwił, počach při snědanju z korčmařku so zabawjeć. Wot njeje zhonił, zo je knjez Mertyn Gryz hižom dolho w Nowej Wsy, zo pak prjede njeho njejsu žaneho ceptarja měli, ale stárc, kiž je kusk čitać a pisać móhl, je džěci wučil. Tu naša grósa, džeše wona, njejo hyšćer ničo pisać nawukła, ale pola Gryza nahuknu nětk wšo jara derje. Dale powjedaše wo jenym starym mužu, kiž je pod přěnim Napeleonom sobu služil a w Ruskej pobyl. Tam je jako Serb so derje z ludźimi zryčec móhl a naposledku zbožomnje zaso přišol. Doma je swoje cyłe dolhe žiwjenje wjesny skót na pastwišću pasł a jako džěčilubusk cyłu črjódu džěci wokoło so měl. Duž je jim wjele powjedał. Mjez druhim tež, jako hišće w cyłym němskim kraju žane železnicy njeběchu, zo budža přez korčmarjec polo zady wsy dróhu twarić, po kotrejž budža bjez koni jězdzić. Nětk maja tam železnicu. Druhdy je so w rěcy do wody ponuril a často tak dolho spody wody wostał, zo su so bojale, zo je so tepil. Tola naposledku je stajnje cyłe brěmješko kharpow a bělych rybow sobu horje přinjesl. Tež je jim wěšćil wo krajnej separaciji a wo poslednjeje němskofrancowskej wójnje.

Při tym běch mój khofej dopil. Poča so mi pak, dokelž přeco lěpje rozymjach, jejue gronjenje lubić. Duž dach sebi dale powjedać:

Jako běše korčmarjec grósa hišće gole (— džěco), waleše so wot Liškowa a Barbuka sem wulka woda na Nowu Wjes a ničo

njewjedziše, zwotkal přińdze. Su dyrbjeli cékać, grósu je jejny nan na khribjeće wunjesl, tola su wodu někak zahaćili, zo njeje so wjes „zalala“ t. j. tepila. Kaž je pječa woda wote wsy wotwobročena wostala, tak je jedyn stary mudry muž wěšćil, njebudža tež wot wulkeje wójuy, kotraž ma přińć, potrjecheni. A hlej, wot cyłego wulkeho wójska přenjeho Napoleona do Noweje Wsy žadyn wojak došoł njeje. — Tajkele dziwne pruhi sćełe slóneco historiskeje wěrnosće do njerozwitych krajinow.

Dale powjedaše korčmarčka wo rjanosćach Chošebuza a zo tam wulke serbskodrascene klanki (pópy) džělaja a do wšěch kóncow swěta, do Jendźelskej, Ameriki atd. předawaja.

Rady budźich wobrazy našich rjanych žowćow jako dopomnjeńčko sobu wzał, ale tu zhonich, zo so nowowjesćanske holcy ex principio wobrazować njedadža a zo je hać dotal nihtó njeje k temu naryćeć zamóhl. Nětk hakle rozymjach, čoho dla maja serbske wobrazy pola fotografow w Choćebuzu wšě němske wobličo.

Jako běchmój hišće pola knjeza Mertyna Gryza brillantuje powobjedowalój, so rozžoňowachmój z našim přecelnym hospodajom a serbskim wótčincem a jeho swójbju. Přejachmój sebi, zo bychmój so wšudžom tak derje mělój, kaž pola njeho. Tež korčmarjec swójbje prajachmój w Bože mje. Rjana Hanka hladaše zrudnje na naju a wospjetowaše wjele króc, zo dyrbimój tola bórzy zaso přińć, najpozdzišo pak w léće na reje.

Naš literarny dobytk pola nowowjesćanskich žowćow běše wulki. Běchu nam spěwale 36 pěsni. Wot tutych běchu 11 hišće cyle njeznate, 7 varianty a te druhe nimale kaž we Smolerjowych Pěsničkach. Wyše teho napisachmój dvě basničcy a něšto wurazow a słowow, kiž so w njedospólnym Zwahrowym słowniku nje-namakaja. Dale napisa nam knjez Gryz tři hłosy, kiž běchu nowowjesćanske holcy na tři z jeho originalnych serbskich spěwow sćinile.

Wažniša pak hać tute zbožomnje namakane wuplody serbskeho ducha bě nam ta wěstosć, zo mamy tam delka hišće kruty a sprawny serbski ród, zo tam hišće staroserbska swěrnosć a hospodliwosć knježi a knježić budže dolhe lěta.

Kak je so namaj na swojim pućowanju dale zešlo, budže mój přecel Muka čitarjam Lužičana powjedać.

Holan.

Stwjelčko — Serbowstwo.

Ze sewjera wěja wujo wětry,
 Trašnje třepetaja mlódné hona,
 We wjerškach lěs čorny stysknje stona;
 Z krupami dešć na zeim praska klětry.

Hrubje stwjelčko słabe k zemi ćepje,
 Kiž bě wuwlakło so z wjesolosću.
 Stulene nětk stwjelčko z pomiznosću
 Whohe džeše: juž bdže zaso lěpje.

Z lačnej hubku slónčko koši wodu
 Ze stwjelčka je k njebju wuzběhujo;
 Plódnny wětrik sobu hoji škodu,

Kćeńčko plódzi nětk zaš wurumane.
 K zemi złoty klós so pokhilujo
 Čezki, rólnikej žně lubi rjane.

Tak tež ty bój, Serbstwo, wojowaše
 Z wětrami, kiž z tobu zakhadžachu.
 Plač, ach! Serbjo zrudny zaplakachu,
 Hdyž so njebjo z mróčnom pomróčeše.

Njepřeceljo mócní podteptachu
 Do procha lud serbski; serbske słowa
 W njezbožu hruď Serbam swěrna skhowa.
 — Dolhe přemoženi spanje spachu. —

Ze směrkow so rańšich wuputajo
 Wukroči džeń mlody w luboznosći
 Swětłósć do Serbowstwa wuliwajo.

Narod wocučeny krasnje kćejo
 Slawu k njebjam sćełe w horliwosći
 Wutroby wšě za Serbowstwo hrějo.

Serbowka w Prazy.

Tučel.

Kak krasna pokazuje so nam příroda w tučeli! Wšě sydom najrjeńše barby swěća so w rjanym polkole. Na swojej zwonkowej kromje je tučalka hluboko čerwjena, dale do srjedza oranžoita a potom žolta. Poslenjej barbje slěduje zelene, jasnomódre, hlubokomódre a naposledku fijałkojte kolo. Při tym pokazuje so nam husto hišće pruha, w kotrejž barby runje nawopak slěduja, wona je šěrša ale slabša dyžli přenja. Kóždy čłowjek widzi druhu tučel. Přestupimy-li my, sčini to samo tež tučel. Stejimy-li tak dolho na samym měsće, dóniž slónco swoje prjedawše stejíšćo wopušćilo njeje, pokazuje so tež tučel druhdze. Tola wostanjemy přecy w srjedz polkola.

Wšelake barby nastawaja přez to, zo so čerwjene abo běle slóněne pruhi w deščowych khrjepjelach łamaja. Džeržiš-li mjenujcy třiróžkatu, točenu škleńcu, kotraž so prisma mjenuje, napřećo swětlu, widžiš, kak so slóněne pruhi lemja a do barbojtych dželow, z kotrychž wobsteja, rozpaduja, při čimž so wšě tučeline barby pokazuja. Módra barba łama so najbóle, t. r. módra pruha wotkhilluje so porňo přenjoťnemu zaměrej najdale na jenu abo druhu stronu; čerwjena lemi so najmjenje, žolta steji mjez nimaj. Wozmjemy-li n. př. wulku škleńčanu kulu, kotraž je z wodu napjelnjena a powěsnjemy-li ju na někajku nić, čahamy li ju pod nahim njebjom pomalu horje a dele, a stupimy-li so při tym woći na kulu zložo a khribjet na slónco wobroćiwši, mjez slónco a kulu, dha widžimy bórzy ruče za sobu slědowace tučeliny barby. Zběhnje-li so potom kula wyše, widžimy te same barby, ale wone nawopak slěduja, tak zo je horjeka čerwjena barba. Z teho so wuswětluje, zo so druha abo pódlanska tučel wot hlowneje njewuwobrazuje, kaž někotři měnja, ale zo je samostatna tučel. Hdyž sebi nětk za wulku škleńčanu kulu deščowu kapku myslimy, njedyrbjale so slónčne pruhi w njej tež tak łamac? So samo rozemi, zo móže kóžda kapka jenož wokomik za wobstaće tučele sobu skutkować. Ale što to škodzi — padaja džě kapki, kaž by šnórki čahnył. Wšě jenak barbje pruhi, kotrež w kapkach wotskakuja a do našeho wočka přikhadže-

ja, dyrbja z njelamanymi slónčnyimi pruhami jenajke nuhly wučinječ, kóždy linak barbjena pruha skhila so tež pod linašim nuhlom. Tónle nuhel wučinja pola čerwjenceje barby 42° a 2 minuce, po módreje 40° 16 m.

Hdyž sebi nětk slónco a wóčko z měrom stejace myslimy, přeswědčimy so bórzy, zo so jenajke nuhly jenož w kole wokolo wóčka kłasc hodža. My njewidžimy na tučeli ženje cyle kolo, ale jenož položcu Tamna polka so nam njepokaže, dokelž nízko stejimy. Bychmy-li na někajku horu stupili, njebychmy ju scína dla, kotryž hora načini, widžeć móhli, najlěpje by toho dla to na powětrowej lódzi hič dyrbjało.

Z toho spóznajemy lóhce, zo kóždy čłowjek swoju sansnu tučel widži. Dale spóznajemy, zo dyrbi so tučel z nami takrjec sobu hibać, dyrbi džě naše wóčko přec w srjedz polkola wostać. My njemóžemy ju tež ženje dóscáhnyć, hač runje traš na samej lúcy abo polu steji, hdžež my. Při nas njemóž ženje tučel k polnocy stać: na přenjeje stronje toho dla nie, dokelž slónco ženje na polnocy njesteji, na druhim boku to móžno njeje, dokelž slónco připoldnju jara wysoko steji, a tučel by so nam toho dla jenož jara hluboko předstajíc mohla a my dyrbjeli so wyše zemje pozběhnyć, zo bychmy mjez slóncom a dešćom byli. Z teje sameje winy njemóžemy tež w připoldnju tučele widžeć.

Njeje-li na někotrych městach, hdžež dyrbjala so tučel wupřestrować, kapkow dosć, widžimy jenož barbojte balki.

Tučele nastawaja tež při wodospadach (Wasserfälle) a syčadlách (wodomjetach Springbrunnen,) kiž husto dosć cyle kola tworja. Te same pokazuja so nam druhdy w dvěmaj haj třjoch, štyrjoch kolesach, kotrež pak su jara slabe a dokelž blízko před nami leža, tež wuz e, čehož dla so na nich jenož žolta a zelena barba pokazuje. Na marju su tež tučele widžeć, kotrež druhdy cyle kola wučinjeja, druhdy pak su nawopak zekřiwjene, tak, zo so delnja položca kola pokazuje.

Měsačk móže runje tak tučalki tworjeć, tola su tajke wjele čěmniše dokelž tak jasnje njeswěći kaž slónco.

Tež kola abo dwory wokolo měsaca nastawaja přez to, zo so jeho pruhi we wložnym powětrje lamaja, čehož dla tajke kola na deše pokazuja. Haj samo wokolo swěcy můžeme w wložnych jstwach a kupjelach swětle kolo pytnýc. — x.

Přistojny Jendželčan.

Hdyž bě hrabja ze Stair na dworje Ludwika XIV., francowseho krala, doby sebi ze swojim dobrym zadžerženjom, ze swojimi talentami a swojim wustojnym zabawjenjom bórzy lubosć a přikhlilnosć swojeho knjeza. — Junu rozryčowaše so kral ze swojimi dworjanami wo plodach dobreho wotčehnjenja a wo pěkných wašnjach a přistaji, zo chce so wjetować, zo Jendželčan, kiž na jeho dworje přebywa, wšěch Francowzow w tutym nastupanju přetrjechi. Wjeta bu žorta dla přiwzata a jeho majestosć měješe čas a město wuwolić, hdžež dyrbjěše so wuwjesć.

Zo pak bychu služobnicy to trochu pozabyli, njeryčeše wón za někotre měsacy ani słowčka wo tym. Mjez tym pak připadny jemu tale lesć. Wón pomjenowa lorda Stair-a a najwosebnišeju ze swojich dworjanow, zo bychu jeho po wulkej awdiency na wulčće přewodželi. Z tutymi třomi džěše kral we versailles-skim hrodže po skhodže dele. Hać k wozej pošedši woznani wón Francowzomaj, zo byštaj zastupiloj. Tola tutaj, toho njeswědomaj, dokelž so kral hewak najprjedy sydaše, njeposluchaštaj, tajku česć ponižnje wotpokazujo.

Potom kiwny kral lordej Stair-ěj, kotryž, so pokloniwši, na měsće do woza zléze. Kral a francowskaj služobnikaj zastupichu za nim. Hdyž běchu so wšitcy syduyli, zawola Ludwik: „Nó, moji knjeza, Wy drje nětk přispóznajeće, zo sym wjetu dobył.“ — „Sire, kak tomu tak?“ „Kak?“ wotmolwi kral, hdyž sebi žadach, zo byšće do woza zastupili, njejsće to sćimili, tónle přistojny a zdžělany cuzbnik (na lorda Stair-a pokazujo) njeje tak ruče kaznje jencho krala dóstawal, kotryž ani z jeho kujezom njeje, a tola je hnydom posluchał. Dworjanaj dyrbjěštaj, so džiwajo a z hlówu wijo, přidać, zo měješe kral prawje.

Spiw K. J. Máchy.

Z ceskeje řezy přeložony přez Alexandra Petrowa.

(Po delnjołužisku.)

Mložěnc seži na ska' křomje,
Harfa na jog' ruce drěma,
Łdzy padaju jom' z wócowu,
Na płac jogo harfa grima.

Stań se, harfa mója wěrna,
Wótrym mjacom w prawej ruce!
Za mnu ži mložina wěrna,
Aby daš kónc křaja muce!

Pada harfa mjazy skały:
„Wóstań z Bogom, žognuj si Bog!“
Třuny jej' su klinkotali
Na spiwarja swójog' rowje.

“ Běla Góra, Běla Góra!
Spušćaj zawěštk, kenž si křyjo;
Twójo jutřo blysno skóro,
Winu si křej naša zmyjo.

Juž pohuša góra coło,
Kjarkonošow wjerch se pali,
Křawne slyńco jo juž zgasło,
Złota Cechow zorja stajo.

Wo dwanaćich měsacach

Južnoserbske powjedańčko.

Přeložil C. Š . . . . z.

Beše něhdy mać, kiž měješe dvě džowcy, jenu prawu a jenu
přirodnu. Swoju džowku jara lubowaše, tola přirodnu widžec nje-

možeše, dokelž bě Maruška rjeńša, dyžli Holena. Dobroćiwa Maruška pak wo swojej rjanosci ničo njewjedziše, teho dla tež sebi myslie njemóžeše, čeho dla so macocha tak jara zlobi, tak bórzy hač ju wuhladnje. Wšo dyrbyeše Maruška sama wobstarać: jstwu njese, jese warić, myć, šic, přaseć, tkać, trawu nosyc a kruwu sama wobstarać. Holena pak so jenož pyšeše a khodžeše prózdna. Maruška tež rady dželaše, bě spokojna a zunjese swary a zelenje sotry a macochi, kaž jelnjo. To wšitko pak jej ničo njepombaše, wonej buštej dzeń wote dnja hóršej a to jenož teho dla, dokelž bu Maruška přecy rjeńša, Holena pak přecy hrozniša. Mać sebi při sebi pomysli: „Čeho dla dyrbjala rjanu přirodnu džowku w domje měć, hdyž tola moja samsna džowka tajka njeje? Hóley na žentwu přindu, Maruška budže so jim lubić, wo Holenu pak rodzić njebudža!“ Wot tuteho časa za tym mysleštej, kak byštej Maruška wotbyłej; daštej jej hlódu ćerpic, bještej ju, ale Maruška to sćerpliwje zunjese a bu dzeń wote dnja rjeńša.

Jedyn dzeń — bě to runje srjedž hodownika — chcyše Holena wonješko fijalkow měć. „Dži, Maruška, do lěsa a přinjes mi wonješko fijalkow! Ja chcu sebi je za pas tyknyć, zo bych mi derje wonjale!“ přikaza sotra. „O Božo, luba sotra, što sebi myslíš? Hišće ženje slyšala njejsym, zo spody sušha fijalki kćēja.“ wotmolwi wbohe holičo. „Ty krokawa, ty njekničomne holčisko, ty chceš so spjećić, hdyž cí ja kazam? — Hnydom džeš do lěsa, a jeli zo žane fijalki njepřinjeseš, dha će zaražu!“ hrožeše Holena. Macocha wza Marušku, storči ju zdurjemi won a zamkny je za njej.

Horco plačo džěše holičo do lěsa. W hlubokim suězy, hdžež žana stopa widzić njebě, dolho wokolo bludžeše! zyma ju třaseše, hlód ju ćwilowaše, teho dla Boha prošeše, zo by ju radšo k sebi wzał. Dha wuhlada Maruška na jene dobo swěću w dalokosci. Jako za njej džěše, přindže na wjeřšk hory. Tudy so wulki wohen paleše, wokolo wólňja pak ležeše dwanaće kamjenjow a na nich sedžichu dwanaćo mužojo. Třo wot nich běchu šerobrodaći, třo mlodzi, třo hišće mlódši, a třo najmlódši běchu najrjeńši. Z měrom do wólňja hladajo ničo mjez sobu njeryčachu. Čile dwanaćo mužojo běchu dwanaće měsacy. Najprjedy a najwyše sedžiše Hodownik ze suěhbělej brodu a tajkimi wlosami. Maruška so stróži a wosta kłwilku stejo; tola bórzy so zmuži, stupi bliže a prošeše:

„Lubi ludžo, dowolće mi, zo so tudy při wóhnju zwohrjewam, mje zyma trase!“ Hodownik jej dowoli a prašeše so: Čeho dla sy sem přišla, što tu pytaš?“ „Pytam fijałki,“ wotmolwi Maruška. — „Nětko njeje přiłóhny čas k fijałki pytanju, hdyž sněh wšudžom leži,“ rjekny Hodownik. — „To drje ja tež wěm“, znapřećiwi zrudnje Maruška, „ale macocha a sotra Holena stej mi prikazałoj, fijałki z lěsa přinjěsć; jeli zo je njeprinjesu, dha chćetej mje zarazyć. Ja was prošu, pastyje, powjesće mi, hdže je namykam!“

Dha pozběhny so Hodownik, kročeše k najmlódsjemu měsacej, da jemu swoj kij do ruki a rjekny k njemu: „Bratře Měrcu, syń so na moje město!“ Měrc stany a poda so na Hodownikowe město, potom z kijom do powětra wyše wóhnja biješe. W tym samym wokomiku poča woheń wyše sapać, sněh taješe, štomy pupki ćérjachu, pod bukami so trawa zelenješe, w trawje wšelake kwětki kćějachu a najrjeńše nalěćo tu bě. Pod keřkami potajuje kćějachu tež fijałki, a prjedy hač so Maruška dohlada, běchu jich tam tak wjele, zo so zdaše, kaž by něchtó módre rubišećo na zelenu trawu wupřestrěl. „Khwataj, Maruška šćipaj!“ porući Měrc. Maruška wjesele šćipaše, a našćipa jich wulke wonješko. Potom so dobroćwym měsacam luboznje podžakowa a khwataše ruče domoj. Džiwaše so Holena, džiwaše so macocha, jako Marušku wuhladašej. Bóle hišće so džiwašej, jako fijałki w jeje rucy wuhladašej. Wonej khwatašej, zo byštej jej durje wotewrilej, slódkka wóu fijałkow cyly dom napjelnj. „Hdže dha sy fijałki namkala?“ prašeše so Holena njerzajo. „Tam wysoko na wjeršku hory, tam wšak pod keřkami z hromadami kćějachu“. Holena wza fijałki, tykuy sebi je za pas a njewostaji Marušcy žanu jeničku.

Na druhi dzeń sedžiše Holena prózna při khachlach. Za ničim druhim njeslédžeše, hač za dobrej jědzu a teho dla tež žady džiw njebě, zo so jej na posledku truskalcow chcyše. „Dži, Maruška, do lěsa a přinjes mi truskalcy!“ O Božo, luba sotra, hdže dha tola nětko truskalcy namakam! Nihdy hišće njeslyšach, zo pod sněhom truskalcy rosćeja,“ wotmolwi Maruška. Njekničomne holčisko, ty krokawa, ty chceš so spjećić, hdyž ći ja kazam? Hnydom dži do lěsa a jeli-zo žane truskalcy njeprinjesoš, dha će zaražu!“ hrožeše Holena. Macocha wza Marušku za ruku, storći ju z durjemi won a zawrě durje za njej. Horco plakajo džěše holička do

lěsa. We wulkim sněhu dolho wokolo bludžeše, hdžež žana člowča stopa widžeć njebě; hlód ju čwilowaše, zyma ju třaseše. Dha wuhlada w dalokosci tón samy woheń, kiž bě dzeń prjedy widžila. Z wjeselom k njemu khwataše.

(Pokračowanje.)

Nowy wotčišć z Jakobicewego rukopisa.

Najstaři pomnik serbskeho pismowstwa „Mikławša Jakobicewy Nowy Zakoń“, kiž so w rukopisu w kralowskej knihowni w Barlinje namaka, je hač dotal hišće mało znaty. Mamy jeno tu a tam někotre snadne pokazki z njeho: njeboh Dr. Herrmann Lotza je drje cyly rukopis wotpisal, ale k wudaću w čišću je tola tež jenož jedyn njewulki kusk „Der Brief des Jakobus atd. (Leipzig 2867) přišol. Džaka hódne je teho dla, zo je so mjez tym zary jedyn wučeny z tym rukopisom zanošował a nětko wjetši wotdžěl, cyle „Scenje Sw. Marka“, wotčišćeć dal w njedawno wudatym 2. zešiwku noweho časopisa „Archiv für slavische Philologie“ pod napisom „Das sorbische Neue Testament von 1548“.

Wudawař tuteho wotčišća a spisaćel rozprawy, jemu předstajeneje (wšo w hromadže 89 str. w wulk. 8.) je wustojny professor słowjanskich naryčow, Dr. A. Leskien w Lipsku. Z rozprawy je widžeć, zo je prof. Leskien cyly rukopis přestudował, dokelž wón z cyleho rukopisa příklady k rozjasnjenju žadlaweho Jakobicewego prawopisa a k spózuaću jeho ryče w hromadu nosy. Wězo so na tajkim zakładže wotřišo a dokładnišo sudzić hodži, hač hdyž jenož mała pokazka před wočomaj leži. Leskienowe wunoški su teho dla tež z džěla hinaše hač wunoški druhich přepytowarjow. Wosebje wón dotalnemu měnjenju, zo by Jakobicewa ryč někajka namjezna naryč mjez hornjołužiskim a delnjołužiskim była, njeprilhosuje, ale ju za dospołnje delnjołužisku dzerži, štož je tež hižom k. Hórnik raz w Mačićnym Casopisu ale bjez dalsich rozestajenjow wuprajil. Při dopokazanju so k. Leskien na někotre wuznamne sobuzynki delnjołužiskeje ryče zložuje, kiž maja so pola Jakobica runje tak pisac a wuprajic, kaž w delnjołužiskim. Wěste njerunosće w samozynkach pak su jemu dopokazmo, zo mamy drje tudy delnjołužisku naryč před sobu. kiž so wjacj njeryči, t. r. kiž je drje so

junu w krajiny ryčala, kotraž je nětko přeněmčena. Dróbnije rozestajenje Leskienowych nahladow njeby tudy na městnje bylo, tež nic rozsudjenje hač ma wšudžom prawje; zawostajimy to wustojnišim ryčespytuikam. — Po postajenju ryče, do kotrejež rukopis sluša, dawa k. Leskien prawidła, kak by so tekst po nětčišim analogiskim prawopisu normalisować hodził a přidawa k temu jako praktiski příklad wotčísč 14. stawa Mattheja a 22. stawa Japoštolских Stutkow w přenjotnym a normalisowanym prawopisu pornje sebi. Na to slěduje rozpomnjenje někotrych wosebitosćow Jakobicoweje ryče a twórbow, slowuikařske wosebitosće pak su wuwostajene, a k. Leskien měni, zo změje snano pozdžišo skladnosć so k nim wrócić; jenož powšitkomnje wón pomni, zo je ryč jara njesłowjanska, po němskim lutherowym přeložku zložena, a polna čechismow; posleńše so z někotrymi příkladami dopokazuje. Po někotrych słowach wo spisačelu rukopisa, „poczyna so euangelium S. Marka“. Wone je cyle w přenjotnym, njenormalisowanym prawopisu wotčísčane, a to teho dla, „zo bychy při slabej móžnosći, zo so rukopis hdy dospolnje w čišću wuda, druzy skladnosć měli samostatnje na teksće dželać“. To je ze strony k. Leskiena cyle pěkná wěc, ale my so tola nadźijamy, zo so někak pjenježne srědky k dospolnemu wudaću tuteho wažneho staroserbskeho knižneho pomnika namakaja.

Z wosebitej džakomnosću ma so hišće spomnić, zo je k. Leskien někotre wosebje wotčísčane eksemplary swojeho wudawka našej Maćicy za jeje knikownju a k rozdawanja na wučenyh Serbow přepodal.

J. Pjech.

Zrudny wowčer.

(Allegoria.)

Michał:

Jakubje! što! nimaš dha ničo ty za džěło lěpše
 Hač wokřewjeć so tu jen' před swojej wowčerńju ležo
 W khlódku zwjeselacym? potom njesměm drje so džiwac,
 Zo rozběhnu so a wocuzbnja će na pastwje wowey,
 Hdyž postaraći so njechaš ani wo swoje stadło. —
 Hdze wostajil sy tež swojeho stadoškitaceho psa,
 Kotryž će předy přez cyle lěto měješe swěrnú

Stróż, rozehnać zo wjelk njeby mohł bojaznu črjódku? —
 Kajki zrudny mi zynk zakliněi z pišćalki twojej? —
 Praj mi čom' potom či sylzu wšak rosuje wočko?

Jakub:

Michale! hdy wopřimnýc by mohł moja ból wjelećežku,
 Dha nihdy njeby so džiwał, zo hórke mi sylzy
 Mačeja lico; na pišćalku džě z wjetšeho džěla
 Wowcki ach posłuchaći mi zacepěle su dawno;
 Cozy hlós zalubił je juž přejara so mnohim,
 Psa stadoškitaceho wotkusałe a wotehnałe
 Někotre samo su z nich; rozpjersil je wjelk lužn^o črjódku. —
 Z horda pak mój susod potom nakupi sej nowe
 Stadło; ach! skoro wšě wopušećiwi nje wjelezrudnoh'
 Nětk' přeběžachu k njom' zaslepjene z wopačnym swětłom
 Na mojich honach nětk napasuja cuze so wowcy. —
 Hdyž pomyslu sej na to, chce so mi wutroba puknýc. —

Michał:

Bratře, zrudnuškeho nadeńdu samoh' će lutkoh'
 Mjez towaršemi twojimi. Kaž wustupuje płomjo
 Wjeselšo so wobjímajo, hdyž přižadujemy přeće nowe
 Šćěpki, na polu nóc přebywajo při svojich stadłach,
 Tak pozhěhuje nětk wšěm wutrobu radosć najwjetša:
 Skoro kóždzički džěni přisporja džě wo jenu wowcy
 Naše so; wot wowčěrnyje drje nam rozběhnu so husto
 Na pastwu tučnu, hlós wuslyšawši pastyrjowy pak
 Wšě potom poskakotajo pričěrja so bječo
 Na słowa pastyrjowe, posłuchajo na nje najmiše. —
 Jeničkeho wopušećiła je njeswěrna će črjóda. —
 Pak njecham či porokować, hdyž na tym ty wina
 Sam njejsy, kak zo so po času tebi zas wróci. —

Jakub:

Ta powjesć přinjesć njemóže mi slódkeho trošta.
 Sylzy želniwe tež wutřěc njemóža mi waše
 Črjódy zjenočene wšě, na kotrychž zohnowanje bože
 Wam wotpočuje; ně powjetšić šće ból moju dyrnja
 Mje dopomnu, zo ja něhdy tež črjódzičku tajku
 Wodzách. — Wowčěrnyje proh překroči pak móc njezboža. —

Michał:

Zas' přibližilo nam nalěće je krasne so nětko:
 Burej na polach wšěch su zběžale lětsa najrjejšo
 Žito, ječmjeń a wows; wubudził najmlódniju trawu
 Nam pak tež slóněny je pruh wobradžo našim ju wowcam.

Na hona žohnowanje džě na naše bóh wšehomócnu
 Sywa sam zastarajo ze wšěm lubwanu črjodu. —
 Mjez sobu hdyž spóznawši so a dowěriwši dobrom
 Pastyrjej zjenoćene budža khodzić na jonej pastwje
 Wowcy, hdyž wšě posłuchaja nam zasy na hlós tón samy,
 Swěrne hdyž psy woběhaja ze spěchom kóždžičku črjodu,
 Mocy drje wjelk potom njezměje nad nimi žanej. —
 O zo, tež ty wuwjesć by na pastwu mohł swoje wowcy,
 Hdžež dowjedžene juž napasuja wulke so stadla!

Jakub Bart.

Z Budyšina a Lužicy.

* Serbske lutherske knihowne towarstwo je po swojej poslenjej lětnjej rozprawje 7982 hriwnow dokhodow a 5359 hriwnow wudawkow měło, tak so ma 2623 wobstatka. — Přez rjane nowe knihi „Porst Boži“, kiž je k. farar S y k o r a w Smilnej z kk. fararjomaj Dr. Kalichom w Hornym Wujezdze a Jeněom w Palowje spisał, je towarstwo k svojim dotalnym swěrnym sobustawam 500 nowych sobustawow dobyło, tak zo je jich wšěch do hromady 2400. — „Předařske knihi“ su nimale dočičšane a II. zešiwk „Porst Boži“ zo k čičšej hotuje.

* Z lětnjeje rozprawy katholskeho towarstwa SS. Cyrilla a Methody je spóznać, zo je to w zaidženym lěće 1975 hriwnow dokhodow á 893 hr. wudawkow měło. „Legendu“ chce k. farar Dučman w Radworju dale pisać a wón je druhich nuznych džětow dla wudawanje protyki „Krajan“ k. kapłanej Skale w Rablicach přepodał; redakciju „katholskeho Pósla“ pak k. kapłan Lusčanski w Budyšinje dale wjedže.

* Za katholsku cyrkej, kotruž chcedža w Čornecach abo w Baćonju twarić, je so hač dotal 28,577 hriwnow nawdało, za ewangelsku pak, kiž ma so w Lupej natwarić, 16,300 hr.

* Njedzeli 4. junija měješe so wot k. fararja Hórni ka z Budyšina w kralowskej katholskej dwórskej cyrkwu w Draždžanach serbska Boža služba za tamnišich katholskich Serbow, a njedzeli 18. junija dzeržeše so w draždžanskej křižnej cyrkwu tež serbska Boža služba za tamnišich ewangelskich Serbow a měješe k. farar Mrózak z Malešec přédowanje a k. farar Jmíš z Hodžija spowjednu ryč. — Poslejši bu wóndano wot budyskeho wolneho wokrjesa za zapolanca na saksku kraju synodu wuzwoleny.

Wopřijeće Lužičana č. 7.

Nalětnje začuće. Spěw wot E. Muki. — Pućowanje po Delnjej Lužicy. Wot E. Holana. — Stwjelčko — Serbowstwo. Spěw wot Serbowki w Praze. — Tučel. Wot — x. — Spiw K. J. Machy. Z českeho na delnołužiske přeložil A. Petrow. — Wo dwanaćich měsacach. (Južnoserbska bajka.) Wot C. Š. — Nowy wotčičić z Jakobicoweho rukopisa. Wot J. Pjecha. — Zrudny wowčěr. Wot J. Barta. — Přistojny Jendželčan. Wot — x. — Z Budyšina a Lužicy NB. Žiwjenjopis njebočićkeho Dr. Palackeho w č 8 přinjesemy

Čič Smolerjec knihičičěrnje w maćičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 8.

August.

1876.

Moja próstwa.

(Ma swój hłos.)

Tu moje lěta minu so,
Jich wjetši džěl mam zady so;
Mi moje stawy přěduja,
Zo mam so k temu hotować:
Zo wotsal dyrbju čahnyć ja
A tudy tón swět rumować!
Čim wjetše knjejestwo čělo ma,
Čim čěžo duch so wudrěwa
Z joh' putow wšěch tak wiselnych.
Čim bóle duch pak z knjezom je,
Čim ložo puta roztorhnje
A khwata z kraja cuzoby
Z tym dobyćom tu nad swětom
Do njebjeskeje domizny.

Tu před Tobu so pokorjo
Ja slaby člowjek modlu so:
Ty knježe pohy jasnosće,
O rozswěć mi tu smjertnu nóc!
Ty kralo wšeje krasnosće,
Kiž Ty maš datu wšitku móc
Na zemi kaž na njebjesach,

O zдалuj, štož mi čini strach!
 Ja prošu Će, — njewopuše mje
 Hdyž dyrbju z teho swěta hić,
 So njedaj duši zabludzić
 Do hjezdna trašnej' hlubiny!
 Dha přewodź ju — z Tweje milosću
 Do njebjeskeje domizny. —

W. Slepjanski.

Wo dwanaćich měsacach.

Južnoserbske powjedańčko.

Přeložil C. Š . . . . z.

(Skónčenje.)

Jako Maruška k wóhnu přińdže, wóколо njeho zaso dwanać měsacow sedžeše, Hodownik zaso najprjedy a najwyšo. „Lubi ludźa, dowolće mi, zo so tudy při wóhnu zwohrjewam, zyma mje trase“, prošeše Maruška. Hodownik jej to dowoli a woprašaja so: „Čehi dla sy zasy přišla, što pytaš?“ — „Truskalecy pytam“, wotmołw Maruška. — „Njej čas za tym, zo bych truskalecy rostle, hdy wšo polno sněha leži“, rjekny Hodownik. — „To ja derje wěm“, přeciwi Maruška zruduje, ale sotra Holena a macocha stej mi přkazaloj, zo dyrbju jimaj truskalecy přinjesć; jeli-zo je njepřinjesu dha chcetej mje zarazyć. Ja was lubje prošu, wy pastyrjo, prajće mi, hdže je namakam!“ Hodownik so pozběhny, džěše k měsacaj, kiž napřećiwo njemu sedžiše, da jemu kij do ruki a rjekny: „Bratře Smažniko (Junij), syń so na moje město!“ Rjany Smažnik syny so najprjedy, biješe potom z kijom do powětra wyše wóhnja a plomjo poča wyšo sapać. Sněh rozta hnydom, zemja so zelenješe, stomy so z lisćemi kryjachu, ptački spěwachu, wšelake kwětki w zelenej trawje kćejachu a w cyłym lěsu bě lěćo. Běle hwězki so na zemi zybolachu, kaž by je něchtó wysyl. Hladajo pak přewobročichu so tute běle hwězki do truskalcow, truskalecy ruče trawjachu a prjedy hač so Maruška dohlada, běchu jich tam tak wjele, zo so zdaše, kaž by něchtó krej do zeleneje trawy wulal. „Ruče, Maruška, šćipaj je!“ poručí Smažnik. Maruška wjesele šćipaše, tak dolho hač šorcuch polny njeměješe. Na to so měsacam podzakowa a khwataše ruče domoj. Džiwaše so Holena, džiwaše so macocha,

jako Maruška polny šórcuch truskalcow přinjesě. Běžeštej jej durje wotewrić a slódka wón truskalcow cyly dom napjelni. „Hdže dha sy je namkala?“ woprašā so Holena mjerzaca. — „Horka na horje tam jich pod bukami dosć rosće“, wotmolwi Maruška. Holena wza truskalcy, najě so do syteje wole a da tež maćeri. k Marušcy pak ani njepraji: „Woptaj tež!“

Holenje běchu truskalcy slódzile, ale wona hišće z pokojom njebě: na třeci dzeň cheyšē so jej rjanych čerwjonych jablukow. „Dži, Maruška, do lěsa a přinjes mi rjane čerwjene jabluka!“ poručī sotra. — „O Božo, luba sotra, hdže dha dyrbjale so w zymje jabluka wzac?“ wotmolwi třepjetajo Maruška. — „Njekničomne holčisko, ty krokawa, ty drje chceš so spječić, hdyž cí ja kazam? Hnydom dži do lěsa, a jeli-zo žane jabluka njeřinjesēš, dha će zaražu!“ hrožeše zla Holena. Macocha přimny Marušku, cíсны ju z durjemi won a zamkny durje za njej. Horco plačo džēše holička do lěsa. Wysoko sněh wšudžō ležeše a nihdže njebě žana čłowča stopa widžić. Ale tutón króć holička dolho wokoło njebludžeše, rumu měru džēše na wjeřšk hory, hdžež so wulki woheň paleše, wokoło kotrehož dwanaće měsacow sedžeše, Hodownik najprjedy. „Lubi ludžo, dowolće mi, zo so při wóhnuju zwohrjewam, zyma mje třase,“ prošēše Maruška a stupi k wóhnjej. Hodownik jej to dowoli a woprašā so: „Čeho dla sy zasy přišla, što pytaš?“ — „Pytam rjane čerwjene jabluka“, wotmolwi Maruška. „Njeje čas za tym zo bychu jabluka zrawile,“ znapřeciwi Hodownik. — „Ja to wěm“, wotmolwi Maruška zrudnje, „ale sotra Holena a macocha stej mi prikazaloj, zo dyrbjū čerwjene jabluka z lěsa přinjesē, jeli-zo je njeřinjesu, dha chcetej mje zarazyć. Ja was prošū, lubi pastyrjo, prajće mi, hdže je namakam!“ Dha postany Hodownik, kročeše k jenemu tych staršich měsacow, da jemu swój kij do ruki a praji: „Bratře měsaco michalski, syń so na moje město!“ Michał so zběhny, syny so do přědka a biješe z kijom do powětra wyše wóhnja. Woheň hnydom so počā bóle žehlic, tola plomjo tón kroć tak vysoko njesapaše. Sněh so zhubi, ale štomy so njekrywachu ze zelenym lisćom, jene lisćičko po druhim dele padny a khlódný wětrik je po žoltej trawje roznjese, jene tam a druge jow. Maruška tón kroć tak wjele kwětkow njewohlady; w podolinje kćějachu čerwjene naliki, w dole stejachu žoltoliscate wjazy, pod bukami steješe wysoki

paproc a po starych dubach so plečeše zeleny prašiwce. Maruška jenož za čerwjenyimi jablučkami hladaše a namaka tež zawěsće jablučimu, na kotrejž wysoko mjez haiozami čerwjene jablučka wisachu. „Ruče, Maruška, třas!“ přikaza Michal. Maruška wjesele štom zatřase; jenož jene jabluko dele padny; wona hišće jumkróc zatřasný a zasy padže jene jabluko. „Khwataj Maruška a běž domoj!“ poručí Michal.

Poslušna Maruška zběhny jablučcy, podžakowa so měsacam a khwataše wjesele domoj. Džiwaše so Holena, džiwaše so macocha, jako widžeštej, zo Maruška jabluka njese. Woboj khwataštej, zo byštej jej durje wotewrijoj. Maruška da Holeni jablučcy. „Hdže dha sy je namakala?“ — „Wysoko na horje, tam rosćeja a hišće je jich tam dosć“, wotmolwi Maruška. „Čeho dla dha jich to wjacy přinjesla njejsy? Abo sy je ducy po puću zjédla?“ zawrěska Holena huěwnje. „O luba sotra, ja žane jeničke jédla njejsym. Ja jumkróc jablučimu satřasych, a jene jabluko dele padny; ja druhi króc zatřasych a zasy jene padže; dlěhe třasé pak mi njedowolichu. Přikazachu mi domoj hić“, znapřećiwi Maruška.

„Zo by će tola na měsće njewjedro zarazylo!“ zeleše Holena a cheyšě Marušku nabić. Maruška poča plakać a Boha prosyć, zo by ju tola radšo k sebi wzal, hač ju dal wot Holeny a macochi zarazyć. Wona čekny do kuchiny, Holena pak wostaji zelenje a poča jene jabluko jěsć. To pak jej tak derje slodžeše, zo měnjěše, zo hišće ženje tak wubjerne jabluka jédla njeje. Tež macocha da sej jabluko derje slodžić, a bórzy sebi wjacy žadaštoj. „Mać, dajće mi mój kožuch! ja chcu sama do lěsa hić po jabluka“, rjekny Holena. „Ta njedušua holca by je zasy po puću zjédla. Ja chcu hižom město namakać, hdžež rosćeja a wšitke dele střasé, hač to štó dowoli abo nic!“ Podarmo mać wotradžowaše, Holena so kožuch wobleće, wza rubiščo wokolo hlowy a khwataše do lěsa. Mać na prozy stejo hladaše, kak so Holenje póúdze.

Wšo ležeše polno sněha, nihdže njebě žana člowska stopa widžeć. Holena bludžeše dolho wokolo; jeje khlóšća huba ju přeco dale čerješe. Dha wuhladny w dalokosci swěcu, ruče k njej khwataše a přinđže na wjeršk hory, hdžež so wohení paleše, wokolo kotrehož dwanaće měsacow sedžeše. Holena so stróži, jako jich wuhlada,

tola bórzy so zmuží, přístupi k wólhnjej a wupřěstrje rucy, zo by so wobnjewala. Z měsacami pak njeryčeše žaneho słowčka, tež so jich njewoprašá: „Směm so při wasim wólhnju zhrěć?“ — „Što tu ty pytaš, čeho dla sy jow přišla?“ prašeše so njerzacy Hodownik. — „Čeho dla so prašeš, stary blazno? Ty wjedzić njetrjebaš, hdže ja du a što chcu!“ jemu Holena hněwnje wotmolwi, a wobroci so wot wólhnja do lěsa. Hodownik zmoršci čolo a biješe z kijom do powětra wyše wólhnja. W tym samym wokomiku začmi so njehjo, woheni so nižo paleše, sněh poča padać, kaž by něchtó poslešćo wusypal a lodowy wětr přez lěs duješe. Holena zanu kročel přjedy so njewidžeše, wona bludžeše, bludžeše, pány do sepje sněha a jeje sprócne stawy sprostnychu. Přeco hišće so sněh džěše, lodowy wětr duješe: Holena zeleše na sotru, zeleše na mać a na Boha. Jeje stawy zmjerznychu w ćoplym kožuše.

Mać čakaše na Holenu, hladaše z wokuom won, hladaše z dujemi won do ćicheho lěsa, Holenu pak widzeć njemóžeše. Jena hodžina po druhej zaúdze, Holena njepřiuđže. „Najskerje jej jabluka tak derje slodža, zo so wot nich džělic njemóže“, pomysli sebi mać, „ja chcu tola za nej pohladać!“ Wobleče so swój kozuch, wza rubiško wokolo hlowy a khwataše za Holenu do lěsa. Wšo ležeše polno sněha, nihdže njebě žana stopa widzić. Wona wolaše Holenine mjeno, tola so nihtó njewotwola. Dolho bludžeše mać w wysokim snězy po holě wokolo: sněh so z hromadami z mróćelow dele sypaše, lodowy wětr duješe. Maruška warješe jědž, zastara kruwu a njedžise cyly dom; ale Holena a macocha njepřiuđžeštej domoj. „Hdže tež to tak dolho wostanjetej?“ praji Maruška při sebi a syny so k kudželi. Hižom bě wrjećeno polne, hižom so wo jstwje poča směrkać, ale Holena a macocha hišće njepřiuđžeštej. „Mój Božo! što tež je so jímaj stalo?“ žalosćeše Maruška a hladaše z wokuom won. Njehjo bě z hwězdami posyte, na zemi so sněh blyšćeše, žadyň ćlowjek njebě widzeć: zrudna Maruška začini wokno, sěni križ a wuspěwa wotčenaš za Holenu a macochu. Na druhi džen čakaše Maruška ze snědanjom, čakaše z wobjedom, tola njedočaka ani Holenu, ani macochu. Wobej běštej w lěsu w hlubokim snězy zmjerznyłoj. Marušcy zawosta dom, kruwa a kusk pola; bórzy so tež hospodař přiuamaka a wobaj běštaj w měrje žiwaj. —

Bratram Serbam,
přećiwo Turkam wojowacym.

Přez hory, doły, do dala
Wšě moje mysle džeja,
Wam, bratram mojoli' naroda,
Wam zbože wójske přeja;
Wam, bratram, lubym zдалenym,
Wam, rjekam, sławnym zmužitym.

Njeh Turka so tež zapjera,
Njeh črjódy jeho howrja,
Was wjacy mylic njemóža,
Haj čisńće jich do morja.
Wšo Słowjanstwo to widzi rad;
Jich złósć jim wupláćće na zad.

Wšak morjo sylzow plakali
Sće Wy a džěci Waše,
Milliardow raz sće stonali,
Smjerc Wam so lóžša zdaše:
Hač wutrac Turkow tyranstwo
O, derje, pomoc bliži so!

Duž, bratřa, khróble do přědka,
Bóh z Wašej brónju budže,
Wottrásće stare tyranstwa,
Zo zaklinči wšak wšudže:
Džak, česć budž Bohu na njebju,
Ród słowjanski ma swobodu!

Pućowanje po Delnjej Lužicy.

Podawa E. Muka.

(Pokračowanje.)

Wot Noweje Wsy pućowachmoj, mój přećel Holan a ja. w khětro hroznym wjedrje do Liškowa, hdžež so dolho njezadđeržachmoj, dokelž so namaj tam prawje njelubješe. Duž kroćachmoj dale přez Liškowk a Słychow do Dešanka; wšudžom cheychmoj přenocować, tola nihdže namaj ničo dale poskićić njemóžachu, dyžli walček slómy. Po tajkim mój měšćanaj. kotrymajž so nólěh na borwje přebarbariski a w tak zymnomokrym času přeškódnny zdaše, zrudneje wutroby dale hać do Khoćebuza khělpachmoj a tam tež zbožomnje wokoło 10 hodžin wječor dóndžěchmoj. Běchu wšak na wšěch wsach, přez kotrež džěchmoj, knježa wučerjo, tola mój skeptikarjej zrudnych nazhonjenjow dla žane prawe dowěrjenje wjacj k nim njemějachmoj; namaj klinčeše přeco hišće rjany refrain: „Se suln lebr nich kómn“ we wušomaj a wyše teho běch mojemu přećelej hišće powučacy rencontre z jeneho svojich prjedawšich pućowanjow přez Delnju Lužicu wupowjedał. kiž w nim cyle wšu nadžiju na dobry wuspěch mori.

Stož nětk Serbstwo na tutej sewjernorańšej stronje Khoćebuza nastupa, mam pak zwjeselace pak zrudžace wěcy sobudžělic. W Nowej Wsy, kaž z cyła w Picańskej (Picń-Peitz) wosadže, namakaš hišće cyle dobry njezkaženy serbski ród a tudy so k. Andřejowe wěšćenje, zo budže Serbstwo za sto lět wotemrjete, Bohu džak! hišće nihdy njedopjelni! Tež šule tam z přeněmčowanjom ničo nje-wuspěchuja. Kn. Gryz, n. př., skoržeše mi, zo su džěći wšě w šuli nawukjnene němske frazy, su-li dwě lěće ze šule, dospołnje zaso zabyłe. Kn. duchomny Sperling w Picnju je džě rodzeny němc, přěduje pak derje serbski a da sebi w

prawym přesvědčenju jako swedomliwy dušowpastyř wot swojich serbskich pačerskich džěci jenož po serbsku jich naležnosće prjódknosyc. Tak derje so, Bohu žel, liškowska wosada nima. Liškowski k. farař da sebi wot „šularja“ předowanje do serbsčiny přeložec, a je wosadže prjódk čita. Duž hišće so tuta wosada, móhl rjec, přeco tak zlé nima, kaž Jasynska pola Gródka. Tam dowola druhdy k. duchomny temu abo tamnemu wučerjej předowanje z knihi serbski prjódkčitać. Kak móže so wosada tak daleko swojeho prawa a to we duchomnych naležnosćach zdać, je mi njeznate. W Rogowje je posleni k. farař, kiž je před někotrymi lětami zemřel, hišće serbski předowař; nětko maja tam tež Němca. Tam hišće wšitcy starši ludžo a najwjetši džěl mladosće serbscy ryči. Runje tak staj wsy Grěšna a Rjasnik w rogowskej wosadže z wjetša serbskej. Po tajkim dyrbjaje tute tři wsy na serbskich ethnoGRAFISKICH khartach znutřka serbskich mjezow ležec.

Na druhi dzeň popołdnju čahnychmoj zaso z Khoće-buza na serbske wsy a to do Gořkoč, tola nic tak wjeseloj a nadzije poňaj, kaž přeni raz: běchmoj so zaú-dženy dzeň nazymniłoj a mějachmoj šijubolenje; wyše teho běše tež hišće wjedro jara njewobstajne a zymne. Tola staraj rezervistaj so njebojitaj a stupaštaj mócnje w wysokich kanunach do přědka do wětra a dešća. Runje tutón wětr pak běše namaj přecelnje zmysleny, přetož přez njón sčinihmoj jara jara wažnu kulturhistorisku namakanku. Přiwěwaše namaj mjenujcy napřečiwo wožoltnjenu a wozmazanu papjerku. Dokelž před mojima kanunomaj so stróžiwši ležo wosta, ju bje-wšeho pohlada zběhnych a hlaj! wona běše wopisana a to hišće ze słowami serbskeje delnjolužiskeje ryče. Jako běch so dolho prócowoł te słowa čitać, zrozymich je naposledk a wuslědžich tam jara wažnu,

sobudželenja hódnu wěc. Dokelž pak tež tón abo tamny našich česćenych k. k. čitarjow dospołnje delnjołužiscy njerozymy, podam tu wěc w hornjołužiskim přełožku, z wobžarowanjom, zo přełožk, kaž přeco, tak dobry njeje, jako original; přełožk ma so pak tak: (Pokračowanje.)

Serbska hutřoba.

(Delnjołužiski spěw).

Ja som nimski narožony,
Som tež cuzeg' křaja syn,
Som pak k serbskom' přihacony,
Ako jo ku mlašu mlyn,
A mam serbsku hutřobu,
Serbske slowo lubuju.

Serbske žowča su huryli
Z mojej' guby nimsku rěc,
Hutřobu su přeměnili
Cusa, kšěšu, — w boga wěc!
Tak mam serbsku hutřobu,
Serbske slowo lubuju.

Dr. Sauerwein.

Přispomnjenje. W nastupanju tuteho knjeza „Bramboršći serbšći zašniš“ z Bórkow w Delnjeje Łužicy piše: „Wón dano tudy jedyn wulcy wulcy wučeny němski knjez z Hanoverskeje, z mjenom Dr. Sauerwein abo Surowin, kaž so po serbsku pisa, někotre njedzele přebywaše. Wón je so nam jara spodobał, dokelž běše přečelniwy a so w našej ryči z nami rozryčowaše. Haj, wón je druhdy na nas swaril, zo my tu ryč, kotruž su nam naši wótecojo zawostajili, lěpje nječesćimy, haj, ju (mjenujcy delnjołužisku ryč) ani tak nječesćimy, kaž to cuzy ludžo činja. A wón ma prawje; přetož to pěknje njeje, hdyž so džěco swojeju staršeju hanibuje. Štóz pak swoju maćerņu ryč začpiwa, tón hani swojeju staršeju.

Knjez Surowin je našu delnjołužisku ryč tak derje nawuknył, zo je wšelake spěwy w serbskej ryči wumyslil a napisal.

Před sudníkom.

Liza Bobowkowa běše w swojem času kruta burowka a dobra hospoza w Golkojcach Delujeje Lužicy, dželaše swěru a pilnje, a wotkubla swoje džěci tak, zo su nětko wšě česćeni a widženi ludžo. Wo swětne, politiske a druge tajke naležnosće pak so njestaraše. Tola ju potrjechi, zo dyrbješe raz za swědka na sudnistwo do Kłóčebuza. Sudnik z njej kruće ryčeše a so za wšelkim naprašowaše. Wona jemu khroble wotmolwjuje a štož němski wuprajic njewě, serbski powjeda. Dokelž pak sudnik serbski njerozumi, wón hněwnje na nju zarjewi: „Wenn Ihr nicht deutsch versteht, dann holt auch einen Dolmetscher!“ Bobowkowa pak njeběše struchla a nje-daše so zatrašic, wjedžeše tež z dobrym domjacym rozomom rozsudzić, što je prawda a njeprawda a duž rjekny: „Ich verstehe Euch, wenn Ihr mir nicht versteht, holt Ihr Euch Dolmetscher!“ A sudnik posla po přeložerja.

H. J.

Wo najzbožomnišim času žiwjenja.

Rozpomnjenje N. M. Karamzina.

(Z ruskeho.)

Lubosć k čłowjekam je bjez dwěla Cicerona wabila, starobu khwalić; ale njewěrju zo je jeho rozprawa wo prawdze starcow spokojała: z wótrowěpnoścu je lóhko rozom jimać, ale čezko je přirodne čuće w duši přewinyc.

Je dha móžno, khorosé khwalić? a staroba je — jeje sotra. Zastajny samych so a druhich jebać, zo su wšě skutki přirody a wšě jeje zjewjenja za nas dobre. W powšitkownym wotpohladze drje suano temu tak je, ale dokelž nam tutón wotpohlad znaty njeje, dha čłowjek wo wěcach w tym napohladu sudzić njesmě. Optimismus njeje filosofija, ale hra ducha. Filosofija zajima so jeno z jasnymi wěrnosćemi, hdyž tež zrudzacymi, a začiskuje lžu, hdyž tež luboznu. Dospołne spóznaće wěcow je nam ze zawěštkom zakryte a naše hódanja ženje móc přeswědčenja měć njemóža. Přeciwo Jean-Jacques-Rousseaujej dyrbimy mladosć, tole wobstajne wojowanje slabeho žiwjenja z hlódněj smjerću za wobžarujomnu džeržeć; přeciwo Cice-

ronej starobu za zradnu; přećiwo Laibnitzej a Popej tudomny swět wučerńja ćerpjenjow wostanje. Nic podarmo mějachu wšě narody staru podawiznu, zo je zemske byće ćłowjeka jeho padnjenje a khostanje: tale podawizna so na ćučće wutroby zložuje. Khorosć nas tudy wotćakuje při khodže a wukhodže a we srjedźinje, pod rózemi strowosće krywa so zmij wutrobneho horja. Najžiwiše začučće lóšta ma někajki njedostatk w sebi; na zemi móžne zbože, ach tak ředke, so z myslu womróćuje, zo pak my je wopušćimy, pak wonc nas wopušćí.

Z jenym slowom: stajuje a wšudže wobdawaja nas njedostatki. Tola maja słowa: dobro a zbože z polnym prawom swoje město w slowniku tudomneho swěta. Z přirunanja hódnosć wěcow spóznamamy: to je lěpše hać druge — hlaj to je dobro! tón ma so lěpje hać druhí — hlaj to je zbože!

Kotry čas móže so najzbožomniši mjenować (po přirunanju)? Nic tón, w kotrymž my přiródsku dokonjanosć k byću docpějemy (přeťož ćłowjek njeje jeno skoćo), ale hdžež docpějemy poslenju stopjen přiródskeje zrałosće — čas, hdžež wšě duchowne dary w swojej polnoći skutkują a ćěhne mocy hišće ćujnje njeslaħja; hdžež ližom znajeny swět a luďzi, jich počahí k nam, hru žadosćow, hódnosć lóštow a za nje postajeny zakoi přirody; hdžež naš rozom, bohaty na myslach, přirunanjach, nazhonjenjach, prawdźiwu měru wěcow namaka; z njej žadanja wutroby přezjenja a wuraz dobreho rozoma dawa. Kaž plód štomow, tak bywa tež žiwjenje před započatkom zwjadujenja najslóďše.

Tale wěrnosć dopokazuje mi nadobnosć ćłowjeka. Hdyž by rozomna moralnosć připadne swójstwo našeho byća byla (kaž někotři wobkrućeja) a jenož slěd towařsskich zwjazow, do kotrychž smy stupili, so wot pućow přirody wotkluhnywši: dha njeby wona nam ze swojimi lóštami žiwosć a wólniwosć kćějacych dnjow mlódosće zaměnić mohla; wona pak je nic jeno njezaměńja, ale tež njeprirunajomnje hódnosć žiwjenja powjetša; přeťož ćłowjek přez pječ a třićećí lět stary, ze žadosćemi wjac tak njehori kaž mlóďzenc, móže pak w skutku wjele zbožomniši byće, hać tón.

(Skónćenje.)

Mrějace džěčo.

- 1) „Što tak plačeš luba matka?
Maćerka, što plakaš, praj?
Plačeš wo mnje, twoje džěčko?
Sym tak strowe! Njeplakaj!“
- 2) „„Moje kurko, z měrom, z měrom
Spiukaj, lube džěčatko!
Z měrom z hubku, z hłojěku z měrom;
Lěkarja je prikazmo.“ “
- 3) „Hladaj! tamle złote hwězki
Kiwaja mi na njebju.
Och, kak rady hišće džensa
Z nimi blisko hrajkać chcu.“
- 4) „„Luba Marka, njeryć takle!
Jumu hdyž će staroba
Woběčuwo wotsal woła,
Powjedu će do njebja.“ “
- 5) „Jandželjo tam we zahrodecy
Mjez sobu sej hrajkaja,
Och, kak dolho dyrbyju čakać!
Božemko budź, maćerka!“
- 6) „„Ach tam njebudže će, Marka,
Zana mać wjac hubkować!
Wostań! swětle hwězki same
Z tobu počnu zblědować!“
- 7) „Jandželojo w krasnej drascě
Ručey mojej majkaju.“
Rjannu blědu džerzi Marku
W rukomaj mać zemrjetu.

E. Muka.

Žiwjenjopis Dr. Franciška Palackeho.

F. Palacki narodži so 14. junija 1798 w Hodslawicach na Morawje, hdžež bě jeho nan wučer při evangelskej šuli augsburgskeho wuznaća. Tutón swojeho syna w léce 1807 do Kunwalda pósła, zo by tam němski nawuknył a w léce 1809 na protestantski alumnej w Trenčinje, hdžež hač do léta 1812 wosta. Potom Francišk w svojich studijach w Presburgu pokračowaše a zezna so w tamnišej wokolnosći z H. Bakošom, kotryž běše přecel českeje literatury a měješe wjele českich knihi. W tych pak bě jemu to a wono njezrozumliwe a wón so teho dla Palackeho wo radu prašeše. Ale tón jemu druhdy žaneho wukladowanja dać njewjedžeše, čehož dla jeho Bakoš napominaše, zo by so tola bóle z českim pismowstwom zanošał. Tajke napominanje na plódnu rolu padže a Palacki česke knihi pilnje čitać poča. Wón so tež sam zwaži česki pisac a wobdžěli so na redakciji „Tydemnika“, wot Palkowiča wudawaneho. Hewak so wón tež pilnje w němskej, francowskej a italskej ryči wudokonješe a w léce 1816 so z Janom Benediktijom zezna, kotryž běše Šafarikowy přecel. Duž poča Palacki ze Šafarikom dopisować, kiž tehdy w Jenje studowaše, a z jeho posrědstwom wón we Winje „Pervotiny pěkných umění“ a přeložk někotrych kruchow z Macphersonoweho „Ossiana“ wuda. W tym samym času běše Palacki redaktor lačanskich nowinow „Ephemerides politico-statisticae Posonienses;“ při tym pomhaše wón Palkowičej při wudaću jeho česko-němskeho słownika a ze Šafarikom w l. 1818 „Počátky českého básnictví obzvláště prosodie“ wuda. Tuta kniha Jungmanna na njeho kedžbneho sčini, tak zo sebi tón z nim listy pisac poča.

W l. 1817 bě wón hižom domjacy wučer a přińdže ze swojimi wučomnikami 1820 do Wina, hdžež w khěžorskej dwórskej knihowni a hewak přez wobkhad z Dobrowskim a Kopitarom swoje wědomnosće přisporješe. W lěci 1821 so do Wuherskeje wróci a tam swoju prócu na aesthetiske studije zložowaše. Plód tajkich studijow běstaj nastawkaj: „Povšechné skoumání ducha člověčího a jeho činnostech“, a „Přehled dějin krasovědy“.

Jako bě so jeho domjace wučerstwo skónčilo, so wón do Prahi poda a w tamnišich knihownjach za žórlami k husitskim stawiznam slědžeše. Wón drje so někotry čas studiju prawiznistwa

přiwobroći, ale to jenož někotre měsacy, přetož stawiznařstwo so jemu najlěpje lubješe. W Prahy jemu Jungmann, Presl, Hanka a Vaněk wšu móžnu přecelnosć wopokazowachu a Dobrowski jemu do domu hrabje Sternberga sponha, ludjež Palacki jene džělo k wosebnej spokojnosći hrabje Sternberga dokonja a tón jeho sebi za archivarja wubra a kralowske česke towarstwo wědomnosćow poručí jemu zestajenje knihi „Staré letopisy české“. Po poručěnjju hrabje Sternberga a wjercha Lobkowica Palacki dowolnosć dosta, třeboňski archiv přehladować. Tam wón wjele spisow, husitske naležnosće nastupacych, namaka. Potom měješe za wšelakich českich zemjanow historiske džěla wobstarać.

Wobkhod z hrabju Sterubergom, tutym politisey wulcy wažnym mužom, bě tež wulcy wažny za politiske wudokonjenje Palackeho, kotryž 1826 hrabju Sternberga a přez toho tež wubjerk českého museja k temu nawabi, zo so časopis tuteho museja, kotryž bě so hač dotal jenož w němskej ryči wudał, tež w českej ryči wudawać poča. Palacki bu za redaktora wobeju wudawkow pomjenowany. W léće 1830 Goetha w „Berliner Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik“ nastawk wotčíšćeć da, w kotrymž so naspomujeny časopis jara khwaleše. Němski wudawk toho sameho pak w léće 1831 zasta, dokelž běše w towarstwje česki žiwjel hižom wulku přewahu dobył.

W léće 1827 so Palacki z Thereziju Měchurec woženi a dosta wot českého krajnostawskeho wubjerka poručnosć, zo by Pubički: „Chronologische Geschichte Böhmens“ dale wjedł. Wón po tutej poručnosći činješe, přepoda pak 1828 krajnostawskemu wubjerkej pismo, w kotrymž běše rozestajał, kak by wón sam stawizny českého kralestwa napisać chcył. Krajnostawski wubjerk jeho toho dla za krajneho stawiznarja pomjenowa, ale awstriski khěžor do toho njezwoli. Tola tež bjez toho česki sejm wobzankny, Palackemu spisauje českeje historije poručić a, jako bě tón k temu zwolniwy, jemu 1000 šěsnakow lětného myta wustaji. Jako běše w léće 1836 přěni zwjazk českich stawiznow, wot Palackeho spisanych wušol, sejm khežora z nowa prošese, zo by wolbu Palackeho jako krajneho stawiznarja přizwolił, ale tajke přizwolenje so hakle w léće 1839 sta; přetož we Winje derje čujachu, zo budže to jenož k česći českého naroda služić, hdyž so wěrne česke stawizny wudadža. Teho dla

dyrbjachu so tute tež jenož w němskej ryči čišćeć a su hakle wjele lět pozdžišo tež w českej ryči wudate.

W léće 1832—1835 běše wón we wěstych wědomnosćach wučer tak mjenowaneho bordeauxskeho wójwody, kiž bě z wuhnatym francowskim kralom Korlu X. do Awstrije pričalnyl, a tam hišće pod mjenom Hendricha V. bydlil a na to čaka, zo bychu jeho Francowzojo za krala k sebi powolali. W léće 1833 wuda Palacki žiwjenjopis J. Dobrowskeho, a poda so 1837 do Roma, zo by w tamnišim bamžowym watikanskim archivje za pismami pytal, kotrež česku historiju nastupaja. W l. 1838, hdžež z nowa do Roma pućowaše, redakciju časopisa českeho museja P. J. Šafarikej přepoda. W přichodnym léće jeho za sekretarja českeho towařstwa wědomnosćow wuzwolichu a bu tuto towařstwo po jeho namjeće lěpje zarjadowane. W l. 1840 Palacki ze Šafarikom wažnu knihu „Najstarše pomniki českeje ryče“ wuda, dale kritisku rozprawu wo „Libušinym sudže“ a wo někotrych spisach staročeskeje literatury. W l. 1841 jeho za zarjadowarja českeho museja wuzwolichu a buchu wot njeho někotre mjeńše historiske knižki wudate.

Dokelž běše jeho knjeni mandželska skhorjela, dyrbješe wón sekretarijat towařstwa wědomnosćow w l. 1844 zložiť a so ze swojej mandželskej do Italije poda. Z Italije přinjese wón česki rukopis přenjeho džěla českich stawiznow, kiž bu w l. 1848 čišćany. W l. 1848 wón wopisanje českeho kralestwa pod napismom „Popis království českého wuda“. Prjedy a to w l. 1846 wón dlěši čas přez WuherSKU a Němcy pućowaše, zo by we wšelakich archivach za pismami, česku historiju nastupacymi slědžil. Tehdy, kaž tež prjedy a pozdžišo je wón tež wjacy króc w Budyšinje pobyl, hdžež je tak mjenowanu gersdorfsku knihownju přehladował.

W l. 1848 a to 10. haperleje dosta wón wot tak mjenowaneho němskeho předparlamenta w Frankfurće nad Majnom přeprošenje, zo by so na nowozrjadowanju němskich krajnow wobdžělil. Hižom dwaj dnjej pozdžišo Palacki wotmolwjenje do Frankfurta pošla, w kotrymž Němcam rozestaja, zo česke kralestwo ženje do němskeho khěžorstwa slušalo njeje a zo Čechi teho dla tež žaneho zastupjerja mjez Němcami trjeba nimaja.

W meji teho sameho lěta bu wón za awstriskeho ministra wučenískich naležnosćow pomjenowany, ale tole zastojnstwo njeprija

a w septembru, hdžež je jemu zaso poskićichu, je zaso wotpokaza. Wón bu 1848 do winskeho rajehstaga wuzwoleny a so na jeho džělach pihje wobdžěli. Wot lěta 1849 so Palacki politiskeje džělawasće cyle wotrjekny a so hakle 1860 zaso k njej přiwobroći. Tehdy jeho čěski lud za swojeho politiskeho wjedźerja spózna a so to wosebje přez to spóznać da, zo su jeho wšitke města a wjetše wsy za swojeho česneho měšćana abo sobustawa pomjenowale. W l. 1862 wón „Svatobor“ t. j. towarstwo k podpjeranju čěskich spisowarjow založi a w l. 1866 jeho awstriski khěžor za ryćerja železneje króny pomjenowa. Na wšě spisy, kotraž je wón wot lěta 1848 wudał, džensa sponnić njemóžemy, tež dyrbiny sebi rozpominanje jeho wučeneje a politiskeje wažnosće za pozdžiši čas zawostajíc a dowolamy sebi jenož to přistajíc: za to, zo je čěska narodnosć we wučenym a politiskim swěće z nowa wysokowaženje dobyła, ma so wona Palackemu džakować.

Z Budyšina a Lužicy.

* W tychle dnjach je 3. zešiwk knihi „Khěrlušě a spěwy wot Pětra Mlónka w Džiwoćicach“ wušol.

* Kaž slyšimy, chce knjez kantor Liška w Hodźiju k 800lětnemu jubileju založenja tamnišeje cyrkwyje a wosady knižku, stawizny hodzijskeje cyrkwyje a wosady wopřijacu, wudać.

* W Bukecach su 29. julija „bukičanske serbske towarstwo“ založili. KK. kubler Keřk z Rodec je předsyda, kubler Jan Rabowski z Pomorec městopředsyda, wučer Keřk z Bukec pismawjedźer, wučer Wagner pokladnik a wubjernicy su: kubler Měrcin ze Sowrjee, kubler Albert z Rachlowa a překupe Křižank z Bukec.

Wopriječće Lužičana č. 8.

Moja próstwa. Spěw wot W. Slepjanskeho. — Wo dwanaćich měsacach. (Južnoserbska bajka.) Wot C. Š. (Skónćenje.) — Bratram Serbam přećiwu Turkam wojowacy. Spěw wot J. H. — Pućowanje po Delnjej Lužicy. Wot E. Muki (Pokračowanje.) — Serbska hutřoba. Delnjołužiski spěw. Wot Dr. Surowina. — Před sudnikom. Wot H. J. — Wo najzbožomnišim času žiwjenja. (Z ruskeho). Rozpomnjenje wot N. M. Karamzina. — Mrějace džěćo. Spěw wot E. Muki. — Žiwjenjopis Dr. Franciška Palackeho. — Z Budyšina a Lužicy.

ŁUŻIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smolef.**

Wakhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 9.

September.

1876.

Post equitem sedet atra cura!

(Horat. lib. III. od. I.)

Po cyłym kraju ćichi pokoj knježi,
Lěs, haj a rola w měrnym spanju leži
A w jězoru so měsac zyboli;
Přez keřki jeno cuni wětr éhnje,
Kaž ćiche zdychowanje, žalósćenje,
Zo z drěmkow ptačik druhdy społeci.

A spróeny, na swój kij so zepjerajo,
Tu steju do nocy won posłuchajo,
A ryč, hlej! wětry nadobyli su:
„Daj nam, daj wětram wšitku starosć twoju,
Ći za to damy spěšnu mysl swoju!“
Tak do spanja mój njeměr spěwaju.

Duž z dobom w wodach wobswěćenych widžu,
Mi běda! znamjo swoje, kotrež hidžu
A kotremuž bych rady wučeknył.
Podarmo! krala honi jako bura
Ta čorna stara starosć! Atra cura
Post equitem! Štó měć by lěpje chcył?

Kr.

Pučowanie po Delnjej Łužicy.

Podawa E. Muka.

(Pokračowanie.)

Přeložk namakaneho delnjołužiskeho pisma je slědowacy: „Wbohi serbski ludo w Delnich Łužicach, zo sy w duchomnych naležnosćach tak hubjenje zastarany, kiž ma tola tak dobru serbsku wutrobu a mysl a kiž by so tak rady tež w duchomnych a wědomnostnych wěcach wobhonja!; tola němski njerozymiš a hdyž tež tam a sem rozymiš, dha tola nic dospołnje, a w twojej serbskej ryči so nchtó za tebje njestara. Što činja twoji synojo, kotrychž sy płodzić a rozwučować dał w duchomnych wěcach a wědomnosćach, zo bychu so pozdžišo za twoje potřebnosće w ryči, Tebi znatej, domjacej po prawym wašnju starali. Woni su će wopušćili! Knježa duchomni přěduja po samsnym wuzdaću pak němski, pak serbski, byrnjež tola jenož serbski rozymiš; duchomne khěrluše dyrbiš němski spěwać a za to, zo bychu te same twoju dušu wokřewiše a k Bohu pozběhnyše, njewěš, što spěwaš a wostanješ zymny. Tola ty njemóžeš ničo započec a postajec, dokelž jenož patron kiž je kóždy raz Němc, w tutech wěcach rozkazuje a najbóle tu cyłu wěc do rukow duchomneho položi. Tola pola duchomnych njenadeńdžeš z wjetša ani próška narodneho začuća; někotři, kiž hišće znaja serbscy pisać, to nječinja w straše, zo móhla to wyšnosć zhonić a traž šělajwe na nich pohladać. Wučerjo, najbóle wot serbskich staršich rodzeni a w serbskej swójbje skubłani, njewuča, z někotrymi khwalobnymi wuwzacami, ničo serbski, byrnjež na najwjetši džěl džěci ani słowčka němski njerozymiš, hdyž do šule přińdže. Woni sebi mysla, zo na najwyššim skhodženku wědomnosće a zdźělanosće steja, hdyž su ze serbskeho domu wuskočiwiši na němskim seminaru pobyli a

potom dobre zastojnstwo docpěli. Što jich přislušnosć jako synow serbskeho naroda je, woni z cyła njewjedža abo wjedzić nohcędža. Haj woni so hańbuja wšeho, stož po serbskim wonja. Tež na próstwu staršich serbscy njewuča, dokelž by jim to snadž něšto wjacy prócy načiniło. W tajkich wobstejnoscach njeje žadyn dźiw, hdyž dźěći tak hlupu ze šule du, kaž su do njeje zastupiłe. Tajka wučerńja so runa bydłu, hdžež so wopicy abo papagaje zwučuja na tón abo tanmy khumšt, kiž tola jenož bjez rozoma mechaniscy přez syłu pukow nawuknu. Zo při tajkej wučbje z dźěla lud na najwvyššim moraliskim skhodženku njestěji, so lohko rozymí; a dźiw haj wulki dźiw je, zo hišće na najwjacorych městnach Delnjeje Łužicy so derje ma w tutym nastupanju. Tuto swědčí za dobry nje-wutupjomny zdonk serbskich počinkow.“

Mjez tym zo mój tam a sem hudachmoj, što je sebi tutu tak wěcnu kulturhistorisku přispomnjeńku sčinił a kak je tudy na dróhu přišla, dónđzechmoj do Gołkoje a lačneho ducha, kaž studenci přeco, khwatachmoj do korčmy.

Dokelž běše njeđzela, trjechichmoj w korčnje polnu jstwu serbskich burow, kiž so wjesele při škleńcy bruneho rozryčowachu. Jako běchmoj so posylńioj, prašachmoj so wo nólěhwo. Jedyń wot naju móžeše ložo dostać, ale w khlamařskej jstwě. Holanej so tajka njeměrna „póstolka“ w khlamach njelubješe, duž ju ja wzach. Holan pytaše w druhimaj korčmomaj póstolki, tola njeđosta žaneje. Hněwny so wróci, zebra so a pučowaše wječor 1/29 hodźinow we wětru a dešču wróco do Khoćebuza a Muka sedžeše sam. Kak bě so jemu zešlo, mi pozdžišo pisaše: Sym wjele přetrać dyrbjał, jako z Gołkoje céknych. Čma bě kaž by kołmaz kidał a přez Gołkojske swětle wokna zawjedženy zabludžich so z puča a běch na dobo na roli, njewjedžach

ani próška, hdže sym a po mjehkej roli wokoło běhach kaž natřěleny zajac. Naposledku wobzanknych runu měř na swětle městno na wobzorje sahać, kotrež so mi zdas Khoćebug być. Jako běch khwilu šoľ a mróćelate njebj so tróšku wujasni, wunankach přez duchapoľnu konjekturu zo bě to — měsačk. Duž so wobwjertnych a čampach na druhu stronu po mjehkej roli a powodženych łukach, ha mi woda do kanunow źorleše. Wětr bu hórši a hórši a mje po roli wokoło šwikaše. Na jene dobo wuhladach swěcu, džěch za njej a namakach wjes; běchu Strobice Wšo spaše. Wětr howrješe, ric rac padachu sadowe štony přičampa stara „móterka“, ja ju za krk hrabnywši zawrjě skach: jo to puć do Choćebuza? Wona z wutrobnym stys kom: jo! jo! Počach so zaso nadžec, zo žiwy woteńdu. W 11 hodžinach běch w Khoćebugu.

Duž sedžach sam a zabawjach so ze serbskimi burami. Naposledk hrajach hišće z dvěmaj „wowću hłowu“, kotraž hra w Thüringskej „wendschen“ rěka. Potom džěch z hoscěncarjom k wotpočinkej. Jako hižom čicho spach, wotrazy na dobo wichor, kiž bě so pozběhnyľ, wokno a šumješe do jstwy, tak zo wotcućich. Wuskoćich z loža, zawrěć wokno, na samsne dobo druge z wobľukow wuleći, mějach robotu, zo jej zaso zamknych. Nětk njemóžach wjacy wusnyć, tak mójnje a džiwje wichor po zemi howrješe. Wonke běše jasno, kaž wo dnjo, měsačk cunjo do roznjemdrjeneho powětra zhladowaše. Cyhele padachu z ponoškow a třěchow; słóma z bróžnjaceje třěchi lětaše kaž džiwje zmije po dworje, na wsy před dworom stejace doľhe topoľy so kaž wjerbowe šmutlički zhibowachu na pódlastejacu hródz a hrozachu kóždy wokomik přez třěchu so do dwora walić wot wětra hibane wokeńcy na domskich a hródzach so w usměwawši čłowjeskej stysknosci klepotacu hru hrajachu.

Na wokomik wichor kaž sprócný womjelkny. Z dobom so njebjó začími; čěmna čma; zabłyšk a — hrom wrjesny z wulkim brimotom. Mój susod, knjez hosćeńcař, kiž běše hač dotal čicho pod posleščom ležař, styskno zdychny: mój Bog! a tež mi poča čěsno wokoło wutroby býć. To wšo wokomik a čím džiwišo zakhadžeše zaso wichor pod njebjom. Hač rano do šesćich traješe tutón hořk a hrožeše druhdy cyřy wulki masivny dom wuzběhnyč a kaž papjerjany khěžku přez hona donjesć. Potom běše so wuzłobiř a čichi spar skhili so zaso na naju mučne woči.

(Pokračowanje.)

Pytam přeto.

(Delnjołužiski.)

Luže gronje: „Ty sy glucny,
Až tak wjele drogujoš!
Žednje tužny, žednje mucny,
Móžoš cyniš, což ty cheoš!“

Puš njemucy twoje nogi,
Wšuder kwišo róžycka!
Město pěskowatej drogi
Kiwa z chlódkom ščažycka.

Som pak tužny, som samotny
Wšuder zož ja wandrujom.
Kšěl bys mucny, kšěl bys głodny
Město togo, což ja som.

Chťož jo mucny, chťož jo głodny,
Tomu derje šmekujo,
Ten jo tužny, ten samotny,
Ako dermo lubujo.

Njejo na tom cylem swěse,
 Ta, ku kotrejž lubosć mam,
 Jadna bildka, ako w lěše
 Humyslował som ja sam.

Pytam přeto, pytam přece,
 Nikul ju njeanajakam,
 Gronišli: „Njepytaj wěsej“,
 Wotgronim: „Ja docakam.“

Dr. Surowin.

Wo najzbožomnišim času žiwjenja.

Rozpomnjenje N. M. Karamzina.

(Skónčenje.)

Srjedz třicecich lět su ludžo po wjetšim dźele woženjeni, su mandželscy a nanowje a wokřewjeja so z najwěrnišimi radosćemi žiwjenja — ze swójbnymi. My wobmjezuujemy wokrjez swojeho byća, zo njebychmy do dala za lóštom běhali, zastanjemy so w mlhowj-tych honach namysliwosće bludzić; přebywamy doma; smy bóle w samych sebi žiwi; žadamy mjenje wot ludži a swěta; huńwamy so mjenje nad nje poradkami, dokelž mjenje howjace připadnosće wotčakujemy. Kóстки su čisnjene: powołanje je wubrane, wobtwjerdžene; staramy so, zo jeho dostojnosć z wužitkom za powšitkomnosć powjetšimy, chcemy na swěće dobre slědy swojeho byća zawostajić; wotčehnjenje dźeći, hospodarjenje, zastojske přislušnosće přeměnjeja so za nas do duchownych lóštow a přecelnosć a towaršnosć do slódkeho wotdychnjenja. Pola, z našej prócu wobohaćene, zahrodka, wot nas wobdžělana, ratarjo, nam džakowni, wobliča domjacych spokojene, jich wutroby nam přiwjazane — to su wěcy, kiž měrnú dušu nazhonjeneho člowjeka bóle zraduja, hač te šumne zabawy, te dźiwy wobraznosće a nawalnosće, kiž młodosć jobaja. Strowosć, w młodych lětach tak mało wažena, sćini so w lětach zrałosće za prawdžiwe kublo; samo začuće žiwjenja bywa wjele lubozniše, hdyž je jeho nahla položca so minyla. Tak nas wostatki jasnych nazymskich dnjow přikhilnych sćinja, luboznosće přirody žiwišo začuće: myslo, zo skoro wšo zwjadnje, bojimy so wokomik bjez wokřewjenja přepuścić!

Młodźeńc je njeźdzakomny: cěrjeny wot cěmnych žadanjow, njespokojny wot sameho nadbytkka swojich mocow, stupa wón z njekeďzbliwosću na róže, z kotrymiž přiroda a wotsud jeho šćežku w swěće pyšitaj; čłowjek, w nazhonjenjach wupruhowany, so w samym horju za najnujeńše wokřewjenje rad ze sylzami džakuje.

W tym samsnym času tež genije skutkuja a swoje dobyća swjeća. Jasny pohlad na swět wěrnosć wotkryje, sylna wobrazniwosć jeje časy žiwje a wurazuje předstawja, slód zraly ju z jednorosću wukrasnja, a tworjenja čłowjeskeho ducha wozjewjuja so w dokonajnosći a tworjeř so skónčnje skhróbli k potomstwu ruku wupřestrjeć, zo by byl rownjeńk wěkow a staćan swěta. Młodosć w sławje jenož šum lubuje, zrała duša pak sprawne, zaslužene připóznaje swojeho swětej wužitneho skutkowanja. Prawdžiwa sławolubosć dušu njerokoća, nječwiluje, ale ju slódcy spokoja, jej mjez pomnikami tlanja a snjerće puć njesmjertnosće wobdarjenja a rozoma wotkrywajo: mysl, spokojaca za stworjenje, kiž tak rady žiwe bywa a skutkuje, kiž pak je po swojim přirodnym byću tak jara krótkotrajace.

Dny kčějaceje młodosće a wóhniwych žadaujow! njemóžu wo was žarować. Dopominam so na zatorhnjenja, ale dopominam so tež na tyšnosće swoje; dopominam so na zatorhnjenja, ale njedopominam so na zbože: wone njeběše w tej wichornej nawalnosći čućow k njeprěstawacym wjeselam, kotraž čwila bywa; wone tež nětko za mnje na swěće njeje; ně, nic w lětach, hdžež žadosće howrjachu, ale w polnym skutkowanju ducha, w jeho měrnych džělach, w čichich radosćach jednoreho, wuspokojeneho žiwjenja bych slóncu prajić chcył: zastań! hdy bych hnydom z tym tež morwym prajić móhl: stańće z rowa!

P.

Hrónčko z luda.

Ptačik leći ščerčo, bórčo,

Naleći tam kozu w kale.

„Kozu, dži z kału won!“

„Ja pak njepondu,

Wšak kał twój njeje.“

Ptačik leći ščerčo, bórčo,
 Naleći tam pručika.
 „Pručiko, dži kozu šwikać!
 Koza njecha z kału hić.“
 „„Ja pak njepóndu,
 Wšak kał twój njeje.““

Ptačik leći ščerčo, bórčo,
 Naleći tam wuhlika.
 „Wuhliko, dži pručik palić!
 Pručik njecha kozu šwikać,
 Koza njecha z kału hić.“
 „„Ja pak njepóndu,
 Wšak kał twój njeje.““

Ptačik leći ščerčo, bórčo,
 Naleći tam lužičku.
 „Lužička, dži wuhlik hašeć!
 Wuhlik njecha pručik palić,
 Pručik njecha kozu šwikać,
 Koza njecha z kału hić.“
 „„Ja pak njepóndu,
 Wšak kał twój njeje.““

Ptačik leći ščerčo, bórčo,
 Naleći tam wolka.
 „Wolko, dži lužičku srěbać!
 Lužička njecha wuhlik hašeć,
 Wuhlik njecha pručik palić,
 Pručik njecha kozu šwikać,
 Koza njecha z kału hić.“
 „„Ja pak njepóndu,
 Wšak kał twój njeje.““

Ptačik leći ščerčo, bórčo,
 Naleći tam rěznika.
 „Rězniko, dži wolka kalać!
 Wolk njecha lužičku srěbać,

Lužička njecha wuhlik hašeć,
 Wuhlik njecha pručik palić,
 Pručik njecha kozu šwikać,
 Koza njecha z kalu hić.“

Rěžnik džěše wolka kalać,
 Wołk džěše lužičku srěbać,
 Lužička džěše wuhlik hašeć,
 Wuhlik džěše pručik palić,
 Pručik džěše kozu šwikać,
 Koza džěše z kalu won.

Zdžělił C. Š. z.

Stary hród w Nosaćicach.

(Lub. Now. 1875/76.)

W Nosaćicach nadeńdžeš dwaj hrodaj: stary rozpadany, a nowy, kiž je wobydleny. Wo starym so sledowace powjeda:

W starym hrodze je wjele pincow, kiž k wšelakemu služa a ke kotrymž ma kóždy přistup. Jenož jena je zamurjowana, a njeje sebi hać dotal nihtó zwěril, so do njeje dobywać, dokelž by při tym žiwjenje přisadzić dyrbjal. A čeho dla?

W pomjenowanej pincy so mjenujcy wšelake lékařstwa khowaja, kiž su pře wšě khorosće, ale štóž chcyl pincu wotewrić, by morwy k zemi padnył wot dyma, kiž pincu pjelni. Tele wšelake lékařstwa je tam jedyn stary nosarski hrabja zakhował, kotryž běše wuwolany lékař, zo móže wšě khorosće zahojić. Haj wón běše w znaću zelow tak nazhonjeny, zo běše jene namakał, kiž nad sujerću debudže. Jako běše wysoke lěta docpił, a mjenješe, zo bórzy wumrje, zawola swojeho služobnika k sebi a pokaza jemu papjeru, na kotrejž běše čłowjek wotznamjenjeny, kiž měješe wšelake smuhi po svojim čele sčehnjene. „Hdyž sym wumrjel,“ knjez k služobnikej rjekny, „dha rozrězaj moje čelo po smuhach tudy na papjerje; składž na to wšitke kruchi w rjedže do kašća, a zlij wody z tychle škleńcow do njeho; zabij kašć a zasmol jón, zo powětr nutř njemóže, a potom staj jón do pincy! Ale to dyrbiš mi přisahać, zo hakle za štyri njedzele kašć wotewriš, runje za štyri njedzele, tón samsny džeń a

tu samsnu hodžinu!“ Služobnik jo z hrózbu prisahaše a wšo zaso w starym rjedže džčeše. Tola dolho njetraješe, dha služobnik swogeho knjeza morwego we ložu namaka.

Nětko činješe, kaž běše jemu knjez poručil, a hdyž běše hotowy, so do swojeje stwy poda a tam zrudny sedžeše. Přińdžechu ludžo k hrabi wo radu, dha jim praji, zo je tutón khory. Tydžeń móžeše služobnik tu wěc tak před ludžimi tajić, dokelž běše z hrabju sam w hrodže byl. Tola poča so bórzy wo wsy wšelake ryčec a na posledku zjawuje na služobnika tukachu, zo je hrabju zarazyl a jeho wurubil. Skónčnje zhonichu to tež přiwnuzni hrabje a přińdžechu do hrodu, zo bychu so sami přeswěděli. Prašachu so služobnika, hdže hrabja je, tón pak jim wotmolwi, zo je hrabja wumrjel. Duž chcychu jeho čelo widžec, služobnik pak jich prošeše, zo hišce bychu jemu dvě njedželi pokoj wostajili, dokelž běše knjez to tak postajil. Bóle pak služobnik prošeše, bóle jeho hrabjowi přečeljo nuzowachu, zo by jim knjeza pokazal, a naposledku jemu ze smjercu brožachu, je-li zo jim k woli njeje, a zo sami kašc wotewrja, je-li zo wón njecha. Bojosć služobnika přewza, hdyž na čelo w kašcu pomysli, zo je rozřezane, a zo sebi potom zawěšće mysla, zo je hrabju skóncowal a što tola na njeho čaka. Přečeljo pak služobnikoj njewěrjachu, dokelž so tak jara zapjeraše. Na posledku jim tutón wšo wupowjeda, štož běše jemu knjez před smjercu prikazal. Ale přez to buchu přečeljo hišce bóle zatorhnjeni a chcychu so nětko sami přeswěděic, hač je služobnik wěrnosć powjedal abo nie. Tón pak Bože dla prošeše, zo bychu hišce čakali, dokelž běše jenož hišce tydžeń hač k postajenemu daju. Někotři běchu z tym z pokojom, někotři nie a při zwadže zańdžechu zaso někotre dny. Hišce dwaj dnjaj, a te štyri njedžele běchu nimo. Služobnik sedžeše džen a noc na skhodže, kiž k pincy wjedže. Dha, džen před postajenym časom dobuchu njedowěrní přečeljo, a služobnika, kiž na kolenach před nimi wo jenož hišce tón džen prošeše, do boka sunywši, kročachu do pincy, hdžež kašc steješe. Počachu wotewrjeć a radži so jim, wěko wot kašca wotewzac.

Jako so to sta, a hrabja so jim pokaza, dha — wšěm wlosy na hlówje stawachu — morwy woči wotewri a džiwuje wokoło so hladaše. Potom postaže, a wšitcy slyšachu, kak wón džeše „Hišce njeje čas!“ Padže zaso na zad a wosta morwy, runjež kašc zaso

zabichu. Hrabjowe čelo pak běše zaso w hromadu zrostlo a běše mlódne, kaž čelo mladžeńca.

Dokelž pak wot wody, kotruž běše služobnik do kašća lał, ničo wyše njeběše. na škleńčkach pak ničo napisane njesteješe, wumrje potajstwo mudreho hrabje z tutym a hač do džensnišeho dnja njeje ničtó móhl krasnu wodu zaso wunamakać. Wšitke druhe swoje lékařstwa pak běše hrabja před swojej smjerću do mjenowaneje pincey zamurjować dał. hdžež hišće su džensa zakhowane.

Podawa **A. K.**, Lubinski.

Škowroněk a kurotwa.

(W jastwje pèsnjene wot redaktora W. H.)

So škowroněk zběha wjesele
K njebju, spěw lětni zanošuju,
Dha delka slyši na pole
Kurotwu tučnu takle žuju:

„Blazniko, što chce žedzenje
„Po swobodže, kiž připojdzuješ,
„Što twojoh' spěwa škrekot chce,
„Z čimž jenož sebje zahorjujes?

„Drje slyšu spěw twój horjacy,
„Wyskanje twoje zatorhnjene —
„Któs bywa lětsa dawacy,
„A druhe wšo — je mi wšo jene.

„Njewidžiš tamle kraholca?
„Spěw swobody wón zahidžuje.
„Nož wabiš na so njeplecha,
„Hlaj, k storkej žno so pripravjuje.“

Škowrončka wotmołw zaklinča:

„A dyrbjał čerpjeć, hłodu mrěwać,
„So pazoram dać kraholca —
„Na swobodu so njeb'du hněwać.

„Rad popřejam cí léni měř
 „A puste napjelnuje brjucha.
 „Z juskom dže k slónceř moja čěr,
 „Ty pak so hnězduješ do prócha.

„A spěwam-li spěw swobody —
 „A puščí-li so krahole na mnje,
 „Smjeréř zlobnu čerpju radostny,
 „Kíž swobody spěw změje za mnje.

„So pjersíc budže moja krej,
 „Kaž čoply dešć na plódně hono,
 „A z kóždej kapki čerwjenej
 „So zběhać budže nowe hrono “

Pref. P.

Iwan Turgenjew.

W najnowišim času je so wjele wo slawnym ruskim spisáčelu Iwanu Turgenjewu pisalo a ryčalo. Nic jeno, zo je wón sam po dlěšim mjelčěnuju přez wudaće noweje knihi z napismom: „časnik, powjedanje starca“ k temu nastork dal, ale tež někotři slawni literatsey stawiznarjo su žiwjenje Turgenjewa a jeho džělawosć wobšěrje wopisali.

Tež čítarjam Lužičana su so w poslenich číslach zaso někotre wot jeho najrjeńšich wupłodow sobudžěliše, duž drje jim składnosć njeluba njebudže, wo Turgenjewu něšto zhonić.

Iwan Sergějewič Turgenjew narodži so dzeń 9. novembra lěta 1815 w Orjelskej guberniji, najplódněšej a najbóle žohnowanej krajinje w srjedziznje europiskeje Rusowskeje. Jeho nan, bohaty zemjan, mysleše hižom zahe na dobru a dospołnu džělawosć swojeho syna; teho dla jemu najprjódecy domjaceho wučerja postaji, pozdžišo pak pósła swojeho syna na privatny institut do Moskwy, hdžež so Iwan Sergějewič w léće 1833 na universitu poda. Dale hišće studowaše w Pětrohrodze a wot lěta 1838 tež w Barlinje, hdžež so najbóle k studowanju filosofije pod nawjedowanjom slawného filosofy Hegela přikhili, hać runje jemu, kaž je so pozdžišo sam wuznał, tale filosofija prawu spokojuosć poskićila njeje. Na to stupi Turgenjew do

služby ruského knježerstwa a dosta zastojstwo w ministerstwe znutřkomnych naležnosćow. Z tuteho hač dotal měrneho žiwjenja bu Turgenjew na dobo z mocu wutorhnjeny. Wón běše mjenujcy někotre nastawki pisał (mjez nimi tež jedyn wo smjerći maloruskeho pěsnjerja Gogola, kotrehož poslednje dny žiwjenja tež hač dotal hišće wujasnjene njejsu), kotrychž dla dyrbjěše wóteny kraj wopušeć a so jako wuhnanec do wukraja podać. Ale hižom za dvě léće wuhmól jeho khěžorski wukaz z wuhnanstwa, na což so Turgenjew domoj wróci. W léće 1847 poda so druhi raz do Němcow a do Francowskeje, přebywaše dlěši čas w Parizu, a wot tuteho časa sem měješe swój přebytk pak w Rusowskej, pak w Němcach a w Francowskej. W najnowišim času bydli wón w Parizu a, hač runje „starc“, přeco hišće spróceniwje a pilnje dale džěla.

Iwan Turgenjew je bjeze wšeho dwěla jedyn najlěpsich a teho dla z wulkim prawom najslawnišich spisacelow nic jenož Rusowskeje, ale cyleho našeho wěka; pódlá Puškina a Lermontowa ma jeho mjeno wuley čestne město w ruskej literaturje. Najprjódey běše Lermontow, kotryž teho mlodeho pěsnjerja k dobremu wabješe a na kotrehož spisy Turgenjewa w swojej tendency druhdy přejara dopominaja. Mjez wukrajnymi pěsnjerjami jimachu jeho najbóle Gótha a Shakespeare, mjenje so jemu Francowzjo spodobachu.

Poětiskej přeničcy Turgenjewa bšestěj pěsni: „Paraša“ (z léta 1843) a „Rozmólwa“ (z l. 1845), kotrejž so přez wuherske štučki a počnosć krasnych mysłow wuznamjeujachu. Na to běše wón sobu-džělaćeř někotrych ruskich časopisow, přede wšem „Sovrjemjennika“, w kotrymž po času jeho „Zapiski hoútwjerja“ wuńdžechu, kotrež je k najwjetšemu džělej w lětach 1847—1849 w Parizu spisał. Tute „zapiski“ su bjeze wšeho dwělowanja sobu najlěpsi wuplód jeho pěsnjerstwa. Wón wuda je dospólne w l. 1852, a wot tuteho časa sem su so wone husto a do wšelakich ryčow, n. př. do němskeje (hižom 1854), do francowskeje, wuherskeje, jendželskeje (pod napisom: *Russian life in the interior, of the experiences of a sportsman*) atd. přeložowale: a z džěla tež do našeje lužisko-serbskeje ryče wot našeho čescěneho krajana k. J. Pjecha w Lipsku. K. Pjech je Turgenjewa spisy do našeje literatury zawjedl (přirunaj Lužičan 1875 č. 8 atd.; 1876 č. 4 atd.); wón je z wulkej horliwosću a wusiknosću jeho čězko přeložomne wurazy ruskeje ryče tak

dospolnje do našeje serbsciny přeložil, zo je Turgenjew, kotremuž běše so Łužičan do Pariza pósłal, w samoručnym lisće wulcy khwalobnje wuprajil: zo su serbske přeložki k. Pjecha wote wšitkich druhich dotalnych přeložkow najlěpše a najkmanše. Tuta khwalba z pjera tajkeho slawného spisačela sameho je za k. Pjecha wulka česé a za našu serbsku ryč nowy dopokaz, zo ma wona bohaćinu polnotu slowow a dospolnišu móžnosć a móce wurazow, dyžli wjele druhich zdžělanych ryčow.*)

Najwjětši ropot pak načimichu jeho „powjedanja“, kotrež na wjele bolacych a krawnych stronow statneho a towaršneho žiwjenja w Rusowskej džiwachu; to su pak jemu w jeho wótcinje jara za zło wzali a wón měješe přez to wjele hněwanja a wjele njepokojja. Wot jeho pozdžišich wudželkow maja so hišće wuzběhać: wóteojo a džěci (1862), Punin a Baburin, Dym (1867), Asja, Kral Lear w pusće, Njezbožomna, stawizna poručnika Jergunowa (1867) a wjele druhich. — My pomjenujemy „stawiznu poručnika Jergunowa“ jenož teho dla, dokelž so serbski přeložk (z džěla krótsi, dyžli ruski original) we Łužičanu 1873, č. 5 a sl. namaka, a mamy za to, zo je tuta „stawizna“ najslabši spisow Turgenjewa, dokelž jej nimale wšitko pobrachuje, štož k dobrej novelli sluša: wyšša mysl, spokojacy kónc atd. Tola kotry wulki muž je drje sebi stajnje runy we wudokonjanosći swojich spisow?

Naš pěsnjer přebywaše najwjětši džěl swojeje mladosće w swojej dominje. w krasnych zahonach a lěsach nad rjanymi brjohami rěkow Oki, Sosny a Dona, a tutón přebytk běše tež za jeho spisy wulcy zajimawy a wabjacy. Tam so jemu lubosć k přirodze a režne zapřijećé jeje lesnosće a rjanosće zapłodzi, tam zezna wón burski lud, jeho wašnje, ćěrpjenje a wjesele; tam wobkedžbowaše wón džiwnosće małych krajnych zeujanow, — to wšitko namakaš w jeho spisach, hdžež nas do mało znateho swěta ruskeho žiwjenja zawjedže w najlesnišich a najpěknišich wobrazach wuwjedžene. Pólla teho pak je so přez zrudne nazhoujenja, kotrež na jeho myslach čězki začisć zawostajichu, lohki scěn tuzeuja na jeho spisy wupřestrel.

*) Přejemy sebi a nadžijamy so, zo nam k. Pjech hišće wjacj króć spisy Turgenjewa w našej Serbsciny poskići; wšitecy čitarjo Łužičana budža jemu za jeho wulcy spróčne džěło wěsće jara džakomni.

Wichory, kotrež su jeho na morju žiwjenja tam a sem čiskale, da dža tež w jeho spisach svoje slědy spóznać.

Na žaneho wšitkich belletristiskich spisačelow našeho časa njedadža so drje słowa Poloniusa w druhim činu Shakespearskeho Hamleta: „Brevity is the soul of wit“, w tej měrje naložić, kaž na Iwan Turgenjewa. Jeho wurazy su krótke a jednore, kaž z kamjenja wurubane, cyła ryč móže so jako klassiska poznamjenić; a při tym su jeho spisy polne ducha a žiwjenja.

Tak je sebi Iwan Turgenjew za wšitke časy slawne a česćomne mjeno w ruskich literarskich stawiznach dobyl a zaslužil.

W Lipsku.

M. Renč.

Smolerjec Měrkej.

Myslička poslenja wótčinje běše,
Hdyž sprócný a słaby Ty ze swěta džěše;
A přenja drje próstwa we njobjeski raj:
„Jim horeu přec lubosć za narodnosć daj.“

Dušička jednora, dušička wěrna,
Ty stajnje a do kónca zawosta swěrna.
Haj, lubinske wutroby njekhablaju,
Hdyž z horjom, haj smjerću tež w bėdženju su!

H. J.

Z Budyšina a Lužicy.

† W Budyšinje wurnje 15. augusta t. l. wjedźer Smolerjec knihičisćočne, k. Wladimir Smoleř, 23 lět 5 měsacow stary. Přihotowany k tomu, zo by po swojim powołanju Bohu k česći a Serbam k wužitku skutkować móhl, běše jemu jara žel, zo měješe wot tajkeje džělawosće hižom w jeje započatku wotstupić. Wón je so pak do Božeje wole poddał, we wotčakowanju, zo to, štož by wón dokonjeć měł, Bóh milosćiwý Knjež po swojej všehomudrosći na druhe wašnje zaruma. Wón je swojemu nanej, redaktorej tuteho časopisa, poručil, zo by tón wšitkim jeho serbskim towaršam w jeho mjenje wutrobnu dobru nóc prajił, z tej próstwu, zo bychy, hdyž so snadž druhdy na Měrka dopomnja, tola tež pódla ženje na Serbstwo njezapomnili.

* Kujez kantor Liška w Hodžiju je wóndano pěknu knižku wudał. pod napismom: „K stawiznam Hodžija a hodžijskeje wosady. Swjedžeński dar k 800lětnemu jubileju hodžijskeje cyrkwyje 11. septembra 1876.“ — Tuta knižka kotrejž je tež k. tajny radźićel Edelmann w Budyšinje wšelake pomnjeća hódne wěcy přiwdał, je jara zajimawa. My bjez druhim z njeje zhonimy, kak wažne město staj Hodžij a hodžijska cyrkej w starych a nowych časach zajałoj, kak je tam hač do nowšich časow serbske sudnistwo wobstało a kak je hodžijski krajny sudnik (Landrichter) ze swojimi serbskimi starskimi mužemi na budyškim krajnym sudže w serbskej ryči sud dźeržał. Tale knižka nam dale powjeda, zo je hodžijski farań tójšto poddanow měł, kotrychž herbski, lejski a sudniski kujez je hač do našich dnjow był, zo je jako tajki kaž zemjan na herbskokrajnym sejmje dźěl brał a kollaturstwo nad dvěmaj susodnymaj cyrkwjomaj měł. My móžemy z tuteje knižki wosebje tež nawjedzić, kak je so z hodžijskej cyrkwy, faru, farskim kubłom, z fararjemi a diakonami, z tamnišej šulu a z druhimi wosadnymi šulemi a wučerjemi wot staršich časow hač dotaj měło, a wón wopomni tež to, zo je so serbska literatura w Hodžiju započala. — Z cyła nam knižka k. Liški tajke pomnjeća hódne wěcy powjeda, kaž so tych žana jenička cyrkej w cyłej Lužicy khwalić njemóže.

Z nakładom serbskeho lutherskeho knihowneho towařstwa je před krótkim časom slědowaca kniha wušła: „Domjaca klětka. Epistolske přédowanja cyleho cyrkwiného lěta. Z přidawkom swjedžeńskich składnosćiwych a druhich wosebitych přédowanjow. Wudał H. Imiš, farań w Hodžiju.“ — Kaž je k. wudawač w přédswójje spomnił, su jeho při wudaću tutejch wulkich knihi podpjerali k. fararjo Domaška w Nosaćicach, Ebert w Hrodzišću, Gólc w Rakecach, Jakub w Njeswaćidle, Jenč w Palowje, Dr. Kalich w Hornim Wujezdze, Kordina w Minakale, Kubica we Wjelećinje, Marěka we Wosporku, Mrózak w Budesticach, Mrózak w Malešecach, Sykora w Smilnej a Wanak we Woslinku. Wobsah knihi je jara nahladny, přez 68 čišćanych listnow.

* Tcho runja je so z nakładom lutherskeho knihowneho towařstwa tale kniha čišćeć počala: „Mrócel swědkow wěrnosće abo wažne powjesće z Božeho kralestwa. Druhi dźěl Porsta Božeho. Zestajał A. Sykora, farań w Smilnej. Wobsah něhdže 16—18 čišćanych listnow.

Woprijeće Lužičana č. 9.

Post equitem sedet atra cura! (Horat. lib. III. od. I.) Wot Kr. — Pućowanje po Delnjeje Lužicy. Podawa E. Muka. (Pokračowanje.) — Pytam přeto. (Delnołužiski.) Spěw wot Dr. Surowina. — Wo najzbožomnišim času žiwjenja. Rospomnjenje N. M. Karamzina. (Skónćenje.) Wot P. — Hróńko z luda. Zdźělil C. Š. z. — Stary hród w Nosaćicach. (Lub. Now. 1875⁷⁶.) Podawa A. K., Lubinski. — Škowrončk a kurotwa. (W jastwje pěsnjene wot redaktora W. H.) Přel. P. — Iwan Turgenjew. Wot M. Renča. — Smolerjec Měrkej. Spěw wot H. J. — Z Budyšina a Lužicy.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukładza kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 10.

Oktober.

1876.

Drječin.

Wot A. Holana.

(Pokračowanje. Widź čo. 5.)

III.

Dale powjedaše naša wowka:

Jako běch hišće mloda holca, porjadnje w zymje na přazu khodzachmy. Bě pak tu stary Bjenada, khudy wumjeňkař, kiž tež přikhadžowaše a nam bajóše.

Tak powjedaše nam:

Jako hišće Drječenjo do Wjazoncy abo Jazoncy ke mši khodzachu, wuhlada jemu jedyn mlody hólc ducy wote mše w lěsach wurjadnje rjane sněhběle holečo na jenym kušku sedžo a styskuje zdychowajo. Zasleyjeny wot jeje luboznosće a hnuty wot tuteho njenadžiteho widženja přistupi k njej a so ju wopraša: „Što tak žalosíš, holčka?“ Wona ze splósiwym ale zaslepjacy krasnym wokom na njeho pohladny a pomalčku z hłowu kiwny, kaž by čezka byla a wotewri blědy rt:

Před jara mnohimi lětami měješe mój nan tudy hród a ja běch rjana, wjele požadana knježna. Mój nan dyrbjěše na wójny a zawostaji mi hród ze wšěmi bohatstwami. Njepřećel nana zabiwši jeho wotročkow přewiny a přićeže před naš hród. My skhowachmy wšě drohe wěcy do hlubokich potajnych pincow a jako so njepřećeljo přez murje dobychu, ničo njenamakachu dyžli nje a někotrych starych čeladnikow. My běchmy sebi kruće přisahali, zo njechamy

naše potajne khowanki přeradžić. Duž poča njepräčelów rozdźiwjen črjoda jeneho po druhim martrować, rezać, kalać a palić hač o smjerće. Najbóle žel bě mi mojeho stareho Wladimira, mojeho pěstona. Jako teho njepräčeljo počachu čwilować a ze zapaleny šćěpkami smudzić, přewza mje sobuželnosć, ja prošach jeho na kolienach wo wodaće. Wón pak pohlada čornje na muje a zawola tak dźiwny hlosom, zo hišće mi džensa we wušomaj klinći. „Dě skhowaj swoje złoto a strážuj nad nim do wěčnosće!“ Ja padnych hruby wojak mi wutrobu překło a jako zaso wotučích, bě mojej krej wuběžala, hrodowe murje běchu rozwalane a ja běch tu sam lutka w pusćinje. Zaslyšach pak zaso tamny dźiwny hlós mojeho pěstona: „Stražuj nad twojim zlotom do wěčnosće!“

„Předźće dha, předźće abo ja přestanu bać!“ zarjechta stary Bjenada, jako bě poslenje kolesko přestalo šwórćeć a poslenja ruky zatorhnyjnych připosluchačkow do klina padnu.

„Bajće dale, bajće dale,“ prošese styskniwje Ponichec Hauk „ja wam kusk kudžeje dam!“

„Ja tež, ja tež!“ wołachu wšě do hromady.

Stary Bjenada čampaše wot jeneje k drugej a nazběra seby cely čwak kudžeje wohličkow a puckow.

Duž bě zaso spokojom a jako wšě započachu prašć, bajese dale.

Haj do wěčnosće dyrbi ta wboha knježna w svojich pincach tam wokolo bludzić a nad svojim zlotom strazić, ale kóžde sto let móže česny serbski mlody hólc z wokolnosće, kiž je so njeđzela narodził, knježnu wumóc a złoto zebrać.

Tamny mlody Drječan bě njeđzela rodženy, česny a k swojej wulkej radosći zhoni, zo so za tydžeń runje zaso sto let minje, zo móže wón bělu knježnu wumóc, hdyž ju njeđzela rano, hdyž k spowjedzi dže, wokoši, ale, přistaji knježna starosćiwje, „boječ s njesměš, přetož ja budu tu za tydžeń w cyle drugej njeľuboznej podobje.“ Młodženc, cyle zatorhnyjny wot jeje krasoty, wupřestřij ruki a cheyš holičo hnydom wobječ a ji wěste wumóženje slubić ale to widženje rospluny a wón sedžeše sam. We Wjazoncy wuspowjeda wón wšo swoje nu spowjednemu wótcej a tón radžeše jemu zo dyrbi za tydžeń w Božim mjenje zaso tón samy puć hić a holić na zjewjene wašnje wumóc. Tydžeń so miny. Žedžeńje po knježny žerješe na pacholu. Njeđzela rano do switanja — běchu runje jela

narodniny — stupaše naš mladženc do lěsa. Přistupiwiši k pjeńkej wuhlada móemu čornu — krokawu ze žehliwymaj woćomaj a tež z huby dys a dys woheń sapny. Jemu so zecnu. Čišina koło wo-koło. Woći krokawy bywatej wjetšej a wjetšej, počnjetej so wjerćeć, kaž mlynskej kamjenjej. Klama so wotewrja a w njej žehli so hel-ski woheń. W blizkich keřkach zběha so hoľk. Wulke stolětne jědle třepjetaju, tu a tam padnje wrjeskotajo štom. Wětr howri a šumi kaž džiwi a praska z wotlemjenymi haľozami. Njetopyrje z dolhimi pazorami lětaju wbohemu pacholej wokoło hlowy a hrabaja za nim. Sowy sutaja, kraholecy hwizduja přez powětr, cyły kroka-winy pjeńk so pali. Na jene dobo so přez cyłe njebo zablysknje, hrom wrjeskuje a zaso hluboka čišina koło wokoło. Zady pachola z čornych kamjeniščow zaklinči čertowske njeopotanje.

Pjeńk je zaso prózdny. Běla mróćalka sčehnje so nimo pa-chola a zhubi so po krótkim žalosćenju w kamjenjach.

Pacholo dže skhmurjene k spowjedzi, zrudny wróci so domoj. Nikomu ničo njeje prajil, hač sobotu wječor maćeri wšo wupowjeda. Njedzelu rano so zhubi a póndzelu namakachu jeho drjeworubarjo na pjeńku sedžo njeboheho. —

Někotre powostanki starodawneho slo-wjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami.

Spisał J. B. Š., Lubinski.

(Pokračowanje. Hlej č. 6. t. 1.)

III. Čert.

Čert našeje mythologije na zadyn pad identiski njeje z čertom, kajkehož nas křesćianstwo znać wući. Mjez tym, zo je tutón prin-cip wšeho zleho, předestaja so nam tamny jako mythologiska wo-soba, kiž, po svojich skutkach často podobna „hobram“, čłowjekow z lesću jebać pyta, druhdy jim tež dobrotu wopokazuje, za to pak sebi dušu zapisac dawa. (Přirunaj I.) Tudy widžimy pohanske elementy hižom z křesćijanskimi změšane. — Móć čerta je wob-mjezowana, traje jenož wěsty čas; skónči so druhdy, hdyž hodžina čepje, hdyž khapon zaspěwa atd. — Čert tež je nam druhdy wob-

žarowanje, druhdy směchi wubudźowaca wosoba. Lohcy jeho wo šudža. Praji so teho dla wbohi čert, hlupy čert tež wo čerwjekach.

Čert je patron kuzlařnicow (= khodotow) a kuzlař (chodnik = guslowar). — Čert je tež bratr wódneho muža. (Hlej I.) Čert je přemjeńči pasleř. (Hlej II.) — Čerta nadeńdžemy jako mlynka, kowarja, hračka, ze swjatym Pětrom a swjatej Marju kmóti wón wobzanka z čłowjekami zwjazki. — Z křudom, plečenym z lipoweje bělizny, móžeš jeho zahnać.

Wo čerće so telko powjeda w ludowych pěsničkach, bajčkah, bajkach atd., na tak wšelakich městnach w Serbach pomniki zawostajil, zo bychmy cylu knižku měli, hdy bychmy chcyli to wšo tudy powjedać.

Djabol, štož je grichiske słowo, woznamjenja to samo, što čert, ale ma bóle křesćijansku raznosć.

IV. Djas.*)

„Što tuto mythiske byće něhdy woznamjenješe, wjacj njewěmy. Z křesćijanskeho stejišća, a drje tež hewak so jako něšto njespodobne, njepřecelcy zmyslene wobhladuje; přetož hdyž něchtó dajněkajkich njespodobnosćow přinǔdže, dha praji: „Kajki Djas je mój sem přiwjedl?“ *Djas* móhl potom traž tak wjele być, kaž žiwny dāmon.“ (Smoleř, pěsnički. II. 266.)

Město „to čert wě“ praji so tež „to Djas wě.“ Djas zda so po tajkim euphemismus za čert być. Tež

V. Dunder

(Dundyr, Dunder) zda so euphemismus za čert być. Zdźeržalo je so tole słowo jenož w přisłowje „Wón smorei kaž Dunder w plěćičiku.“ Tež praji so „to tola Dunder wě.“ (Přirunaj IV.)

Smoleř w pěsničkach II. 266. praji: „Što tuto byće woznamjenješe, wjacj njewěmy; tola je wěste, zo jeho mjeno na zaměnu wašnje po němskim *Donner* tworjene njeje.“

*) W etymologiskim nastupanju ma so tudy přispomnić, zo je *Dja* jeničke serbske słowo, w kotrymž dj pódla sebje stejitej, wšudže druhdže sta so do dž přeměniłoj.

VI. Dyterbjernat

Dyter Bjenada, Dykebjadnat, Dykbjernak) pokaže so w powětře. Po slónca khowanju wón stajuje z wulkej črjodu kkhadzacych psow z třelenjom, wucom a šcowkanjom we wysokim powětře jako hajnik wokolo hanja. Wón na konju syda a to druhdy hlouwu, druhdy bjez njeje a nchtó so jeho boječ njetrjeba. Štóz jak jemu klubu čini abo za nim woła, za tym čisuje kruh scérba, což tón wjacy wotbyć njemóže. — Přez hona někotrych wsow čhuje so tak mjenowane wupalnišćo, kiž so najčasějšo Dyterbjernatowy puć mjenuje.“ (Smol. pěsn. II. 267.)

Dyterbjernat ma swoje wěste puće. Mjez Mnišoncom a Wjelejom wjedže pućik přez horu, z jehlinu wobrosćenu. Wot tam zběhuje so Dyterbjernat a čhuje přez Prašicu.

Štó pakto je Dyterbjernat a kak je k tajkemu zrudnemu wowlanju přišol? Wotmolwjenje na to namakaš we „Wrótslawskej serbskej nowinje“. Tam steji:

„Běše pak něhdy wosebnj, pobožny kujez z mjenom Dyterbjernat, tak pobožny, zo móžeše swoju drastu do slóněnych próškow powěšec a zo so boječ njetrjebaše, zo by na zemju dele paduyla. Wón džěše kóždy Boží džen ke mši a wuhlada tam něhdy čerta za woltarjom sedžo, kak wón mjena wšitkich tych na jenu krowjacu kožu napisowaše. kotřiž w cyrkwi spachu. Čert běše pak kožu čisće čenje napisał a poča ju teho dla ze zubami načahowac, zo by hišće wjacy na nju pisać móhl. Wona so jemu pak na jenc dobo re zubow wusuny a wón prasny so tak z hlouwu do scěny ze zady so, zo jedyn zub wupaže. Při tym njemóžeše so Dyterbjernat smjeća zđeržeć. Dokelž bě so pak w cyrkwi smjal, dha jemu Bóh luby kujez to za wulki hrěch přiepi. Jako bě Dyterbjernat domoj přišol, chcyše wón swoju drastu zaso do slóněnych próškow powisnyć, ale te ju wjacy njedžeržachu a wona padže na zemju. Na to so wón roznhěwa a chcyše Bohu lubemu kujezej tež něštu klubu scinić. A wón wza khlěbowe drjebjeńcki a čisny je do svojich škórnj a zhubdžeše tak teptajo na Božim darje. Teho dla wotwjedže jeho kórzy wóz wyše zemje a wón jězdži tam swojeje zlóšće dla hišće hač do džensnišeho duja.“

Dyterbjernat drje je swoje mjeno dostal wot Ditricha z Berna (Dietrich von Bern), tak rěka Theodorich, kral Ostgothow.

VII. Džiwica.

Južni hornjołužiscy Serbjo znaja tež lěsnu bohowku z mjenom Džiwica (tež Džiwona).

Wo njej Smoleř w swojich pěsničkach praji: „Džiwica je rjana mloda žónska, kotraž z třělbu po lěsach khodži. Najrjeuše khorty ju přewodžeja a njestrožeja jenož džiwinu, ale tež ludži, kotřiž su wokoło připoldnja w lěsu. Teho dla hišće so nětko k někomu, kiž přez połdno w lěsu wostanje, praji: hladaj so, zo Džiwica na tebje njeprindže.“ Někotři pak wěrja, zo wona tež w jasnych nocach při měsačku w lěsach hoi.

W swojej „Nazymje“*) a to w 6. kruše, kotryž ma napismo „hońtwa“, Seileř Džiwonu wotwobrazuje jako bohowku hońtwy, kiž po swojej woli hońtwjerjej wjacy abo mjenje zboža skića. Hlej w slědowacym!

H o ň t w a.

Trara, trara, trara!	Halo, halo, halo!
Róžk hońtwy zaklinča.	Na hońtwu won, halo!
Džiwona swoju džiwinu	Po horach, dolach, runini,
Nam džensa lubi k woporu.	Naš woľoj wšitko doleći.
Trara, trara, trara!	Halo, halo, halo!
Róžk hońtwy zaklinča.	Na hońtwu won halo!

Trari, trari, trari!
 Stój hońtwa, halali!
 Džiwona bě nam přećelna,
 Dosć bohatstwa je darila.
 Trari, trari, trari!
 Stój hońtwa, halali!

(Pokračowanje.)

Hdyž so přebija.

Tři raz tři so přebija!	Připoldnju duž praji či;
Duch so wyše pozběha	Při wšej prócy na swěći
K stworićelej swojemu,	Njezabudž tež na wěčne,
K wótecej lubom' na njebju.	Wšak maš dušu, člowječe!
Hdyž so rano zaslyši,	Hdyž so swjatok zazwoni,
Dha so Bohu přiřučí	Tři raz tři tež zaklinči.
Wšitka starosć, próca wša, —	Swětny ropot woćichnje,
Tak zo džěło wuspěch ma.	Z džakom duša wodychnje.

H. Jórdan.

*) „Nazyma“, njedokónčeny lyriski spěw ze zawostajeństwa njeboh k. fararja H. Seilerja.

Pučowanje po Delnjej Lužicy.

Podawa E. Muka.

(Pokračowanje.)

Póndželu dopóldnja naprašowach so mojeho hospodarja za pomjenowanjom wšěje móžnjeje domjaceje nadoby a zapisach cyłu bromadku wurazow, kiž so hišće w Cwarowym słowniku njenamakaja, do exemplara, k temu připrawjeneho.

Na popóldnjo běše hosćeńcarjowa sotra, zo so mi njeby wostudziło, dvě towaršcy k sebi na přazu skazała. Běštej to jara rjanej a přistojnej holičcy z krasnym wobličom, kiž žadyn wobrazowař za podobiznu njeby zacpěl. Zhonich wot njeju jenu hišće njeznatu prózničku a pjeć variantnych, druge spěwaštaj kaž je w Smolerjowej zběrce nadeńdžeš.

Před wječorom wopyta mje postarny muž, kiž běše zhonil, zo sym student a prjedawši budyski gymnasiast a woprašowaše so mje za tym a tamnym našich wótčincow. Běše to Gołkojski khlamař-wunjeńkař Span, kandidat theol., syn něhduseho wyššeho fararja we Wětošowje. Běše w Budyšinje a Barlinje studował, naposledk pak khlamařstwo duchomstwu prjódkaňnyl.

Wječor džěch z wučerjom Nevogtom, kotrehož běch džěni přjedy zeznał a za napisowarja ludowych hłosow dobył, do přenjeje Gołkojskeje přazy (su tam mjenujcy tři). Mój so nutřwjedzichmoj pola žowčow po starym wašnju přez klepanje a biće wo durje. Črjódka rjanobjezwočnych čerwjenuličkatych žowčow naju powita. Piwo jim wotewrierty; spěwachu wjesele; k. Nevogt znapisa mi 5 hišće njeznatych krasnych narodnych hłosow. Znajachu jich tam hišće wjac; tola čas bě so minyl, duž džěchmoj domoj a k. Nevogt mi slubi, zbytkne pozdžišo tež hišće napisawši mi připósłać. —

Tudy njech je mi dowolene, něšto wo serbskich pra-

zach přispomnić. Knježa duchowni z džěla přećiwo přazam zakhadžeja, jako bychu w młodzinje njepristojnosć a nje-
póćiwosć hajife a powjetšale. Tola tak wjele hač sym ja
přazy zeznal (a ja sym jich hižom wjele wopytał na mojich
pućowanjach, a wobkrućam, zo tudy cyle njestroniscey sudžu),
móžu prajić, zo njejsym nihdže njepristojnosć, wjele njenje
njepóćiwosć w nich nadešoł. A njeběchu tam přeco jenož
holcy, ale přińdžechu tež hóley do přazy; tola cí so zesyl-
dachu najbóle na khachlowu lawku a připosluchachu spě-
wanju, a hdyž běše spěw raz womjelknył, powjedachu abo
žortowachu ze přelčemi na přistojne wašnje. Z měrom
domoj woteńdžechu. Zo drje tehdom, hdyž přazu kałaja
a dolhu nóc hotuja, tež te a tamne lózystwo wuwjedu,
móže džě być. To pak je tež wěste, zo runje won w na-
mjeznych wosadach, hdžež so z wjetša žane přazy wjac
nimaja, a hdžež cuzy powětr serbski žiwjel poduša, jara
husto njepristojnosć atd. nadeńdžeš; w tutech dobroserb-
skich wsach pak namakaš naivny a přistojny wobkhad
młodosće mjez sobu. Tež njekhodža młode a starše holcy
w hromadze do jeneje přazy, ale so kruće džěla. Holcy,
kiž su ze šule, khodža hač do 17. lěta same za so do je-
neje přazy a potom hakle smědža do přazy dorosćenych
žowčow zastupić. Wyše toho je serbska přaza za młode
holcy jara dobra wučerńja, kaž to na wjacorych měst-
nach zhonich. W Strobice pola Khoćebuza n. př. dyrbi
kóžde nowozastupjene žowčo kóždy tydzeń swoje, wot kan-
torki postajene „stucki“ a w póstnym času khěrluše z hlówy
wuknyć a potom předspěwać abo jeli to sama njemóže,
„hulicowaš“. Kotraž je njewuknje, so z přazy wuzamknje.

Wšudžom hdžež přazu wopytach, žedžachu žowča za
tym, zo bychu tež něšto nowe nawuknyłe. W Dubem pola
Wětošowa nawučich je na mojich přěnim pućowanju před

połtřeca lětami Sejlerjowy spěw „Lubka lilija“, kiž so jim wubjernje lubješe. Wone pěsničku tak dołho zo mnu wospjetowachu, hač ju z hlówu „njehumějachu“ a prošachu přeco z nowa, zo bych ju hišće junu z nimi přespěwał. W Górnej nawuknychu žowča wote mnje na tamnym samsnym pućowanju dwě jim hišće njeznatej ludowej pěsničky. Dale je tamny mój wopyt Góricańskeje „přězy“ hižom rjane plody njesl, wyše toho zo běch tam ja nimale 30 cyle nowych pěsničkow nahromadził. Tehdy mjenujey žowča w popoj-skich a kosobužskich přazach wjele serbskich pěsni njeznajachu. Tola po mojím zběranju ludoweho wumjelstwa w Górnej wopytowachu wone wjele króć góricańsku přazu a wot tamnych holew, kiž mějachu repertoire wot z najmjeńša 60 serbskich próznickow, jara pilnje wuknychu, tak zo nětko tež w swojej přazy spěwajó, wjele rjenišu zabawu maja, dyžli prjedy.

Z Golkoje so podach do Popoje, zo bych lubeho přečela wopytal; je to nam wšitkim derje znaty sławny serbski spisowar k. kantor Jórdan. Buch wutrobnje wot njeho a jeho lubeje mandźelskeje witany a nanajpřečelnišo hospodowany; mějach so pola njeho haž doma. Kóždy raz, hdyž běše wón šulu skónčil, synychmoj so w hromadže a rozmołwjačmoj so jenož wo serbskich naležnosćach a předmjetach, spominajo na to, štož bě kóždy w poslednim času zwjeselace abo zrudžace wo serbskim kraju a ludu nazhonił. Tež wón běše hižom ujedospołnosć Cwaroweho słownika spóznał a hižom rjanu hromadku tam khibowacych wurazow nahromadził; tute zapisachmoj do mojeho Cwara a namakachmoj jich pódla hišće něšto wjac, při čimž běše nam jeho knjeni mandźelska jako dobra delnołužiska Serbowka jara pomocna.

Dale zhonich, zo je junu myšyński wučer k. Albin,

jako běše hišće we Werbnje z wučerjom, we wjerbinskej wosadźe ludowe pěsnje z hlósami zběrał za jeneho barlinskeho wobrazowarja, kiž pak je potom wotewzał njeje, tak zo su hišće we wobsedźenstwje k. Albina. Njeby tutu zběrku Maćica Serbska nabyć móhla? Runje kaž bych tež rad widzał. hdy by něchtó z k. Alex. Rabenawom wo tym jednał, hač njeby pod někajkimi wuměnjemi Maćicy Serbskej swoju zběrku delnjoserbskich ludowych basni a powjedańcow přepodał. Alexander Rabenau je mjenujcy překupski syn we Wětošowje. So za ludowe pěsnjeřstwo zajimajo je w delnych Łužicach wokoło 500 basnjow z ludu nahromadził. Serbske originale do Němčiny přeložiwiši je jich něšto w barlinskich nowinach „der Bär“ wotěšćeć dał. Před krótkim je započal, te same w njezdělskej přílozy křoćebužskich Nowin čitařtwu přepodawać. Toła nam němske přeložki ničo njepombaja, ale serbske přenjetki.

Dale powjedaše mi mój přecel wo jenym burskim synu na Górach pola Werbna, z mjenom Lěwicka, kiž ma wosebite pěsnjeřske dary, bjez teho zo njeje ženje na wyšich wučerňach pobyl. Tutón přišedši do korčiny zesyda so z črjódku wjeselych towařow za blido a zapoěnje basnić. Wudžělawši najprjódcy za towařow refrain a hlós, spěwa potom jenu štučku pěsnje za druhej, na čož jemu kóždy raz wjesni pacholojo *in choro* wospjetuja. Jeho pěsnje su wjeseleho swětneho wopřijeća, polne ludskeho žorta. Je to jasny dopokaz za to, kak narodue pěsnje w ludu nastawaju a su nastale. By jara zajimawe było, hdyž móhli něšto tajkich spěwow — improvisacijow — dostać, zo by so lěpje wo tutej wěcy sudzić hodžilo. So nadžijam, zo jich mój přecel něšto napisa a Łužičanej připósele.

(Pokračowanje.)

Sylny muž a kozak.

W léce 1813 běchu sebi Rusojo pola Worklec lěhwo natwarili. Běše pak wo wsy muž, zahnaty Winicar mjenowany. Tón bě swojeje wulkeje sylnosće a wušiknosće dla daloko a šěroko znaty a měješe malu khězku, w kotrejž wjacy nadoby njebě hač stólcěk, blido, něšto čornych hornow a rěbl, po kotrymž na najstwu lažeše. Hdyž wot deleka horje hladaše, móžeše hwězdy na njeju widžec, a hdyž dešćowaše, dyrbyeše pod blido zalěsc, chcyseli kožu suchu zdžeržec. Jeho skót bě husyca, kotruž bě na najstwje zawrjel. Z rjanymi slowami ju syćeše, hdyž jara wolaše. Tu wuslyša kozak ducy po wsy husycu žaloscíc. Wjesoly běžeše do khězki, zo by ju sobu do lěhwa wzał. To pak Winicar hnydom pytny, rěbl khwatajey hrabny, přimny za wudwjernik a zatřasowaše tak, zo so tamnemu horjeka žiwemu styskaše. Hdyž bě tołši ropot nimo, čekny kozak wostajiwši husycy a běžeše, zo so jemu kholowa moršćeše. Zahnaty Winicar měješe wot teho časa swój dobry měř, dokelž běše so tež husyca jeho hospodařstwa wotrjekla.

Zdžěluje M. Holka ze Stareje Cyhelnicy.

C y g a n.

Bjez wjeski, bjez domowiny,
Bjez swojeje khěžčički
Słědujemy swoje sciny
Na kraj južny, sewjerski.

Bjez měra mysl džiwna honi
Nas po lěsach, přez polo;
Lud wšón čeka: što drje kloni
W lubosćach nam na hruď so?
Dale pak kročimy
Wjeseli točimy.

Husla, cymbal džělaj džělaj
Swoje zynki spodžiwně!
Spěwaj cygano haj spěwaj!
Wyskaj, wjesele so směwaj
Džěco z ranja swobodně!

Cygan spodobanje nima
Na wšěch cuzych lubosćach,
Hdyž při swojich jemu jima
Hruď hruď we wšěch hodžinach,

Hdyž z čorneho wócka stajnje
Kiwaju nam lubosće,
Na wječorach jasnych tajnje
Wjestoh' wyska kwětašk kće.
Dale pak kročimy
Wjeseli točimy.

Husla, cymbal džělaj džělaj
Swoje zynki spodžiwně!
Spěwaj cygano haj spěwaj!
Wyskuj, wjesele so směwaj
Džěco z ranja swobodně!

Porodža-li swětlosć mócnu
W lěsu čornym woheń nam,
Wola-li na reju nócnu
Cymbal hólcam, holićam.

Čehnjemy-li w zemju cuzu
Po swěće přec' pućujo:
Cyganam wšu lóži nuzu
Lubosć mloda, wjeselo.

Husla, cymbal džělaj džělaj
Swoje zynki spodźiwne!
Spěwaj cygano haj spěwaj!
Wyskaj, wjesele so suěwaj
Džěćo z ranja swobodne!

J. B.

Ludowe powjesće z Delnjeje Lužicy.

I.

Hdyž so z Khoćebuza po železnicy k wječoru wježeš, k Draždanam, je přenje zastaće w Lutolu. Blizko Lutola a to k lěwicy leži Skjaržbosć, a tež njedaloko wjeska Lubosć. Krajina, w kotrejž njenowane tři wsy leža, je jara lubozna. Hórki a doty, lěs a polo so wotměňuja a w lětnim času nadeńdžeš tam rjane žita a tež pšeńcu, a wutroba so zwjeseluje nad bohatymi Božimi darami.

Něhdy, tak zdžěluje ludowa powjesć, mějachu te tři wsy naše mjeno. Jich něćeše mjena su so w pozdžišim času po slowach jehno mnicha wutworile. To pak měješe so tak:

Kóždy tych mjenowanych wsow ma cyrkej, a to běše hižom w zastarsku tež tak. Kóžde lěto přikładžeše mnich, wot cyrkwinskeje wyšnosće wotpóslany, zo by te cyrkwe, wosady atd. přehladał. Raz běše tutón mnich tež wšitko swěru přehladował a přepytal, a jako běše skončil, dha na domojpuću na malej hórcy pozasta, na kotrejž móžeše wšě tři wsy widźeć, a z ruku pokazujo rjekny wón k přenjej: „Ty sy moja skjaržba“, k druhej: „Ty sy moja lutosć“, a k třećej: „Ty sy moja lubosć.“ A wot tuých slowow maju Skjaržbosć, Lutol a Lubosć swoje mjena hač do džensnišeho daja.

II.

Drěwk abo Drjowk je male město w Delnjeje Lužicy, haj najskeršo najmjense tam, w nim so njezabludžiš, a jeho torhošćo je drje z kamjenjami wusadžane, mjez kotrymiž pak trawa rosće.

Raz bližeše so cuznik pěši Drěwkej, a město za wjes dzeržo, woprašā so jeneho jeho zetkaceho: „Groń mi raz, kaka jo to wjas?“ To pak běše Drjowčan a jemu hněwnje wotmolwi: „Ty cartowy pjas, to njejo žedna wjas, ale to jo wjeliki město Drjowk!“

III.

Hdyž z Wojerec po drózy pod wječor wuńdžeš, nadeńdžeš wjesku z mjenom Mała Nydej, a hdyž hišće wo kus dale džeš, přin-
džeš na městno, hdžež k lěwicy puć do Kulowa wjedže. W
blizkosći tuteho městna wjezeše něhdy raz burik karku witkow, kiž
cheyše w swojem hospodařstwje derje naložić. W tym pak zetka
cuzeho kujeza a tón zawoła khětro wótrje na njeho: „Wo gent der
Weg nach Wittichenau?“ Tón burik zrozyni, zo tón kujez wo jeho
witkach ryči, a dokelž drje wšě na swojem nawurězował njeběše, wot-
molwi wulcy nastrožany: „Mój najlubši kuježe, ja njejsym waše witki
bral!“

H. J.

P ř i t e b i .

Daj, mila, při tebi mi bydlić:
Swět ach, o tak prózdny, samotny;
W nim mi so styšće — tam chcu sydlić,
Hdžež je moje wšitko, droha, ty!

Daj, mila, k tebi so mi wrócić:
Swěta holk je prózdny, pohluši,
Štož wutroba hdy čuje — hłodzić,
Njedaj mi za měrom — při tebi!

Daj wuček mi: swět je tak hruby —
Jeno twojej' wóčcy blyščitej
So lubosćiwje, hort twój luby
Nihdy njetama — tu smilhosć měj!

Daj při tebi mi drěmac měrnje:
Swět wšón je tak fašny, jebaty —
'Nož twoje wóčko měni swěrnje,
Wutroba so nihdy njezakry!

Ach, daj mi, daj, o miła, čiše
 Wotpočnyč: ja skónčü bludny puč!
 Rad swěta zabudu najbliže
 Najněžnišej duši — daj so hnuč!

List na redaktora.

Knježe redaktoro! W 9. čišu lětušeho Lužičana je k. M. Renč w swojim nastawku „Iwan Turgenjew“ tež na moje přeložki z tutcho spisacěla přečeluje spomnił. Džakuju so jemu za tajku česé wutrobnje, hač runje sym sebi derje wědomny, zo bě při tutech přeložkach dobra wola. něšto kmauc sčinić, wješša, hač móc je dokonjeć. Njebych z cyła wo tej naležnosći zjawnje ryčal, hdyž tam njeby wopriječé lista, z kotrymž je mje k. I. Turgenjew počesćil zmylnje podate bylo. K. Turgenjew mjenujcy njeje prajil, kaž tam stej, zo su „moje přeložki wote wšitkich dotalnych přeložkow najlěpše a najkmaniše,“ ale wón je z cyła jenož jedyn přeložk, „Smjereč“ (Lužičan 1874), wote mnje widzał a tón wón (ze swojimi samsnymi słowami): „wešma, skoliko ja mogu suditi, wěrnnyj perevod“ (t. r. tak daloko hač móžu ja sudzić. jara wěrnny přeložk) mjenuje. Džeržu za swoju přišušnosć, tole sebje a k. Turgenjewa dla wozjewić, zo by so znało, kak so ta wěc, hdyž je raz bjez mojeho přičinjenja a přečiwo mojej woli zjawnje do ryče přišla, wo prawdže ma.

Prošu Was, česćeny knježe, zo byšće tole woprawjenje w bližšim čišu Lužičana dobroćiwje wotčišćeli a zawostawam z přečnym postrowom

Lipsk, 9. oktobra 1876.

najpodwolnišo

Jan Pjech.

Słowjanski rozhlad.

Podawa M. Hórnik.

K. Jonaš, redaktor čěskich nowin w Racinu w Americy je tam wubjerny jendźelskočěski słownik wudał. — Nowe wudaće Fr. Palackeho stawiznow čěskich spěšnje pokračuje. — Wažne džělo, čěskoněmski frascologiski słownik profesora Kotta, wudawa so teho runja pilnje po zešiwkach. — W Morawje maja nětko 21 čěskich časopisow. — Nowy lětnik almanacha „Nitra“, kotrehož přjedawše lětniki běchu słowakske, je M. J. Hurban w čěskej spisownej ryči wudał, zo by nowe zjenoćenje Słowakow z Čěchami w pismje spěchowal. — „Zvěsti slowanské“ rěka nowy čěski politiskoliterarny časopis we Winje. — Čechowje česća swojich sławnych mužow staršeho a nowišeho časa z postajenjom pomnikow a wopomnjeńskich taffow; tak hromadžeja na pomnik Palackeho, tak wotkrychu w tutym lěću wopomnjeńske taffe E. Wocela, J. Sychry, V. Piseckeho a druhich. — Smetank je nowu přenjoťnu operu na text Eliški Krasnohorskeje dokónčil.

Sławny pólski spisowař, hrabja Alexander Fredro je 15. julija we

Lwowje zemrjel. — Agathon Giller, hlowny redaktor wubjernerho tydzjenownika „Ruch literacki“ je swoje pučowanje w Słowakskej w knizy „Z podróży po kraju słowackim“ wobšěrnuje wopisał. — Kunasiewicz wudawa „Przechadzki archeologiczne po Lwowie“. — „Nowe drogi“ mjenuje so nowa komedia wot Ščëpana z Opatówka. — We Lwowje je počal wukhadžeć „Towarzysz pilnych dzieci“ z drjeworyćinami. — Najplódniji pólski spisowař, genialny J. I. Kraszewski, nětko w Draždžanach žiwy, kiž je hižo wjacjy stow zwjazkow knihi spisał a we wšëch wažnych pólskich časopisach sobu džeł, wudawa nětko rjad zajinawych historiskich powjesćow z najdawnišich časow hać do nětčišeho; z cyla budže 65 tajkich knihow, přenje tři sahaja hać do časa Bólesława Chrobrego. — Pola J. K. Żupańskeho w Poznaju wudawaja so wažne „Pamiętniki J. U. Niemcewicza.“ — Zastužbny historik August Bielowski, direktor zakłada narodoweho kr. Ossolińskich, je 12. oktobra we Lwowje na přizajeće wumrjel.

Serbskokhrowatska literatura při wšej wójuje njeprěstawjajcy rośće. Redaktor Šenoa wudawa swoje zhromadne spisy. — Khrowatska maćica w Zabrjebje přihotuje wulku zběrku ludowych pěśni, wot M. Pavlinovića zhromadženych, do čišća. — „Srpska Zora“ so z dobrymi wobrazami dale wudawa. — W. Korajac je „filosefu hrvatskosrbskich poslovica“ (t. j. přisłowa) spisał. — W Zadru wozjewja M. Pavlinović swoje historiske „pučke spisi“ (ludowe spisy). — Dr. Janko Šařarik, předsyda wučeného towarstwa w Belgradže, čěski a serbski spisowař, je 19. julija zemrjel. — „Rječnik hrvatskonjemački“ (t. j. słownik) Filipovića a Deželicia je hać do pismika „T“ wudaty.

Słowjenska maćica w Lublanje (Laibach) wuda bórzy słownik geografiskich mjenow; tež wozjewi wona „Življenje i dejanje Dr. L. Tomana“ a swój Letopis.

W Pětrohrodže bu nowe wulke ludowe džiwadło wotewrjene. — Rusowje pisaja nětko wjele wo južnych Słowjanach a zahorjeja lud k woporniwošći za wójowacych Serbow a Bolharow. — Ruskaja biblioteka w Lipsku je hać do 36. zwjazka docpěla. — Khěžorske ruske geografiske towarstwo je w zaúždenym lěće mjez druhim wudało: „Mongolija i strana Tangutow, wot N. M. Přewalskeho.“ — Geografičesko-statističeski słowař rossijskoj imperiji; pjaty džěl 1. zešiwk (Tandžar-Tobolsk), 75 kop. — Přenje 4 džele 13 rub. 50 kop. — Zapiski do obšćej geografiji, 6. džěl 1. zešiwk. — Etnografičeskaja karta jewropejskoj Rossiji i Kawkaza, na 6 listach. 5 rub. — Chlěbnaja torgowla w centralnom rajonje Rossiji. — Dale je to samo towarstwo wudało: „Pojězdka po Geccegowinje, Bosniji i Staroj Serbiji A. F. Hilferdinga (1 rub. 75 kop.)“ — Karta jewropejskoj Rossiji i kawkazskago kraja, 12 listow. 4 rub.

Rusinske (małoruske) knihi wukhadžeja mnohe we Lwowje, kaž powjesće (nouvelle) Naumovića, Marko Wowčoka a Bilinskeho.

Bolharjo rozmnožeja nětko wosebje časopisy a nowiny; nowe tajke pokazachu so w Bolgradže w Bessasabiji, w Bukarešće, w Braile a druhdže.

Z Budyšina a Łužicy.

* W předsydstwje towarstwa Maćicy Serbskeje su w tu khwilu slědowacy knježa: J. E. Smoleř, předsyda; farař M. Hórnik, městopředsyda; kaplan J. Łusčanski, pismowjedźer; překupc M. Mjeřwa (Mörba), pokladnik; seminarski wyšši wučer K. A. Fiedler, knihownik a měščanski wučer J. Kapler, knihiskladnik. — Sobustawy maćičneho wubjerka su knježa: farař H. Dučman w Radworju, farař J. H. Imiš w Hodźiju, farař K. A. Jenč w Palowje a twarški mištr P. Wendler w Budyšinie.

* Při składnosći naspomnjeneho hodźijskeho swjedženja wuda tanniši k. farař Imiš někotre čišćane strony, pod napismom: „Serbske swjedžeńske kemšenje 800lětneho jubileja Hodźijskeje cyrkwy 11 septembra 1876.“ — Tutón spisk wopřija wyše wšelakich cyrkwinskih wotspěwanjow a modlitwow tež tři khěrlušce, wot k. fararja Michała Domaški w Nosaćicach zestajane. — Jene wosebje wotčišćane loppjeno ma napismo: „Wječorna nutrnosć při 800lětnym jubileju Hodźijskeje cyrkwy.“

* Najzaslužbniši delnjoserbski spisowař, k. farař J. T. Tešnar je „Źłowe bjatowanŹe (mitig) schylnym serbskim domam atd. pórucenje“ wudał, 80 stronow w małej wosmorey. Ryč w nich je dobra a móžu, dokelž sym je cyle přečital, prajic, zo so tam ani jene „wordowaš“ njenamaka. Byrnje so ryč tež w knihach wšelako kazyła, móža tola wustojni spisowarjo, kaž je tudy widzeć, derje serbsey pisac.

M. H.

* Kujez farař H. Dučman w Radworju je dvě modleřskej knižcy za katholskich křesćijanow do čišća dał a budžetaj něhdže za 6 njedželi hotowej. Přenšeje wobsah budže něhdže 12, druheje pak 6 čišćanych listnow.

Porjedjenje.

W č. 9 Łužičana na str. 141 a w ryněku 15 wot delka ma rěkać „wubjerne štučki“ město „wuherske štučki.“

Wopřijeće Łužičana č. 10.

Drječin. Wot A. Holana. (Pokračowanje.) — Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami. Spisał J. B. Š. Lubinski. (Pokračowanje.) — Hdyž so přebija. Wot H. Jórdana. — Pučowanje po Delnjeje Łužicy. Podawa E. Muka. (Pokračowanje.) — Sylny muž a kozak. Wot M. Holki. — Cygan. Wot J. B. — Ludowe powjesće z Delnjeje Łužicy. Wot H. Jórdana. — Při tebi. — List na redaktora. Wot J. Pjecha. — Słowjanski rozhlad. Podawa M. Hórnik. — Z Budyšina a Łužicy.

Čisć Smolerjec knihičišćernje w maćičnym domje w Budyšinie.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Sydomnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smolef.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cytolětnije 1 marku 50 np.

Čo. 11.

November.

1876.

Spěw,

spěwany při stoasěšćdzesatym založeńskim swjedženju

lužiskeho předařskeho towarstwa

w Lipsku,

11. decembra 1876.

Hłós: Naše Serbstwo z procha stawa.

Zradujmy so, bratřa lubi,
W rjanej, wjeslej bjesadže;
Pokhmurjenosć njech so zhubi:
Džens nas hordži wjesele;
;: Wutroba zejhrawa:
Sława cí, Sorabia! ;:

Maćeř naša nowe lětko
Džensa z Bohom nastupi;
Ju, kaž pěkne džěčo nětko
Kóždy wot nas postrowi:
;: Wutroba zejhrawa:
Sława cí, Sorabia! ;:

Sy čím starša, nam čím lubša:
Twoju sławu přisporješ;
Naša lubosć je čím hlubša.
Činu wjac' synow skublaješ:
;: Wutroba zejhrawa:
Sława cí, Sorabia! ;:

Prječ džens z hordej wědomnosću,
 Karančk, bratře, k hubomaj!
 Pij a pij a z horliwosću
 Serbske spěwy zaspěwaj:
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

Zradujmy so ze spěwami,
 Dónž nam swita zernička;
 Štatok njezměje mjez nami,
 Štož džě dušu wobćeža:
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

Smy tež njeluboznoh' wjele
 Łońše lěto spytali,
 Wšo so do zabyća mjele,
 Rad' tež to smy zabyli:
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

Nowa nadźija nas wodźi,
 Jima synje wutroby,
 Nowu lubosć we nas plodźi
 K Serbowstwu a k Lužicy.
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

Nam to njepristeji žedzić
 Po zemskimi kublami;
 Za tym chcemy stajnje slědźić,
 Zo so Serbstwo přispori:
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

Duž sej z nowa ruki dajmy
 K twjerdom', swěrnóm' bratrowstwu,
 A naš serbski zwjazk tak hajmy,
 Kaž jón wótcy hajachu:
 ;; Wutroba zejhrawa:
 Slawa ći, Sorabia! ;;

M. Renč.

Pučowanie po Delnjej Łużicy.

Podawa E. Muka.

(Skóučenje.)

Štwórtk dopoldnja so džěliwši wot k. Jórdana, pola kotrehož běše so mi tak wubjernje lubiło, wrócih so přez Golkojce do Khoćebuza. Wot Golkoje mje hač do Strobic k. wučer Nevogt přewodźowaše, kiž měješe tamneho k. wučerja Kopfa zastupować. Wón mi mjez druhim powjedaše, zo je krótko přede mnu němski wučeny Dr. Sauerwein dlěši čas w Golkojcach přebywał a serbsku ryč nawuknył, a so džywaše, zo so hač dotal nihtó wo Serbstwo w delnich Łužicach starał njebě. Ja jěmu rozkladžech, zo to z cyla žadyn džiw njeje, hdyž synojo delnjolužiskich Serbow tak khětre hač měšćansku zdžělanosć dostanu, so swojeje narodnosće wotrjeknywši ju zapřěja a zacpěja, a podach jemu z. př. rjanu epizodu z mojeho předlětneho pučowanja. Sedzach w hosćeńcu městačka W. při wobjedže. Zastupi wěsty delnjoserbski student bohosłowstwa, syže so napřećiwo němskemu pučowarjej; ja wostach njepóznaty. W pódlanskej jstwě powjedaše hromadka burow serbscy. Cuzbnik poslucha a poslucha a dokelž jich rozmołwu njerozumi, so nad tym džywa. Duž wotmołwi jemu tamny znaty młodženc wězo po němsku: „woni ryča najskeršo swoju maćernu ryč. Hdyž k Budyšinej horje přindžeće, budžeće to hišće wjacy slyšeć. Tam so to haji!!!“ Wón najskeršo mjenješe: tam serbscy synojo swoju narodnosć njezacpěwaju, kaž delnjolužiscy. A to měješe pječa hišće najhorliwiši serbski młodženc być, kiž je za lětdžesatki khoćebuzzski gymnasij wopušćil. To je wěstosć, zo ma w Delnjej Łużicy, z wuwzaćom kalawskeho wokrjesa, wjesny lud hišće runje tak dobru serbsku mysl a wutrobu, kaž w Hornjej, a zo by so tam Serbstwo k rjanemu kćewej rozwilo, tak khětre hač bychu jenož něšto zdžělaných delnjolužiskich Serbow přestać mohli so swojeje narodnosće hanibować, a lubosć k swojemu ludu wuznawši zjawnje za njón skutkowali. Slawa temu, kiž so tam junu zaso tak daloko přewinje!

W Strobicach napisach sebi ze rta korčmařki a golkojskeho bërca rjany variant jeneje ludoweje pěsnje. Tudy matej so dvě přazy, kiž stej sebi hišće cyle stare serbske wašnje wobkhowalej. W nich žowča jenož serbski ryča a znaja wjele starych pěśni. Tola dokelž chcych hišće z popołdnišim čahom wot Khoćebuza do Zleho

Komorowa wotjěc, dyrbjach wopyt tuteje přazy na skladniši čas wotstorčić. Strobice su wulka, cyle serbska wjes z dobrym serbskim wašnjom, byrnjež su jenož $\frac{1}{4}$ hodžiny wot němškeho kulturneho města Khoćebuza zdalene. —

Wot Khoćebuza wotjědžech při khětro hroznym wjedrje do Komorowa; k. fararja Kózlika, kiž je dobry Serb, njemějach khwile wopytać, dokelž chcych hišće wječor w košyńskej přazy pěsnje zběrać. Duž podach so přez Bukojnu, hdžež srjedz wsy črjódku džěci w serbskich khapičkach a serbscy ryčacych nadeńdžech, do Wulkeje Košyny. W košyńskej korčmje nazhonich dvě mjenšej basničcy wo Košynec horje. W přazy namakach črjódku holičkow z cyle hinajšim napohladom jako wokoło Khoćebuza; wězo ze serbskim bjezwočom, ale nic tak wubjernje rjane a nic tak sylne, w serbskich khapičkach a tolstych kožuchach; ryčachu wšě mjez sobu jenož serbski, spěwachu pak němscy, dokelž so w šuli ani słowčka serbscy njewuči. Něšto małe mózachu serbscy spěwać, to pak běchu jenož kontaminacije cyle znatych pěsni. — W korčmje přenocowach na ľubi mjez wandrowskimi.

Na druhe ranje zeznach wusluženeho wučerja N. z korčmarjec swójby. Wón so jara wjeseleše, zo bě swoju 5-lětnu wnučku někotre ľačanske frazy nawučil, naprašowaše so za tym a tamnym wo Serbowstwje, khwaleše so tež z tym, zo je w M., hdžež běše z wučerjom był, za podtlóčenje Serbstwa w šuli wjele sobuskutkował; tola pak dyrbjach jemu napismo Pfuloweje serbskeje ryčnicy podać, kotrež sebi skazanja dla napisa. Běše to napřećiwk, kotrehož sebi ja rozswětlić njemóžu!

Pjatk rano džěch z Košyny do Tačec, kiž ližom k Hornjej Łužicy slušeja. Tačecy su cyle dobra serbska wjes; k. wučer Rychtar wučil tež serbski w šuli. Slawa jemu! Běše to na tutej wječornej stronje wot Gródkka přeni wučer, wo kotrymž tak zwjeselace słyšach. Přetož před lětom mějach w samsnej krajinje jara zrudne nazhonjenja. Jedin wučer počesći kóždu serbsku wjes, kiž běše hišće kusk swěrnisha hač ta jeho, z mjenom: „ajn recht wenčes lóh!“ Slědy tuteho zmyslenja běchu tež na młodžinjne pytnýc: so cyle serbskeho žowča po bjezwoču a drasće woprašach: „Žowčo, žoga jo tuder hucabnik?“ Wulcy na mnje pohladawši mi němscy wotmolwi. „Žowčo, njamóžoš ga ty serbski?“ So začerwjeni a wo-

mjelkny. Jedyn druhi wučer zaso so dodžiwać njemóžeše, kak móže so zdžělany čłowjek a student za hubjenu serbsku ryč zajimać. Ze rta třećeho wučerja, kiž mje tak rjec před khěžu čisny, slyšach pozdžišo w korčmje klasiske hrónčko: Sym Serb, ja hidžu Serbstwo, Serbstwo dyrbi so zaničić, ničo serbski njewuču! Wšitcy tři běchu rodženi Serbja. Duž hišće junu sława! k. Rychtarzej jako spraw-nemu serbskemu wučerjej!

W tačečanskej přazy spěwaja holcy jenož serbski a znaja wjele pěsni; dokelž pak přeni džěl Smolerjowych pěsničkow k přirunanju sobu njemějach, skhowach sebi wopyt tuteje přazy na dališu skład-nosć a džěch do Łutow.

Łuta su wulka nowa wjes, ležo hišće w Delnich Łužicach; wobydlerjo powjedaja doma najbóle wšitcy serbski, tola w korčmje a při officialnych naležnosćach němski; wina teho je, zo so w cyrkwi z wuwzaćom poł swjatyh dnjow serbski njepředuje a w šuli wot 40 lět sem wjacy serbski njewuču. Su pak wšitke zafarowane wsy hišće z wjetša serbske, hdyž tež mlódši splah derje němski rozymi a ryči. Łutojska wosada je sebi po woteńdženju k. fararja Kubicy Němca za duchomneho powołała, dokelž žaneho Serba njedosta. W korčmje zhonich, zo je tudy wěsty Silow z wučerjom. Běše mi to z budyskeho gymnasija sem znaty towarš, wo kotrymž njeběch wot l. 1869 ničo wjacy slyšał. Wón měješe runje w koloniji Johannisthal, poł hodžiny wot Łutow srjedz hole ležacej, popołdnišu šulu. Podach so za nim do hole. Tudy so na dobo puć do wjele zakrasnjenych pućikow a šćežkow na wšě kónce swěta rozdžělowaše a nihdže žane pućniki. Duž běch so tež bórzy zabłudził a brodzach wokoło mjez zrudnej khójniny pod zrudnym njebjom zrudneje wutroby w mokrym pěsku a lěsnych lužach hač naposledk k wulkemu zbožu so zaso wróćo namakach ke khěžcy železniskeho zastararja, nimo kotrejež běch hižom před hodžinu šoł a so woprašach za prawym pućom. So smějo mi mužik puć pokaza a ja khwatach přez khójnowe sochory, pěsk a tymješća, hórki a dołki do Janodola. Silow so jara zwjeseliwši nad njenadžitym zasowidženjom spuści z dohom šulu. Před wječorom so wróćichmoj do Łutow. Wostach pola njeho. Wón běše wězo woženjeny a to, kaž so samo rozymi, z Němcowku. Potomnika hižom tež měješe.

Nazajtra wobhladach sebi staru cyrkej a zwonicu, na kotrejež

sebi skero šiju zwynych. Potom dđeržach w jeho šuli němsku hodzinu. Běše to přeni raz, hdžež mózach moju paedagogisku njeušikuosć wopokazać. Běchu wšitke džěci w hromadže, wulke, srěnje, małe. Wo poslednje so ja njestarach a wone tež nic wo moje rozwučowanje, ale namakachu rjeišu zabawu w kawplowanju a šepotanju. Zawěsće běch tež wjesoly, zo mózach wulke po móžnosći zabawić; přetož kak móže wučer wšě na dobo wučić, je mi njeznaty problem. Mój přećel praješe, zo to wšo derje dže. Dyrbi po tajkim wubjernu paedagogiku měć! Chcych tež z džěcimi serbski ryčec, tola wón mje nutrneje prošeše, zo bych sebi to dał być; džěci mohle so traž hewak smjeć! Wón ryči wězo kaž najwjacy serbskich wučerjow doma a tež we wobkhadže z burami jenož němski a njechaše na moje napominanje k Maćicy přistupić.

Sobotu popołdnuj cěhnych wot Łutow do Hózne; w korčmach ryčeše so němski; džěci na wsy slyšach tež jenož němski. Wučer, rodzeny Serb, wučić němski. Dorosćeny lud ryči doma mjez sobu serbscy, z džěcimi němscy. Hózna leži kaž Lipoj a Čikecy na Smolery. kharće h. a. d. Ł. hižom zwonka serbskich mjezow, dyrbjala so pak po prawym hišće k Serbsćinje ličić, hdyž tež z barbnym wuznamom, kaž to pola Andréja nałožene namakaš. By teho dla jara wužitna wěc za wědomnosć była, hdy bych so raz wučeni Serbjo zebnali, cyle mjezy wobeju Łužicow wobpućowali a autentisku khartu a statistiku zhotowali, přetož k Smol. kharta ma, tak dobra hač z cyła je, tola z džěła njedospołnosće, ta Boguslawškeho je njedospołna, Andréjowa je jara mała a njewěrnosćiwa. —

Při Hózne wuhladač na polu stareho wowčerja; duž sebi myslach: to je něšto za tebe. So k njemu podawši woprašach so jeho serbski, kak so jemu wjedže. Wón so wudžiwać njemóžeše, zo ja tež serbscy ryču a běše jara wjesoly a ryčliwy. Jako pak z mojej naležnosću před njeho stupich, womjelkny kaž přećel, hdžež chceš sebi wot njeho pjenjezy požčić. Ja widžach, što jeho hori: mysl, zo mam jeho k lěpšemu. Teho dla jemu jenu basničku wubach, kiž běch prjedy w Košynje zhonił a stłólich jemu 2 usl. do ruki. To jeho dušu a ert zas wotewri a wón rjekny: „Ně, ně, wó njejsćo mě přawje hulicował, ta ma se hinacej!“ a powjedaše mi moju basničku wo „khodojće a jeje knjechće“ wjele rjenšo a dospołnišo. Nětk źórleše jena basnička po druhej. Ja so synych na mokru

mjezu, koleno za blido trjebawši a napisach sebi tak derje hač možno basnički po słowje. Běše to zajimawy wobraz. Stary wowčer w dolhim bělokožanym pjelcu z pokhilenej hlówu hluboko myslo jako najwjětši filosof; k jeho nohomaj spěšnje pisacy młodzenc přez brylu horje k njemu kukajo w khětro womazanej pućowaŕskej drasće, kotrehož by prjedy za pastyrjoweho pomocnika hač za lipsčanskeho wědomnosćowsprócniwého dźeržal. Do koła wokolo črjóda dolhowoľmjanych wowcow, kiž z njewurjeknitej mudrosću na naju kawkach a z boka wowčerjowy Móras, kiž spłóšiwje a njedowěrnje na mnje zhladowaše. Tak sebi napisach 5 rjanych basničkow wo ludkach a khodojcach na Košynjec horje a kruch ludoweje pěsnje. Runje běch w najzahorjenišim napisowanju nječujo zymu a mokrotu, jako na blizkim bukowskim zastanišću telegraf klinkaše, zo ćah wot Komorowa z dobom přijědže. Duž so zebrach a tak khwatnje, kaž běch prjedy basnički hromadził, hromadźich nětk mojej nozy, tak zo w klacacych jambach runje hišće na zastanišće doběžach, jako ćah přijědže. Wot Bukowa wotjědžech do Kamjenca a podach so nazajtra pěši domoj do lubeho Wosyka.

Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami.

Spisał J. B. Š., Lubinski.

(Pokračowanje.)

Někajki pólny bóh zda so

VIII. Honidło

być. Honidło Serbjo jako škitaceho boha česćachu. Gmejński pastyr khodžeše z kijom, kotremuž běše na hornim kóncu ruka přičinjena, kiž železny pjeršćen dźeržeše, khěžu wot khěže a zawoła do kóždych duri: Stražuj, Henilo, stražuj! Tutón wobkhód so z jědžu a pićom swjećeše. Hišće nětko rěka Honidło pastyrski kij. Před njedolhim časom hišće sebi w Serbach prajachu, ja tebi Honidło do domu pósćelu, bjez teho, zo bychy prajić móhli, što z tym měnja.

Freusker, Blicke in die vaterländische Vorzeit, III. 227. spomni, zo so tež w Litwje pola škitacy bóh z mjenom „Gonidlo“ w podobje wjesneho stražniskeho kija česći.

IX. Připoldnica.

Připoldnica (delnjoluž. Přezpołnica) je běla zwoblekana žónska wulkeho zrósta, kotraž připoldnju wot dwanaćich hač do dwejj, po druhich jenož hač do jenejj, po polach khodži. Ze serpom wobroujena pokaže so njejapcy tym, kotřiž přez připoldnuo džělaja a domoj njeńdu. Tajkich so póčnje za tym a druhim wuwoprašowac, a to so bjez přestaca praša, doniž (jenu) dvě nječepje. Štóž móže jej tak dolho wotmołwjeć, za teho je derje. Hdyž (jenu) dvě dyri, je z jeje mocu kónc a wona so wotsali. Štóž pak jej njeje hač do tehole časa na wšě prašenja wotmołwjeć mohł, temu wot-rěznuje hłowu, abo zlemi jemu šiju, abo zadaji jeho, abo načini jemu k najmjeńšemu khorosć ze zatrašnym hłowubolenjom. Hdyž je nje-bjo počehnjene abo hdyž z njewjedrom lrozy, Připoldnica njekhodži. Hišće džensa praji so w žorće k temu, kiž bjez nuzy přez połdnuo na polu wostanje: „Njebojiš so, zo Připoldnica na tebej přindže?“ Na člowjeka, kiž so jara wjele praša, naložuje so přisłowo: „Wón (wona) so praša, kaž Připoldnica.“

Bjez dwěla Připoldnica šeri, zo hospodarjo swoju čeledź nuzowali njebychu, přez połdnuo na polu wostać, a tak bjez wotpočinka džělac. Na horeych létnich dnjach pak slóncu w připoldnišich hodžinach najstrašnišo žaha, a kohož zežaha, teho je — Připoldnica morila. Tudy widžimy Připoldnicu jako personificirowany wopar (Sonnenstich).

Najčasćišo wuwoprašuje so Připoldnica wo plahowanju lena a wo předženju a přihotowanju platu. Čezko je, (hodžimu) dvě hodžinje wo tym powjedać. — Wokoło Krakec běše, hdžež so tež jena holčka připoldnuo na polu zapozdži. Duž so Připoldnica k njej přida a so ju poča wo plahowanju lena wuwoprašowac. Nastróžana holčka pak poča „Z lenom je jara jara wulka hara“ a prawje pomalku powjedaše. A kóždy króc, hdyž běše něšto prajila, štož so z lenom čini, dha přistaji „Z lenom je jara jara wulka hara“ a tak přečini čas, doniž dvě čepješe. Tu so Připoldnica pomalku wotsali.

Štóž pak na prašenja Připoldnicy wotmołwjeć njemóže, móže

sebi tež přez to pomhać, zo wótčenaš wot zady hjej zastorčenja wu-
spěwa. —

Wokoło Džěžow pod šěrokej horu Připołdnica wosebnje tych
dželaćeri wuwoporašuje, kotřiž čisteje wutroby njejsu.

Něhdy jow wokoło połdnja młoda burska holčka w trawje ležo
spaše. Jeje luby při njej sedžeše, ale jeho wutroba běše nihdže
druhdže a wón na to mysleše, kak by ju wotbyć mohl. Tu přińdže
Připołdnica a poča so hólca prašeć, a kaž wjele tež wón wotmol-
wješe, přeco z nowa so jeho prašeše a hdyž jenu dyri, jeho wutroba
wjacy njepukotaše. Připołdnica běše so jeho do smjerće prašala.
Hdyž pak holčka wočy wočini, jeje nawoženja blědy a morwy pódla
njeje ležeše. Wona plakaše a skoržeše tak někotry dzeń, doniž ju
pódla młodzenca, kotryž jejnu lubosć zaslužil njeběše, njepohrjebachu.
(Přirunaj Köhler, Der Čorneboh, 18.; Grässe, 498.)

Šón w swojej zběry č. 30 powjeda: „Na jenym polu prjedy
Kózlów steješe něhdy križ. Tón su Kózljenje k wopomnjeću a k
wučbje postajili. Burowka z Kózlów běše něhdy přez połdnjo ze
swojim džěsćom sama na polu wostala. Dha je Připołdnica přišla
a je so jej počala prašeć. Ale burowka njeje wotmolwila, ale je ze
strachom swoje džěćo na ramjo wzala, zo by čeknyła. Připoł-
dnica pak je jej šiju zwinyła, zo je burowka z džěsćom morwa k
zemi padnyła.“

Tež našeho sławneho Zelerja je přiwěra do Připołdnicy tak za-
jimala, zo je ju z jejnym woporom za předmjet wzał swojeje kra-
sneje ballady:

Hanka Hulic a jejny karan.

Poľ so rozměril dzeń běše,
Połdnjo zwoni z pola dom,
Z dwora Hanka Hulic džěše
Z hrabjemi a karanom;
Zetkachu ju Ždžarkowčjenje,
Dobri, lubi susodženjo:
Hanka, trašnej připołdnicy
Wulcy bojimy so wšitcy,
Hanka, njebojiš so ty?
Wostaj syno na lacy!

Žabka prjedy hrabi skaka,
Hanka syno wobroća,
Zady žitnych murjow ľaka
Připołdnica nazdala;
Džěchu nimo Kobjeljenje,
Dobri, lubi susodženjo:
Hanka, trašnej připołdnicy
Wulcy bojimy so wšitcy,
Hanka, njebojiš so ty?
Přestań hrabać na lacy!

Hula praji: što so khowa
 Splóšeny džens hoľbik mój?
 Što so tam tak zrudnje woła!?
 Džeše mać, pój, pos'chać pój.
 Slyša hlós tež Lichančenjo,
 Dobri, lubi susodzenjo:
 Wšitko leći tam na łuki
 Wumóc Hanku ze zlej ruki,
 Mać tam přenja dopadže,
 Płačo rucy lamaše.

W Klukšu zrudny „jenu“ bije
 Zwón we dolhim brinčenju,
 Maćeri přez dušu drěje
 So mječ z hórkej bolosću.
 Jako rjeńsich kwětkow jena
 Hanka bě tež posyčena,
 A swój karan dźeržo w rucy
 Jako běła lil'ja spjucy
 Na wutrobje maćeri
 Wóčko blěda zandželi!

Přilećichu na lučku jandželjo tři:
 Přeni tu maćerku potroštuj,
 Karan Hancyny druhi tam zahrjeba,
 Studničku „Zeleńku“*) wudžela,
 Třeći, ze zlotymaj křidleškomaj,
 Njese jej' dušu dom w njebjeski raj!

X. Drěmotka

je bohowka drěmanja, spanja. Na přazach ju tak předestajeja, zo so předliča mužski kožuch, kosmate zwonka, wobleče. Hłowu z hrudzu a rukomaj do ruba zawije a na hłowu sebi bělu zawalenu přisýdawku (kliboru) staji. — Hdyž so něchtó zdrěmnjenja wobruc njemóže, dha so praji: Drěmotka na njeho khodži. — Porujo Drěmotcy stejí mužski Bóh

XI. Herman.

Hdyž někoho sedžo spar přemoži, a wón kiwać pócnje, dha wokoło Mužakowa praja: „Herman na njogo dobywa.“ (Hlej Smolerjowe pěsnički, II.)

Spicym strašniša hać Drěmotka a Herman je

XII. Murawa (delnjołuž.),

hornjoł. Khodojta abo Khodojca. Runjež Khodojta w najwjetšim džěle Hornjeje Łužicy identiska była z delnjoł. Murawu, dha tola posledniše mjeno jako napismo wzach, dokelž Khodojta w holi tež to samo woznamjenja, štož delnjoł. Chodota abo naša Kuzlańiča.

*) „Zeleńka“ je wuwolańa žiwa studnička ze strowej wodu, srjedz Zdžarkow a Lichanja.

Murawa je *incubus* žónskeje podoby. Wona krjuduje čłowjekow spicych, lehnje so kaž čezke břemjo na nich, tak zo ani dychać, ani ryčec, ani so hibuyć njemóža. Jeje móžeš so wobruć, hdyž ju k snědanju přeprósyš. Potom će wopuści a na druhe ranje k tebi k snědanju přinǵže. (Najćežše jenož je to přepróšenje samo, hdyž ryčec njemóžeš!) — Něchtó widžeše Murawu, kak z woknom nutř lěze; khětre ju k snědanju přeprósy, a na woknje žalóscó sedžeše — stara žona ze susodstwa.

Murawa přinǵže tež w podobje psa, a wobćežuje wosebje njeǵzelniče. W Budyšinje pod hrodóm bydleše šewc, kotrehož žona běše w njeǵzelach. Někotre dny hižom běše Khodojta žonu martrowala. Muž spaše wo jstwje, žona w stwicy. Duž slyši muž, zo so stwine durje wotčinja: wón stanje a čorný pos do jstwý dže. „Tebje ja znaju“, wón při sebi pomysli, ale prjedy, hač swoje šidleško nahrabny, so pos wróci; a ženje wjacy na žonu Khodojta přišla njeje. Hdyž pak budžiše šewc swoje šidleško časa dosć nahrabnyl a psa přiklóc móhl, dha budžeše toho spóznał, kiž na jeho žonu khodži.

Tež do pječeńki móže so Murawa přewobroćić. Na jeneho muža něhdy Murawa přinǵže; we ložu ležacy pak ničo njewidžeše, hač zo na poslešču pječeńka leži. Za tej hrabny a jej splěšk wottorhny, a hlej — Murawa jeho wopuści. Na druhi džeń pak přinǵdzechu ze wsy jeneje žony džeći k njemu a prošachu, zo by jim tola jich maćeńny nós dał, kiž je jej wčera wottorhnyl.

Jako *incubus* khodži Murawa jenož w nocy. Tola pokaže so tež wo dnjo, hdyž so při slónčku deščuje; tehdy pak widzimy ju jako šeru mjetel wokoło létacu; wona pyta, kak by někomu zeškodziła. (Přirunaj pozǵzišo „Kuzlańniča“!) Wšako tež naše wječorne a nócne šere mjetele „khodojty“, „khodojtki“ mjenujemy.

Snadž do tuteho wotǵželenja tež slědowace spodziwne powjeǵdančko slůša: „Jena předliča bě na přazy wěcnje wusnyła. Přecy praješe, zo ju Bože dla wołać njesměǵza. Junu běše so tež na khachlowu lawu lehnyła a spaše. Duž ju wołać počachu, wona pak njewotcući. A hdyž za tym hladać počachu, dha tam jenož jeje drasta ležeše. holca sama pak tam njeběše. Bórzy da so před woknom někajke skiwlenje slyšeć; a hdyž za tym hladachu, dha tam ta předliča naha steješe a prošese, zo bychy ju tola nutř pućili.“

XIII. Kuzlařníča,

tež Khodojta, Khodojca, delnjoř. Chodota. Kuzlařníče su žoniska, kiž z čertom w zwjazku steja, a kotrež móža teho dla přenaturscy škódnje na čłowjekow a na skót skutkować. Z čertom, swojim patronom (hlej III.), skhadžuja so w nocy do Wałpory na „Kuzlařskej horje“ (delnjoř. Chodořina góra), a přileća tam na khošću přez powětr jěchajo. Na tym samsnym wječoru je strach před nimi najwjetši; wone skót wobkuzłuja, kruwy do bjezmocy deja, jim mlóko wozmu, abo načinja, zo krej deja. Teho dla tež ma so na mjenowanym wječoru wšelake wobkedžbować. Kruwy maja so zaže wodejíc a nopicować, hródzne durje maja so kruće zawrjeć. Na tute tež so tu a tam smolane wěncy a křiže napowěšeja. Wěšte znajmenja so na durje napisaja. Duřěki do dwora, khěžne durje a wokna so z mlódnymi brězowymi haložkami wobtykaja. Po slónca khowanju žane mlóko předać njesmješ, bjez teho, zo by šćepjatko sele do njeho čisnyř; na Wałporu samu z cyřa ničo wot skotu předać njesmješ. — W nocy do Wałpory so „Kuzlařníče (Khodojty) pala“.

Na Wałporu samu džělaja sebi džěci šibjeńčki z wjěrbowych witkow a skakaja přez nje. Woni mjenuja to „přez šibjeńcu skakać“. Štóz bjez zakopnjenja přeskoči, ma zbože wočakować, a kruwy hospodařstwa, do kotrehož sřuša, budžeja derje dejíc. (Hlej Smoleř, pěsnički II., 224.)

Tež w času njewjedra khodojty (přirunaj XII.!) mloko kradnu. W swojim wysoko zajimawym nastawku „Mythiski wuznam sřowa ‚dešć““, čitanym w posedženju ryčespytneho wotřada „Maćicy Serbskeje“ 3. oktobra 1860, a wotčišćanym w 21. čisle „Časopisa“ praji Pětr Aleksejewiř Lawrowskij: „Khodojty su w křesćijanskim žiwjenju juž zastupiře na město nječisteje mocy, a nam je jara lohko postajíc wukhadženje tuteje přiwěrki. Bywajcy škódna móc před bójstwom, kotrež ju z wysokosće dele mjeta z posředstwom hrimota a blyska (tak kaž njewjedro po mythiskim wěrjenju ničo druhe njeje dyřli wojowanje boha swěřla ze čmu, mocy čisteje z nječisteju), řadaja tute khodojty wotwobroćíc wot zemje dele pošřany dešć, mloko.*)

*) W přjedawřim je spisaćel mjenujcy bjez druhim prajiř, zo so pola Sřowjanow w sřowje „dešć“ zakhowa to předstajenje wo nim (wo dešču), „po kotrymž so wón wozjewja jako njebjeske mloko, zemju picowace, podobnje temu, kaž řónska picuje z nadrami swoje džěčo“.

Ľud přenjese, po stajnym a powšudžownym svojim wašnju, džělawosć khodjotow na zemju, bliže k sebi, a wěri hišće do nětko, zo khodjoty, w času njewjedra, kruwam mloko kradnjeja.“

Žónska, kiž ma čerwjenej woči, ma so za kuzlařniču. Mnohe žonske buchu tuteje přiwerki dla njewinowate k smjerći wotsudžene a katej podate; a hakle srjedz zaúdzeneho lětstotka zhubi so tutón paragraf z našich zakońskich knihi.

(Skónčenje.)

Rosa a mróz.

Džemy-li druhdy w léče wječor, w nocy, abo na ranje po zahrodže abo łucy, mamy bórzy swoje wobuće tak mokre, jako bychmy někajku rěku přelězli. Wobhladamy-li sebi tehdom trawu, widžimy kak so wšo zyboli a błyskota. Někotre zakrasne sto swěćatych parlow wisa na mlódných, zelených bančikach. Potom prajimy: džens je rjana rosa. Na blizkim puću, na kamjenjach, na pěsku njepokazuje so ani krjepki, Hdyž serbski ratar rano zahe na swoje džělo khwata praji rosu wuhladawši svojim wotročkam: džens z ćežka deščik přińdže. Ratar, kotryž je přecy w srjedz krasneje Božeje zahrody žiwy, móže kedžbliwje wšěm džiwam přirody přihladować. Tajku přiležnosć pak tež pilnje wužiwa, dokelž ma z teho najrjeńši wužitk. Móžemy po tajkim tež wěrić, štož nam bur wo džiwach přirodzinych powjeda.

Kóždy znaje, zo na wyšinach a horach wjele mjenje rosy pada, dyžli w nižinach a dołach. — Kóždy wě, zo wjacy rosy pada za čichim, hač na městnach wšemu wjedru wustajenych. — Naši krajenjo wjedža tež derje, zo tehdom najwjacy rosy pada, hdyž je so někotre dny přjedy deščik šof. Tež blizko wodow namakujemy wjacy rosy, hač na suchich městnach. — To samo, štož ratarjo spóznachu,

wobkedźbowachu tež wučeni. Z tych bě přeni Jendželčan Wells (lěta 1814), kotryž wšelake pospyty z rosu činješe, a tež wuslědzi, zo je čím wjacjy rosy, čím ćopliše je slónco, a čím zymniša nóc. Druzy wučeni pospytowachu to samo, a powjedaja tež to samo štož Wells.

Ze wšeho teho hodža so lohcy zestajec winy a přičiny rosy: Najprjedy widźachmy, zo so najbóle trawa, štomy a podobne wěcy porosuja. Dale nazhonicmy, zo rosa najbóle tehdom pada, hdyž je tak nimale wěste, zo tak ruče zaso dešćik njeponěže abo z krótka: pod jasnými njebjesami. Potom slyšachmy, zo čím wjacjy rosy pada, čím wjetša je ćišina. Dale spomni so tež, zo dyrbjaja wokoliny městnow abo městna same, na kotrychž ma rosa ležec, wložne byc. Na wšem posledku prajachmy, zo ma wěsta zyma knježic, prjedy hač móže rosa nastawać. Namakajali so tute pjeć wěcy hdže runočasnje, mamy najrjejšu rosu. Jeje nastace móžemy sebi na tole wašnje myslic: Je-li po dešću na lúcy abo hewak hdže zemja a trawa prawje mokra, a stajali so prawje ćopłe slónčko na lúcy, wusrěbuje bórzy tójšto wody ze zemje; to rěka: zwohrjewuje wodu tak, zo jako para do powětra stupa. Para pak nječěka jako kur Bóh wě kak wysoko, ale zwostawa w blizkim powětrě hač do wječora. Tež zemju je slónčko zhrělo. Hdyž pak so wone na wječor skhowa, wustudnja zemja bórzy zasy, dokelž ćopłota, prjedy nadobyta a nahromadžena, ju w runych smuhach a pruhach kaž swětło wopušća. Wěcy, kotrež maja najwjetšu mnohotu zwjercha, wustudnja najspěšnišo a najbóle, dokelž ma ćopłota na tym samym najwjacjy města, zwotkelž móže so wotsalic. Rostliny pak maja wjele wjacjy zwjercha, dyžli runa zemja, kamjenje abo pěsk: Myslimy-li sebi jeničku rostlinu samu stejo, widzimy, kak mały kusk zemje trjeba, a kak wulki

zwjerch tola ma pornjo tomule městničku; hdyž mje-nujcy wšě łopjeska a wšo druhe, štož na njej namakamy, sebi pornjo sebi předstajamy. Rostliny maja po tajkim w najwjetej měrje wustudnjeć. Powětr, kotryž so wokoło nich rozpřestrjewa, wustudnja tež sobu, a z nim para, kotruž ma we sebi. Wustudnja-li pak para, nastawa z njeje woda, a tale powěša so na najbližše rostliny.

Su-li njebjesa zamróčene, njemóže ćopłota w pruhach ze zemje ćeknyć, dokelž ju mróčeje zasy wróčeja, a njemóže teho dla tež rosa nastawać. Duje-li pak zasy sylny wětr, přinoša spochi ćopliši powětr, a změšuje ćoply a zymny, powětr tak jara wustudnyć njemóže, zo mohła rosa nastawać. Zo maja w dołach a nižinach wjacy rosy, dyžli na horach, ma dwoju winu: na horje je džě kóždy čas wjacy wětrika. A wyše teho je para ćežša dyžli čisty powětr. Štož pak je ćežše, přecy bóle do spody pada. Para dyrbi po tajkim tež tak hluboko hać móžno spadować. Wona spada po tajkim do doła. Hdžež pak je najwjacy pary, tam móže tež najwjacy rosy nastawać.

Stawa-li pak so wšo tuto w ćopłóće mjeńšej hać — 1° R., zamjerznje rosa, a — mamy mróz. Z horjeka spomnjeneje winy: zo w nižinach wjacy rosy pada hać na wyšinach, su mrózy wjele škódnije w dołach hać na horach. Kaž škódný je mróz, tak wužitna je rosa. Kak wulki wužitk nam rosa poskićuje, njeje drje trjeba wułożować. Tropiske krajiny njemóža jeje skoro parować, dokelž tam město deščika zastupuje, kaž na př. na afriskich owazach.

Č e k n j e ň c.

Kóžda hwězda, na njebju kiž plowa,
Wě, hdže dyrbi hić, hdže přišluša;
Samo slóncó, hdyž so zrudnje khowa,
Tola wě, hdže swój doměk namaka.

Wšitke rěčki, kiž tak wjesle šwórcá,
Wjedža: morjo to naš statok je;
Wšitke bručki, w powětře kiž bórča,
Wječor leća k znatej khowancy.

Liški maja jamy, ptački hnězda,
Ja pak njewěm hlówu položiť,
Prošu, zo by wjedla Boža hwězda
Mje, hdžež ja móhl čise k měrej hić.

G. Kapleř.

Z Budyšina a Lužicy.

* Časopis Mačicy Serbskeje (to je: lužiskoserbskeje), kotrehož redaktor je k. Michał Hórník, je w swojim 53. zešiwku wušoł a wopřija: Morwy doł. Ballada wot Wjelana. — Bajce a bajki. Wot Jana Radyserba. — Pawki. Wot M. Rostoka. — Delnjołužiske ludowe bajki. Napisał H. Jórdan. — Jan Chojnan, jeho rukopis a delnjoserbske słowa w nim. Podawa M. Hórník. — Delnjoserbske słowa z rukopisa Kř. W. Broniša. Wupisał M. Hórník. — Aleksandra Petrowa „Głosownia dolnolužyckiego jazyka“. Wozjewja M. Hórník.

* W nakładze Mačicy Serbskeje je pod redakciju k. A. Rády wóndano „Předženak. Protyka za Serbow na lěto 1877“ wušła a z nakładom towarstwa SS. Cyrilla a Methoda pod redakciju k. J. Skale „Krajan. Katholska protyka za Hornju Lužicu na lěto 1877.“

* Serbske lutherske knihowne towarstwo je w swojim nakładze wudało „Boža nóc. Historia wot swjateho naroda našeho Knjeza a Zbóžnika Jezom Khrysta po zjewjenjach profetow a scénikow z přidawkom wšelakich khěrlušowych štučkow k hodownemu poswjećenju zestajana wot Jurja Jakuba, duchowneho w Njeswačidle.“ Prěni wudawk: 4000 a druhi: 2000 exemplarow.

Wopřijeće Lužičana č. 11.

Spěw, spěwany při stošěsćdzěsatym založeniskim swjedženju lužiskeho předařskeho towarstwa w Lipsku, 11. decembra 1876. Wot M. Renča. — Pučowanje po Delnjej Lužicy. Podawa E. Muka. (Skónčenje.) — Někotre powostanki starodawneho słowjanskeho naboženstwa mjez džzensnišimi Serbami. Spisał J. B. Š., Lubinski. (Pokračowanje.) — Rosa a mróz. Wot b. — Čeknjeńc. Wot G. Kaplerja. — Z Budyšina a Lužicy.

Čiše Smolerjec knihičišeřnje w mačičnym domje w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabavu a poučení.

Sydromaty lětnik.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 1 marku 50 np.

Čo. 12.

December.

1876.

Hosćinski spěw,

spěwany při stošěsćdzesatym založeńskim swjedženju
lužiskeho předařskeho towařstwa
w Lipsku,
11. decembra 1876.

Hłos: Hdže statok mój?

Što zhromadži ;:	Ach znajomne ;:
Džens nas w cuzbje swjedžen krasny?	Krasne hory wokřewjace,
A što khwali zynk tak jasny	Hona mlódnje zybolace,
W serbskim spěwje serbski kraj	Rěki slěbrožohnjate,
Našich zbóžnych sonow raj?	Kwětnje luki lubozne:
Slawnych wótcow založeřskich	Was my jeno w myslach mamy
Skutk tu džens nas zhromadži. ;:	Lubujo Was wobstajnje! ;:
Tu symjo su ;:	Če khwalimy ;:
Lubosće sej zafsywali	Cunjožućna ryč Ty serbska,
Do dušow, a móenje stali	Wot maćeřnych nadrow herbska,
K Tebi, ludo serbowski.	Klinčiš nam najcunišo.
Tež nas čuch jich wobknježi	Smy tež w cuzbje daloko,
A nas hišće džensa wjaza	Rady Twoje zynki slyšo
Móenje k serbskom' narodu. ;:	Tebje swěrnje ryčimy. ;:
Duž wutroba ;:	Naš narodo! ;:
Naša stajuje k ranju hlada,	Sprawnych wótcow ludo sprawny,
Kóždy wokomik sej žada	We swěrnosći twjerdej slawny,
Lubu zemju Lužisku,	Kiž Ty džělaš spróćniwje,
Domowinu Serbowski:	Pobožnje a spokojuje:
Tam je naša tujka stala,	Twoje serbske mjeno česći
Tam nas čelnje wutroba. ;:	Po zemi so šěroko. ;:

Sorabia ;:
 Přec' njech mócnje dale kćěwa,
 Serbski duch so wupřestrěwa!
 Bóh pak wjeřšny žohnuj kraj
 Naroduy, jom' zbože daj!
 K temu nětko wunjesemy
 Slawu ći, Sorabia! ;:

M. Renč.

Někotre powostanki starochawneho slo- wjanskeho naboženstwa mjez džensnišimi Serbami.

Spisal J. B. Š., Lubinski.

(Skónćenje.)

XIV. Wreginy.

Wo nich je malo znate. Smoleř w swojich pěsničkach II., str. 269 praji: „W Horujej Łužicy su njeznate a w Delujej drje tež jenož znate we wurazu — wón ma wreginy. — To tak wjele rěka, kaž, wón je rozujemdrjeny, w džiwjej njemdrosci, a plaći wo tajkich, kiž su so, rozhměwani, wšěje změrnoscě a swobodnjeje wole wotrjekli, kaž tež wo pjanych, kiž so tak zadđerža. Wosebje pak rozynja so pod tym njewědoma, z wokołomjetanjom zjenoćena khorowata frenesija khorych. Z woprědka so wěrješe — a tu a tam drje hišće so do džensnišeho dnja wěri —, zo je tajke postajenje skutk zlych duchow. Tola so wo tutech mjez ludom ničo njepowjeda, přez čož bychu so jako byća pokazale, kiž tež zwonka čłowjekow skutkują.“

Wreginy su to same, štož němske *Elben, Elfen, Alfen*. Wo nich so wěrješe, zo wot kuzlařničow wukhadžeja, a zo su plody wobkhada tutech z čertom. Wone su, kiž při widlišćach w małym džěsću skutkują. — Přeciwo widlišćam je najlěpši srědk lastowće hnězdo abo pódkow, pod zahłwk položene. Pře widlišća, hlówubolenje a zymicu je tež wuhlo, kiž spody praweje (— po druhim powjedanju spody lěweje —) nohi namakaš, hdyž w nalěcu přenju lastowčku widžiš.

Skoro wěste so mi zda, zo „wreginy“ w někajkim zwisowanju z kuzlařničemi (khodojtami) steja, dokelž so w srědkach, kiž so pře-

číwo „wreginam“ naložuja, přeco na lastowěku pokazuje, a lastowěka je runje tón ptačk, kiž khodojéinu móc paralytiruje. Přirunaj w Smolerjowych pěsničkach II., 260 pomjenowany přiwerk, po kotrymž huězda lastowěki a přede všem tutu samu skóncować njesměy, dokeľž bychu hewak kruwy krew dejile.

XV. Mara.

„Mara so wobhladuje jako bohowka khorosće, tež jako bohowka smjerće. Wona so pokaže, hdyž so khorosć, mór wsy bliži; jej pak móže so zastup wobarać, hdyž z pluhom wokoło wjesnych mjezow tři brózdny zworaš.“ Smoleř, pěsn. II. 268.

Mara (mór) w podobje běleje, mhlahojteje mrócałki přez kraj čehnje. — Tež jako wulka kula mór přilecí. W 7. čisle „Lužičana“ 1862 pod napismom „Kamjeńtny kříž pola Lejna“ steji: „Před někotrymi stami lět bě wokoło Wojerec žalostny mór wudyřil, a přileća, kaž powjesć praji, w podobje wulkeje kule, tež k Lejneju, kotraž wjes tehdom bóle k poľdnu ľežeše. Těle kula wosta w jenej tonidlowej džěrje tčaca. Wutrobite serbske knježny wzachu wulki kamjeń — štož je nětko kříž —, čisnychu jón na tu džěru, z čimž bu morowa kula tam zadđeržana. Duž přesta mór a Lejno bu přelutowane . . .“ — Srědk, zo by so přečíwo morej wobarnował, je betonika. „Piće betoniku!“ je so w času wulkeho mora w holi wolalo, a ta tež je pomhała.

Na „Maru“ dopomnja tež nosyďlo, na kotrež so čělo zemrjeteho položi, hdyž so k pohrjebeju njese, — m ary.

XVI. Morzana, Smjertnica (Smjerć).

Morzana abo Smjertnica je bohowka smjerće. Runjež, kaž so zda, něhdy Morzana bóle smjerć w přiroďe, zymsku smjerć, Smjertnica pak animalisku smjerć předestajala, dha so tola džensa mjez nimaj wjacy njerozdžěluje.

Köhler, „Geschichte der Oberlausitz“ na 27. str. praji: „Jako bohowku spara, zymy, smjerće a žnjow česčachu (Serbjo) Morzanu, kotrež wobraz so hišće w křesćanskim času štwórtu njeďzělu posta wokoło nošeše a do wody čisny. Najskerje nastaje swjedženja nalěća.“ A runjež Smoleř w pěsn. II. 268 wo Smjertnicy praji — „Smjertnica je bohowka smjerće, a mysla sebi ju

jako derje tworjenu, bělu zdrasćenu žónsku, kiž so před domom abo z nutřka doma pokazuje, w kotrymž ma wo tři dny něchtó wumrjeć“ — dha tola na 20. stronje I. dźěla pěsu. to samo Smjertnicy připisuje, štož Köhler Morzanje, hdyž piše: „Slěd, kak Serbjo swojich zemrjetych z pobožnej česću zańć mějachu, wopokaza swjedžen, kotryž hišće při kóncu zańdženeho lětstotka z wjetša cyly lud swjećeše a to tež tam, hdžež hižom dawno wjacy serbsey njeryčachu; my měnimy Smjertnicu, kotruž wšitecy Słowjenjo při spočatku noweho lěta, kiž so z nalěćom započinaše, swječachu, a wot čohož njedźela *Laetare*, na kotruž ju w křesćanskim času přepoložichu, hišće nětko smjertna njedźela rěka. Tutón swjedžen měješe so drje z prjódka na to wašnje, zo wjesna wosada hač přede wsu, hdžež buchu morwi paleni, z prjódknjesenym swjećećom a z póchadnjami spěwajo čelniše a k dopomnjeću na tych zemrjetych woprowaše. W křesćanskich časach dyrbyeše haleńka tuteho swjećeća město zastupić, a swjedžen sam dosta druhe wuloženje. Woni mjenowachu tole wašnje „smjerec wuhnaće“, spalichu w Čechach haleńku a we Lužicach čisnychu ju do wody.“

„Smjerec wuhnaće“ so jara porědko wjacy wobeńdže. We Wjelecy, w hródkowskim wokrjesu, swjeća je, runjež nic na njedźelu *Laetare*, mlodži hólcy na slědowace wašnje. Wozyčk so z jědlowymi hałozami, kiž su z bančikami a pozlotkom popowěšane, bohaće wudebi; potom so pod wěstymy prajenjami a spěwami wot jeneho dwora do druhého wjeze a skónčnje so přede wsu spali abo do wody čisnje. Při tym so jalmožny hromadža. Tutón wozyčk rěka „chodar“ (khodzeř). — Na druhich blakach so haleńka wutyka, kiž do jeneje ruki kloščo, do drugeje serp dostanje a so potom na wysoku žerdž tyknje. Spěwajo „Smjerec njesemy ze wsy a nowe lěto do wsy“ ju mlody lud hač na wjesne njezy njese a ju tam roztorha. So do wsy wróćiwši wjesele jědža a pija.

Tež Sejer w 4. kraše swojeho „Nalěća“ wo tutym wašnju ryči. Tam rěka:

A hdže maće tu hadlenu?
so škowroněk woprašaj;
a hdže maće tu smjertnicu?
tam škórey hwizdajaj.

My plećemy, ju trojimy
to stare wohidlo,
a njesemy ju do wody
na žerdži wysoko.

Njesemy smjerec ze wsy
a nowe lěto o wsy.

Pod mjenom „Smjerec“ znajemy byće, kiž skutkuje, ldyž animaliska smjerec zastupi. Předestaja so jako kosćowc, kiž ma kosu w rucy. Tola móže tež druhu podobu přijec. We „Lužičanje“ 1861, č. 8 podawa Fiedler pod napismom „Namakana njewjesta“ slědowacu bajku: „Běše něhdy mladženc, kotremuž staršej zemrještaj. Wobsedžeše wulke bohatstwo a chceše rady do swj. mandželstwa zastupic, ale we wšěm měsće so jemu žana žónska njespodobase. Duž prošeše Boha, zo by jeno jeničku hodžinku z tajkej knježnu w hromadze byc mohl, kotraž by cyle po jeho slodže byla. Na to poda so na puć, tajku knježnu pytajo. A hlaj, bórzy zetyka jeho rjana holčka, z bělej drastu wodžeta. Z radosću juskajo hnydom zaspěwa:

Juch! to je holčka najrjeńša!

Džens zbože mi so smějkota!

Rjane holčo so jeho praša: Hdžeha ćelnješ, luby mladženco? Wón wotmolwi: Du knježnu mojeho sloda pytać. W našim měsće žaneje tajkeje namakal njejsym. Sym juž stary dosć k ženitwje a teho dla Boha prosyl, zo by mje z najmjeńša jeno hodžinku z rjaney knježnu zjenoćic chcył, prjedy, dyžli wumru! Na to wona rjekny: Mladženco, cheu twója žona byc! To wón z radosću přija a wjedžeše ju sebi do swojeho domu. Jako pak bě so hodžina, wot Boha wuprošena, minyla, bu rjana žónska z wokomikom přewobročena a před nim steješe stara, wohidna, zatrašaca podoba. Duž poča mladženc roz-zlobjeny hawtować: Ty njekničomna zawjednica, sy mje takle z lesću zjebala! Na to wona džeše: Sy so sam zawjedl, dokelž sy Boha hanil. Mi sy so slubil, mje wjacy njewotbudžeš. Nětko zo mnu pónđžeš, přetož ja će njepušću. To pak bě Smjerec, kotraž swoju kosu wza, mladžencej hłowu wotća a jeho tak na wěčne skhowa.“

W mužskej podobje pokaže so smjerec w Delnjej Lužicy. W 53. čisle „Časopisa Maćicy Serbskeje“ podawa H. Jórdan někotre hać dotal njeznate „Delnjolužiske ludowe bajki“. Mjez nimi nadeńdžeš pod napismom „Styriadwažasty kmoť“ tež slědowacu: „W Bórkowach běšo raz ćowjek, ten mějašo styriadwažasća žiši, a kóžde góle mějašo styriadwažasća kmoťrow. Ako to styriadwažaste góle dupiš kšěchu. žěšo ten nan, ako howae přeccej, tych kmoťrow přosyt. Ako jich třiadwažasća lupřosyl běšo, njewěžašo nikogo wěc. Tužny žěšo dale. Ga zmakašo janogo malego ćowješka, ten prašašo jogo, cogodla by tak tužny byl? Wón hulicowašo jomu, až togo styri-

adwažastego kmotřa krydnuš njamožo. Gaž howac nic njejo, žašo ten žéd, ga keu ja ten styriadwažasty kmotř byš a to dej byš twója gluka.

Ako to dupjenje běšo a te kmotřa zgromažone běchu, ga přijžo teke ten mały cłowješk. Wón nic njewěžašo, žašo jano tomu nanoju skřažu: Ty dejš byš něto gójce a ja keu ší pomogaš. Gaž ty k janomu chóremu přijžoš, a ja stojim we głowach, ga bužo humrješ, stojim pak w nogach, ga bužo se hustrowiš.

Tak ako ten cłowješk běšo gronił, teke se sta. Po někotarych mjasecach běšo ten nan wjeliki gójce, přeto dokulaž se kóždy raz stanu, což wón žašo, chójžachu k njomu wot wšykných bokow, a wón se wjelgin rozbogaši. Ten mały cłowješk pak běšo ta smjers.

Raz běšo tych gójcowých dobrych bogatých přijašelow jaden schórjeł, a tomu kšěšo rad pomoc, dokulaž jogo přijašel běšo a teke dobrego zaplašenja se nažejaš móžašo. Ako pak k njomu stupi, stojašo ten mały cłowješk w głowach. Ten chóry derbješo togodla humrješ. Ten gójce pak hobroši tu póstolu, a něto stojašo ten cłowješk w nogach, — a ten chóry se hustrowi.

Po někotarych dnjach přijžo ten cłowješk k tomu gójcoju a žašo k njomu: Pójž ze mnu, ja keu ší něco pokazaš! A wón žěšo. A wónej přijžoštej do wjelikeje špy, tam njeběšo nic, ako jano wjele towzynt swěckow se tam swěšašo, młoge běchu dlujke, młoge pak krotke. Ten gójce se hopraša: Kake su to swěcki? Ten cłowješk jomu wotgroni: Glědaj, to su te cłowjecne žywjenja. Młogego swěcka jo hyšće dlujka, a ten bužo hyšće dlujko žywy, młogego swěcka jo krotka, a togo kónc jo blisko. We tom přijžoštej k janej swěcce, ta běšo při samom dohupalona a juž tak myrkotašo a kšěšo gasuś. Ceja ta swěcka jo? hopraša se ten gójce. To jo ta twója, wotgroni ten cłowješk. Gaby ty mě slědny raz njehobšužil, mogał hyšćer dlujko žywy byš, ale tak dejš humrješ!

XVII. Boža losć.

Najskerje to same, štož Boža žalosć. Wona je šerjata žónska, kiž so wječor před dwór synje, w kotrymž so njezbože stanje, abo do kotrehož želenje přińdže, a kotraž ze zrudnym plačom na to, štož temu dworej hrozy, skorži a tak wobydleri na to kedźbnych sćini. — Podobne je

XVIII. **Bože sedleško**

abo Bože sadleško. Lud sebi je předestaja w podobje rjaneho, běleho zdrasčeneho džěsća abo tež běleje kokoše a džerži je tak rjec za škitaceho ducha, kiž hročacy strach abo njezbože ze žalosćenjom a plakanjom přizjewjuje a přez to před nim warnować pyta. Hdyž so slyšeć da, směš so tež za přičinu jeho plakanja woprašěć, na čož pak najsłóle njewěšte wotmolwjenje da.

W „Lausitzische Provinzialblätter“ (Lipsk 1782) w třecím kruše, str. 260 zdžěljuje Hórčanski někotre wotmolwjenja Božeho sedleška, kiž je z luda slyšal, ze slědowacymi slowami: Hdyž so w léće 1766 Mužakow wotpali, da so Bože sedleško wospjet w tym domje slyšeć, hdžež woheń wuhdže a na prašenje skónčnje wotmolwi: Wono njebudže tebi, ale na wšitkich lasach. A hdyž so před někotrymi lětami pola Nisineho mlyna tři ludžo tepichu, je jo mlynk něšto dnjow prjedy slyšal a na swoje prašenje wotmolwjenje dostał: Wono njebudže tebi, ale druhemu. — Dale powjeda Hórčanski: Tola so tónle škitacy duch kóždemu slyšeć a widžeć njeda, ale jenož někotremu, a wěra do njeho tak daloko dže, zo wjele Serbow při wotleću kropa rjekuje: Bože sedleško, dži prječ, zo će njesparju. Hdy bychu to nječiniłi, so boja, dha bychu so sami sparili. A hdyž so pola někeho jětra abo lišawa pokazaja, dha mjenja, zo je tajki wot taneho ducha sparjeny; duž praja: Bože sedleško je tebje sparilo. Přeciwo temu trjebaja slědowacy srědk: Woni mazaja khachlowu džěru z butru a praja: Bože sedleško, ja će mazam; zahoj mje, ty sy mje sparilo. Potom wozmu ješć z hornca, w kotrymž so wari a namazaja sebi to sparjene, štož zawěsće pomha.

W Kulowje da so Bože sedleško slyšeć před wohnjom 1822; tež w Budyšinje je so často slyšeć dalo a hišće so slyšeć da.

XIX. **Zmij,**

delnjol. Plon. Zmij leći z wohnjom přez powětr a přez wuhń do čłowjeskich domow. Tola leći tak khětre, zo jeho wóčko scěhować njemóže. Jeho puć woznamuje so wóčkej jako wohujowa smuha. Kóždy króć, hdyž so hwězdy čisća (= *Sternschnuppe*), maja ludžo to za zmija. Tým, pola kotrychž so posynje, přinjese zbože a žohnowanje. Wón nosy pak žito, pak mloko, pak pjenjezy. Potajkim many třoje zmije: žitne, mlokowe a pjenjezne. (Přirunaj Smoleč,

II. 266.) — Jako wohnjowy duch bydli w heli zady khachli a chce derje wothladany być. Z lesnymi slowami dyrbiš z nim wobkhladzeć a jemu dobre jěsć, jako w mlocy jahly, mjaso, twarohwu pomasku na khachlowu lawu stajić, štož w nocy zjě, hdyž wšo w domje spi. Na to pokazuje tež ludowe porěkadlo: „To ma čepła, hdyž ma mać zmiya, a nan dyrbi na njeho twaroh kupować.“ — Štož ma zmiya, je bórzy bohačk. Je cí zmij džensa krošik lanył, a wozmješ tutón prječ, dha maš jutře dwaj kroškaj; wozmješ-li taj prječ, leža tam na třeci džen štiri kroški, a tak so summa přeco podwoji, doniž toleř nimaš. Z teho cí potom stajnje telko pjenjuz nastanje, kaž žadaš. Teho dla tež wo nikim, kotrehož spěšne přibyće na bohatstwje sebi wuložić njemóžemy, prajimy: Wón ma zmiya.

Štož krošik zběhnje a nazajtra pytuje, zo staj dwaj z njeho nastaloj, njech jón na měsće zaso na tón samsny blak donjese; jenož přez to zmiya, kotrehož je sebi ze zběhnyenym kroškom do domu přiwjedł, zaso wotbudže. Před smjerću pak dyrbi kóždy, kiž jeho ma, hladać zo jeho wotbudže, bewak wumrjeć njemóže, khiba na hnoju. — We Wysokej wumrje před něšto lětami žona, kiž měješe tež zmiya. Tři dny ležeše w mřecu a tola wumrjeć njemóžeše, dokelž nchtó teho zmiya k sebi wzac njechaše. Hakle, hdyž ju na hromadu hnoja položichu, swojeho ducha spuści. — Chceš-li zmiya wotbyć, dyrbi jeho něchtó ze swojej wolu k sebi wzac; lesuje jeho njewotbudžeš.

Zmij móže wšelake štaltnoscě na so wzac. Jako pisaneho khapona su jeho widželi; teho runja jako pisane celo. W 53. čisle „Čas. Mać. Serbsk.“ podawa H. Jórđan pod napisom „Plon“ bajku, kiž w přeložku takle rěka: „W Golkojcach běše bur Kwicjara bohaty. Wón měješe plona. Wjele ludži su jeho widželi, hdyž je k nim lecił. A ludžo so teho dla z cyla džiwali njejsu, ale su jenož prajili: Kwicec plon pak leći.“

Kwicec mějachu w krywje horně bjez dna zasadženy, a přez tón lečeše plon na najstwu. Raz džěše jich džowka horje a pomasa do jeneho suda, kiž tam stejěše. Wona zapřimuje něšto, a hdyž pohlada, běše to běle pisane celo. Postrážena khwataše dele a powjedaše swojej hospozy, štož běše widžala. Ta pak so z cyla nje-džiwaše, ale džěše: Mjelć a njepikni, a druhi raz tam njemasuj.“

Jako pjenježny duch wobstrážuje zmij tež poklady, kotrež su

w zemi zakhowane. Jich přítomnosć so druždy přeradží přez škrě sapacy woheń, kiž ze zemje wudyři; my to prajimy „pjenjezy hraja“. Toła so wobstražowanje tajkich pokladow tež „ludkam“ a „palčikam“ připisuje. Hdyž khětrě do škrjow nóz abo z cyla něšto mjedžane čisuješ, móžeš pokład zběhnyć; ale wobhladnyć so njesměš, doniž jón w rukonaj nimaš, hewak sy wobšudženy. W 21. čisle lubinskich nastawkow z lěta 1871/72 powjeda Muka pod napismom „Kralec hora“ slědowace: Na Kralec horje pola Prěčec běše w jara starych časach piwowa pónoj polna zlotých, wot małych palčkow wobariowana. Za tej junu wšitcy Prěčecenjo ryjachu. Jako běchu hižom wulke wucho wuryli, widža na jene dobo, zo so cyle Prěčecy pala. Duž horu ruče wopašća a do wsy běža. Hdyž pak do wsy přińdžechu, so ničo njepaleše, ale běše wšo w dobrym rjedže. Woni so zaso na horu wróćechu, ale žanu pónoj wjacy njenamakachu. Njeběchu so přjedy molíc dali, dha běchu pjenjez měli, zo běchu džesać tajkich Prěčec natwaric móhli. — Pjenjezy hraja na wjele blakach, wosebnje pak tež na „Wósmužowej horje“ a na „Lubinje“. — Tež we „wowčej horje“ pola Barta leži wjele pjenjez. Preusker III. 224 powjeda, zo so tam w noey na swj. Handrija wóhniwy muž pokaže.

XX. Bludnička,

delnjok. Bludnik, Blud „sebi w noey pó čnje k wjeselu sćini, ludži tak zabludzić, zo prawy puć zhubja a so zabludža a při tym lohey do tonidlow abo tymišćow přińdu. To sćini wosebnje z tajkimi, kiž za njej běhaja. Najlěpje teho dla je, hdyž z cyla za njej ujhladaš ale změrom swoje puće džeš. — Štóz pak jej dobre słowa dawa a dobru zaplatu lubi, temu pomha zhubjeny puć zaso namkać a dowjedže jeho wopravdže domoj. Ale běda temu, kiž ma ju k lěpšemu a chce ja wobšudzić! Jedyn zabludženy slubi jej něhdy dwaj slěbornaj, je-li zo jeho domoj dowjedže. Bludnička běše spokojom a skóněnje přińdžeštaj před khěžu zabludženeho. Tutón so zwjeseleny, zo pomocy wjacy njetrjeba, swojej wjednicy džakuje, ale jej město slubjeneho pjenjeza jenož koprowy pjenješk da. Bludnička jón woznje a so wotsalo so předwodžaného wopraša, hač dha so nětko sam domoj namka? Tutón cyle wjesele wotmołwi: haj! přetož hižom widžu swoje khěžuc durje wotewrjene. Duž chce do nich zastupic a — paduje do wody; přetož wšo běše jeno jebauje bylo.“ Smolef, II. 266.

W 53. zešiwku „Čas. Mać. Serbsk.“ str. 20 a 21 Jórdan wo jenym z Gólkoje powjeda, kotremuž so podobnje džěše. Hač runje běše bludej krošik slubil, dha so, domoj přišedši, do loža wali a bludej ničo njeda. Tón pak tak dolho wokoło wóknow hanješe, doniž w hródzi jene skočo bjećeć njezapoča. Duž žona swojeho muža wubudzi, zo dyrbi do hródze hić, dokelž je skočo wotterhujene. Hdyž pak muž won přińdze, jeho blud zaso měješe a hišće raz jeho poča do hrjebjow wodzić, z jeneje won, do drugeje nutř. Nětko jeho wón jara prosyć poča a na wěste slubi, zo budže jemu tón krošik dać, je-li zo jeho domoj dowjedže. A tón blud je jeho wyslyšał. Domoj přišedši sćini wón krošik na lopatku a poda jón tak bludej. Ta lopatka pak běše potom wopalena. — We Wjerbnje je so jenemu runje tak šlo, a jako je bludej krošik přez wokno podał, je krošik do drjewo wupadnył. Dha je tón blud wšě drjewo rozmjetał, doniž krošik namkał njeje.

Najlěpši srědk, bludničku nješkódnu sćinić, je tón, zo po tajkim puću njeńdzeš, hdžež ma wona móc a zo přeco z jenej nohu we wóznej koliji wostanješ.

„Z pjanymi bludnička najradšo zortuje, hdyz z hermanka abo z korěmy domoj du. Wona jich zabłudzi a hdyž w pjanosći dale hić njechadža, ale chedža so radšo wonka wuspać, dha jich na póduš pali.“ Smoleř, II. 266.

„Jenemu we Wjerbnje je blud čolm přecisnył, ale při tym so tak wobsunył, zo je spody čolma přišoł. Dha je tón čłowjek za nim hrabnył, — a što je w rucej dźeržal? kulu włosow.“ Jórdan, „Čas. Mać. Serbsk.“ zeš. 53., str. 21.

W někotrych stronach lud wěri, zo su bludnički duše zemrjetych njekřćenych džěćatkow.

XXI. Ludki.

Wšě powjesće ludowe „wo ludkach“, kotrež bych tudy podać mohł, hižom je mój přecel Jórdan w 2. čisle lětušeho „Luzičana“ pod napismom „Ludki“ wozjewil. — Što maja ludki přezjene ze zmijom, wo tym hlej w XIX.

XXII. Palěki a hobry

přikhadžeja w našich bajkich a basničkach tajcy, kaž pola druhich

ludow. — Što maja palčki přezjene ze zmijom, hlej w XIX., a zo so hobram te samsne skutki připisuja, kaž čertej, sym w III. spomuil.

XXIII Kubolčik,

Kuboščik, Kubušćik, delujol. Kobołt. „Wón je domjacy duch, kiž wo jstwi, w hródzi, w kólnjach atd. skutkuje a po swojej nakhilnosći wobydlerjam pak k woli je a w nocy za nich džěla, pak jim klubu čini. Wón pak chce tež po swojich žadosćach derje wobhladany, wosebaje z jědžu derje wostarany być, hewak čini w khěži haru, krjuđuje ludźi, budźi jich z holkom w nocy ze spanja, haj njeta jich z loža won. Wón pakaže so rady w podobje čeleća, nima pak z wolnjom a ze swěcu ničo činić, ale je duch émy. W podobje kalki nosy pjenjezy.“ Smoleř, II. 267.

Kaž zmij, z kotrymž hižom so tež přeměnja, pokaže so tež w podobje khapona. — Jedyn hólčk slyšeše, zo so za plotom něšto šudruje, a hdyž za tym pohlada, wuhlada tam šikowaneho khaponka. Khětre donjese jeho do jstwy a sadži jeho za khachle. A hlej, bórzy khaponk pisane jejko zujese. Hdyž pak nan domoj přińdže a hólčk jemu khaponka a pisane jejko pokaza, nan hólčkej prikaza, zo by khaponka a jejko zasy tam donjesl, z wotkel běše khaponka wzal. A hólčk to sčini. To pak njeje žadyn prawy khapon byl, ale — Kubušćik.

Kubušćika móžeš nabyć, hdyž k Božemu blidu džeš, ale woblatko njepóžrješ. — Jena žona, kiž to wjedžeše, woblatko při Božim blidze njepóžrje, ale je zady woltarja wupluny a džěše won. Hišće z cyrkwy won njeběše, dha hižom so zady njeje wolać poča: Kajkeho chceš? kajkeho chceš? Ta žona so jara hněwaše, zo nětko wšitecy ludžo wjedža, zo je za kubušćikom šla. Dokelž pak so nje-přesta wolać: Kajkeho chceš? kajkeho chceš? — dha zawola roz-hněwana: Moje dla sraneho! A hdyž domoj přińdže, měješe wšudžom wšo polne hromadkow. — To samo so tež wo nabyću zmija powjeda.

Klubučinjaty kubolčik běše traž „Raws“. Tuto słowo hišće so nětko trjeba we wurazy „ty Rawso!“, štož je tak wjele, kaž němske „du Unhold!“

Přećiwo džělawym kubolčikam steji

XXIV. Njespěch.

Wo nim jenož znaju, štož Nyčka w 12. čísle „Lužičana“ 1869 pod napismom „Kak w Blunju njespěcha wučěrja“ wo nim piše: Nawijenje pľótna stanje so w Blunju takle: Žona sedži w přědku a dđerži předženo, kotrež na rubje leži. Zady su ěi druzy: nar, džěci a t. d. a wjerća nawijak. Widža zadni, zo je předženo wšo, dla khwataju, tak ruče hač móža, na dwór abo na lunu. Žona pak njeje mjez tym lěnja; wona zhrabnje rub a ěři za nimi, zo by jich prawje přebila. Zo je to za džěci wosebna radosć, je wěste. Lud mjenuje to „wuběhować“ a „njespěcha wuhnać.“ Po tym zda so, zo su naši wótcujo winu wšeho zadžewanja a komdženja při tkauju někajkemu zlemu duchu přicpjeli a na tajke wašnje pyтали wotbyć.

XXV. Wjelkoraz.

„Něhdy měješe bur Gjardy we Wjerbnje dweju wotročkow. Tón jedyn běše wjelkoraz. To pak tón druhı njewjedžiše.

Raz nalěto běštaj hromadže na polu a ryještaj. Hdyž běše poľdnjo, chcyše jedyn domoj hić, tón druhı pak jemu ryčeše zo by wostał. Khwilu hišće ryještaj, potom přesta tón jedyn a džěše přez mjezu; tam pak paseše so na trawje młode žrěbjo. Tón druhı so wohladny a widžeše, kak bu z jeho towarša wjelk, a kak tón to žrěbjo roztorha a žerješe. Wulka bojose přiuđže na njeho, přetož wón spózna, zo je jeho towarš wjelkoraz. Hdyž běše jenu wotbiło, wróci so tón k njemu, kaž by ničo njebyło. Wón pak ničo njepraji, sam při sebi pak pomysli: Tón raz sym z tobu přez poľdnjo wonka wostał, ale ženje wjaey.“ Jórdan, w 53. čísle „Čas. Mać. Serbsk.“ str. 15.

Spisaćel tam předspomni: Cyle njeznaty w našim pismowstwje je hač dotal „Wjelkoraz“, a wjeselu so, zo běše mi móžno, přez jenu bajku tajke słowo zabyću wutorhnyć a snadno stawizny něhdušeje serbskeje wěry abo přiwěry wo sadu přisporić. To same plaći wo „Serpašyji“. — (Hlej XXVL) — Zwahr wšak ma tuto mjeno w swojim delujoľužiskim serbskim słowniku, praji pak tam: „Serpašyja *eine Mittagsgottheit (oder Gespenst), sonst přezpoľdnica genant*“. To pak je wopak, přetož „Serpašyja“ njeje připoľdnica, kaž dale delkach z ludowym powjedanjom dopokažu, ale ma jako samostatna wosoba w serbskej mythologiji wustupić.

XXVI. **Serpašyja.**

„Serpašyja je wulka žónska, ta khodži hjez hlōwy a ma serp pod pažu. Wona njechodži jeno připoldnu kaž připoldnica, ale stajnje po polach. A džécóm, kiž do žitow abo pšeńcy lězu, zo bychu tam kostřane, kokle a druge kwětki torhali a při tym žita za-
teptaja, tym wona ze swojim serpom hlōwu wotrězuje.“ Jórdan, tam na str. 20.

XXVII. **Třach** (delujoł.),

hornjoł. Strach „je wosebje w Delnjej Łužicy znaty. Tam sebi jeho předestajeja jako byće, kiž w émowych kutach a na hróžbných měst-
nach bywa. Jemu wjesele čini, čłowjekow nastrožec a zešeríc.“ Smoleř, II. 266.

Tež Bobak abo Bobo čłowjekow rady zešeri, wosebujje nje-
wotrosčenyh. Hdyž małe džěci posluchać njechadža, so jim rjeknje „Bobak na tebjě přińdže!“ — Bobak je často přiřhadžace swójbne
mjeno mjeze Serbami. Tež jako psyče mjeno je slyšach.

Šerjenje, wokoło Mužakowa Šarjenje, je powšitkowne, njech
sebi je myslimy w kajkejž-li podobje chcemy. Delni Łužičenjo mje-
njuja je Třašadło abo Třašydło. W někotrych namjeznych
wsach mamy tež wuraz Strašadło. Mjez tym zo so šerjenja naj-
bóle w nocy pokazuju, stanje so to tola tež wodnjo. Tak přińdže
„Zta žona“ při bělym dnju a rozpřescera ze swojim pohladnjenjom
kolo wokoło njezbožo. Wona je mała horbata stara žónka z čer-
wjenyh wječomaj a zepjera so na kij. Kóždemu móže „něšto na-
činić“. K najnujšemu so kóždemu stanje, kiž ju wuhlada.

XXVIII. **Wětrec hóley.**

„Serbjo mysla sebi wětr druhdy jako wosobu a jeho služow-
nicy su, kotřiž wichor wodža a přez njón dobre a zle skutki spo-
činaja. Hdyž je prawy wichor, dha so praji: Wětrec hóley pak
prawje haruja. Klepoc wětrik z durjemi, dha su to Wětrec hóley.
Je wětr štom powalil, dha rěka, to su Wětrec hóley byli atd. Jich
bydlišće je w powětre abo na powyšenyh městnách, pak tež na
zemi.“ Smoleř, pěsn.

Hdyž je Boži wohen wudyřil, dha serbska hospoza khětre
džěžu, ale wotemřeta dyrbi być, před tammu stronu doma wali, ko-

trejž woheń hrozy; přetož potom wětr plomjo do drugeje strony čeri. To sta hišće so před někotrymi njedželemi při wólňuju w J. njedaloko Budyšina, a to jeničcy je dom wobarnowalo, kaž nje burowka zwěsćowaje.

Nowa kniha.

Runje je knižka wušla: *Majka. Erzählung aus dem wendischen Spreewald von Ellen Lucia (W. Weyergang). Leipzig 1877.*

C. A. Koch's Verlagsbuchhandlung (J. Sengbusch).

Maš. 8. 1 kop. 271 str. Plaći 3 marki.

To je dosć zajimawe, tu a tam hnějace powjedańčko ze serbskich „Błotow“ a ze serbskej pozadnicu. Zemjan, Kurt z Warlic, kotrehož staršej mataj w Błotach kubło, so do Majki, (t. r. Marki) serbskeje wjesneje holčki, z kotrejž je na wsy wotrostł, zalubuje a ju skónčuje — kaž to w prawym powjedańčku tola hinak być njemóže — za mandželsku bjerje.

Kak pak je so to wšo stało, kak je so tajka njeruna ženíwa móžna sčiniła, to je zašmatana wěc a potajnistwo powjedańčka, kotrež my njepřeradźimy: njech to kóždy w powjedańčku sam čita. My pak je swojím krajanam, hornjo- a delnjolužiskim, tež teho dla poručamy, dokaž je so knjeń spisateljka chwalołnje prócowala, čitarja z byćom a wašnjom Serbow znateho sčinić. Wona je Smolerjowe „Pěśnički“, snano tež druhe žórła. derje studowala a pilnje wu-žiła (čepč tola! bjez mała nam z pjera wujd: wu-pisala); tež je, kaž sama praji (njedojasni so pak nam, ma-li to prawda abo fikcija być), před dwacećimi lětami raz w Błotach pobyla. Wšudžom, hdžež so hodži, su teho dla do powjedańčka wobrazy ze serbskeho žiwjenja zaplećene; namakaš tam wopisanje přazow, kwasa, pohrjebnych wašnjow, drasty atd.; wšelake rjane serbske bajki a pěsnje su w přeložku podate, haj samo někotre wosoby pólserbsey ryča. (Škoda jenož, zo su serbske słowa často w čišću skepsane; druhdy drje tež ze zanyštom skepsane, zo bych, kaž n. př. [str. II.] słowo Bubboek město hóbak hólk němscy klinčale.)

Serbske wosoby, kiž w powjedańčku wustupuja, su wyše Majki, kotraž je we wšěm nastupanju dobra Serbowka a „šwarna kaž jědla, so pozbělaca w serbskich nižinach nad nizkej kerčim“ (t. r. nad předsudami a přiwěrkami swojeho luda), jeje mać Hanka, někdy „róza z čerstwego, zeleneho haja, ale zwjadnjena w . . .“ (tola ně, wjacj so tudy přeradzić njesmě!), jeje wowka Dorka, prawa stara Serbowka ze wšěmi počinkami a njepočinkami tajkeje wosoby. kruće so starych wašnjow džeržo a je do wšěch maličkosćow zaplećejo, ale runje tak twjerdže tež při tym wostajo, štož je sebi raz do lěhwy stajila, njech je to što rozomne abo njerozumne; wona je wustojna skoto — a ludžilčakarka, praji wo samej sebi, zo ju lud „staru Mjeru“ njenuje, často w swojich ryčach přisłowo naložuje: „džiwnje so swět wjerć: a hdyž předže, pěsni wo „rjanym Jurju

z Laza“ pól wótre před so bórčo. Štwórta serbska wosoba je Mało, jenički syn stareju burskeju staršeju, předznamjo wjesneho pachola, „na wobsedźenstwě wisacy a po wobsedźenstwě žedžacy, při tym wuzki w skutkach a myslach, — prawdźiwy Serb we wšěch swjich nahladach,“ a skónčnje pjata wosoba — hajnik Giwiak (t. r. Žiwjak abo Džiwjak), Dorecyny połubratr, zestarjeny w službě Warticec swójbly, dobry Serb, jednorý, spokojny čłowjek a swěrna, přeswěrna duša! A wo serbskich spěwach raz němska Kurtowa sotra Elsy, jako běchu so runje někotre w jeje přitoměnosći wuspěwale, zdychnje a praji: „kak jednorje a luboznje! . . . wuley škoda, zo su tele krasne spěwy tak mało znate, zo je tak mało ludźi zrozumjeja!“ — Hlaj, my to tež wobžarujemy, ale wjele bóle hišće to, zo su samo mnozy Serbja, wosebje zdžělani Serbja, kiž je tež njeznaja, dokelž so wo nje njezaraja abo, štož je hišće hórje, je, kaž wšo serbske, w směšnej ale wobžarujomnej hordosći zacpiwaja!

Dospołnosće dla předstajamy skónčnje tež lihowne němske wosoby. Su, pódlu ližom mjenowaneje, khorowateje Elsy, Warticec nan, zróstny muž, prawdźiwy zemjan po čěle a duši; jeho jemu po nadobnosći ducha runy, ale ze swětom rozpadnyšči bratr Wolf; Warticec mać, trochu wašniwa, na swoje zemjanstwo horda kujeni; jeje starša džowka Angelika. Posleńšej dvě stejitej khětro jara pod škódnym wliwom mukarsey --- ludačeho „Magistera“, kiž swoju njeluboznu a sebičiwu wutrobu z pobožnosću krywa, w mutnym loji, a kotrehož skónčnje při wuwjedženju njekmaneho skutka na pohrjebnišću w čěmnej, njewjedrojtej noci blysk zarazy . . . Hu! Hu!

Z tym njech je dosć! Njechcemy w čitarju mjenjenje zbudzić, zo ma w powjedaněku něšto přežara wumjelecy dokonjane wotčakować. Ně, to njechcemy; ale hdy by so nas štó prašal, što my w tym nastupanju wo powjedaněku mēniny, njebychmy z wobžarowanjom a njedžiwajo na podatu khwalbu w druhich nastupanjach linak prajić móhli hač — leichte Mittelwaare!

J. Pjech.

Z Budyšina a Lužicy.

* Kujez Erwin Garbař z Minakala, dotal jako pomocny předař w Jazońcy, je so poslednje dny decembra do Kotec přesydlil a hu tam njedželu po hodžoch za fararja zapokazany.

* Kapłan při budyskej serbskej katholskej cyrkwi, k. Jurij Lusčanski je so zańdžene dny na njewěsty čas do Prahi podal jako naměstnik praesesa tamneho tak mjenowaneho serbskeho seminara. Dotalny praeses, k. J. Pallmann, Němc, je wumjeł. Runjež by za serbskich studentow, w pražskim seminaru přebywacych, derje bylo, hdy bychu Serba za praesesa měli, dha so tola w Serbach kruće wotčakuje, zo so k. Lusčanski bórzy zaso do Budyšina wróci,

přetož tudy je nuznje trjebany. Z cyla krozy serbskim katholskim wosadam za přichodny čas nuzna na serbskich duchownych.

* Póndželu 8. januara je k. farář Nowak w Klětnom 60 lět stary wumrjel. To pak je w pruskich Serbach zaso jene farske město wupróznjene a hdyž tež Klětno, dokelž ma wulku wosadu, z nowa duchowneho dostanje, dha budže potom druhdže jedyn pobrachować, přetož w pruskej Lužicy w tu khwilu tež dosć serbskich duchownych nimaja, kaž to na jablončanskej wosadze widžimy, hdžež je so Němc za duchowneho postajil, dokelž so tam njeběše žadyn Serb khětre ruče zamołwik.

* Z wulkeho štoma słowjanskeho pismowstwa je zaso nowa hałožka wurostla, a to z wotnohi lužisko-serbskeje. Spočatk novembra 1876 započa w Lipsku nowy autografiski časopis wukhadžeć pod napisom „Lipa Serbska. Časopis młodych Serbow. Zamołwity redaktor a wudawař: E. Muka w Lipsku.“ Tutón časopis poskića, kaž předsłowo k 1. čislu praji, tajke wudžělki, kotraž so wšelakich přičinow dla k najmjeńšemu njepräměnjene za hač dotal wukhadžace serbske časopisy mało hodža.“ Mjez tym, zo maja posledniše „džiwać na cyły serbski a słowjanski lud“, dha na „Lipa Serbska“ džiwać na młodych wosebje studowacych Serbow a tych, kotřiž so za nich zajimaja. „Lipa Serbska“ je k temu powołana, wzajomnosć mjeze serbskimi studowacymi zdžeržeć a w nich narodne začuće wubudžeć a posyljeć. Wona poskića w pěšej a wjazanej ryči nastawki, kiž narodneho ducha horčišo srěbaja, hač móže so to w našich dotalnych časopisach stać; wona wotkrywa w přijomnym wašuju njedostatki w zjawnym narodnym žiwjenju; wona wobara njesprawnym nadpadam na serbsku narodnosć; wona podawa humoristiske podawki ze studentskeho žiwjenja a wobjima dopisy towařstwow serbskich studowacych mjez sobu. — „Lipa Serbska“ wukhadža w 6 čislah za lěto a plaći cyłlětuje 1 hriwnu 50 up. Přispomnić ma so, zo je z wobrazami (illustracijemi) bohaće wudebjena. Njech so prawje wjele wotebjerajow na tutón časopis namaka, a njech bohate plody skutk młodych Serbow mytuja!

Hač dotal staj 2 čisle „Lipy Serbskeje“ wušlej. Dostać móže so „Lipa Serbska“ pola stud. phil. E. Muki w Lipsku, na bratrowskej hasy, č. 9, III. a pola J. B. Šolty w Smolerjec knihowni.